សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ចំពោះកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ស្តីពីកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៦

ភ្នំពេញ, ថ្ងៃទី២_៣ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៦

ចេញផ្សាយដោយ វេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ស្តីពីកម្ពុជា ខែមីនា ឆ្នាំ ២០០៦

ឯកសារតាមវិស័យ ត្រូវបានពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់ដោយ វេទិកានៃអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ស្តីពីកម្ពុជា

ពត៌មាន និងការសំដែងទស្សនៈនៅក្នុងឯកសារនេះឆ្លុះបញ្ចាំងជំហររបស់អ្នកនិពន្ធនីមួយៗតាមវិស័យឬជំហររបស់អ្នកនិពន្ធឯកសារស្តីពីបញ្ហានានា។ ខ្លឹមសារនៅក្នុងឯកសារនេះអាចត្រូវបានដកស្រង់ និងបោះពុម្ពផ្សាយជាថ្មីសំរាប់គោលបំណងអភិវឌ្ឍន៍ ប៉ុន្តែយើងស្វាគមន៍ចំពោះការសំដែងមតិរបស់អ្នកនិពន្ធចំពោះអត្ថបទតាមវិស័យ ឬ អ្នកនិពន្ធឯកសារស្តីពីបញ្ហានេះ។

មាតិការឿង

អារម្ភកថា ៤

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ ៥

១. សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ចំពោះកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ ស្តីពីកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៦ ..... ៦

២. ឯកសារតាមវិស័យ ១៤

- នីតិរដ្ឋ ១៥
- អភិបាលកិច្ច និងតម្លាភាព ២២
- កំណែទម្រង់ការបោះឆ្នោតសម្រាប់ប្រជាធិបតេយ្យនៅមូលដ្ឋាន ២៨
- វិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការ ៣៦
- ការរុះរើតាំងទីលំនៅសារជាថ្មី ៤០
- វិស័យអប់រំ ៤៤
- វិស័យសុខាភិបាល ៥៣
- កិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច ៥៩
- យេនឌ័រក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ៧០
- សកម្មភាពដោះមីនដើម្បីមនុស្សធម៌ ៨០
- ផ្នែកសិទ្ធិកុមារ ៨៥
- វិស័យទេសចរណ៍ ៩៣
- ការគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយ ១០១
- កំណែទំរង់ដីធ្លី ១០៦
- វិស័យកសិកម្ម និងការអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ១១២
- វិស័យព្រៃឈើ និងការអភិវឌ្ឍន៍ចំការឈើដាំ ១១៦
- ថាមពលវារីអគ្គិសនី ១២៦
- ការអភិវឌ្ឍន៍ពាណិជ្ជកម្ម និងសេដ្ឋកិច្ច ១៣៣
- ឧបសម្ព័ន្ធ: ពត៌មានទូទៅរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ១៤៤

អារម្ភកថា

ក្នុងការបោះពុម្ពផ្សាយនេះ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដែលកំពុងប្រតិបត្តិការនៅកម្ពុជាបានផ្តល់នូវសេចក្តីសង្កេត និងផ្តល់អនុសាសន៍ជាច្រើនស្តីពីបញ្ហាសំខាន់ៗជុំវិញកិច្ចអភិវឌ្ឍនៅកម្ពុជា ដោយឆ្លុះបញ្ចាំងនូវការរីកចំរើននៅក្នុងឆ្នាំ២០០៥ ។

សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅកម្ពុជាស្វាគមន៍ និងគាំទ្រការបញ្ចូលសហគមន៍ខ្លួនទៅក្នុងដំណើរនៃការរួមចំណែករៀបចំគោលនយោបាយអភិវឌ្ឍន៍ និងក្នុងការវាយតំលៃការរីកចំរើន។ សហគមន៍នៃអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលប្រឹងប្រែងយ៉ាងខ្លាំង ក្នុងការចូលរួមក្នុងដំណើរការនេះប្រកបដោយលក្ខណៈវិជ្ជមាន ដោយរួមចំណែកផ្តល់នូវវិភាគទានចំពោះពលរដ្ឋក្រីក្រ និងវិភាគទានផ្តោតលើបទពិសោធន៍ ក្នុងការពិភាក្សាដេញដោលជុំវិញការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ព្រមទាំងតាមរយៈសកម្មភាពកាត់បន្ថយភាពក្រីក្ររបស់ខ្លួន។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទាំងឡាយ ដែលជាស្ថាប័នអភិវឌ្ឍន៍អាចរួមចំណែកយ៉ាងច្រើន ចំពោះផែនការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ តាមរយៈការចែករំលែកនូវការសង្កេតពិនិត្យ និងចែករំលែកសេចក្តីសន្និដ្ឋាននានា ដែលទទួលបានពីបទពិសោធន៍ក្នុងកិច្ចអភិវឌ្ឍន៍របស់ខ្លួន។ ក្នុងកិច្ចការប្រចាំថ្ងៃរបស់ខ្លួន អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលធ្វើការយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយពលរដ្ឋក្រីក្រ និងធ្វើការជាមួយក្រុមជនងាយរងគ្រោះ ហេតុនេះ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល មានតួនាទីដ៏សមស្របបំផុតក្នុងការលើកយកនូវសេចក្តីត្រូវការរបស់ក្រុមទាំងនេះ មកជំរាបជូនអ្នកធ្វើសេចក្តីសំរេចចិត្ត។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល បានចាប់ផ្តើមប្រតិបត្តិការនៅកម្ពុជា ចាប់តាំងពីការដួលរលំនៃរបបខ្មែរក្រហមនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៩។ បន្ទាប់ពីមានការបន្តផ្តល់ជំនួយអភិវឌ្ឍន៍ពីលោកខាងលិច នៅឆ្នាំ ១៩៩២ មក អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល បានរួមចំណែកយ៉ាងសកម្មដល់កិច្ចប្រជុំរបស់គណៈកម្មាធិការអន្តរជាតិសំរាប់ការកសាងប្រទេសកម្ពុជាឡើងវិញ (ICORC), ដែលត្រូវបានរៀបចំឡើងនៅរៀងរាល់ឆ្នាំ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៩៣ ដល់ឆ្នាំ ១៩៩៥។ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៩៦ មក អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល បានចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំប្រចាំឆ្នាំរបស់ក្រុមពិគ្រោះយោបល់ និងបានបង្ហាញនូវសេចក្តីថ្លែងការណ៍ពិស្តារស្តីពីបញ្ហា និងអនុសាសន៍នានារបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល សំរាប់កិច្ចអភិវឌ្ឍនៅកម្ពុជា ជារៀងរាល់ឆ្នាំផងដែរ។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនេះមានបំណងចូលរួមចំណែកក្នុងការជជែកពិភាក្សា អំពីគោលនយោបាយ និងផ្តល់ពត៌មានអំពីការពិភាក្សា នៅឯកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ ដែលនឹងប្រព្រឹត្តទៅនា ថ្ងៃទី ២-៣ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៦ នៅភ្នំពេញ។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅកម្ពុជា សង្ឃឹមថាការបោះពុម្ពផ្សាយនេះ អាចនឹងនាំទៅរកការជជែកដេញដោល និងជាឯកសារយោងមួយដ៏សំខាន់ សំរាប់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល រដ្ឋាភិបាល ម្ចាស់ជំនួយ អ្នកជំនាញការ និងទីភ្នាក់ងារ អភិវឌ្ឍន៍នានា ដែលរួមចំណែកដល់ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅកម្ពុជា។

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

ឯកសារតាមវិស័យ និង ឯកសារស្តីពីបញ្ហានានា របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ត្រូវបានរៀបចំឡើងតាមរយៈ កិច្ចខំប្រឹងប្រែងដោយស្ម័គ្រចិត្ត របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលជាច្រើន ទាំងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលជាតិ និងអន្តរជាតិ ដោយផ្អែកលើបទពិសោធន៍របស់ពួកគេ ក្នុងកិច្ចការអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ឬក្រុមអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលតាមវិស័យ ដែលបានដឹកនាំការរៀបចំឯកសារតាមផ្នែកនីមួយៗ ត្រូវបានរៀបរាប់ឈ្មោះក្នុងបញ្ជី " អ្នកផ្តល់វិភាគទាន " នៅក្នុងទំព័រទី ១៥។ ចំពោះសេចក្តីព្រាងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ និងផ្ទៀងផ្ទាត់កែសំរួលនូវឯកសារតាមវិស័យ ត្រូវបានសំរបសំរួលដោយវេទិកានៃអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលស្តីពីកម្ពុជា។ វេទិកានៃអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលស្តីពីកម្ពុជា សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទាំងអស់ ដែលបានរួមវិភាគទានចំពោះការបោះពុម្ពផ្សាយឯកសារនេះ។

១. សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ចំពោះកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ស្តីពីកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៦

១. សេចក្តីផ្តើម

សុន្ទរកថារបស់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី **ហ៊ុន សែន** នៅក្នុងសន្និបាតបូកសរុបការងារប្រចាំឆ្នាំ ២០០៥ របស់ក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ បានស្វាគមន៍តួនាទីរបស់សង្គមស៊ីវិលនៅក្នុងការពិភាក្សា និងតាមដានត្រួតពិនិត្យគោលនយោបាយ ដោយបានប្រៀបធៀបគំនិតយោបល់របស់សង្គមស៊ីវិលថាជា "ការឆ្លុះបញ្ចាំង" មួយ ដែលតាមរយៈនេះរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា អាចយល់ដឹងពីចំណុចខ្លាំង និងចំណុចខ្សោយរបស់ខ្លួន និងអាចធ្វើការកែលំអឡើងវិញ ។

ការងាររបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងអង្គការសង្គមស៊ីវិលនៅកម្ពុជា មានវិសាលភាពគ្របដណ្តប់លើបញ្ហាអភិវឌ្ឍន៍ជាច្រើនវិស័យ និងពាក់ព័ន្ធយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់ស្រទាប់ និងឋានៈសង្គម ។ អាស្រ័យហេតុនេះ សង្គមស៊ីវិលមានតួនាទីមួយយ៉ាងត្រឹមត្រូវក្នុងការជួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា តាមរយៈការចែករំលែកចំណេះដឹងរបស់យើងនៅថ្នាក់មូលដ្ឋាន និងផ្តល់មកវិញនូវគំនិតយោបល់យ៉ាងមានតំលៃព្រមទាំងសំណើផ្សេងៗ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងគោលនយោបាយអភិវឌ្ឍន៍ និងការអនុវត្តន៍ ។

នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៦ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានបោះពុម្ពផែនការយុទ្ធសាស្ត្រជាតិដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ (NSDP) ដែលបានកំណត់នូវអាទិភាពផ្សេងៗសំរាប់រយៈពេល ៥ឆ្នាំ ខាងមុខទៀត ។ ការធានាអនុវត្ត NSDP គឺជាការប្រឈមមុខយ៉ាងចំបងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលនៅឆ្នាំ២០០៦នេះ ។ សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល សូមស្វាគមន៍នូវឱកាសនេះដើម្បីចូលរួមជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាល និងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍របស់ខ្លួនក្នុងការពិភាក្សាអំពីអាទិភាពទាំងនេះ និងយុទ្ធវិធីក្នុងការសំរេចអោយបាននៅក្នុងវេទិកាជាច្រើន រួមមានក្រុមការងារបច្ចេកទេស និងកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ CG នេះ ។

សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសង្ឃឹមថា ដំណាក់កាលនៃការអនុវត្តន៍ និងការតាមដានត្រួតពិនិត្យទៅលើ NSDP នឹងយ៉ាងហោចណាស់មានលក្ខណៈចូលរួម ដូចនៅក្នុងដំណាក់កាលនៃការធ្វើផែនការរបស់វាដែរ ដែលមានឱកាសជាទៀងទាត់ក្នុងការចូលរួម និងការផ្តល់មតិយោបល់ប្រកបដោយខ្លឹមសារ ។ យើងទាំងអស់គ្នាជឿជាក់ថា ដំណើរការប្រកបដោយកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដូចនេះក្នុងការកសាង និងការអនុវត្តន៍គោលនយោបាយគឺមានសារៈសំខាន់ ក្នុងការសំរេចអោយបាននូវគោលដៅទាំង

ឡាយ ដែលមានចែងនៅក្នុង NSDP និងធ្វើអោយប្រសើរឡើងនូវជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា ជាពិសេសប្រជាពលរដ្ឋទាំងឡាយដែលរស់នៅក្រោមបន្ទាត់ក្រីក្រ ។

២. បញ្ហាអាទិភាព

បើប្រៀបទៅនឹងដើមទស្សវត្សឆ្នាំ ១៩៩០ វាច្បាស់ណាស់ថាប្រទេសកម្ពុជាទទួលបាននូវការរីកចំរើនគួរអោយកត់សំគាល់ ។ ដោយប្រទេសទាំងមូលកាន់តែទទួលបានសន្តិភាព នាំអោយការធ្វើសេរីភាវូបនីយកម្មនយោបាយ និងការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារផ្តល់នូវផលលាភយ៉ាងច្រើន ។ ប្រទេសកាន់តែទទួលបានវិបុលភាព និងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រពី ៤៧% នៅឆ្នាំ ១៩៩៣ មកនៅត្រឹម ៣៥% នៅឆ្នាំ ២00៤ ។ ដូចដែលបានកត់សំគាល់ក្នុងឯកសារវាយតំលៃភាពក្រីក្ររបស់ធនាគារពិភពលោក ការផ្លាស់ប្តូរដំបូងនៅក្នុងរយៈពេលដើមទស្សវត្សឆ្នាំ ១៩៩០ បាននាំទៅដល់ការធ្វើអោយប្រសើរឡើងនូវជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជារាស្ត្រនៅទូទាំងប្រទេស ។

ជំរើសគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលជាបន្តបន្ទាប់ បានជំរុញអោយមានការអភិវឌ្ឍន៍នូវវិស័យឧស្សាហកម្មខ្នាតតូច និងសេវាផ្សេងៗនៅទីក្រុង ដែលបានរួមចំណែកយ៉ាងធំធេងដល់កំណើនសេដ្ឋកិច្ចដែលកម្ពុជាសំរេចបាននៅក្នុងឆ្នាំកន្លងមក ។ ក៏ប៉ុន្តែផ្លែផ្កានៃកំណើនសេដ្ឋកិច្ចមិនត្រូវបានចែករំលែកប្រកបដោយសមភាពនៅក្នុងសង្គមកម្ពុជាឡើយ ។ ផ្ទុយទៅវិញផលប្រយោជន៍នៃកំណើននេះទទួលបានដោយក្រុមមនុស្សមួយក្តាប់តូចនៅទីក្រុងតែប៉ុណ្ណោះ ។ ដើម្បីសំរេចបាននូវគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍សហវត្សរ៍កម្ពុជា ស្តីពីការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ទាមទារអោយកំណើនសេដ្ឋកិច្ច កាន់តែមានលក្ខណៈសមធម៌ ។ អាស្រ័យហេតុនេះកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងអភិវឌ្ឍរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយទាំងអស់ត្រូវផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ទៅដល់ប្រជាជនក្រីក្រភាគច្រើននៅជនបទ ជាពិសេសតាមរយៈការគាំទ្រ និងជំរុញកសិកម្មខ្នាតតូចនៅទីជនបទ ។ សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល សូមស្វាគមន៍លើការផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់របស់ NSDP ទៅលើការធ្វើអោយប្រសើរឡើងនូវជីវភាពនិងការរស់នៅរបស់ប្រជាពលរដ្ឋក្រីក្រនៅជនបទ តាមរយៈការធានានូវសិទ្ធិលើទ្រព្យសម្បត្តិ ការទទួលបានទ្រព្យសម្បត្តិរួមប្រកបដោយសមធម៌ កំណើនវិនិយោគលើសេវាប្រពលវប្បកម្មកសិកម្ម និងការផ្តល់សេវាសុខភាព និងអប់រំ ។

ទោះបីជាដូច្នេះក្តី រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាគួរចងចាំថា ការបង្កើនកាលានុវត្តភាពសេដ្ឋកិច្ចគឺគ្រាន់តែជាទិដ្ឋភាពមួយជ្រុងនៃការធ្វើអោយប្រសើរឡើង នូវជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជនតែប៉ុណ្ណោះ ។ ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រពឹងផ្អែកយ៉ាងខ្លាំងលើហេតុផលថា តើប្រជាជនក្រីក្រអាចបញ្ចេញនូវក្តីកង្វល់របស់គេ ជាមួយអាជ្ញាធរប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពដែរឬអត់ ពាក់ព័ន្ធនឹងឱកាសរបស់ពួកគេសំរាប់កំណើន

សេដ្ឋកិច្ច។ តាមរយៈការពង្រីកការចូលរួមរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ និងឥទ្ធិពលទៅលើរបៀបនៃការដឹកនាំមកលើពួកគេ ប្រជាធិបតេយ្យនាំមកនូវគោលការណ៍នៃការចូលរួម និងគណនេយ្យភាព ចំពោះដំណើរការនៃការអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្ស។ ការពង្រីកសេរីភាពនយោបាយទន្ទឹមគ្នានឹងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ គឺជាលទ្ធផលមួយដែលគេចង់បាន ប៉ុន្តែស្ថាប័ន និងដំណើរការប្រជាធិបតេយ្យ ក៏មានសារៈសំខាន់ក្នុងការសំរេចឱ្យបាននូវការអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្សផងដែរ។ ដំណើរការបោះឆ្នោតមួយដែលដំណើរការបានល្អនៅក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរីពហុបក្ស ធ្វើឱ្យអ្នកនយោបាយកាន់តែអាចឆ្លើយតបចំពោះសេចក្តីត្រូវការ និងបំណងប្រាថ្នារបស់ប្រជាជន។ កំណើនរបកបដោយសមធមិអាចទទួលបានល្លឹកណាតែប្រជាពលរដ្ឋក្រីក្រ និងជនងាយរងគ្រោះមានឱកាស ទាក់ទាញការចាប់អារម្មណ៍ចំពោះការលំបាក ដែលពួកគេកំពុងតែប្រឈមមុខ និង អាចស្វែងរកយុត្តិធមិបានប៉ុណ្ណោះ។

សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលកត់សំគាល់នូវកង្វះខាតការអភិវឌ្ឍន៍លើការប្តេជ្ញាចិត្តមួយចំនួនរបស់រដ្ឋាភិបាលដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់កាលពីខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៤ កន្លងមក។ សូចនាករសំរាប់វាស់ការរីកចំរើនលើការប្តេជ្ញាចិត្តទាំងនេះត្រូវតែលើកយកមកអនុវត្តនៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៦ នេះ។ ក្រៅពីសូចនាករសំខាន់ៗ សូចនាករតាមដានត្រួតពិនិត្យរួមគ្នានាពេលបច្ចុប្បន្ន (JMI s) នឹងបង្ហាញនូវសញ្ញានៃការខកខានមួយ ចំពោះការសំរេចឱ្យបាននូវសកម្មភាពទាំងឡាយ ដែលបានព្រមព្រៀង ហើយម្យ៉ាងទៀតវានឹងធ្វើឱ្យចុះខ្សោយនូវភាពដែលអាចទុកចិត្តបាន នៅក្នុងការពិភាក្សារវាងរដ្ឋាភិបាល និងដៃគូរបស់ខ្លួន នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់នេះ។

សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល សូមគាំទ្រកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីសំរេចឱ្យបាននូវគោលបំណងអភិវឌ្ឍន៍សំខាន់ៗទាំងឡាយ។ ដើម្បីឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាពនៅក្នុងសមត្ថភាពជាអ្នកគាំទ្រ សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមានកាតព្វកិច្ចដើរតួនាទីលើកកំពស់មនសិកាសង្គម និងសំដែងក្តីកង្វល់របស់ខ្លួន នៅពេលណាដែលសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល ហាក់ដូចជាមិនបានឆ្លើយតបទៅតាមគោលបំណងនៃគោលនយោបាយដែលបានលើកឡើង។ ក្នុងគោលដៅនេះអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសូមផ្តោតលើបញ្ហាគន្លឹះមួយចំនួននៅក្នុងផ្នែកដូចខាងក្រោមៈ ១) អភិបាលកិច្ចល្អ ២) ការអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្ស និង ៣) កសិកម្ម និងការគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិ។

ក. អភិបាលកិច្ចល្អ

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទទួលស្គាល់នូវការកសាង និងការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់រដ្ឋាភិបាលនូវយុទ្ធសាស្ត្រកំណែទំរង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការនៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៣ ហើយសូមរំលឹកឡើងវិញនូវចំណាប់

អារម្មណ៍យ៉ាងជ្រាលជ្រៅ ក្នុងការស្វែងរកនូវការអនុវត្តន៍កំណែទំរង់ទាំងនេះ ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនៅក្នុងវិស័យរបស់ខ្លួន។ ការគោរពចំពោះនីតិរដ្ឋមានសារៈសំខាន់ចំពោះការអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយសមធម៌ និងចីរភាពនៅកម្ពុជា។ ស្ថាប័នគន្លឹះៗដែលមានស្រាប់ជាច្រើនគួរតែធ្វើកំណែទំរង់បន្ថែមទៀត ដូចជាគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត និងឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម។ ជាការមានសារៈសំខាន់ណាស់ ដែលស្ថាប័នទាំងនេះត្រូវមានលក្ខណៈឯករាជ្យ និងមិនប្រកាន់បក្សនយោបាយនៅក្នុងស្ថាប័ន និងសមាជិកភាព។ ជាពិសេសអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលត្រូវផ្តោតទៅលើតំរូវការឱ្យធ្វើការកែទំរង់ឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម។ ទាល់តែស្ថាប័ននេះ មានលក្ខណៈឯករាជ្យពិតប្រាកដ និងជាស្ថាប័នមានប្រសិទ្ធភាពនោះទើបមានលទ្ធភាពក្នុងការធ្វើកំណែទំរង់ពិតប្រាកដចំពោះប្រព័ន្ធតុលាការ។

ទន្ទឹមនឹងនេះ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក៏សូមស្នើឱ្យរាជរដ្ឋាភិបាលបង្កើតឡើងឱ្យបានឆាប់តាមដែលអាចធ្វើទៅបាននូវគណៈកម្មាធិការជាតិប្រឆាំងអំពើពុករលួយ និងគណៈកម្មាធិការជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សដែលស្របតាមនិយាមអន្តរជាតិ។ ពោលគឺ ស្ថាប័នទាំងនេះមានលក្ខណៈឯករាជ្យ មិនប្រកាន់បក្សនយោបាយ មានសមត្ថភាព និងអាចជឿទុកចិត្តបាន។ លើសពីនេះទៅទៀតរដ្ឋាភិបាលត្រូវដោះស្រាយចំពោះតំរូវការកសាងច្បាប់ថ្មីៗ ដើម្បីធានាឱ្យប្រព័ន្ធច្បាប់អាចដោះស្រាយបានចំពោះបញ្ហាសំខាន់ៗ និងដែលកំពុងកើតមាន។ ច្បាប់ទាំងនេះត្រូវត្រួតពិនិត្យឡើងវិញ និងពិភាក្សាដេញដោលដោយសមាជិកសភា រាជរដ្ឋាភិបាល និងសង្គមស៊ីវិល ដើម្បីធានាឱ្យការអនុម័តច្បាប់ទាំងនេះ ស្របតាមនិយាមអន្តរជាតិដែលអាចទទួលយកបាន និងគោលការណ៍សិទ្ធិមនុស្ស សំដៅពង្រឹងនីតិរដ្ឋ និងប្រជាធិបតេយ្យភាវូបនីយកម្ម។ ច្បាប់ថ្មីៗទាំងនេះ (ភាគច្រើនមានជាសេចក្តីព្រាងរួចហើយ) ត្រូវបញ្ចូលជាបញ្ហាអាទិភាពនូវក្រមព្រហ្មទណ្ឌថ្មី និងច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ច្បាប់ស្តីពីការទទួលបានព័ត៌មានក្របខ័ណ្ឌសំរាប់ច្បាប់រដ្ឋប្បវេណីនិងប្រព័ន្ធបណ្តឹងរដ្ឋបាល។

ទន្ទឹមនឹងនេះ ក៏ត្រូវអនុម័តច្បាប់ដើម្បីដោះស្រាយជាមួយបញ្ហាជាក់លាក់សំខាន់ៗជាច្រើន ដែលនៅបន្តញាំញីកម្ពុជា។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទទួលស្គាល់នូវគំនិតផ្តួចផ្តើម និងវិធានការទាំងឡាយដែលបានធ្វើឡើងដើម្បីជំរុញច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយជាអាទិភាពនៃការពិភាក្សាដេញដោល។ ក៏ប៉ុន្តែយើងពិតជាទទួលស្គាល់ថាមានកិច្ចការជាច្រើនទៀតដែលត្រូវធ្វើ ដើម្បីឱ្យស្របទៅតាមនិយាមអន្តរជាតិមុនពេលបញ្ចប់ និងអនុម័តច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយនេះ។ ការងារបែបនេះរួមមានការអនុម័តច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងតំលាភាពនៃការការគ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុរបស់គណបក្សនយោបាយ និងស្តីពីការអនុវត្តន៍ជំពូកនៃការប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិតាមច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយ ដែលគួរធានាឱ្យសមាជិករដ្ឋាភិបាល

ទាំងអស់ ប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន នៅមុនពេលនិងក្រោយពេលកាន់តំណែង។

បញ្ហា និងអនុសាសន៍គន្លឹះនានា របស់សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលពាក់ព័ន្ធនឹងឆន្ទៈនយោបាយក្នុងការប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយ និងតំរូវការឱ្យមានច្បាប់ស្តីពីការទទួលបានពតិមានត្រូវបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារតាមផ្នែកស្តីពី "អភិបាលកិច្ច និងតម្លាភាព"។ សេចក្តីពីស្តារនៃកំណែទំរង់ស្ថាប័នតំរូវការបង្កើតស្ថាប័ន និងច្បាប់ថ្មីៗ និងការធ្វើវិសោធនកម្មចំពោះរដ្ឋធម្មនុញ្ញត្រូវបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារតាមផ្នែកស្តីពី "នីតិរដ្ឋ"។

ខ. ការអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្ស

បញ្ហាប្រទាក់ក្រឡាគ្នាពីរដែលប៉ះពាល់ដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្សគឺតំរូវការនូវការអនុវត្តន៍ច្បាប់ដែលមានជាធរមានឱ្យកាន់តែប្រសើរឡើង និងបញ្ហាដែលកំពុងកើតមានជុំវិញការបើកផ្តល់វិភាជន៍ថវិកាឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ និងទាន់ពេលវេលា។

ចំពោះចំណុចទី១ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសូមស្នើឱ្យរដ្ឋាភិបាលខិតខំប្រឹងប្រែងឱ្យបានខ្លាំងក្លាធ្វើយ៉ាងណា ឱ្យអ្នកពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ រួមទាំងអ្នកអនុវត្តច្បាប់យល់ដឹងអំពីច្បាប់ប្រឆាំងអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ ការរំលោភសេពសន្ថវៈ និងការជួញដូរមនុស្ស។ ស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពដែលប៉ូលីស និងមន្ត្រីមានការស្ទាក់ស្ទើរ ក្នុងការចូលធ្វើអន្តរាគមន៍ និងបដិសេធមិនព្រមស៊ើបអង្កេតករណីអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារដោយចាត់ទុកថាជារឿងឯកជន គឺជាការដែលមិនអាចទទួលយកបាន។ បញ្ហា និងអនុសាសន៍គន្លឹះៗរបស់សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហានេះត្រូវបានលើកឡើង នៅក្នុងឯកសារតាមវិស័យស្តីពី " យែនឌ័រ និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ "។

ចំពោះចំណុចទី២ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសូមឯកភាពទាំងស្រុងតាមការអះអាងនៅក្នុង NSDP ដែលថាមាន "បញ្ហាដែលបន្តកើតមានចំពោះភាពគ្រប់គ្រាន់ និងទាន់ពេលវេលាក្នុងការបើកវិភាជន៍ថវិកា ដែលទាមទារឱ្យដោះស្រាយជាបន្ទាន់ "ដើម្បីសំរេចឱ្យបានគោលនយោបាយដែលរដ្ឋាភិបាលបានលើកឡើង។ ការបើកផ្តល់ឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ និងទាន់ពេលវេលា គឺពិតជានឹងរួមចំណែកដល់ការផ្តល់សេវាសុខភាព និងអប់រំកាន់តែប្រសើរឡើង ដោយហេតុថាវាអាចធ្វើឱ្យមានការរៀបចំផែនការកាន់តែប្រសើរឡើងនៅថ្នាក់មូលដ្ឋាន ជំរុញឱ្យបុគ្គលិកមកធ្វើការនៅកន្លែង និងបំបាត់មូលហេតុមួយនៃអំពើពុករលួយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលជំរុញឱ្យរដ្ឋាភិបាលបន្តការងារ ធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវការគ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ។ បញ្ហានិងអនុសាសន៍គន្លឹះៗពាក់ព័ន្ធនឹងការបើកផ្តល់ថវិការបស់រដ្ឋាភិបាលត្រូវបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារតាមផ្នែកស្តីពី "អប់រំ" និង "សុខាភិបាល "។

គ. កសិកម្មនិងការគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិ

ការផ្តោតលើវិស័យកសិកម្ម តំរូវឱ្យមានការតំរង់ទិសឡើងវិញពីការផ្តល់សម្បទានដីទ្រង់ទ្រាយធំមកការគាំទ្រកសិកម្មទ្រង់ទ្រាយតូច។ លទ្ធផលដែលត្រូវបានដកស្រង់នៅក្នុងឯកសារស្តីពីការវាយតំលៃភាពក្រីក្ររបស់ធនាគារពិភពលោក បង្ហាញថាការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវផលិតកម្ម កសិកម្មរបស់កសិករតូចតាចនៅតំបន់ជនបទ គឺជាវិធីមួយយ៉ាងឆាប់បំផុតនៅក្នុងការលើកកំពស់ប្រជារាស្ត្រកម្ពុជាក្រីក្រភាគច្រើនឱ្យចាកផុតពីភាពក្រីក្រ។ កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងរដ្ឋាភិបាលដើម្បីលើកកំពស់វិធីសាស្ត្រប្រើប្រាស់ធនធានកំរិតទាបក្នុងការបង្កើនផលិតភាពកសិកម្ម (ដូចជា "ធ្វើស្រែតាមប្រព័ន្ធប្រពលវប្បកម្ម") និងដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ទីផ្សារ ពិសេសសំរាប់ផលិតផលសរីរាង្គហាក់ដូចជាមានសក្តានុពលជាពិសេស និងគួរពង្រីកបន្ថែមទៀត។

ដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កសិកម្មខ្នាតតូចរដ្ឋាភិបាលត្រូវអនុវត្តគោលនយោបាយៈ ១) ធានាសិទ្ធិលើទ្រព្យសម្បត្តិរបស់កសិករ បញ្ឈប់ និងកែប្រែនូវអំពើចាប់យកដីពីកសិករក្រីក្រ ២) ធានាប្រព័ន្ធកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ៣) លុបចោលរាល់សម្បទានបច្ចុប្បន្នណាដែលមានទំហំធំជាងការអនុញ្ញាតក្នុងច្បាប់ភូមិបាល ឬ ដែលប៉ះពាល់ជាអវិជ្ជមានដល់ជីវភាពរបស់សហគមន៍ ហើយប្រគល់ដីទាំងនេះទៅឱ្យកសិករក្រីក្រតូចតាច ឬជាកម្មសិទ្ធិរួម ៤) បង្កើនការវិនិយោគលើប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រខ្នាតធំ និងមធ្យមដែលអាចគ្រប់គ្រងបានដោយកសិករខ្លួនឯង ៥) ធ្វើអោយប្រសើរឡើងនូវការចូលទៅដល់ទីផ្សារសំរាប់សហគមន៍នៅជនបទតាមរយៈការផ្តល់ផ្លូវដែលអាចធ្វើដំណើរបាននៅគ្រប់រដូវកាល ៦) ធ្វើអោយប្រសើរឡើងនូវការអប់រំនៅជនបទដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងតំរូវការរបស់យុវវ័យនៅជនបទ ជាពិសេសជំនាញ កសិកម្ម ការអភិរក្សបរិស្ថាន និងការអភិវឌ្ឍសហគមន៍ និង ៧) បង្កើនការយល់ដឹងរបស់សាធារណៈជន អំពីអនាម័យសុខភាព និងអាហារូបត្ថម្ភ។

បទពិសោធន៍បានបង្ហាញអោយឃើញថា អង្គការជួយខ្លួនឯង និងផលិតករនៅថ្នាក់សហគមន៍ (ដូចជា សមាគមកសិករ ឬសហករណ៍ ក្រុមសន្សំប្រាក់ ជាដើម) គឺជាគន្លឹះចំពោះការអភិវឌ្ឍនៅជនបទនៅកម្ពុជា ដោយហេតុថា វានាំមកនូវផលប្រយោជន៍ចំពោះកសិករតូចតាច និងអាចឱ្យកសិករមានតួនាទីប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនៅក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ទាំងមូល។ ហេតុនេះកម្មវិធីទាំងឡាយ ដែលមានស្រាប់ ក្នុងនោះមានយុទ្ធវិធីប្រកបដោយការចូលរួមដើម្បីជួយកសិករអោយរៀបចំដោយខ្លួនគេបាន (ដូចជាបណ្តាញកសិករ និងធម្មជាតិ) គួរតែត្រូវបានវាយតំលៃ និងអភិវឌ្ឍបន្ថែមទៀតសំរាប់ការគាំទ្រដល់អង្គការកសិករ នៅទូទាំងប្រទេស។

ក្រៅពីការជំរុញកសិកម្មខ្នាតតូច ក៏នៅមានតំរូវការយ៉ាងខ្លាំងសំរាប់ឱ្យមានការគ្រប់គ្រងកាន់តែប្រសើរឡើងនូវតំបន់ព្រៃ និងតំបន់ការពារ ដើម្បីធានាអោយមានទស្សនៈវិស័យអភិវឌ្ឍន៍យូរអង្វែងនៅសហគមន៍ជនបទ រួមទាំងសហគមន៍ជនជាតិភាគតិច។ ជាញឹកញាប់ការធ្វើផែនការអភិវឌ្ឍន៍ តែងតែមិនអើពើទៅដល់ការរួមចំណែកយ៉ាងពិតប្រាកដ ដែលព្រៃធម្មជាតិបានផ្តល់ចំពោះសេដ្ឋកិច្ចជាតិ និងជីវភាពនៅមូលដ្ឋាន។ អាស្រ័យហេតុនេះ បញ្ហានៃសម្បទានកាប់ឈើ សម្បទានដី និងចំការ នៅតែជាការគំរាមកំហែងខ្លាំងដល់ព្រៃឈើរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ហើយតំរូវឱ្យមានការដោះស្រាយ។ សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល កំពុងអំពាវនាវឱ្យរាជរដ្ឋាភិបាល បង្កើនតម្លាភាពនៃការគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិរបស់រដ្ឋ តាមរយៈការផ្សព្វផ្សាយកិច្ចសន្យាជាធរមាន និងស្ថានភាពនៃការអនុវត្តន៍តាមកិច្ចសន្យា ដែលមិនត្រឹមតែគ្រប់គ្រងសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងសម្បទានការយករ៉ែ ឡូតិ៍នេសាទ និងតំបន់អភិវឌ្ឍន៍យោធា និងការផ្សព្វផ្សាយនូវស្ថានភាពនៃការត្រួតពិនិត្យសម្បទានព្រៃឈើឡើងវិញ។

សូចនាករសំខាន់មួយនៃអភិបាលកិច្ច និងការគ្រប់គ្រងដីឱ្យបានល្អ គឺថាតើផ្នែកដែលងាយរងគ្រោះបំផុតនៃសង្គមត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់ដោយរបៀបណា។ បច្ចុប្បន្ននេះសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជាកំពុងបាត់បង់ដីរបស់ពួកគេកាន់តែច្រើនជាងពេលណាៗទាំងអស់។ ទស្សនៈវិស័យអភិវឌ្ឍន៍រយៈពេលវែងសំរាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច គួរតែត្រូវបានការពារដោយបញ្ឈប់ការលក់ដីដោយខុសច្បាប់ និងចាប់ផ្តើមប្រគល់កម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដោយគ្មានការពន្យាពេល។

បញ្ហា និងអនុសាសន៍សំខាន់ៗរបស់សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ស្តីពីបញ្ហានេះត្រូវបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារតាមផ្នែកស្តីពី " ព្រៃឈើ និងការអភិវឌ្ឍន៍ចំការឈើដាំ " "កំណែទំរង់ដីធ្លី " និង "ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច និងពាណិជ្ជកម្ម"។

ឃ. ទស្សនវិស័យសំរាប់ពេលអនាគត

នៅក្នុងសារដែលភ្ជាប់ទៅនឹងផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ សម្តេច **ហ៊ុន សែន** នាយករដ្ឋមន្ត្រីលើកឡើងថា: "ឥឡូវនេះដល់ពេលដែលធនធានត្រូវបានតំរង់ទិសឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និងប្រើប្រាស់ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ដើម្បីផ្តល់ផលប្រយោជន៍ជាអតិបរមាដល់ប្រជាជនទន់ខ្សោយ និងទីទ័លក្រដើម្បីបញ្ចូលពួកគេមកក្នុងចរន្តនៃការអភិវឌ្ឍន៍"។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសូមបន្តរួមចំណែក ដល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលដើម្បីកែលំអជីវភាពរស់នៅរបស់អ្នកក្រីក្រនិងក្រុមដែលងាយរងគ្រោះក្នុងសង្គម។ បន្ថែមទៅលើ គំរោងផែន

ការប្រចាំថ្ងៃរបស់ពួកគេនៅក្នុងភូមិជាមួយកម្មវិធីជាច្រើនដែលសហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលអាចពិចារណាដើម្បីបំពេញបន្ថែមលើកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់រដ្ឋាភិបាលៈ

- អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលត្រូវការពិភាក្សា ថាតើពួកគេអាចចូលរួមពាក់ព័ន្ធនៅក្រុមការងារបច្ចេកទេសរបស់រដ្ឋាភិបាល ម្ចាស់ជំនួយ អោយកាន់តែមានប្រសិទ្ធិភាពដោយរបៀបណា។
- ការស្រាវជ្រាវរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ទាមទារឱ្យមាន ការចែករំលែកកាន់តែទូលំទូលាយជាងនេះ។ ដើម្បីធានាថាការស្រាវជ្រាវនេះត្រូវបានស្គាល់ និងយល់ដឹងដោយអ្នកកសាងគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាល កិច្ចប្រជុំទល់មុខគ្នាជាមួយមន្ត្រីរាជរដ្ឋាភិបាលអាចជាវិធីសាស្ត្រយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាព និងគួរឱ្យកោតសរសើរបំផុតក្នុងការផ្លាស់ប្តូរគំនិតគ្នា។
- អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ត្រូវការចាប់ផ្តើមធ្វើការពិភាក្សាមួយជាមួយ ក្រសួងផែនការ និងក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍សង្គមអំពីវិធីណា ដែលអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលអាចរួមចំណែកដល់ការត្រួតពិនិត្យមើលផែនការយុទ្ធសាស្ត្រជាតិដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍។

តួនាទីស្ថាប័នដែលសង្គមស៊ីវិលមានបំណងបន្តបំពេញ នៅក្នុងដំណើការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសកម្ពុជាអាចដំណើរបានប្រសើរនោះ ដោយមានការលើកទឹកចិត្តពីរាជរដ្ឋាភិបាលតាមរយៈក) ផ្តល់បរិយាកាសអនុគ្រោះមួយ ដែលក្នុងនោះអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងសមាគមន៍នានាអាចប្រតិបត្តការដោយសេរី និងប្រកបដោយការទទួលខុសត្រូវ ខ) ធានាអោយមានការការពារចំពោះសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ គ) លើកទឹកចិត្តឱ្យមានការរីកដុះដាលនៃប្រព័ន្ធពតិមានសេរី និងប្រកបដោយការទទួលខុសត្រូវ ឃ) ធា នាអោយមានការផ្សព្វផ្សាយពតិមានទៅដល់អ្នកពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ និង ង) ឆ្លើយតប និងកសាងទំនាក់ទំនងជាមួយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលឱ្យកាន់តែមានភាពទៀងទាត់។

យើងជឿជាក់ថា តាមរយៈការខិតខំប្រឹងប្រែងរួមគ្នារបស់យើង ក្នុងនាមរដ្ឋាភិបាល ម្ចាស់ជំនួយ និងសង្គមស៊ីវិល យើងអាចជំនះបាននូវរាល់ឧបសគ្គទាំងឡាយ ដែលរារាំងដល់ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមកម្ពុជា ដែលនឹងនាំទៅដល់ការកែលំអជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជនកម្ពុជានិងអនុញ្ញាតឱ្យពួកគេរស់នៅដោយមានតំលៃ និងមានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរក្នុងភាពជាមនុស្ស។

២. ឯកសារតាមវិស័យ

តារាងឈ្មោះអ្នកចូលរួមវិភាគទាន

ឯកសារតាមវិស័យ	អ្នករួមវិភាគទាន
កសិកម្ម និង ការអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ	មជ្ឈមណ្ឌលសិក្សា និងអភិវឌ្ឍន៍កសិកម្មកម្ពុជា
សិទ្ធិកុមារ	គណៈកម្មការអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលស្តីពីសិទ្ធិកុមារ
វិមជ្ឈការ	គំរោងទ្រទ្រង់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ និង Pact
ការគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយ	បណ្តាញទទួលខុសត្រូវផ្នែកមនុស្សធម៌ នៅកម្ពុជា
វិស័យអប់រំ	ដៃគូអប់រំអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និង EDUCAM
កំណែទំរង់ការបោះឆ្នោត	ក្រុមតាមវិស័យនៃការបោះឆ្នោត/ COMFREL
វិស័យព្រៃឈើ និងចំការឈើដាំ	អុកស្វាមចក្រភពអង់គ្លេស និងគំរោងបណ្តាញព្រៃឈើ នៃវេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ស្តីពីកម្ពុជា
យេនឌ័រក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ	អង្គការយេនឌ័រ និងអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីកម្ពុជា
អភិបាលកិច្ច និងតម្លាភាព	មជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍន៍សង្គម និងផែក
សុខាភិបាល	មេឌីខាំ
កិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច	វេទិកានៃអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ស្តីពីកម្ពុជា និងព្រៃ សហគមន៍អន្តរជាតិ
ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច និងពាណិជ្ជកម្ម	វេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ស្តីពីម្ពុជា
កំណែទំរងដីធ្លី	អុកស្វាមចក្រភពអង់គ្លេស និងកម្មវិធីដីធ្លី និងការប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតនៃវេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ស្តីពីកម្ពុជា
ការដោះមីនដើម្បីមនុស្សធម៌	យុទ្ធនាការដើម្បីហាមឃាត់គ្រាប់មីន នៅកម្ពុជា
ការតាំងទីលំនៅសារជាថ្មី	បណ្តាញសកម្មភាពនៃការតាំងទីលំនៅសារជាថ្មី
ថាមពលវារីអគ្គិសនី	កម្មវិធីបរិស្ថាន និងអុកស្វាមអាមេរិក
ទេសចរណ៍	អង្គការទស្សនះពិភពលោក
នីតិរដ្ឋ	គណៈកម្មការប្រព្រឹត្តិកម្មសិទ្ធិមនុស្ស

នីតិរដ្ឋ

១. សេចក្តីផ្តើម

ក្នុងឆ្នាំកន្លងទៅនេះ មិនបានបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការអភិវឌ្ឍន៍ជាក់ស្តែងសមល្មម និងការរីកចំរើនចំពោះដំណើរការកំណែទំរង់ និងការពង្រឹងនីតិរដ្ឋ ដែលជាវិស័យមួយដ៏សំខាន់បំផុតចំពោះរដ្ឋាភិបាលនៃរដ្ឋដែលមានលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យអាចសំរេចបានមានដំណើរការល្អ និងមានសុខភាពល្អ។ ដូច្នេះជាថ្មីម្តងទៀត អង្គការមិនរដ្ឋាភិបាលសូមអំពាវនាវ និងទទូចសុំឱ្យរាជរដ្ឋាភិបាលនិងរដ្ឋសភាផ្តល់ការយកចិត្តទុកដាក់ឱ្យបានខ្លាំងក្លា និងគាំទ្រដើម្បីពង្រឹងស្ថាប័ន នេះក្នុងន័យដើម្បីប្រកាន់យកនីតិរដ្ឋ និងការពារសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា និងដើម្បីលើកស្ទួយចំពោះការគោរពរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

២. បញ្ហាជាគន្លឹះ

រាជរដ្ឋាភិបាលមានរយៈពេលមួយឆ្នាំពេញ ក្នុងការចាត់វិធានការនានា ដើម្បីបង្ហាញពីការប្តេជ្ញាចិត្ត របស់ខ្លួនចំពោះពាក្យសន្យាដែលបានធ្វើក្នុងកំឡុងយុទ្ធនាការឃោសនាបោះឆ្នោតជាតិឆ្នាំ២០០៣ និងលក្ខខណ្ឌទាំងឡាយដែលឯកភាពគ្នា មុនពេលបង្កើតរដ្ឋាភិបាលថ្មី។ ប៉ុន្តែកំណត់ត្រានៃគំនិតផ្តួចផ្តើម និងសកម្មភាពនានា ដែលបង្ហាញពីការតាំងចិត្តមុះមុត ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាអំពើពុករលួយ និងភាពក្រីក្រ និងដើម្បីបង្កើតប្រព័ន្ធច្បាប់មួយដ៏ល្អប្រសើរដែលលើកកំពស់ប្រជាធិបតេយ្យសេរី និងសិទ្ធិមនុស្ស នោះធ្វើឱ្យមានភាពស្រងាកចិត្ត និងមិនមានច្បាស់លាស់នៅឡើយ។

<u>កំណែទំរង់ស្ថាប័ន</u>

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទទួលស្គាល់ការអភិវឌ្ឍន៍ និងការផ្សព្វផ្សាយយុទ្ធសាស្ត្រកំណែទំរង់ច្បាប់ និងតុលាការដែលបោះពុម្ពផ្សាយដោយរដ្ឋាភិបាល កាលពីឆ្នាំ២០០៣។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសំដែងជាថ្មីម្តងទៀតនូវចំណាប់អារម្មណ៍ដ៏ធំធេងក្នុងការមើលឃើញការអនុវត្តន៍ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពលើកំណែទំរង់ក្នុងវិស័យនេះ។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបញ្ជាក់បន្ថែមទៀតថា ស្ថាប័នសំខាន់ៗមួយចំនួនធំដែលមានស្រាប់នាពេលបច្ចុប្បន្នគួរតែមានការធ្វើកំណែទំរង់អោយបានស៊ីជំរៅ រួមមានៈ គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ឧត្តមក្រុមប្រឹក្សា នៃអង្គចៅក្រម ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ គណៈកម្មការស៊ុរិយោដី និងអាជ្ញាធរសវនកម្មជាតិ ។ មុខតំណែងរបស់គេនៅក្នុងប្រព័ន្ធនេះទាំងមូល ចាំបាច់ត្រូវថែងនៅក្នុង រដ្ឋធម្មនុញ្ញដើម្បីធានាថាពួកគេត្រូវបានទទួលការការពារ និងផ្តល់ជូននូវអំណាចផ្លូវច្បាប់ និងស្ថេរភាព។ ជាគោលការណ៍ ពួក

គេត្រូវតែមានភាពឯករាជ្យភាព និងមិនប្រកាន់គណៈបក្សនយោបាយដោយគិតទាំងប្រភព និងសមាជិកភាព ដែលចាំបាច់ត្រូវបង្កើតគណៈកម្មាធិការជ្រើសរើសដើម្បីតែងតាំងសមាជិកនៃស្ថាប័នទាំងនេះ ។ ពួកគេត្រូវតែបំពេញតួនាទីប្រកបដោយសមត្ថភាព និងគួរអោយជឿទុកចិត្តបាន ដោយត្រូវពង្រឹងធនធានមនុស្សប្រកបដោយគុណភាព បុគ្គលិកមានជំនាញ និងមានធនធានហិរញ្ញវត្ថុគ្រប់គ្រាន់ ។ ស្ថាប័នទាំងនេះចាំបាច់ត្រូវមានការត្រួតពិនិត្យដោយយន្តការផ្សេងៗ ដែលបង្កើតឡើង នៅក្នុងរដ្ឋសភា និងព្រឹទ្ធសភាតាមវិធីមួយដែលមានលក្ខណៈ ដូចគ្នានឹងគណៈកម្មការទាំង ៩ របស់រដ្ឋសភា និងព្រឹទ្ធសភា ដែរ ។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសង្កត់ធ្ងន់ជាពិសេសទៅលើឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រមដែលត្រូវធ្វើកំណែទំរង់ ។ លុះត្រាតែឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម ជាស្ថាប័នមួយដែលឯករាជ្យ បើមិនដូច្នេះទេនឹងមិនមានលទ្ធភាព ក្នុងការធ្វើកំណែទំរង់ប្រព័ន្ធតុលាការបានឡើយ ។ សមាជិករបស់ឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រមទាំងអស់ ត្រូវតែមិនប្រកាន់គណៈបក្សនយោបាយ ពួកគេត្រូវតែលាលែងពីគណបក្សនយោបាយរបស់ខ្លួន និងលុបចោលការចូលសម័្ពន្ធនៅក្នុងគណបក្សនយោបាយនានា ។ ដូចគ្នានេះដែរចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញាទាំងអស់ត្រូវតែ មិនប្រកាន់គណៈបក្សនយោបាយ និងត្រូវលាលែងចេញពីគណបក្សនយោបាយរបស់ខ្លួនផងដែរ ។ ជំហានទាំងនេះត្រូវធ្វើឡើង ដើម្បីលុបបំបាត់នូវឥទ្ធិពលខាងនយោបាយដែលមានទៅលើអង្គចៅក្រម ។ ឥទ្ធិពលនយោបាយទៅលើកងកំលាំងនគរបាលក៏ជាបញ្ហាធំមួយដែរដែលជំរុញឱ្យនគរបាលប្រព្រឹត្តិក្រៅ និងខុសច្បាប់ ។ ទម្រង់ទាំងនេះត្រូវតែលុបបំបាត់ ។ នគរបាលត្រូវតែឯករាជ្យ ពួកគេត្រូវតែលាលែងពីគណបក្សនយោបាយរបស់ខ្លួន និងលុបចោលការចូលសម្ព័ន្ធនៅក្នុងគណបក្សនយោបាយនានា ។

ស្ថាប័ននិងច្បាប់ដែលមិនទាន់មាន

គណៈកម្មការថ្មីៗនានា យ៉ាងហោចណាស់ក៏ត្រូវរួមបញ្ចូលនូវ គណៈកម្មការប្រឆាំងអំពើពុករលួយ និងគណៈកម្មការសិទ្ធិមនុស្សជាតិ គួរតែត្រូវបានបង្កើតឱ្យបានឆាប់តាមដែលអាចធ្វើទៅបានស្របតាមនិយាមអន្តរជាតិ ។ ដូច្នេះពួកគេនឹងមានឯករាជ្យភាព មិនប្រកាន់គណៈបក្សនយោបាយ មានសមត្ថភាព និងគួរឱ្យជឿទុកចិត្តបាន ។

រាជរដ្ឋាភិបាលថ្មីត្រូវដោះស្រាយអំពីតំរូវការសំរាប់បង្កើតច្បាប់ថ្មីៗដើម្បីធានាថាប្រព័ន្ធច្បាប់នេះអាចដោះស្រាយបញ្ហាធ្ងន់ធ្ងរដែលកំពុងកើតមាន ។ ច្បាប់ថ្មីៗទាំងនេះចាំបាច់ត្រូវមានការត្រួតពិនិត្យ និងពិភាក្សាដោយស្ថាប័ននីតិបញ្ញត្តិ រដ្ឋាភិបាល និងសង្គមស៊ីវិល ដើម្បីធានាថាការអនុម័តច្បាប់នេះមានភាពសមស្របតាមនិយាមអន្តរជាតិនានាដែលអាចទទួលយកបាន និងគោលការណ៍សិទ្ធិមនុស្សដើម្បីបំរើ

និងពង្រឹងនីតិរដ្ឋនិងប្រជាធិបតេយ្យភាវូបនីយកម្ម។ ច្បាប់ថ្មីទាំងនេះ (ដែលភាគច្រើននៅជាសេចក្តីព្រាងនៅឡើយ) ត្រូវដាក់បញ្ចូលដោយកំណត់ ជាអាទិភាព គឺក្រមព្រហ្មទណ្ឌថ្មី និងច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិទទួលព័ត៌មាន ច្បាប់ស្តីពីក្របខ័ណ្ឌស៊ីវិល និងប្រព័ន្ធបណ្តឹងរដ្ឋបាល។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលលើកឡើងជាថ្មីថា ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិទទួលព័ត៌មានសាធារណៈ គឺមានសារៈសំខាន់ណាស់ ក្នុងការបង្កើតរដ្ឋាភិបាល ដែលមានតម្លាភាព កាត់បន្ថយអំពើពុករលួយ និងបង្កើនសេចក្តីទុកចិត្តរបស់ប្រជាជនចំពោះរាជរដ្ឋាភិបាល។ ប្រសិនបើគ្មានសេរីភាពនៃច្បាប់ស្តីពី សិទ្ធិទទួលព័ត៌មាន មេធាវីមិនអាចការពារកូនក្តីរបស់ខ្លួនក្នុងតុលាការអោយបានត្រឹមត្រូវទេ ដោយសារពួកគេមិនមានសិទ្ធិក្នុងការសាកសួរពត៌មានអំពីភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាល ដែលអាចនឹងតំរូវយកជាភស្តុតាងដើម្បីជួយដល់រឿងក្តីរបស់កូនក្តីពួកគេ។ រាជរដ្ឋាភិបាលត្រូវផ្តល់ការសន្យារបស់ខ្លួនចំពោះសង្គមស៊ីវិល និងម្ចាស់ជំនួយ ដូចដែលបានសន្យានៅក្នុងកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់កាលពី ខែធ្នូ ២០០៤ គឺត្រូវចាប់ផ្តើមការងារត្រៀមសំរាប់ការបង្កើតក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិទទួលព័ត៌មាន និងត្រូវបង្ហាញកិច្ចប្រឹងប្រែងនានាដើម្បីដាក់ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ជូនរដ្ឋសភាសំរាប់ធ្វើការពិភាក្សា និងអនុម័ត នៅឆ្នាំ២០០៦ និងត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យសាធារណជនមានសិទ្ធិទទួលព័ត៌មានផ្លូវការ ទន្ទឹមគ្នានឹងពេលនេះផងដែរ។

ត្រូវបង្កើតច្បាប់សំរាប់ដំណើរការរបស់ស្ថាប័នសំខាន់ៗ និងផ្តល់ក្របខ័ណ្ឌមួយសំរាប់អភិបាលកិច្ចល្អ និងគណនេយ្យភាពនៅក្នុងវិស័យសាធារណៈ។ ច្បាប់បាតុកម្មបច្ចុប្បន្នគួរត្រូវជំនួសដោយច្បាប់ថ្មី។ គួរមានច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈចៅក្រមដែលយ៉ាងហោចណាស់អាចធានាបានពីបូរណភាពនៃដំណើរការតែងតាំង និងធានាថាចៅក្រមគ្រប់រូបមិនពាក់ព័ន្ធនឹងនយោបាយ និងទទួលបានឯករាជ្យភាពផ្ទាល់ខ្លួន និងផ្នែកតុលាការ ដោយមិនរងឥទ្ធិពលរបស់បុគ្គល ឬផលប្រយោជន៍ឯកជន។ ជាងនេះទៅទៀត រដ្ឋាភិបាលថ្មីចាំបាច់ត្រូវបង្កើតលក្ខន្តិកៈកងកំលាំងប្រដាប់អាវុធ និងលក្ខន្តិកៈមន្ត្រីរាជការស៊ីវិល។

លក្ខន្តិកៈមន្ត្រីរាជការស៊ីវិល គួរតែធ្វើវិសោធនកម្មដើម្បីធានាពីភាពមិនលំអៀងផ្នែកនយោបាយរបស់មន្ត្រីរាជការស៊ីវិល និងដើម្បីធានាពីបូរណភាពនិងគណនេយ្យភាពរបស់របស់ពួកគេ និងដើម្បីផ្តល់វិធានត្រឹមត្រូវសំរាប់ការជ្រើសរើសនិងការតំឡើងឋានៈតាមគុណសម្បត្តិ។ លក្ខន្តិកៈកងកំលាំងប្រដាប់អាវុធ និងច្បាប់វិន័យរបស់នគរបាលគួរតែ ធ្វើវិសោធនកម្មដើម្បីធានាថានគរបាល មិនមែនជាសមាជិកគណបក្សនយោបាយ និងមិនជាប់ពាក់ព័ន្ធក្នុងនយោបាយ។

ច្បាប់ទាំងឡាយត្រូវតែឆ្លងការអនុម័ត ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាធ្ងន់ធ្ងរជាក់លាក់មួយចំនួន ដែលបន្តញាំញីសង្គមកម្ពុជា។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទទួលស្គាល់គំនិតផ្តួចផ្តើម និងសកម្មភាពនានា ដែលជំរុញឱ្យច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយឈានដល់ការពិភាក្សា និងអបអរសាទរផងដែរដល់ការអនុម័តច្បាប់

ប្រឆាំងអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ។ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយយើងយល់ឃើញថា មានកិច្ចការជាច្រើនទៀតដែលត្រូវធ្វើ ដើម្បីធានានូវការប្រកាន់ខ្ជាប់តាមនិយាមអន្តរជាតិ មុននឹងឈានដល់ការសំរេចចុងក្រោយ និងឆ្លងការអនុម័តនូវច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយ ដូចជាច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងតម្លាភាពនៃការគ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុរបស់គណបក្ស និងការអនុវត្តន៏ការប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលស្ថិតនៅក្នុងជំពូកមួយនៃច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយ ដែលអាចធានាបានថាសមាជិករដ្ឋាភិបាលគ្រប់រូបត្រូវតែប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន មុនចូល និងក្រោយការកាន់តំណែង ។ ជាងនេះទៅទៀតចំពោះច្បាប់ប្រឆាំងអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ យើងចាំបាច់ត្រូវធានានូវការបង្កើត និងការអនុវត្តន៍ប្រកបដោយអត្ថន័យ និងមានប្រសិទ្ធិភាព លើច្បាប់សំខាន់នានា ដើម្បីឱ្យច្បាប់ទាំង នោះមានប្រសិទ្ធភាពដូចដែលចង់បាន និងមានឥទ្ធិពលជាវិជ្ជមាន ។ ច្បាប់ប្រឆាំងការជួញដូរមនុស្សនៅតែជាគោលដៅមួយដ៏មានតំលៃនៅឡើយ ។

ជាចុងក្រោយ ច្បាប់ស្តីពីសមាជជាតិចាំបាច់ត្រូវបង្កើតឱ្យបានឆាប់ ដើម្បីបំពេញការសន្យាដែលចែងនៅក្នុងជំពូក ១៤ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ។ តាមរយៈការបង្កលក្ខណៈឱ្យ "ប្រជាពលរដ្ឋបានទទួលព័ត៌មានដោយផ្ទាល់លើបញ្ហាផ្សេងៗ ស្តីពីផលប្រយោជន៍ជាតិ និងដើម្បីលើកឡើងនូវបញ្ហានិងសំណើផ្សេងៗចំពោះសមត្ថកិច្ចរដ្ឋដើម្បីឱ្យដោះស្រាយ "សមាជជាតិមួយ ដែលមានប្រសិទ្ធភាពនឹងគាំទ្រដល់ការពង្រឹងនយោបាយ នៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់របស់សង្គម និងលើកកំពស់ការចូលរួមនៅក្នុងជីវិតនយោបាយរបស់ប្រទេស និងតម្លាភាពក្នុងដំណើរការសាធារណៈ ។

វិសោធនកម្មរដ្ឋធម្មនុញ្ញ

ព្រឹត្តិការណ៍នៅក្នុងឆ្នាំកន្លងមក បានបង្ហាញអោយឃើញពីការព្រួយបារម្ភចំពោះកង្វះខាតនៃការគោរពរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ពីសំណាក់អ្នកនយោបាយ និងអ្នកច្បាប់ខ្មែរ ។

ការមិនគោរពច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដែលជាច្បាប់កំពូលនៅក្នុងប្រទេស គឺបញ្ជាក់អោយឃើញពីវិសាលភាព ដែលប្រទេសកម្ពុជាបំពេញមុខងារបែបនីតិរដ្ឋ ។ ពេលមុនអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលធ្លាប់បានផ្តល់អនុសាសន៍លើការធ្វើវិសោធនកម្ម ដូចជាតំរូវឱ្យមានសំលេងភាគច្រើនធម្មតា ក្នុងបោះឆ្នោតផ្តល់សំលេងទុកចិត្តបង្កើតរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីបញ្ចៀសវិបត្តិនយោបាយនានាដែលតែងកើតមានបន្ទាប់ពីការបោះឆ្នោតជាតិម្តងៗ ក្រោយពីកិច្ចព្រមព្រៀងសន្តិភាពទីក្រុងប៉ារីស ។ ប៉ុន្តែការធ្វើវិសោធនកម្មរដ្ឋធម្មនុញ្ញជាចំបងបែបនេះមិនគួរធ្វើ ដើម្បីកាលានុវត្តន៍នយោបាយនោះទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញ គួរតែអនុវត្តតាមការពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់ និងធ្វើតែក្នុងអំឡុងអាណត្តិរបស់រដ្ឋាភិបាលតែប៉ុណ្ណោះ ។

ជាពិសេស បញ្ហាដែលកើតមានក្នុងឆ្នាំ២០០៥ បានបន្តជាការគំរាមកំហែងចំពោះសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការនិយាយ និងបញ្ចេញមតិ ដែលជាសិទ្ធិមួយត្រូវបានធានាដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញ។ ការគាបសង្កត់លើសិទ្ធិនេះបន្តកើតមានតាមរូបភាព នៃការបដិសេធតាមអំពើចិត្តចំពោះចលនាបាតុកម្មដោយសន្តិវិធីព្រមជាមួយនឹង ការប្រើប្រាស់ច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍ ដើម្បីបង្ក្រាបគណបក្សនយោបាយប្រឆាំង និងការធ្វើអត្ថាធិប្បាយស្របតាមច្បាប់។ ការបន្តអនុវត្តន៍របស់ស្ថាប័ននីតិប្រតិបត្តិ ក្នុងការចេញក្រិត្យ និងសេចក្តីប្រកាសជាបន្តបន្ទាប់ និងការចេញក្រិត្យសំរាប់ការអនុវត្តន៍ច្បាប់គឺជា ការដណ្តើមអំណាចយ៉ាងច្បាស់ពីស្ថាប័ននីតិបញ្ញត្តិ ដែលត្រូវបានកំណត់ដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញពីតួនាទីបញ្ញត្តិច្បាប់ និងជាការរំលោភលើគោលការណ៍ចំបងរបស់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ ស្តីពីស្ថាប័នដោយឡែកនិងឯករាជ្យរបស់រដ្ឋាភិបាល។ ជាទីបញ្ចប់នៅមានឧទាហរណ៍ជាច្រើនផ្សេងទៀតនៃការមានឥទ្ធិពល និងអន្តរាគមន៍របស់ស្ថាប័ននីតិប្រតិបត្តិ នៅក្នុងតួនាទីរបស់តុលាការ (ដែលគួរកត់សំគាល់បំផុតនោះគឺ គោលនយោបាយកណ្តាប់ដៃដែករបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី) ដែលក្នុងនាមស្ថាប័ននីតិបញ្ញត្តិ គឺត្រូវបានធានាដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញនូវឯករាជ្យភាព។

គួរធ្វើការចាប់អារម្មណ៍ច្រើនថែមទៀត ចំពោះការបំពេញតាមការទាមទាររបស់រដ្ឋធម្មនុញ្ញដែលមានជាធរមាន ដូចជាការបង្កើតសមាជជាតិ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ។

<u>ក្រមសីលធម៌</u>

យ៉ាងហោចណាស់ក៏មានចំនុច៣ដែលត្រូវពិចារណាៈ ទីមួយ ក្រមសីលធម៌របស់ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា (ដែលត្រូវបង្កើតឡើងដោយសមាគមវិជ្ជាជីវៈរបស់ខ្លួន ផ្អែកលើគោលការណ៍ដូចដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់) ទីពីរ ក្រមសីលធម៌របស់មន្ត្រីរាជការស៊ីវិល (ដែលគួរអនុម័តតាមទំរង់ច្បាប់) និងទីបី ក្រមសីលធម៌របស់មន្ត្រីមុខងារសាធារណៈ (សមាជិក របស់រដ្ឋាភិបាល និងតំណាងរាស្ត្រ ដែលជាប់ឆ្នោត) ជាគោលការណ៍ ដែលគួរអនុម័តតាមបទដ្ឋានច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ (ជាពិសេសនៅពេលមានវិសមិតភាព)។

ក្រមសីលធម៌មានសារៈសំខាន់ណាស់ ចំពោះអភិបាលកិច្ចល្អ និងសំខាន់ក្នុងការបង្កើតគណនេយ្យ-ភាព និងការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងរដ្ឋាភិបាល។ ក្រមសីលធម៌ទាំងនេះ គួរតែត្រូវបានពង្រឹង និងអនុវត្តដោយពិតប្រាកដ។

ប្រសិនបើក្រមសីលធម៌មានប្រសិទ្ធភាព ជាការចាំបាច់ត្រូវបង្កើតយន្តការមួយនៅសភា និងព្រឹទ្ធសភាដែលតាមរយៈនេះ សមាជិករាជរដ្ឋាភិបាល រដ្ឋសភា និងព្រឹទ្ធសភា អាចត្រូវបានដាក់ទណ្ឌកម្មប្រសិនបើពួកគេរំលោភក្រមសីលធម៌នេះ ។

៣. អនុសាសន៍

សង្គមស៊ីវិលមានសុទិដ្ឋិនិយមថាគណបក្សជាប់ឆ្នោតទាំងបី នឹងទទួលយកអនុសាសន៍ទាំងឡាយខាងក្រោមដើម្បី ជាប្រយោជន៍ដល់ប្រទេសជាតិទាំងមូលៈ

- ធ្វើការកែទំរង់ស្ថាប័នដែលមានស្រាប់ ដូចជាគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ និងអាជ្ញាធរសវនកម្មជាតិ ដើម្បីធានាអោយស្ថាប័នទាំងនេះមានភាពឯករាជ្យ តម្លាភាព មានសមត្ថភាព ព្រមទាំងពង្រឹងមុខតំណែងស្របច្បាប់របស់ស្ថាប័នទាំងនេះនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងបង្កើតប្រព័ន្ធត្រួត ពិនិត្យប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព។
- ធានាអោយបានថាឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម មិនប្រកាន់គណបក្សនយោបាយ និងមិនមែនជាសមាជិកឬចូលរួមក្នុងគណបក្សនយោបាយណាមួយទេ។
- បង្កើតគណៈកម្មការនានា ដូចជាគណៈកម្មការប្រឆាំងអំពើពុករលួយ និងគណៈកម្មការជាតិស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សដែលមានលក្ខណៈឯករាជ្យ មិនចូលគណបក្សនយោបាយមានសមត្ថភាព និងគួរឱ្យជឿទុកចិត្តបាន។
- បង្កើតនិងគាំទ្រការឆ្លងនិងអនុម័តនូវច្បាប់ថ្មី តាមរយៈរដ្ឋសភាជាតិ និងព្រឹទ្ធសភា រួមមានក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយ ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិទទួលពត៌មាន ច្បាប់ធ្វើបាតុកម្ម និង ច្បាប់ប្រឆាំងការជួញដូរមនុស្ស ។
- បង្កើតច្បាប់ផ្សេងៗ ដើម្បីធានាថាស្ថាប័នសំខាន់ៗ ដូចជាស្ថាប័នតុលាការគ្មានការពាក់ព័ន្ធនឹងគណបក្សនយោបាយ ។
- ធានាអោយបានថាចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា មិនប្រកាន់គណបក្សនយោបាយ និងមិនមែនជាសមាជិក ឬចូលរួមក្នុងគណបក្សនយោបាយណាមួយទេ។
- ធានាអោយបានថានគរបាល មិនប្រកាន់គណបក្សនយោបាយ និងមិនមែនជាសមាជិក ឬចូលរួមក្នុងគណបក្សនយោបាយណាមួយទេ។
- បង្កើតច្បាប់ថ្មីៗ ស្តីពីការគ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុរបស់គណបក្សនយោបាយ និងការប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិដែលធានាថា សមាជិករដ្ឋាភិបាលគ្រប់រូបត្រូវតែប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួនមុននិង ចូលកាន់តំណែង ។
- ធ្វើវិសោធនកម្មរដ្ឋធម្មនុញ្ញដើម្បីគាំទ្រ និងពង្រឹងដំណើរការនៃការបង្កើតរដ្ឋាភិបាល ដែលមានការបោះឆ្នោតតាមលក្ខណៈប្រជាធិបតេយ្យ រួមមានការអនុញ្ញាតឱ្យមានការបោះឆ្នោតដោយសំលេង

ភាគច្រើនធម្មតានៅក្នុងការបោះឆ្នោតជាតិ ដើម្បីអាចឱ្យរដ្ឋាភិបាលមួយត្រូវបានបង្កើតឡើង និងកំណត់ រយៈពេលកាន់តំណែងជានាយករដ្ឋមន្ត្រីត្រឹមតែ២អាណត្តិ ។

- បង្កើតយន្តការមួយនៅរដ្ឋសភា និងព្រឹទ្ធសភា ដើម្បីដាក់ទណ្ឌកម្មទៅលើសមាជិករដ្ឋាភិបាល សភាជាតិ និងព្រឹទ្ធសភា ក្នុងករណីដែលពួកគេរំលោភលើក្រមសីលធម៌ ។

សំរាប់ពត៌មានបន្ថែមសូមទំនាក់ទំនង

គណៈកម្មការប្រព្រឹត្តកម្មសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា (CHRAC) តាមរយៈ

១.លោកធន់ សារាយ ប្រធានសមាគមន៍អាដហុក និងជាប្រធាន CHRAC

ទូរសព្ទ: ៨៥៥-១៦ ៨៨០ ៥០៨ អ៊ីម៉ែល: adhoc@forum.org.kh; adhoc@online.com.kh

២.លាក សុខ សំអឿន នាយកប្រតិបត្តិអង្គការអ្នកការពារច្បាប់កម្ពុជា (CDP)

ទូរសព្ទ័លេខ: ៨៥៥-១២ ៩០១ ១៩៩ អ៊ីម៉ែល: cdp@cdpcambodia.org

៣.លោកស្រី វេជ្ជបណ្ឌិត ពុង ឈីវកិក ប្រធានសមាគមន៍ លីកាដូ

ទូរសព្ទ័លេ: ៨៥៥-១២ ៨០២ ៥០៦ អ៊ីម៉ែល: licadho@camnet.com.kh

អភិបាលកិច្ច និងតម្លាភាព

១. សេចក្ដីផ្ដើម

ក្នុងឆ្នាំកន្លងមកប្រទេសកម្ពុជាបង្ហាញមុខមាត់ជាលើកទីមួយ ក្នុងប្រព័ន្ធវាយតំលៃអន្តរៈជាតិមួយចំនួនៈ សន្ទស្សន៍យល់ដឹងអំពីបញ្ហាពុករលួយនៃអង្គការតម្លាភាពអន្តរជាតិ និងសន្ទស្សន៍ប្រណាំងប្រជែងនៃកំណើនវេទិកាសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក តាមរយៈការវាយតំលៃទាំងពីនេះបានបង្ហាញថាប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបានគេចំណាត់ថ្នាក់ជិតក្រោមបាតគេបំផុតសំរាប់បញ្ហាទាំងពីរនេះ ។ បន្ថែមលើនេះទៀតមានក្រុមទីប្រឹក្សាបច្ចេកទេសអន្តរជាតិមួយក្រុមដែលក្រសួងទំនាក់ទំនង រដ្ឋសភា ព្រឹទ្ធសភា និងអធិការកិច្ចបានផ្ដល់ការអនុម័តផ្ដល់ជាជំនួយបច្ចេកទេស ដល់ការរៀបចំសេចក្ដីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីការប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយថ្មីៗនេះ ក៏បានធ្វើការវាយតំលៃថា សេចក្ដីព្រាងច្បាប់នេះគឺស្ថិតនៅក្រោមបន្ទាត់ស្តង់ដារអន្តរជាតិ ហើយនឹងមិនអាចឆ្លើយតបបានទៅនឹងសូចនាករត្រួតពិនិត្យ ដែលបានឯកភាពគ្នានៅក្នុងកិច្ចប្រជុំ CG កាលពីឆ្នាំទៅបានឡើយ ។ ចំពោះរបកគំហើញនិងការសន្យានានាពីរដ្ឋាភិបាលក្នុងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងអំពើពុករលួយ ដែលជាធាតុមួយយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រចតុកោណ គេឃើញមានការព្រួយបារម្ភជាច្រើនដែលថា សេចក្ដីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីការប្រឆាំងអំពើពុករលួយនេះ ដែលបច្ចុប្បន្នកំពុងស្ថិតនៅទីស្ដីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី មិនមានអត្ថន័យ និងខ្លឹមសារស្របតាមស្តង់ដារអន្តរជាតិឡើយ ។

២. បញ្ហាជាគន្លឹះ

- <u>**តម្លាភាពនិងអំពើពុករលួយៈ**</u> រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានទទួលស្គាល់ថា អំពើពុករលួយគឺជា អភូតហេតុរួមរាលដាល និងមានលក្ខណៈបំផ្លិចបំផ្លាញ ហើយបានធ្វើការតស៊ូប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងអំពើទាំងនេះ ដែលជាផ្នែកមួយនៃបេះដូងរបស់យុទ្ធសាស្ត្រចតុកោណសំដៅជំរុញកំណើនសេដ្ឋកិច្ច ការងារ សមធម៌ និងប្រសិទ្ធភាព។ ជាលើកដំបូងហើយ ដែលប្រទេសកម្ពុជាបានបង្ហាញមុខនៅក្នុងសន្ទស្សន៍នៃការយល់ដឹងអំពីបញ្ហាពុករលួយនៃអង្គការតម្លាភាពពិភពលោក លំដាប់ចំណាត់ថ្នាក់ទី១៣០ ក្នុងចំណោមប្រទេសចំនួន ១៥៨ នៅលើពិភពលោក។
- <u>**ច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយ និងឆន្ទៈនយោបាយៈ**</u> ច្បាប់ប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយ ដែលស្របទៅតាមស្តង់ដារអន្តរជាតិមិនទាន់ត្រូវបានឆ្លងនៅឡើយ
  បើទោះបីជាមានការសន្យាពីរាជរដ្ឋាភិបាលថា ខ្លួននឹងជំរុញអោយមានច្បាប់នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំ CG

កាលពីឆ្នាំទៅម៉ិញ។ អ្នកជំនាញការអន្តរជាតិ ដែលរួមមានការិយាល័យប្រឆាំងនឹងការរត់ពន្ធគ្រឿងញៀន និងឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ដែលជាម្ចាស់នៃអនុសញ្ញាប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយរបស់អង្គការសហប្រជាតិ បានធ្វើការសន្និដ្ឋានថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់ដែលបានចេញផ្សាយជាសាធារណៈនាខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៥ គឺមានលក្ខណៈស្ថិតនៅក្រោមស្តង់ដារអន្តរជាតិនៅឡើយ ហើយច្បាប់នេះនឹងមិនអាចបំពេញមុខងារជាសូចនាករត្រួតពិនិត្យ ដែលរដ្ឋាភិបាលបានកំណត់នាឆ្នាំ២០០៤ នោះទេ។ ករណីរឿងក្តីនៃអំពើពុករលួយមួយចំនួនបានធ្វើឱ្យមានការលំបាកដល់តុលាការយ៉ាងខ្លាំង។

- **<u>ការកែតំរង់រដ្ឋបាលសាធារណៈ</u>** : ការកែទំរង់ និងរៀបចំអោយបានត្រឹមត្រូវឡើងវិញ ផ្នែករដ្ឋបាលសាធារណៈ ជាញឹកញាប់ត្រូវបានជំរុញធ្វើដោយមិនមែនជាហេតុផលត្រឹមតែទប់ស្កាត់អំពើពុករលួយប៉ុណ្ណោះទេ មានឧទាហរណ៍ជាច្រើននៃកម្មវិធីដ៏មានប្រយោជន៍នានាត្រូវបានសង្កេតឃើញនៅក្នុងការងាររបស់ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍របស់រដ្ឋាភិបាល អង្គការអន្តររដ្ឋាភិបាល និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល។ ការកែទំរង់ដែលអនុវត្តក្នុងគោលបំណងដទៃៗទៀត តែងតែមានលក្ខណៈសង្គតភាព *(ភាពស៊ីសង្វាក់គ្នា)* ទៅនឹងគោលដៅបូកបន្ថែមដើម្បីបន្ថយកាលានុប្បវត្តន៏នៃអំពើពុករលួយ ហើយនៅក្នុងករណីជាច្រើនវានឹងបង្កើតចេញជាធាតុផ្សំប្រឆាំងអំពើពុករលួយនានាដែលមានភាពរួមបញ្ចូលគ្នា ជាពិសេស និងជាក់លាក់ ។

- **<u>សវនកម្មឯករាជ្យនិងដែលមានប្រសិទ្ធភាពៈ</u>** ការគ្រប់គ្រងដែលមានការទទួលខុសត្រូវ លើមូលនិធិសាធារណៈ បានបង្កើតសេចក្តីទុកចិត្តរវាងប្រជាពលរដ្ឋនិងរដ្ឋាភិបាល។ សវនកម្មផ្តល់ការថ្លឹងអំណាចសំដៅទប់ស្កាត់និងប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយ ហើយរបាយការណ៍សវនកម្មសាធារណៈអាចបង្កើតឱ្យមានតម្លាភាពក្នុងរដ្ឋាភិបាល។ ដើម្បីរៀបចំឱ្យមានអាជ្ញាធរជាតិសវនកម្មមួយដែលមានប្រសិទ្ធភាព អាជ្ញាធរនោះដាច់ខាតត្រូវតែមានឯករាជ្យភាព។ ទោះបីជាច្បាប់ស្តីពីសវនកម្មជាតិដែលត្រូវបានអនុម័តកាលពីឆ្នាំ ២០០០ បានផ្តល់ការលើទឹកចិត្តយ៉ាងត្រឹមត្រូវសំរាប់ឱ្យមានអាជ្ញាធរជាតិសវនកម្មមានឯករាជ្យភាពក្តី ក៏មានកត្តាខាងក្រៅមួយចំនួនបានរារាំង ដល់ឯករាជ្យភាពនេះ។ ច្បាប់បានកំណត់យ៉ាងច្បាស់លាស់ថាអជ្ញាធរជាតិសវនកម្មបង្កើតនិងគ្រប់គ្រងថវិការបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ប៉ុន្តែជាក់ស្តែងផ្ទុយទៅវិញ ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុដែលស្ថិតនៅក្រោមការធ្វើសាវនកម្មរបស់អជ្ញាធរជាតិ សាវនកម្មជារៀងរាល់ឆ្នាំ ទៅជាអ្នកផ្តល់ការអនុម័តឯកភាពទៅលើថវិកា និងការទំលាក់សាច់ប្រាក់ប្រចាំខែដល់អជ្ញាធរជាតិសាវនកម្មទៅវិញ។ ទោះបីជាមានមាត្រាមួយនៅក្នុងច្បាប់ស្តីសវនកម្មជាតិ បានកំណត់ថារបាយការណ៍ទាំងឡាយដែលអគ្គសវនករបានចេញផ្សាយ

គឺជាឯកសារសាធារណៈក្តី ក៏នៅមានមាត្រាផ្សេង បានបញ្ជាក់អំពីការលើកលែងដែលជាហេតុនាំឱ្យមិនទាន់មានរបាយការណ៍ សវនកម្មណាមួយត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈ នៅឡើយរហូតដល់ពេលនេះ ។

- **<u>ការបើកចំហរការងារហិរញ្ញវត្ថុ:</u>** គោលការណ៍នៃការបើកចំហរក៏អាចអនុវត្ត យ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាពដើម្បីធ្វើការរួមវិភាគដល់ផ្នែកនយោបាយ ។ ការចេញផ្សាយជាចំហរធានានូវការងារហិរញ្ញវត្ថុគឺជាការរួម វិភាគទានដល់ការពង្រឹងការគោរពច្បាប់ និងជាការគាំទ្រដល់ភាគីនយោបាយជាក់លាក់ណាមួយហើយមិនមែនក្នុងគោលបំណងធ្វើការសូកប៉ាន់ ឬទិញឥទ្ធិពលពីអ្នកនយោបាយ ដែលធ្វើការនៅក្នុងរដ្ឋាភិបាលឬក៏អាចថា នឹងទទួលបានអំណាចទៅថ្ងៃក្រោយ ។

៣. អនុសាសន៍

<u>អនុសាសន៍សំរាប់រដ្ឋាភិបាល</u>

- **<u>ពង្រឹងឆន្ទៈនយោបាយ ដើម្បីប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយ:</u>** ការដឹកនាំរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាត្រូវធានាថា ច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងអំពើពុករលួយត្រូវឆ្លើយតបទៅនឹងស្តង់ដារអន្តរជាតិ ដូចដែលបានឯកភាពជាអន្តរជាតិ ។ ក្នុងចំណោមបញ្ហាដទៃៗទៀត បញ្ហានេះរួមមានការបង្កើតឱ្យមានស្ថាប័នប្រឆាំងអំពើពុករលួយ**ឯករាជ្យ**មួយដែលមានចរិកា **ស្វ័យយ័ត** និងមានអំណាចធ្វើការស្រាវជ្រាវ**ពេញបន្ទុក** ដើម្បីអនុវត្តអាណត្តិនៃការងារស្រាវជ្រាវរបស់ខ្លួនឱ្យបានល្អ ។ ច្បាប់នេះក៏គួរតែបញ្ជាក់អំពីការការពារសំរាប់អ្នកផ្លុំកញ្ចែរផងដែរ ។ ច្បាប់មួយដែលឆ្លើយតបទៅនឹងស្តង់ដារអន្តរជាតិគួរតែត្រូវបានឆ្លងដោយអង្គប្រជុំជាលើកទី ២ របស់ GDCC នាឆ្នាំ ២០០៦ នេះ ។
- **<u>តម្លាភាពក្នុងរង្វង់គណៈបក្សនយោបាយ និងការតែងតាំងរដ្ឋាភិបាល:</u>** គណៈបក្សនយោបាយ គួរតែទទួលដំណើរការការកែទំរង់សំខាន់ៗដើម្បីឱ្យកាន់តែមានតម្លាភាព ។ ដូចជាបណ្តាប្រទេសក្រីក្រដទៃទៀតដែរ ការតែងតាំងគណៈបក្សសំរាប់ការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជាជាញឹកញាប់តែងតែត្រូវបានកំណត់ដោយចំនួនទឹកប្រាក់ដែលគណៈបក្សបានតំកល់នៅក្នុងគណនេយ្យក្នុងធនាគារ ។ បើពុំមានគណបក្សនយោបាយខ្លាំង មានគណនេយ្យភាព តម្លាភាព និងមានប្រសិទ្ធភាពនោះ ស្ថាប័នរបស់រដ្ឋាភិបាលច្រើនតែធ្វើសកម្មភាពសំរាប់តែផលប្រយោជន៍របស់បុគ្គលខ្លួនឯង ជាជាងផលប្រយោជន៍របស់ជាតិជារួម ។ ការនេះក៏អាចបណ្តាលឱ្យមានការបង្ក្រាបទៅលើការពិភាក្សានយោបាយ មិនមានតុល្យភាពនៃអំណាចឱ្យស្មើ និងធ្វើឱ្យរេចរិលដល់នីតិរដ្ឋ ។

- **ច្បាប់ស្តីការទទួលបានទូវព័តិមាន:** មិនមានលទ្ធភាពដើម្បីធ្វើការប្រយុទ្ធប្រឆាំងទៅនឹងអំពើពុករលួយដើម្បីធានាឱ្យមានអភិបាលកិច្ចល្អ ដោយគ្មានប្រព័ន្ធឃោសនាដោយសេរីនិងដែលមិនលំអៀងនោះទេ។ លទ្ធភាពឈានទៅដល់ព័តិមាននិងសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិទាំងនៅក្នុងបណ្តាញឃោ-សនាឯកជននិងរបស់រដ្ឋគួរតែត្រូវបានធានា។ ប៉ុន្តែគេគួរតែគិតថានៅពេលដែលកម្ពុជាស្ថិតនៅជាប្រទេសដ៏ក្រីក្រនោះ លទ្ធភាពដោយសេរីដើម្បីឈានទៅដល់ការទទួលឱ្យបានព័តិមានសាធារណៈដោយសុក្រិតនោះគឺមិនអាចទៅរួចបានឡើយ។ មានព័តិមានខ្លះដូចជាច្បាប់នានាជាដើមគួរតែត្រូវចែកចាយដោយមិនគិតថ្លៃ។ រីឯមានព័តិមានខ្លះទៀតដូចជាប្រវត្តិសាស្ត្រនៃការងារឆ្លងឆ្លើយគ្នារវាងរដ្ឋាភិបាល និងរដ្ឋាភិបាលក៏គួរតែមានផ្សព្វផ្សាយចែកដោយគិតថ្លៃ។ ប៉ុន្តែតំលៃត្រូវឆ្លុះបញ្ចាំងយ៉ាងហោចណាស់ទៅលើមួយផ្នែកសមស្របសំរាប់ការប្រមូលយកព័តិមានតែប៉ុណ្ណោះ។ សង្គមស៊ីវិលបានផ្តល់អនុសាសន៍ថា រដ្ឋាភិបាលអាចធ្វើដំណើរទៅមុខដោយមានឯកសារ ជាគោលនយោបាយមួយស្តីពីលទ្ធភាពឈានទៅដល់ការទទួលព័តិមានឱ្យបានឆាប់បំផុតដែលអាចធ្វើទៅបានដែលនឹងផ្តល់ក្របខ័ណ្ឌសំរាប់ **លទ្ធភាពឈានទៅដល់ច្បាប់ព័តិមាន។**

- **ច្បាប់ការពារអ្នកផ្តល់ពតិមាន:** ក្នុងករណីដែលអ្នកផ្តល់ពតិមានអំពីការប្រព្រឹត្តអំពើពុករលួយត្រូវបានគេស្គាល់អត្តសញ្ញាណ ការការពារពិសេសគួរត្រូវបានអនុវត្ត។ ក្នុងករណីផ្សេងៗទៀត ការទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខច្បាប់គួរត្រូវបានរៀបអនុវត្តផងដែរ ចំពោះការទម្លាយនូវពតិមានដែលពាក់ព័ន្ធ។ ការការពារអ្នកផ្តល់ពតិមានគួរតែធ្វើឡើងទាំងសំរាប់សាធារណៈជនទូទៅ និងឯកជន។ ការការពារនេះរាប់បញ្ចូលទាំងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សំរាប់ការផ្តល់នូវពតិមានសំងាត់អំពីកិច្ចព្រមព្រៀង និងការបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ ហើយក្នុងករណីអ្នកដែលផ្តល់ពតិមាននោះជាមន្ត្រីសាធារណៈ ពួកគេគួរតែរួចផុតពីការចោទប្រកាន់ផ្នែកបទព្រហ្មទណ្ឌក្នុងការបញ្ចេញនូវពតិមានសំងាត់រដ្ឋាភិបាលរឺមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល។ ហើយការការពារនេះគួរតែអនុវត្តផងដែរ បើទោះបីជាពតិមានដែលទទួលផ្តល់ជូននោះមិនត្រឹមត្រូវក៏ដោយឱ្យតែការផ្តល់ពតិមាននោះប្រកបដោយសុចរិតភាព ។

- **ឯករាជ្យនិងដែលមានប្រសិទ្ធភាពនៃស្ថាប័នសវនកម្ម:** របាយការណ៍សវនកម្មនៃអាជ្ញាធរជាតិសវនកម្មគឺជាឧបករណ៍ដ៏សំខាន់មួយក្នុងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងទៅនឹងអំពើពុករលួយ។ ច្បាប់ស្តីពីសវនកម្មជាតិត្រូវតែបំភ្លឺឱ្យច្បាស់ឆ្លងតាមការអនុវត្តន៍អនុក្រិត្យនានា។ នីតិវិធីទាំងឡាយសំរាប់ធ្វើការសហការជាមួយរដ្ឋសភា និងស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាលដទៃៗទៀតត្រូវតែបង្កើតឡើងជាដាច់ខាត។ សំខាន់បំផុតនោះសំរាប់ការងាររបស់អគ្គសវនកម្មជាតិ ដើម្បីឱ្យមានផលប៉ះពាល់ជាវិជ្ជមានមួយសំរាប់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា

របាយការណ៍របស់ខ្លួនត្រូវតែផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈឆ្លងតាមរដ្ឋសភា ដូចជាបានកំណត់ដោយច្បាប់ និងរបកគំហើញនៅក្នុងនោះត្រូវតែធ្វើសកម្មភាពឡើងដោយរដ្ឋាភិបាល ។

- <u>ការបើកចំហរការងារហិរញ្ញវត្ថុៈ</u> នៅក្នុងករណីនានាបែបនោះ តំរូវការបើកជាចំហអាចត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីជួយដល់ការពង្រឹងតំរូវការគតិយុត្ត ដូចជាការហាមឃាត់ទៅលើការឱ្យអំណោយតែឯង១ ដោយទ្រង់ទ្រាយធំឬអនាមិកភាពនៃម្ចាស់ជំនួយ ជាពិសេសបើសិនជាទាំងម្ចាស់ជំនួយ និងទាំងអ្នកទទួលត្រូវបានគេតំរូវឱ្យធ្វើការបើកចំហជាចាំបាច់ ។

<u>អនុសាសន៍សំរាប់ស្ថាប័នហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិ និងម្ចាស់ជំនួយ</u>

- ម្ចាស់ជំនួយត្រូវធានាថា មូលនិធិទាំងឡាយរបស់ខ្លួនកំពុងតែមានផលជាវិជ្ជមានមួយទៅលើអ្នកក្រីក្រ និងអ្នកងាយរងគ្រោះ ដែលថាជំនួយទាំងនេះមិនមែនដើម្បីបង្កាត់បន្ថែមឱ្យមានអំពើពុករលួយនោះទេ។ ដើម្បីធ្វើបានការងារនេះម្ចាស់ជំនួយចាំបាច់ត្រូវធ្វើការងារឱ្យស៊ីសង្វាក់គ្នាឱ្យបានល្អជាងនេះក្នុងចំណោមគ្នាឯងផ្ទាល់ហើយចាំបាច់ត្រូវតែដើរតួឱ្យបានសកម្មក្នុង ការជំរុញសុចរិតភាពនិងការទប់ស្កាត់អំពើពុករលួយ។ ម្ចាស់ជំនួយក៏ត្រូវតែដើរតួនាទីជាគន្លឹះមួយ នៅក្នុងការលើកទឹកចិត្តនិងស្រាវជ្រាវឱ្យបានស៊ីជំរៅទៅលើការចរចារវាងរដ្ឋាភិបាល និងសង្គមស៊ីវិល។ ម្ចាស់ជំនួយត្រូវបានគេលើកទឹកចិត្តឱ្យដំណើរការធ្វើសវនកម្មដោយដុំ១ ទៅលើមូលនិធិរបស់ខ្លួនសំដៅធានាថាមូលនិធិទាំងនេះកំពុងឈានទៅដល់គោលដៅដែលគេប៉ងប្រាថ្នា ។
- ត្រូវបង្កើនការដាក់ល័ក្ខខ័ណ្ឌទៅលើជំនួយអភិវឌ្ឍន៍ដែលកំពុងដំណើរការ នៅក្នុងការកែទំរង់អភិបាលកិច្ច (មិនត្រឹមតែបែបបទគតិយុត្តិ និងបែបបទស្ថាប័ន ប៉ុន្តែការអនុវត្តន៍និងការពង្រឹងឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពរបស់ខ្លួន) គណនេយ្យភាពនយោបាយនិងតម្លាភាពហិរញ្ញវត្ថុ ។
- ត្រូវធានាថាគ្រប់មូលនិធិជំនួយទាំងអស់ត្រូវបានឆ្លុះបញ្ចាំងនៅក្នុងថវិការបស់រដ្ឋាភិបាល ដែលជាអ្នកទទួល ហើយដែលជាកម្មវត្ថុចំពោះនីតិកម្ម និងយន្តការតាមដានដទៃ១ទៀត ។

<u>អនុសាសន៍សំរាប់សង្គមស៊ីវិល</u>

- <u>ត្រួតពិនិត្យតម្លាភាពនិងគណនេយ្យភាពរបស់រដ្ឋាភិបាលៈ</u> សង្គមស៊ីវិលដែលរួមមានបណ្តាញឃោសនាឯករាជ្យ មានតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការត្រួតពិនិត្យគណនេយ្យភាពហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈរបស់ប្រទេសមួយ និងជាពិសេសនៅក្នុងការតាមដានការចំណាយជាសាធារណៈ។ ទូទៅជាងនេះទៅទៀត វាមាន

សារៈសំខាន់ណាស់ដើម្បីទទួលស្គាល់ថាគណនេយ្យភាពសាធារណៈ គឺអាស្រ័យទៅលើសង្គមស៊ីវិលដ៏ខ្លាំងក្លា និងមានការប្រុងប្រយត្ន័ជាប់ជានិច្ចដែលជាអ្នកមានជំនាញនិងធនធាន ដើម្បីតាមដានការបំពេញការងាររបស់រដ្ឋាភិបាល និងហ៊ានប្រឈមមុខទល់នឹងរដ្ឋាភិបាលនៅពេលណាខ្លួនរកឃើញកំហុសណាមួយដែលជាអំពើអគតិ។ ម្ចាស់ជំនួយគួរតែសកម្មនិងប្តេជ្ញាចិត្តចិញ្ចឹមបីបាច់អង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលមានការពាក់ព័ន្ធដោយជួយឱ្យពួកគេបង្កើនសមត្ថភាព ដើម្បីទៅបំពេញតួនាទីទាំងនេះ ។

- <u>**ការឈានឱ្យដល់សង្គមស៊ីវិលៈ**</u> ដើម្បីធានាការពង្រឹងច្បាប់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ក៏ដូចជានីតិវិធីរដ្ឋបាលស៊ីវិលឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ដែលមិនមានការប្រព្រឹត្តអំពើពុករលួយដោយទំរង់ណាក៏ដោយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងរដ្ឋាភិបាលគួរតែសកម្មចូលរួមជាមុន ទៅក្នុងយុទ្ធនាការអប់រំដើម្បីធ្វើឱ្យរឹងមាំនិងពង្រឹងចំណេះដឹងផ្នែកនីតិកម្មទៅឱ្យសង្គមស៊ីវិល ដែលជះឥទ្ធិពលដល់ពួកគេនិងអន្តរកម្មរបស់គេ ជាមួយសាធារណៈជនកម្ពុជា។ សារទាំងឡាយជាទូទៅអំពីអំពើពុករលួយ នីតិកម្ម និងឧបករណ៍នានាអាចត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយ ឬប្រកាសផ្សាយនៅតាមបណ្តាញឃោសនា ក្នុងខណៈពេលដែលវិធានការបើកទូលាយជាងនេះ ដូចជាកិច្ចប្រជុំជាសាធារណៈ ឬឯកសារ ដែលកំណត់គោលដៅជាច្រើនទៀតអាចត្រូវបានដឹកនាំតំរង់ទៅរកជនទាំងឡាយ ដែលមានការពាក់ព័ន្ធដល់ដំណើរការដែលបានឃើញថាជាជនងាយរងគ្រោះចំពោះអំពើពុករលួយ ដោយប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធឃោសនាឱ្យបានត្រឹមត្រូវសំរាប់គោលបំណងទាំងនេះ ។

សំរាប់ពត៌មានបន្ថែមលើបញ្ហានានាដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារនេះសូមទំនាក់ទំនង

លោក ហៀវ វ៉ាស្នា នាយកគ្រប់គ្រងមជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍន៍សង្គម

ទូរសព្ទ័លេខៈ ៨៥៥-២៣ ៣៦៤ ៧៣៥ ទូរសារៈ ៨៥៥-២៣ ៣៦៥ ៧៣៦

អ៊ីម៉ែលៈ csd@online.com.kh គេហទំព័រ :http://www.online.com.kh/users/csd

កំណែទម្រង់ការបោះឆ្នោតសម្រាប់ប្រជាធិបតេយ្យនៅមូលដ្ឋាន

១. សេចក្តីផ្តើម

នៅដើមឆ្នាំ២០០៧នឹងមានការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ ហើយការត្រៀមរៀបចំដំណើរការបោះឆ្នោត នឹងចាប់ផ្តើមក្នុងឆ្នាំ២០០៦នេះ។ ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រអាណត្តិទីបី ដែលបានប្រព្រឹត្តិទៅកាលពីថ្ងៃទី ២៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៣ បានទទួលការកោតសរសើរពីសំណាក់អង្គការត្រួតពិនិត្យការបោះឆ្នោតជាតិនិងអន្តរជាតិ ចំពោះការរៀបចំនិងការអនុវត្តន៍ដែលត្រូវបានកែលំអនៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា ប៉ុន្តែបញ្ហាអព្យាក្រិតភាពរបស់ស្ថាប័នរៀបចំការបោះឆ្នោតនៅតែទទួលការរិះគន់ដដែល។ យោងតាមសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ក្រុមអង្គការសង្គមស៊ីវិលកាលពីសម័យប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ស្តីពីកម្ពុជាឆ្នាំ ២០០៤ កន្លងទៅបានលើកឡើងនូវបញ្ហាជាអាទិភាព និងអនុសាសន៍ជាច្រើន ជុំវិញការកែទម្រង់ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសមេភូមិ ដើម្បីជំរុញឱ្យមានការអនុវត្តលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យពេញលេញសំដៅលើកកម្ពស់អភិបាលកិច្ច ដើម្បីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅកម្ពុជា។

ដោយឡែក សេចក្តីថ្លែងការណ៍លើកនេះនឹងបន្តធ្វើការពិនិត្យមើលលើលទ្ធផលដែលសម្រេចបាន និងបន្តលើកឡើងនូវបញ្ហាអាទិភាពជាច្រើនទៀត ដែលតម្រូវឱ្យមានការកែទម្រង់ជាបន្ទាន់នៅមុនការបោះឆ្នោតក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ឆ្នាំ២០០៧។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះក៏នឹងលើកឡើងនូវបញ្ហាអាទិភាពថ្មីៗបន្តទៀត ដូចជាបញ្ហាការៀបចំជ្រើសរើសមេភូមិនិងការជំរុញឱ្យ មានសមធម៌យេនឌ័រនៅក្នុងភាពតំណាងនយោបាយជាដើម។

ការលើកឡើងនូវបញ្ហាអាទិភាព និងអនុសាសន៍ទាំងអស់ខាងក្រោមនេះ តំណាងឱ្យទស្សនៈដែលបានទទួលពីការពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់រវាងសម្ព័ន្ធអង្គការសង្កេតការណ៍បោះឆ្នោត ជាមួយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលបម្រើការផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សនិងប្រជាធិបតេយ្យជាច្រើនទៀត។

២. បញ្ហាសំខាន់ៗ

<u>កែសំរួលរចនាសម្ព័ន្ធរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត(គ.ជ.ប)ដោយមាននីតិវិធីច្បាស់លាស់ ដោយមានចែងនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញសំរាប់ការជ្រើសរើសបុគ្គលិក</u>

ទោះបីជាគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គ.ជ.ប) ត្រូវបានកែទម្រង់សមាសភាពពីចំនួន ១១រូប មកនៅត្រឹម ៥រូប នៅមុនការបោះឆ្នោតឆ្នាំ២០០៣ក៏ដោយ ក៏យើងបានធ្វើការកត់ សម្គាល់

ឃើញថាមានការខុសឆ្គងលើនីតិវិធីនៃការជ្រើសរើស ដោយមិនបានគោរពទៅតាមគោលការណ៍បើកទូលាយនៅឡើយ។ ការជ្រើសរើសបេក្ខជន គ.ជ.ប ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយក្រសួងមហាផ្ទៃ ដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់រដ្ឋាភិបាល និងត្រូវបានចាត់ទុកថាកំពុងដឹកនាំដោយគណបក្សកាន់អំណាច។ បេក្ខជន៧រូប ត្រូវបាន*ជ្រើសរើសដោយសហរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃមកពីគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា* ហើយបេក្ខជន២រូបទៀតត្រូវបានជ្រើសរើសដោយសហរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃ មកពីគណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច មុនពេលបញ្ជូនទៅគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ដើម្បីស្នើសុំការអនុម័ត និងបញ្ជូនទៅសភាដើម្បីអនុម័តជាចុងក្រោយ។

បើយើងធ្វើការពិនិត្យទៅលើសមាសភាពនៃ គ.ជ.ប និងគណៈកម្មការរៀបចំការបោះឆ្នោតនៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ ភាគច្រើនលើសលប់ចេញមកពីគណបក្សកាន់អំណាច និងមានចំនួនតិចតួចចេញពីគណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច។ តាមការសិក្សារបស់គណៈកម្មាធិការដើម្បីការបោះឆ្នោតដោយសេរីនិងយុត្តិធម៌ នៅកម្ពុជា ហៅកាត់ថាខុមហ្វ្រែល បានរកឃើញថានៅក្នុងសមាសភាពគណៈកម្មការរៀបចំការបោះឆ្នោតខេត្ត-ក្រុងចំនួន៧០% មាននិន្នាការលំអៀងទៅរកគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ចំនួន២០%លំអៀងទៅរកគណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច និងប្រមាណ១០% ទៀតមាននិន្នាការទៅរកមជ្ឈដ្ឋានផ្សេងៗ។ ក្នុងការបោះឆ្នោតកន្លងទៅនេះ គណបក្សមួយចំនួនបានសម្តែងនូវការមិនពេញចិត្តចំពោះតុល្យភាពនេះ ហើយបានលើកឡើងនូវបញ្ហាថាតើ គ.ជ.ប និងភ្នាក់ងារក្រោមបង្គាប់ខ្លួនមានភាពអព្យាក្រិត្យដែរឬយ៉ាងណា? កង្វះទំនុកចិត្តទៅលើភ្នាក់ងាររៀបចំនិងអនុវត្តច្បាប់បោះឆ្នោត អាចធ្វើឱ្យបរាជ័យដល់ដំណើរការទាំងមូល និងបរាជ័យចំពោះលទ្ធផលចុងក្រោយនៃការបោះឆ្នោត។

<u>កែតម្រូវប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត (ដើម្បីលើកទឹកចិត្តដល់បេក្ខជនឯករាជ្យ)</u>

ដំណើរការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជាពុំបានកែប្រែទេ ពោលគឺការបោះឆ្នោតកន្លងមកនេះ នៅតែបន្តយកតាមប្រព័ន្ធសមាមាត្រតែជាមួយគណបក្សនយោបាយ។ មានក្តីបារម្ភមួយចំនួនលើកឡើងថាប្រពន្ធ័នេះមិនបានលើកស្ទួយសិទ្ធិរបស់ ប្រជាពលរដ្ឋនៅមូលដ្ឋានដែលមិនចង់ពាក់ព័ន្ធជាមួយ គណបក្សនយោបាយដើម្បីចូលរួមឈរឈ្មោះជាបេក្ខជនសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំ សង្កាត់បំពេញតាមតម្រូវការរបស់គណបក្សច្រើនជាងតម្រូវការរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ។

ម្យ៉ាងទៀតប្រព័ន្ធនេះផ្តល់អំណាចចំពោះថ្នាក់ដឹកនាំជាអ្នកនយោបាយ អំពីការរាយឈ្មោះបេក្ខជនក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ដែលបានជាប់ឆ្នោតត្រូវបានគាបសង្កត់ដកហូតតំណែងក្នុងករណីសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់នោះមិនបម្រើផលប្រយោជន៍គណបក្សរបស់ខ្លួន។ ការ

កាន់កាប់របស់គណបក្សធំៗទៅលើដំណើរការនយោបាយគួបផ្សំជាមួយប្រព័ន្ធបច្ចុប្បន្ន ***បានរារាំងមិនឱ្យមានបញ្ជីបេក្ខជនឯករាជ្យនៅក្នុងរាល់ដំណើរការបោះឆ្នោតជាតិ*** ។

គួរមានការជំរុញនិងលើកទឹកចិត្តស្ត្រីក្នុងការចូលរួមនយោបាយ

ចំនួនកូតាគួរត្រូវបង្កើតឡើងដោយមានសមាជិកស្ត្រីយ៉ាងហោចណាស់ ៣០% នៅក្នុងតំណែងគណបក្សនយោបាយ ឬតំណែងក្នុងរដ្ឋាភិបាល។ ចំពោះការបោះឆ្នោតឆ្នាំ ២០០២ យើងពិនិត្យឃើញថាមានស្ត្រីចំនួនប្រមាណ១៦%បានចុះឈ្មោះទៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះបេក្ខជនក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ និង២៥% បានត្រូវចុះឈ្មោះទៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះបេក្ខជនតំណាងរាស្ត្រ។ ក៏ប៉ុន្តែបើធ្វើការកត់សម្គាល់ទៅលើចំនួនបេក្ខនារីដែលបានជាប់ឆ្នោតគឺនៅមានកម្រិតទាប ពោលគឺក្នុងចំណោមក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់សរុបទាំងអស់ ១១.២៦១ រូប មានស្ត្រីតែ ៩២០រូប ស្មើនឹង៨,១៧% ហើយក្នុងនោះមានចំនួន៣៨រូបបានជាប់ជាប្រធានក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ និងជាមេឃុំ ចៅសង្កាត់ស្មើនឹងប្រមាណ៣,៧% បើធៀបទៅនឹងមុខតំណែងនេះចំនួន ១.៦២១រូប។ បញ្ហានេះត្រូវបានលើកឡើងថាបណ្តាលមកពីគណបក្សនយោបាយទាំងអស់មិនទាន់មានឆន្ទៈពិតប្រាកដក្នុងការជំរុញ និងផ្តល់លទ្ធភាពដល់ស្ត្រីឱ្យជាប់ឆ្នោតបានច្រើន (ដាក់បេក្ខនារីនៅក្នុងលំដាប់ទាបក្នុងបញ្ជីគណបក្សរបស់ខ្លួន)។

ការពង្រឹងសមត្ថភាពនិងអំណាចស្ថាប័នឯករាជ្យដើម្បីដោះស្រាយការរំលោភច្បាប់បោះឆ្នោត

យោងតាមច្បាប់បោះឆ្នោតបច្ចុប្បន្នគ.ជ.បមានតួនាទី ពីរ គឺរៀបចំការបោះឆ្នោត និងដោះស្រាយវិវាទបោះឆ្នោត។ ដោយសារច្បាប់បោះឆ្នោតចែងអំពីទណ្ឌកម្មជាច្រើនប្រភេទ ធ្វើឱ្យគ.ជ.ប និងគណៈកម្មការរបស់ខ្លួនដើរតួនាទីជាតុលាការ បីប្រភេទ គឺតុលាការរដ្ឋបាលតុលាការរដ្ឋប្បវេណី និងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌពាក់ព័ន្ធនឹងការបោះឆ្នោត។ នៅក្នុងច្បាប់បោះឆ្នោត គ.ជ.បមានអំណាចបដិសេធលទ្ធផលបោះឆ្នោតដកបេក្ខភាពរូបវ័ន្តបុគ្គល ឬរបស់គណបក្សទាំងមូលជាដើម។ ប៉ុន្តែទោះជាច្បាប់ផ្តល់អំណាចដូចនេះក៏ដោយ គេសង្កេតឃើញថា គ.ជ.ប មិនបានបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនឱ្យបានពេញលេញនោះទេហើយមានការរិះគន់ជាច្រើនពីសាធារណជន អង្គការជាតិ និងអន្តរជាតិទាំងឡាយដូចជានៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោតឆ្នាំ២០០៣ យើងពិនិត្យឃើញថា គ.ជ.ប ខកខានមិនបានអនុវត្តប្រព័ន្ធដោះស្រាយបណ្តឹងឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពឡើយ ដែលរួមមាននីតិវិធីដោះស្រាយបណ្តឹងដំណើរការដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះអ្នករំលោភច្បាប់បោះឆ្នោត និងគ្មានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការអនុវត្តន៍ច្បាប់ដើម្បីដាក់ទណ្ឌកម្ម ចំពោះអំពើធ្ងន់ធ្ងរមួយចំនួនដូចជាការទិញសន្លឹកឆ្នោតនិងករណីបំភិតបំភ័យ។ ជាពិសេសនៅកម្រិតគណៈកម្មាធិការរៀបចំការបោះ

ឆ្នោតឃុំ-សង្កាត់ ករណីជាច្រើនត្រូវបានដោះស្រាយតាមនីតិវិធីសម្រុះសម្រួលជាជាងសវនាការ។ នីតិវិធីសម្រុះសម្រួលនេះពុំបានធ្វើឱ្យករណីរំលោភច្បាប់បោះឆ្នោតចុះថមថយឡើយ តែផ្ទុយទៅវិញហាក់ដូចជាបានលើកទឹកចិត្តដល់ជនល្មើសឱ្យបន្តសកម្មភាពរបស់ខ្លួន និងបន្តបង្កើន វប្បធម៌និទណ្ឌភាពថែមទៀត។

<u>លទ្ធភាពប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ</u>

លទ្ធភាពប្រើប្រាស់ប្រពន្ធ័ផ្សព្វផ្សាយមួយភាគធំ ត្រូវបានត្រួតត្រាដោយគណបក្សកាន់អំណាច ជាពិសេស គ.ជ.ប និងរាជរដ្ឋាភិបាលមិនលើកទឹកចិត្តឱ្យមានការផ្សាយតាមវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ នូវកម្មវិធីតុមូល និងកម្មវិធីឃោសនានៅក្នុងការបោះឆ្នោតក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ឆ្នាំ២០០២។ នៅពេលនោះ គ.ជ.ប បានពន្យល់មិនច្បាស់ថា យុទ្ធនាការឃោសនាកម្មវិធីតុមូលមិនត្រូវធ្វើតាមប្រព័ន្ធព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិចនៅថ្នាក់ជាតិទេ គួរទៅធ្វើនៅថ្នាក់មូលដ្ឋាន។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយនៅក្នុងការបោះឆ្នោតឆ្នាំ២០០៣ កន្លងទៅនេះការប្រើប្រាស់ប្រពន្ធ័ផ្សព្វផ្សាយសម្រាប់ការឃោសនារបស់គណបក្សនយោបាយមានភាពរីកចំរើនជឿនលឿន។ កត្តានេះកើតឡើងដោយសារមានការចូលរួមពីសង្គមស៊ីវិល ទាំងក្នុងស្រុកនិងអង្គការអន្តរជាតិ បង្កើតឡើងនូវកម្មវិធីមួយចំនួនដូចជាការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត ពិភាក្សានយោបាយ និងព័ត៌មាននយោបាយ (កម្មវិធីព័ត៌មានសមធម៌)។

<u>ចន្រ្លឹងសម្ព័ន្ធអង្គការសង្កេតការណ៍បោះឆ្នោតដែលគ្មានប្រកាន់គណបក្សនយោបាយ</u>

តាមការសង្កេតមើលលើដំណើរការបោះឆ្នោតកន្លងមក ធ្វើឱ្យយើងមានការព្រួយបារម្ភទៅលើទង្វើរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សកាន់អំណាច ដែលបានព្យាយាមបង្កើតយន្តការប្រើប្រាស់នូវឥទ្ធិពលរបស់ខ្លួនយ៉ាងសកម្ម ដើម្បីធ្វើការគ្រប់គ្រងមកលើអព្យាក្រិតភាព និងការងាររបស់សម្ពន្ធ័អង្គការសង្កេតការបោះឆ្នោត។ ជាក់ស្តែងក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រឆ្នាំ ១៩៩៨ រាជរដ្ឋាភិបាល/គណបក្សកាន់អំណាច បានបញ្ចូលសមាសភាពម្នាក់ទៅក្នុងសមាសភាពនៃសមាជិក គ.ជ.ប ក្នុងតួនាទីតំណាងឱ្យអង្គការសង្គមស៊ីវិល បើទោះបីជាមានការមិនពេញចិត្តពីក្រុមអង្គការ សង្គមស៊ីវិលយ៉ាងណាក៏ដោយ។ មកដល់ឆ្នាំ២០០២ ដែលជាការបោះឆ្នោតថ្នាក់មូលដ្ឋាន ក្នុងការជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ រដ្ឋាភិបាល/គណបក្សកាន់អំណាច បានព្យាយាមបង្កើតឱ្យមាននូវគណៈកម្មាធិការសម្របសម្រួលនៃអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីសង្កេតការបោះឆ្នោត(គ.ស)មួយទៀតក្នុងគោលបំណងត្រួតត្រាលើសម្ពន្ធ័អង្គការសង្កេតការណ៍បោះឆ្នោត ឱ្យបាត់បង់ឯករាជ្យភាពរបស់ខ្លួន។ ចំពោះការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រឆ្នាំ២០០៣ គណបក្សកាន់អំណាចបានរៀបចំបង្កើតឱ្យមាននូវសម្ព័ន្ធអង្គការមួយក្រុមដែល

មានប្រមាណ ៧៦អង្គការ ហើយបានប្រកាសថាជាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែរ ប៉ុន្តែធាតុពិតសកម្មភាពរបស់ពួកគេ បានគាំទ្រទាំងស្រុងចំពោះទង្វើរបស់គណបក្សកាន់អំណាច។ កត្តាទាំងនេះបានធ្វើឱ្យសាធារណជនមានការភាន់ច្រលំ ដល់អព្យាក្រិតភាពរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសង្កេតការណ៍បោះឆ្នោត។

ការជ្រើសរើសមេភូមិ

ជាការពិត ភូមិមិនមែនជារដ្ឋបាលដែនដីដែលមានកំណត់ក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញទេ។ ប៉ុន្តែយោងតាម **ច្បាប់គ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលឃុំ-សង្កាត់** មាត្រា ៣០ បានចែងថា "ក្នុងគោលបំណងលើកកំពស់ប្រសិទ្ធភាពនៃការគ្រប់គ្រងឃុំ-សង្កាត់ ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់នីមួយៗត្រូវរៀបចំជ្រើសរើសឱ្យមានមេភូមិម្នាក់សំរាប់ភូមិនីមួយៗ ចំនុះឃុំ សង្កាត់។ --- រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃត្រូវចេញ សេចក្តីណែនាំអំពីបែបបទនីតិវិធីនៃការជ្រើសរើសមេភូមិ ការចូលកាន់តំណែងការផ្លាស់ប្តូរមេភូមិ និងការជំនួយការមេភូមិ "។

អនុក្រឹត្យលេខ ២២ អនក្រ.បក មាត្រា២៣ ចែងយ៉ាងច្បាស់ថា " មេភូមិជាតំណាងឱ្យប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់ នៅក្នុងភូមិ ---"។

រដ្ឋាភិបាលសម្រាប់នីតិកាលទី៣នៃរដ្ឋសភាបានសន្យាថានឹងធ្វើការរៀបចំជ្រើសរើសប្រធាន អនុប្រធាន និងសមាជិកភូមិឱ្យបានឆាប់ស្របទៅតាមគោលការណ៍វិមជ្ឈការនៅឃុំ សង្កាត់ឱ្យបានក្នុងឆ្នាំ ២០០៥។

តាមលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវស្ទង់មតិរួមរបស់មជ្ឈមណ្ឌលសំរាប់ការសិក្សាស្រាវជ្រាវជាន់ខ្ពស់ ក្រុមហ៊ុន **Western Watts, Inc.** និងក្រុមហ៊ុន **Ayres, McHenry & Associates, Inc.** (ឧបត្ថម្ភថវិកាដោយវិទ្យាស្ថាន **IRI**) ដែលបានធ្វើកាលពីថ្ងៃទី៥ ខែមករា ដល់ថ្ងៃទី១០ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៤ កន្លងមក សេចក្តីត្រូវការរបស់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជាប្រមាណ ៩០% គាំទ្រឱ្យមានការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសមេភូមិ។

ទោះបីជាយ៉ាងណា ជានិន្នាការរួមគេពិនិត្យឃើញថាគណបក្សកាន់អំណាចគ្មានចេតនាគាំទ្រឱ្យមានការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសមេភូមិឡើយ មិនតែប៉ុណ្ណោះមានព័ត៌មានថាគណបក្សកាន់អំណាចមានបំណងធ្វើការបែងចែកជាកូតា ប្រធានភូមិ និងអនុប្រធានភូមិតាមការជ្រើសតាំងរបស់គណបក្ស។

មានការព្រួយបារម្ភថា បើសិនជាការជ្រើសរើសមេភូមិធ្វើឡើងដោយការតែងតាំងដោយគណបក្សនយោបាយនោះនឹងនាំឱ្យមានភាពរាំងស្ទះដល់កិច្ចអភិវឌ្ឍន៍មូលដ្ឋាន បង្កើនការរើសអើងផ្នែកនយោ

បាយ ប៉ះពាល់សាមគ្គីភាព ឯកភាពសង្គម ប្រសិទ្ធភាពនៃការគ្រប់គ្រងខ្វះតម្លាភាពនៃការជ្រើសរើសតំណាងរបស់ខ្លួនផ្ទាល់នៅក្នុងភូមិនិងកាត់បន្ថយសិទ្ធិចូលរួម និងស្វ័យសម្រេចរបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលត្រូវបានធានាដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញ។

៣. អនុសាសន៍

<u>រចនាសម្ព័ន្ធរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គ.ជ.ប)</u>

- កែសម្រួលរចនាសម្ព័ន្ធ គ.ជ.ប ឡើងវិញដោយមានកំណត់នីតិវិធីច្បាស់លាស់ក្នុងការជ្រើសរើសបុគ្គលិកសរសេរជាលាយល័ក្ខអក្សរនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ។
- ធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ លើជំពូកទី៣ និងច្បាប់បោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំ សង្កាត់ជំពូកទី២ ដែលចែងពីគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតជាពិសេសគឺ :
    - o ពិនិត្យឡើងវិញនូវសមាសភាព គ.ជ.ប ដោយរក្សាចំនួនសមាជិក ០៥រូប ដដែល ប៉ុន្តែអ្នកទាំងនោះពុំមែនជាតំណាងគណបក្សនយោបាយ និងមិនកាន់តំណែងក្នុងរដ្ឋាភិបាលឬស្ថាប័ន ជាតិធំៗ ក្នុងរយៈពេល៣ឆ្នាំ នៅពេលតែងតាំងទៅក្នុង គ.ជ.ប។ សមាជិកទាំងអស់ត្រូវឯករាជ្យ អព្យាក្រិត្យ គ្មាននិន្នាការគណបក្សនយោបាយ មានសមត្ថភាព និងកិត្តិស័ព្ទល្អ ។
    - o សមាជិកទាំងអស់ត្រូវមានសញ្ញាប័ត្រចាប់ពីឧត្តមសិក្សាឡើងទៅ និង/ឬ ធ្លាប់កាន់មុខតំណែងដូចជាចៅក្រម យូរឆ្នាំ និង/ឬ មានកិត្តិស័ព្ទល្អ។ បេក្ខភាពស្ត្រីមានសិទ្ធិជាអាទិភាព។
- ចំពោះនីតិវិធីជ្រើសតាំងគួរបង្កើតគណៈកម្មាធិការជ្រើសរើសមួយដែលមានសមាសភាពៈតំណាងគណបក្សនយោបាយដែលមានអាសនៈក្នុងរដ្ឋសភា តំណាងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនិងតំណាងគណៈមេធាវី។
- ឈ្មោះរបស់បេក្ខជនដែលត្រូវបានជ្រើសរើសដោយគណៈកម្មាធិការ គួរបិទផ្សាយជាសាធារណៈដើម្បីសុំយោបល់ ពី មហាជនមុននឹងដាក់ជូនរដ្ឋសភាអនុម័ត។
- សមាជិកអង្គការរៀបចំការបោះឆ្នោតនេះ គួរមានអភ័យឯកសិទ្ធិ/បុព្វសិទ្ធិពិសេស ដូចតំណាងរាស្ត្រ។
- ដើម្បីពង្រឹងមុខងារ និងសមត្ថកិច្ចរបស់សមាជិកគ.ជ.ប គប្បីបង្កើតស្ថាប័នឯករាជ្យមួយ។ ស្ថាប័ននេះត្រូវមាន សិទ្ធិដាក់ទណ្ឌកម្មទៅលើសមាជិក គ.ជ.ប ដែលរំលោភ ច្បាប់បោះឆ្នោត។

<u>គួរកែប្រែប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត ដើម្បីលើកទឹកចិត្តដល់បេក្ខជនឯករាជ្យ</u>

- ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតគួរយកលំនាំតាមប្រព័ន្ធចំរុះ (គឺជាប្រព័ន្ធមួយដែលរួមផ្សំគ្នារវាងបញ្ជីគណបក្សនយោបាយនិងបញ្ជីបេក្ខជនឯករាជ្យ) ដើម្បីផ្តល់ឱកាសឱ្យក្រុមបេក្ខជនឯករាជ្យចូលរួមប្រកួតប្រជែងក្នុងការបោះឆ្នោត។ បញ្ជីបេក្ខជនគណបក្សនយោបាយនិងបេក្ខជនឯករាជ្យ អាចចូលរួមឈរឈ្មោះប្រកួតប្រជែងបានដូចគ្នា នៅគ្រប់មណ្ឌលឃុំសង្កាត់ទាំងអស់។

<u>ការជំរុញ និងលើកទឹកចិត្តស្ត្រីក្នុងការចូលរួមនយោបាយ</u>

- កំណត់កូតាស្ត្រីយ៉ាងតិច ៣០% នៅក្នុងគ្រប់បញ្ជីបេក្ខជនគណបក្សនយោបាយ។ បញ្ជីនេះត្រូវមានចែងនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌគតិយុត្តិស្តីពីការបោះឆ្នោត ឬគោលនយោបាយរបស់គណបក្សនយោបាយនីមួយៗដើម្បីផ្តល់ដល់ស្ត្រីនូវឱកាសមួយកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព ក្នុងការចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចការសង្គមនិងនយោបាយ។ បេក្ខនារីទាំងនេះត្រូវតែឈរឈ្មោះឆ្លាស់គ្នាជាមួយបេក្ខជន ដោយចាប់ពីលំដាប់លេខរៀងលើគេនៃបញ្ជីបេក្ខជន។

<u>ពង្រឹងសមត្ថភាពនិងអំណាចស្ថាប័នឯករាជ្យ ដើម្បីដោះស្រាយការរំលោភច្បាប់បោះឆ្នោត</u>

- បង្កើនការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានបណ្តុះបណ្តាលមន្ត្រីតុលាការ ភ្នាក់ងារនគរបាល សាធារណជន អំពីនីតិវិធីដោះស្រាយបទល្មើសបោះឆ្នោត។ បង្កើតអង្គជំនុំជំរះបទល្មើសបោះឆ្នោតនៅក្នុងស្ថាប័នឯករាជ្យពីគ.ជ.ប។ ដើម្បីឱ្យមានអ្នកដើមបណ្តឹងបទល្មើសបោះឆ្នោតគួរបង្កើតឱ្យមាននាយកដ្ឋាន ចោទប្រកាន់មួយដែលធ្វើការឱ្យគ.ជ.ប។ ដើម្បីកុំឱ្យមានដំណើរការវែងឆ្ងាយរាល់ការមិនពេញចិត្តទេនឹងការសំរេចអង្គជំនុំជម្រះវិវាទបោះឆ្នោតត្រូវធ្វើពាក្យបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ដោយផ្ទាល់ទៅក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញតែម្តង។
- ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញមិនត្រូវធ្វើការស៊ើបអង្កេតអ្វីទៀតទេ គួរតែធ្វើការពិនិត្យតែទៅលើអង្គច្បាប់បានហើយ។ នគរបាលគ្រប់ លំដាប់ថ្នាក់ត្រូវសហការជាមួយភ្នាក់ងារបោះឆ្នោត របស់អនុគណៈកម្មាធិការ ឬ នាយកដ្ឋានអង្កេតរបស់ គ.ជ.ប។

<u>លទ្ធភាពប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ</u>

- ដើម្បីលើកកម្ពស់ផ្នែកព័ត៌មាននិងការជជែកដេញដោល និងការតាមដានសារព័ត៌មានអំពីវេទិកានយោបាយ ទាំងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយរបស់រដ្ឋនិងរបស់ឯកជន ចាំបាច់ត្រូវមាននីតិវិធី គោលការណ៍ និងច្បាប់ស្តីពីលទ្ធភាពប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយដោយស្មើភាព។ មធ្យោបាយសារព័ត៌មានរដ្ឋគួរផ្តល់

ពេលម៉ោងផ្សព្វផ្សាយដោយឥតគិតថ្លៃ ដល់ក្រុមអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលមានសកម្មភាពក្នុងការងារអប់រំដល់អ្នកបោះឆ្នោត ។ គួរមានច្បាប់ស្តីពីប្រពន្ធ័ផ្សព្វផ្សាយ ជាពិសេស ទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុ ។

<u>ការជ្រើសរើសមេភូមិ</u>

- ក្រសួងមហាផ្ទៃ គួររៀបចំធ្វើគោលការណ៍ណែនាំស្តីពីនីតិវិធីនៃការជ្រើសរើសមេភូមិដែលបង្កលក្ខណៈឱ្យក្រុមប្រឹក្សាឃុំ សង្កាត់ចាត់ចែងការបោះឆ្នោត ហើយមានលក្ខណៈសាមញ្ញសម្ងាត់ មិនចំណាយធនធាន ច្រើន និងមានការចូលរួមពីសង្គមស៊ីវិល ក្នុងស្រុក ។

ចំពោះព័ត៌មានបន្ថែម និងបញ្ហាទាំងឡាយដែលបានលើកឡើងក្នុងឯកសារនេះ សូមទាក់ទង :

ក្រុមផ្នែកការងារបោះឆ្នោត (Election Sectoral Group)

ទូរស័ព្ទលេខ : ០២៣-៨៨៤-១៥០/០២៣-៨៨៣-៩៦៧

Email: comfrel@online.com.kh និង comfrel@forum.org.kh

វិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការ

១. សេចក្តីផ្តើម

នៅក្នុង "យុទ្ធសាស្ត្រចតុកោណរបស់ខ្លួន" ដែលបានលើកយកមកឧទ្ទេសនាមនៅឯកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់កន្លងមកនេះ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានផ្តល់អាទិភាពយ៉ាងខ្ពស់ដល់ការងារវិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការ ដែលជាធាតុស្នូលនៃដំណើរការយ៉ាងទូលំទូលាយនៃការកែទំរង់អភិបាលកិច្ច។ បទពិសោធន៍ទាក់ទងនឹងវិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះបានបង្ហាញថា ទោះបីជាមានការវិវត្តគួរឱ្យកត់សំគាល់ជាច្រើនត្រូវបានសំរេចបានក៏ដោយ ក៏ការប្រឈមមុខជាច្រើននៅតែកើតមានដដែល ដែលគេត្រូវទទួលស្គាល់ថា ជាផ្នែកដ៏មានសក្តានុពលមួយនៅក្នុងដំណើរការនៃការកែទំរង់នេះ និងការជាប់ទាក់ទងនឹងការងារកែទំរង់វិមជ្ឈការនិងវិសហមជ្ឈការ ដែលមានប្រសិទ្ធភាពកាន់តែច្រើនឡើងជាមួយនឹងគោលដៅអភិបាលកិច្ច និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រទូលំទូលាយមួយ។

សង្គមស៊ីវិលនៅកម្ពុជាបានដើរតួនាទីយ៉ាងសកម្មក្នុងការគាំទ្រ និងសំរបសំរួលការអនុវត្តន៍ការកែទំរង់វិមជ្ឈការដោយធ្វើការងារនៅលើកំរិតពហុភាពដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ដើម្បីគាំទ្រលំហូរព័ត៌មានរវាងអ្នកពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីដោះស្រាយជំលោះ និងដើម្បីជំរុញការចូលរួមរបស់ប្រជាពលរដ្ឋឱ្យបានសកម្មជាមួយនឹងរចនាសម្ព័ន្ធនៃអភិបាលកិច្ចនៅគ្រប់កំរិត។ សង្គមស៊ីវិលបានប្រកាន់ភ្ជាប់ការប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការគាំទ្រការអភិវឌ្ឍន៍សំរាប់ការកែទំរង់វិមជ្ឈការនិងវិសហមជ្ឈការ ឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពនៅក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយនឹងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងទីភ្នាក់ងារជាម្ចាស់ជំនួយ។ ដោយឈរលើមូលដ្ឋាននៃបទពិសោធន៍ជាក់ស្តែង និងការប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការចូលរួមជាវិជ្ជមានជាមួយនឹងរដ្ឋាភិបាលក្នុងការគាំទ្រដំណើរការវិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការនេះហើយដែលអនុសាសន៍ជា**គន្លឹះ**នានាខាងក្រោមនេះ ត្រូវបានលើកឡើង ។

២. បញ្ហាជាគន្លឹះនានា

- **ក្របខ័ណ្ឌជាយុទ្ធសាស្ត្រនៃវិមជ្ឈការនិងវិសហមជ្ឈការ និងច្បាប់អង្គការ (ច្បាប់ជាមូលដ្ឋាន)**

<u>សូចនាករជាគន្លឹះ</u> : (D&D JMI1) សេចក្តីព្រាងទីមួយនៃច្បាប់អង្គការដើម្បីបង្កើតក្របខ័ណ្ឌគតិយុត្ត សំរាប់គោលនយោបាយនានាដែលមានចែងនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌជាយុទ្ធសាស្ត្រសំរាប់វិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការ ត្រូវបានរៀបចំឡើងនៅពេលនោះបញ្ហាទាំងនេះនឹងត្រូវបានពិគ្រោះពិភាក្សា ដោយ

រដ្ឋាភិបាលនិងអ្នកពាក់ព័ន្ធដទៃៗទៀត ហើយបន្ទាប់មកត្រូវបានធ្វើបញ្ចប់និងបញ្ជូនទៅកាន់រដ្ឋសភា និងព្រឹទ្ធសភាសំរាប់ធ្វើការអនុម័ត ។

"ក្របខ័ណ្ឌជាយុទ្ធសាស្ត្រសំរាប់ការកែទំរង់ការងារវិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការ" របស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដែលបានអនុម័តនាពាក់កណ្តាលឆ្នាំ ២០០៥ បានផ្តល់នូវក្របខ័ណ្ឌទូទៅមួយសំរាប់ការបង្កើតច្បាប់អង្គិនស្តីពីការអភិបាលកិច្ច ខេត្ត-ក្រុង ស្រុក-ខ័ណ្ឌ និងឃុំ-សង្កាត់ ដូចដែលបានតំរូវនៅក្នុងមាត្រា ១៤៦ ជំពូក១៣ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ។ ច្បាប់អង្គិនគឺមានគោលបំណងផ្តល់នូវមូលដ្ឋានគតិយុត្តយ៉ាងដែលជាប់ទាក់ទងគ្នាមួយ សំរាប់អភិបាលកិច្ចប្រជាធិបតេយ្យដែលមានពាក់កណ្តាលកំរិតជាតិដោយផ្អែកទៅលើគោលការណ៍នានានៃការឈរជាតំណាងតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យ ការចូលរួម គណនេយ្យភាព និងប្រសិទ្ធភាពនៃផ្នែកសាធារណៈ និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ។ ការអនុម័តទៅលើច្បាប់មួយបែបនោះនឹងក្លាយទៅជាជំហានមួយយ៉ាងសំខាន់នៅ ក្នុងដំណើរការកែទំរង់វិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការ។

ការបង្កើតច្បាប់អង្គិន និងការគាំទ្រច្បាប់និងបទបញ្ជាផ្សេងៗ គឺជាការទទួលរ៉ាប់រងយ៉ាងស្មុគ្រស្មាញមួយពេលគឺការទទួលរ៉ាប់រង មួយដែលតំរូវឱ្យមានដំណោះស្រាយសំរាប់បញ្ហាជាក់ស្តែង និងមានលក្ខណៈនយោបាយជាច្រើន ដែលជះឥទ្ធិពលទៅលើតួនាទីនិងមុខងារនៃរចនាសម្ព័ន្ធរដ្ឋបាល និងនយោបាយនៅគ្រប់កំរិត ហើយក៏ជាការរ៉ាប់រងមួយដែលនឹងមានឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងទៅលើជីវិតរស់នៅរបស់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជាដែរ។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមានកង្វល់ថា ដំណើរការធ្វើសេចក្តីព្រាងនៅតែមានលក្ខណៈមិនច្បាស់លាស់ ហើយផ្តល់ជាកាលានុប្បវត្តិនូភាពតិចតួច សំរាប់ការពិភាក្សាជាសាធារណៈ និង/ឬការចូលរួមពីអង្គការសង្គមស៊ីវិល។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលចង់ឱ្យមានការធានាថា ច្បាប់អង្គិនផ្តល់នូវ ***ក្របខ័ណ្ឌស្ថាប័នយ៉ាងច្បាស់លាស់មួយសំរាប់ការចូលរួមយ៉ាងទៀតទាត់ និងដ៏មានអត្ថន័យពីប្រជាពលរដ្ឋនៅក្នុងការដំណើរការធ្វើការសំរេចចិត្ត*** និងគណនេយ្យភាពនៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធអភិបាលកិច្ចដែលមានលក្ខណៈពាក់កណ្តាលកំរិតជាតិ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបានធ្វើការក្រើនរំលឹកនៅក្នុងអនុសាសន៍នៃកិច្ចប្រជុំពិគ្រោះយោបល់នាឆ្នាំ ២០០៤ កន្លងទៅថាត្រូវមានដំណើរការដែលមានលក្ខណៈពិគ្រោះពិភាក្សា និងប្រកបដោយតម្លាភាពមួយនៅក្នុងការព្រាងច្បាប់អង្គិននេះ ដែលរួមមានការពិភាក្សាបើកចំហមួយទៅលើប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតសំរាប់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ និងក្រុមប្រឹក្សាស្រុក-ខណ្ឌ ដែលមានការចូលរួមពីសំណាក់ភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់។ នៅក្នុងនយ័នេះអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក៏បាន

ផ្តល់អនុសាសន៍ផងដែរថា នីតិវិធីដែលបានអនុម័តសំរាប់ជ្រើសរើសប្រធានភូមិ ***គួរតែជាការបោះឆ្នោតដោយផ្ទាល់ដោយឈរលើ មូលដ្ឋានបេក្ខភាពនៃការឈរឈ្មោះផ្ទាល់ខ្លួន*** ។

ការចូលរួមយ៉ាងសកម្មរបស់សង្គមស៊ីវិលនៅក្នុងដំណើរការធ្វើគោលនយោបាយ គឺជាបញ្ហាគន្លឹះទាំងចំពោះការរៀបចំនូវគោលនយោបាយសាធារណៈដ៏មានប្រសិទ្ធភាព និងទាំងចំពោះការអនុវត្តន៍នៅទីចុងបំផុតរបស់ខ្លួន។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមានតួនាទីដ៏មានអំណាចមួយនៅក្នុងការបង្កើនការយល់ដឹងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋទៅលើផ្នែកច្បាប់និងរចនាសម្ព័ន្ធថ្មីៗ និងជាបន្តបន្ទាប់មកទៀតនៅក្នុងការធានាថាប្រជាពលរដ្ឋមានលទ្ធភាពចូលរួមយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាព ក្នុងរង្វង់ក្របខ័ណ្ឌវិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការថ្មីនេះ ។

- **ដំណើរការធ្វើផែនការអភិវឌ្ឍន៍ និងការវិនិយោគរបស់ឃុំ/សង្កាត់**

ដំណើរការធ្វើផែនការអភិវឌ្ឍន៍ និងការវិនិយោគរបស់ឃុំ-សង្កាត់ មានគោលបំណងធ្វើឱ្យមានការចូលរួមឱ្យបានច្រើន ប៉ុន្តែនៅក្នុងភាពជាក់ស្តែង ការចូលរួមពីសហគមន៍នៅក្នុងការកំណត់អាទិភាពនៃបញ្ហានានាបានធ្លាក់ចុះ ដោយសារតែដំណើរការនៃការផែនការជាញឹកញាប់មិនបានដោះស្រាយបានបញ្ហានានា ដែលបានកំណត់ជាអាទិភាពរួចហើយនៅកំរិតភូមិ និងឃុំ-សង្កាត់និងដោយសារតែពុំមានថវិកាគ្រប់គ្រាន់សំរាប់អនុវត្តផែនការនោះ។ នីតិវិធីនានាដើម្បីធានាចំពោះការយកចិត្តទុកដាក់ឱ្យបានសមស្របចំពោះគោលដៅរួមនៃការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រក៏ខ្វះចន្លោះដែរ។ ទោះបីជាមានការយកចិត្តទុកដាក់ដែលគួរឱ្យកត់សំគាល់ត្រូវបានគេបូជាចំពោះដំណើរការនៃការធ្វើផែនការនៅថ្នាក់ឃុំក៏ដោយ ក៏ការគូសបញ្ជាក់នៅមានកំរិតដែរ ទៅលើការធានាអះអាងថាមានធនធានគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ការអនុវត្តន៍សកម្មភាពនានាដែលបានគ្រោងទុក។ វិមជ្ឈការ សារពើពន្ធ និងការបង្កើតប្រាក់ចំណូលនៅមូលដ្ឋាននៅតែជាវិស័យមួយដែលសមស្របសំរាប់ការចាប់អារម្មណ៍ឱ្យបានខ្លាំងក្លាទៅពេលអនាគត ។

- **ការសំរេចចិត្ត និងគណនេយ្យភាពហិរញ្ញវត្ថុរបស់ឃុំ-សង្កាត់**

ទោះបីជាមានការបង្ហាញនូវរចនាសម្ព័ន្ធអភិបាលកិច្ចតាមបែបចូលរួមជាផ្លូវការក៏ដោយ ក៏ដំណើរការធ្វើនៃការសំរេចចិត្តតាមបែបផ្តាច់ការជាប្រពៃណីនៅតែបន្តកើតមានដដែល នៅគ្រប់ថ្នាក់ឃុំ-សង្កាត់ ដោយការសំរេចចិត្តជាច្រើនត្រូវបានធ្វើឡើងដោយប្រធានឃុំតែឯកឯង ឬក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ដោយគ្មានការចូលរួមពីប្រជាជនដែលទទួលរងផលប៉ះពាល់ពីការធ្វើសេចក្តីសំរេចចិត្តទាំងនោះឡើយ។ បញ្ហាតម្លាភាពនិងគណនេយ្យភាពនៅមានកំរិតនៅឡើយ បើទោះបីជាមានការបង្ហាញក្រុមគណនេយ្យភាព

នៅថ្នាក់ខេត្ត-ក្រុងនិងគោលការណ៍ណែនាំក្នុងការគ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុរបស់ឃុំ-សង្កាត់ក៏ដោយ។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅតែមានសេចក្តីកង្វល់នៅឡើយ ដើម្បីធានាថាការអនុវត្តន៍ប្រព្រឹត្តទៅដោយមានប្រសិទ្ធភាពទៅលើតំរូវការសវនកម្ម ក៏ដូចជាការពង្រីកនូវសិទ្ធិទទួលបានពត៌មានសំរាប់ប្រជាពលរដ្ឋដោយឈរលើមូលដ្ឋានដែលមន្ត្រីសាធារណៈ/បុគ្គលិករដ្ឋត្រូវមានតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាព។

ដើម្បីជាព័ត៌មានបន្ថែមទៅលើបញ្ហានានា ដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារនេះ
សូមអស់លោក និងលោកស្រីមេត្តាទាក់ទងជាមួយនឹង :
គំរោងគាំទ្រក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ ទូរស័ព្ទ ០២៣-៤២៧-១៩៧
អ៊ីម៉ែល : ccsp@online.com.kh

ការរុះរើតាំងទីលំនៅសារជាថ្មី

១. សេចក្តីផ្តើម

អភិវឌ្ឍន៍លើច្រើនវិស័យបាន និងកំពុងអនុវត្ត ពិសេសផ្នែកហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវ័ន្តដោយផ្អែកលើមូលនិធិរបស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាផ្ទាល់ និងផ្អែកលើឥណទានពីធនាគារអភិវឌ្ឍន៍ពហុភាគី និងទ្វេភាគី ទីភ្នាក់ងារជំនួយ និងមូលនិធិឯកជនដទៃទៀតជាច្រើន។ ទន្ទឹមនឹងអត្ថប្រយោជន៍ជាច្រើនដែលគំរោងអភិវឌ្ឍន៍ទាំងនេះបាននាំមកដល់សាធារណៈជនទូទៅ វាក៏ផ្តល់ផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានជាច្រើនផងដែរ ដូចជាគំរោងខ្លះតំរូវឱ្យប្រជាជនជាច្រើនគ្រួសារផ្លាស់ទីលំនៅជាបណ្តោះអាសន្នឬជាអចិន្ត្រៃយ៍។

យោងតាមការស្រាវជ្រាវដ៏ធំមួយ បានបង្ហាញឱ្យឃើញថាមានប្រជាជនប្រមាណ ៣.១៩៨ គ្រួសាររងផលប៉ះពាល់ដោយសារការតបណ្តាញអគ្គិសនីពីព្រំដែនវៀតណាម-ខេត្តតាកែវ។ ហើយក៏មានចំនួនប្រជាជនជាច្រើនពាន់គ្រួសារទៀត ដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយសារគំរោងស្តារឡើងវិញនូវផ្លូវជាតិលេខ១ ផ្លូវជាតិលេខ ២ ផ្លូវជាតិលេខ ៤ ផ្លូវជាតិលេខ ៥ ផ្លូវជាតិលេខ ៦ ផ្លូវជាតិលេខ ៧ ផ្លូវជាតិលេខ ៥៦ ផ្លូវជាតិតលេខ ៦៨ និងការជួសជុលផ្លូវថ្នល់ជាច្រើនទៀតនៅក្នុងទីក្រុង ព្រមទាំងគំរោងអភិវឌ្ឍន៍ដទៃទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការរុះរើតាំងទីលំនៅសារជាថ្មីរបស់ប្រជាជន ដូចជាគំរោងស្តារប្រឡាយ ទឹកកខ្វក់ គំរោងទំនប់ការពារទឹកជំនន់ គំរោងប្រឡាយទឹកស្រោចស្រពជាដើម។

យោងតាមអង្កេតរបស់អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ដែលធ្វើការបំរើផលប្រយោជន៍សហគមន៍ក្រីក្រក្នុងទីក្រុង បានរកឃើញថា មានផ្ទះប្រជាពលរដ្ឋក្រីក្រចំនួន ៦២,២៤៩ ខ្នង នៅក្នុងលំនៅដ្ឋានចំនួន ៥៦៩ កន្លែងក្នុងទីក្រុង និងជាយក្រុងទីក្រុងភ្នំពេញ។ ភាគច្រើននៃពលរដ្ឋក្រីក្រនៅទីក្រុង ត្រូវបានបង្ខំឱ្យរុះរើលំនៅដ្ឋាន ចេញដោយសារ គំរោងការអភិវឌ្ឍន៍ និងវិនិយោគនានា ហើយអ្នកដែលប្រឈមនឹងគ្រោះថ្នាក់ជាងគេគឺអ្នក ដែលរស់នៅលើដីសាធារណៈ។

ក្នុងរយៈកាលប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងមកនេះការបណ្តេញចេញ និងការរុះរើតាំងទីលំនៅសារជាថ្មីបានកើនឡើងយ៉ាងខ្លាំង ក្នុងកំរិតមួយដែលបានជំរុញឱ្យប្រជាជនជាច្រើនធ្លាក់ទៅក្នុងខ្នោះឃ្នាងនៃភាពក្រីក្រកាន់តែខ្លាំង ដោយសារការមិនបានទទួលសំណងទូទាត់ និងការទូទាត់សំណងមិនស្មើនឹងតំលៃនៃការបាត់បង់ដីធ្លី និងលំនៅដ្ឋានរបស់ពួកគាត់។ ម្យ៉ាងវិញទៀតពួកគាត់ត្រូវចំណាយថវិកាអស់ជាច្រើនសំរាប់ការតាំងទីលំនៅសាឡើងវិញព្រមទាំងចំណាយចាំបាច់ផ្សេងៗទៀតដូចជា ការដឹកជញ្ជូន ការធ្វើដំណើរ និងការចំណាយសំរាប់សេវាកម្ម សាធារណៈផ្សេងៗទៅកាន់ទីតាំងថ្មី។ ហើយទីកន្លែងថ្មីដែលពួកគាត់ត្រូវផ្លាស់

ទៅនោះស្ថិតនៅឆ្ងាយពីទីក្រុង មន្ទីរពេទ្យ សាលារៀន ទីកន្លែង ធ្វើការ... ដែលធ្វើឱ្យជួបនូវការលំបាកទាំងពួកគាត់ផ្ទាល់ និងកូនចៅរបស់ពួកគាត់ដែលត្រូវទៅសាលារៀន ។

២. បញ្ហាជាគន្លឹះ

គំរោងអភិវឌ្ឍន៍នានា ដែលតំរូវឱ្យមានការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅនោះ ត្រូវបានអនុវត្តមិនស្របតាមគោលការណ៍ និងមិនស្របតាមនីតិវិធីច្បាប់ច្បាស់លាស់ទេ ជាហេតុបណ្តាលឱ្យប្រជាជន ដែលទទួលរងផលប៉ះពាល់ទាំងនោះ តែងតែត្រូវបានអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានបង្ខំឱ្យចាកចេញពីលំនៅដ្ឋានរបស់ខ្លួនដោយគ្មានសំណង ឬផ្តល់ជំនួយសមស្រប និងយុត្តិធម៌ឡើយ ។

ជនរងគ្រោះទាំងនោះ មិនត្រឹមតែត្រូវបានបង្ខំឱ្យចាកចេញពីលំនៅដ្ឋានរបស់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងត្រូវប្រឈមមុខនឹងការបាត់បង់ដ៏ធ្ងន់ធ្ងរជាបន្តបន្ទាប់ដូចជាៈ

- មិនបានទទួលសិទ្ធិតាំងទីលំនៅសារជាថ្មី
- ការខាតបង់ពេលវេលាដើម្បីរៀបចំស្ថានភាពរស់នៅជាថ្មីដែលបង្កើតឱ្យមានភាពក្រីក្រក្នុងរយៈពេលខ្លី និងរយៈពេលមធ្យម ហើយជាពិសេសធ្វើឱ្យពលរដ្ឋក្រីក្រ កាន់តែក្រីក្រកាន់តែរងគ្រោះខ្លាំងឡើងបន្ថែមទៀត
- ការបាត់បង់មុខរបរ និងប្រាក់ចំណូលប្រចាំថ្ងៃ
- ប៉ះពាល់ដល់ការសិក្សារបស់កុមារ
- ប៉ះពាល់ដល់ទំនាក់ទំនងក្នុងសង្គម
- ប៉ះពាល់ដល់អារម្មណ៍ និងផ្លូវចិត្តរបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលទទួលរងផលប៉ះពាល់ ដូចជាការបាក់ទឹកចិត្ត និងស្មារតី ដោយពេលខ្លះពួកគាត់ជួបប្រទះនូវការបង្ខិត បង្ខំគំរាមកំហែងឱ្យចាកចេញ ពីដីរបស់ គាត់ ដែលកត្តាទាំងនេះធ្វើឱ្យគាត់ គ្មានជំរើស ហើយត្រូវចាកចេញទាំងភាពសោកស្តាយ ។

កង្វះច្បាប់បានចោទជាបញ្ហាយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់ការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅ ពោលគឺគោលនយោបាយនៃការរុះរើ តាំងលំនៅសារជាថ្មី និងច្បាប់សំរាប់ការពារដល់ប្រជាជនដែលរងការប៉ះពាល់ ដោយគំរោងអភិវឌ្ឍន៍ ដូចជាអនុក្រឹត្យស្តីពី" ការរុះរើតាំងទីលំនៅថ្មី" ។ ដូចគ្នានេះដែរ ការអនុវត្តន៍ច្បាប់ ជាធរមានដូចជាច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ ច្បាប់ភូមិបាល សន្ធិសញ្ញាសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ចសង្គម ECOSOC ជាដើមនោះ មិនទាន់បានអនុវត្តត្រឹមត្រូវនៅឡើយទេ ។

៣. អនុសាសន៍

អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងបញ្ហាការរុះរើតាំងទីលំនៅសារជាថ្មីក្នុងប្រទេសកម្ពុជាមានដូចខាងក្រោម:

- រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាត្រូវតែពន្លឿនការអនុម័ត "គោលនយោបាយថ្នាក់ជាតិ ស្តីពីការរុះរើតាំងទីលំនៅសារជាថ្មី" ដោយអនុម័តគោលនយោបាយនេះជាអនុក្រឹត្យ ហើយចេញជាលិខិតបទដ្ឋាន ច្បាប់បន្តបន្ទាប់ទៀតសំរាប់អនុវត្តលើគ្រប់គំរោងទាំងអស់ ព្រមជាមួយនឹងការពង្រឹងការអនុវត្តន៍ ច្បាប់ដែលមានស្រាប់ ដើម្បីឱ្យមានតម្លាភាពដល់សំណងទូទាត់ និងគាំពារដល់ប្រជាជនដែលទទួលរងការប៉ះពាល់ ហើយត្រូវធ្វើការរាប់បញ្ចូល និងកំណត់ឱ្យបានច្បាស់លាស់ពីនីតិវិធីនៃការកំណត់សំណង និងទូទាត់សំណងផងដែរ ។
- រាជរដ្ឋាភិបាលគួរតែរៀបចំ និងអនុវត្តផែនការប្រើប្រាស់ដីធ្លី និងការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅ ។ ចំពោះប្រទេសកម្ពុជា ផែនការនេះគួរតែមានបញ្ចូលនូវចំនួនប្រជាជនជាក់ស្តែង ដែលទទួលរងការប៉ះពាល់ និង ទំហំនៃការខាតបង់ដោយយោងទៅលើគោលនយោបាយ និងក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ ដូចជាការទូទាត់សំណងលើទ្រព្យសម្បត្តិត្រូវតែមានលក្ខណៈសមរម្យនិងយុត្តិធម ដូចមានបញ្ញត្តិ ក្នុងច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងច្បាប់ភូមិបាល ការរុះរើទៅកាន់កន្លែងថ្មី ការស្តារទៅរកសភាពដើមវិញ ការចិញ្ចឹមជីវិត និងការពារបរិស្ថាន ការទទួលខុសត្រូវលើការផ្តល់ពេលវេលា រង់ចាំសំរាប់ទទួលបាន ដីថ្មី និងវិធានការនានាទាក់ទងនឹងការតាំងទីលំនៅសារជាថ្មី និងយន្តការពិគ្រោះយោបល់សមស្របចំពោះភាពមិនពេញចិត្តទាំងឡាយរបស់ប្រជាជនដែលទទួលរងការប៉ះពាល់ ។
- ត្រូវធ្វើការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានអំពីគំរោងការអភិវឌ្ឍន៍នានា ទាក់ទងនឹងការរុះរើតាំងទីលំនៅសារជាថ្មីដល់ប្រជាជនរងផលប៉ះពាល់និងអ្នកឯទៀតដែលមានការពាក់ព័ន្ធ ហើយប្រជាជន ដែលរងផលប៉ះពាល់ទាំង នោះគួរតែត្រូវបានផ្តល់ឱ្យនូវសិទ្ធិក្នុងការចូលរួមពិភាក្សា និងពិគ្រោះយោបល់ទៅលើគំរោងអភិវឌ្ឍន៍ និងជំរើសនានាទាក់ទងនឹងសំណងទូទាត់និងការរុះរើតាំងទីលំនៅសារជាថ្មីរបស់គេ ។
- ពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាសំណងរាជរដ្ឋាភិបាល ឬម្ចាស់គំរោងអភិវឌ្ឍន៍ត្រូវធ្វើការផ្តល់ជូនទៅប្រជាពលរដ្ឋដែលទទួលរងផលប៉ះពាល់ *ជាមុន* មុនពេលគំរោងចាប់ផ្តើមអនុវត្ត និងមានលក្ខណៈសមរម្យ និងយុត្តិធម ។ ហើយសំណងទាំងនេះត្រូវតែបានធ្វើការវាយតំលៃទៅតាមទីផ្សារដោយស្ថាប័នវាយតំលៃឯករាជ្យមួយ ។
- បើកសិទ្ធិឱ្យប្រជាពលរដ្ឋដែលទទួលរងផលប៉ះពាល់ ធ្វើការតវ៉ាទៅលើបញ្ហាសំណងចំពោះ សំណងដែលពួកគាត់មិនពេញចិត្តនិងទទួលយកបាន ។

- សាធារណជន និងពលរដ្ឋរងគ្រោះគប្បីបានទទួលសេចក្តីណែនាំជូនដំណឹងទាំងអស់ពីអង្គភាពអនុវត្ត គំរោងស្តីពីការចូលរួមរបស់សាធារណៈជនចាប់តាំងពីការកសាងផែនការគំរោង រហូតដល់បញ្ចប់នៃគំរោង។ រាល់នីតិវិធីទាំងអស់គប្បីបោះផ្សាយ ហើយពលរដ្ឋរងគ្រោះគប្បីបានទទួលពតិមានអំពីកម្មវិធីសំណង។
- រដ្ឋាភិបាលគួររៀបចំផែនការហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និងសេវាកម្មសាធារណៈ *ជាមុន* ដើម្បីគាំទ្រតំរូវការជាមូលដ្ឋានរបស់ប្រជាជន ដូចជាទឹក ភ្លើង ផ្លូវ សាលារៀន ទីផ្សារ និងមណ្ឌលសុខភាព ហើយក៏គួរតែតាមដានសភាពប្រែប្រួល ទាក់ទងជីវភាពរស់នៅ និងសុខុមាលភាព ប្រជាពលរដ្ឋទាំងនោះ។
- ដើម្បីកាត់បន្ថយនូវភាពក្រីក្រ និងការចំណាយលើការរៀបចំទាំងនេះ រដ្ឋាភិបាលគួរជៀសវាងការរុះរើ លំនៅដ្ឋាន តាមដែលអាចធ្វើទៅបាន។
- គួរតែបង្កើតកម្មវិធីផ្សេងៗ នៅតំបន់ដែលតាំងទីលំនៅសារជាថ្មី ដូចការបង្កើតមុខរបរ បណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ កសិកម្មខ្នាតតូច និងតណទានខ្នាតតូចដើម្បីបង្កើតប្រាក់ចំណូល។
- ត្រូវបង្កើតគណៈកម្មការអន្តរក្រសួងមួយ ដើម្បីសំរបសំរួលការធ្វើផែនការ និងការអនុវត្តន៍គំរោងតាំងទីលំនៅនានា។ គ្រប់ស្ថាប័នទាំងនោះត្រូវសកម្មចូលរួម និងសំរបសំរួលគ្នា ដោយហេតុថាគណៈកម្មការនេះជាតួអង្គសំខាន់ក្នុងការអនុវត្តន៍គំរោង។
- នៅក្នុងការអភិវឌ្ឍន៏ធនធានមនុស្សក្នុងរយៈពេលខ្លី រយៈមធ្យម ឬរយៈវែង ជាការចាំបាច់ណាស់ដែលមន្ត្រីទាំងឡាយបានចូលរួមដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពក្នុងផ្នែករុះរើតាំងទីលំនៅសារជាថ្មី។
- ប្រទេសផ្តល់ជំនួយគួរតែសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើតម្លាភាពនៃការអនុវត្តន៍ និងការទទួលខុសត្រូវរបស់រដ្ឋា-ភិបាលទៅលើបញ្ហារុះរើតាំងលំនៅ។ ម្ចាស់ជំនួយគួរតែមានតួនាទីសំខាន់ជាអ្នកត្រួតពិនិត្យតាមដានខាងក្រៅទៅលើសកម្មភាពនានានៃគំរោងការងាររុះរើតាំងទីលំនៅ។
- ថ្មីៗនេះ មានសេចក្តីសំរេចលេខ ០០៦ ចុះថ្ងៃទី២៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៥ របស់ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ស្តីពីការបង្កើតគណៈកម្មការដើម្បីធ្វើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីការដកហូត ដូច្នេះសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះគួរតែត្រូវធ្វើការផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈ ដើម្បីឱ្យមានតម្លាភាពហើយបណ្តាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលពាក់ព័ន្ធទាំងអស់គួរតែត្រូវបាន អនុញ្ញាតិឱ្យចូលរួមពិភាក្សា។

ចំពោះពតិមានបន្ថែមទាក់ទិននឹងបញ្ហានានាដែលលើកនៅក្នុងអត្ថបទនេះសូមមេត្តាទាក់ទង
គណៈកម្មការ ប្រព្រឹត្តកម្មរុះរើ តាំងទីលំនៅថ្មី C/O NGO Forum លេខទូរសព្ទ (៨៥៥) ២៣ ៩៨៦ ២៦៩ និង
អ៊ីម៉ែល: leakhana@ngoforum.org.kh.

វិស័យអប់រំ

១. សេចក្តីផ្តើម

ដូចដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ២០០៦-២០១០: *"វិស័យអប់រំគឺជាកត្តាចម្បងក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្ស និងជាការចូលរួមចំណែកមួយដ៏សំខាន់ក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ រួមបញ្ចូលទាំងផ្តល់នូវការផ្សព្វផ្សាយការយល់ដឹងបន្ថែមទៀត ក្នុងការទទួលបាននូវឱកាសសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច"* ។

គោលដៅរយៈពេលវែងរបស់រដ្ឋាភិបាលគឺផ្តល់រយៈពេល៩ឆ្នាំសំរាប់ការអប់រំថ្នាក់បឋមដែលមានគុណភាពសំរាប់មនុស្សគ្រប់រូប នៅឆ្នាំ២០១០ និងសំរេចឱ្យបាននូវការអប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នា នៅឆ្នាំ២០១៥ ។

សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទទួលស្គាល់ថាសមិទ្ធិផលនៃវិស័យអប់រំរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដែលទទួលបានក្នុងឆ្នាំកន្លងមកនេះគឺ មានច្រើនណាស់ហើយនឹងស្ថិតស្ថិរយូរអង្វែង។ សមិទ្ធិផលដែលគួរឱ្យកត់សំគាល់មួយចំនួនដូចជា:

- កិច្ចប្រជុំត្រួតពិនិត្យ SWAP កាលពីខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៥ ដែលមានការអញ្ជើញចូលរួមពីមន្ត្រីនានារបស់ក្រសួង ម្ចាស់ជំនួយ ម្ចាស់បំណុល អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងអ្នកពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត ដើម្បីចែករំលែកនូវទស្សនៈវិស័យ និងជំហាននានាដើម្បីសំរេចផែនការនេះ ។
- ការបញ្ចប់រួចរាល់នូវផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអប់រំ កម្មវិធីគាំទ្រវិស័យអប់រំ សំរាប់ឆ្នាំ២០០៦-២០១០ នៅក្នុងដំណើរការមួយដែលមានការសហការ ។
- ការបោះពុម្ពផ្សាយនូវផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ។
- ការបន្តឱ្យមានកិច្ចប្រជុំជាទៀងរាល់ពីរខែម្តង រវាងក្រសួង/ម្ចាស់ជំនួយ/អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល សំរាប់ការតំរង់ទិសដៅ និងការធ្វើសេចក្តីសំរេចចិត្ត ។
- ការបន្តមានកិច្ចសហការរវាងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងរដ្ឋាភិបាល ក្នុងការអនុវត្តន៍មូលនិធិរបស់ជប៉ុនសំរាប់កម្មវិធីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ការងារសំរាប់ជនពិការ និងកុមារដែលងាយរងគ្រោះបំផុត ។
- កំរិតខ្ពស់បំផុតនៃការបើកផ្តល់ប្រាក់កម្មវិធីសកម្មភាពអាទិភាព ឆ្នាំ២០០៥ និងការអង្កេតលើការតាមដានចំណាយ សាធារណៈដែលជាការបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថាលុយបានទៅដល់សាលារៀន ។

- គំរោងថ្មីៗនៅក្នុងសហគមន៍ម្ចាស់ជំនួយ និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសំរាប់ការអប់រំ មានដូចជា USAID, World Bank, ADB និង EC ។
- មានការវាយតំលៃល្អៗដែលអាចទាញយកមកប្រើសំរាប់ការរៀបចំការងារនាពេលអនាគត ។
- ដំណើរថ្មីៗសំរាប់ការទទួលឱ្យចូលរៀន សំរាប់គុណសម្បត្តិចំរុះ និងអាហារូបករណ៍ដែលផ្អែកលើតំរូវការនៅក្នុងគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សា ។
- មានការយល់ដឹងប្រសើរឡើង និងការអនុវត្តន៍ទូលំទូលាយនូវគោលការណ៍ណែនាំ សំរាប់សាលាកុមារីកវាយ ។
- ការវិវត្តន៍ចំពោះគំនិតផ្តួចផ្តើមសំរាប់ការតាមដានឆាប់រហ័ស ។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលត្រូវចូលរួមនៅក្នុងគ្រប់ផ្នែកនៃវិស័យអប់រំ - តាំងពីឧត្តមសិក្សារហូតដល់មត្តេយ្យសិក្សា បឋមសិក្សា និងមធ្យមសិក្សា ទាំងក្នុងប្រព័ន្ធ ទាំងក្រៅប្រព័ន្ធ ការអប់រំ ជាពិសេស ការបណ្តុះបណ្តាលគ្រូ និងការងារ ជុំវិញបញ្ហាយេនឌ័រ សិទ្ធិកុមារ និងហ៊ីវ-អេដស៍ ។ ការពិនិត្យឡើងវិញនូវការចូលរួមរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល គឺអាចរកបាននៅការិយាល័យរបស់អង្គការភាពជាដៃគូសំរាប់ការអប់រំ (nep@online.com.kh) ។

២. បញ្ហាគន្លឹះ

<u>ការទទួលបាននូវសេវាអប់រំ និង ការចាក់បញ្ចូលទៅក្នុងការអប់រំ</u>

មានការមិនយល់ស្របគ្នាលើទិន្នន័យនៃការចុះឈ្មោះចូលរៀននៅបឋមសិក្សា ដែលអាចទាញបាននូវការសន្និដ្ឋាន ប៉ុន្តែជាទូទៅ ថាការចុះឈ្មោះចូលរៀនមានការកើនឡើង: EMIS ឆ្នាំ២០០៥ គឺ ៩០.១% ការស្ទង់មតិតាមគ្រួសាររបស់ធនាគារពិភព លោកឆ្នាំ២០០៥ គឺ ៧៩.១% ។ ទិន្នន័យ EMIS បង្ហាញផងដែរថាកុមារប្រមាណ ១៨០.០០០នាក់ (៦០%ជាកុមារី) ដែលមានអាយុចូលរៀនថ្នាក់បឋមសិក្សា រស់នៅតាមតំបន់ភូមិសាស្ត្រដែលពិបាកចូលទៅដល់ មិនមានលទ្ធភាពទទួលបាននូវការអប់រំកំរិតបឋមសិក្សាទេ ។ ផ្ទុយគ្នាពីនៅទីក្រុង មានភស្តុតាងជាក់ស្តែងបង្ហាញថាមានសាលារៀន ប៉ុន្តែថ្លៃឈ្នួលសិក្សាក្រៅផ្លូវការ បានក្លាយជាឧបសគ្គសំរាប់អ្នកក្រីក្របំផុត ដែលរស់នៅក្នុងទីក្រុង ដែលពួកគេមិនអាចទ្រទ្រង់ចំពោះតំលៃនៃការអប់រំនោះបាន ។ ទាំងនៅទីក្រុងនិងតាមជនបទ កុមារតិចជាងពាក់កណ្តាលនៃកុមារទាំងអស់ដែលចូលរៀនថ្នាក់បឋមសិក្សា បានបញ្ចប់ឆ្នាំទី៦ នៃឆ្នាំសិក្សាកំរិតនេះ ។ ជាងនេះទៀត បញ្ហានៃការចូលរៀនហួសអាយុ និងកង្វះខាតនៃសេវាកម្មអភិវឌ្ឍន៍កុមារមុនអាយុសិក្សាគឺជា

កត្តាសំខាន់មួយចំពោះអត្រានៃការបានរៀនចប់ឆ្នាំកំណត់ ជាពិសេសសំរាប់កុមារក្រីក្រ និងកុមារដែលខ្វះលទ្ធភាព។

អត្រានៃការចុះឈ្មោះចូលរៀននៅថ្នាក់មធ្យមសិក្សាមានភាពប្រសើរឡើង។ ប៉ុន្តែដោយមាន NER ២៥% សំរាប់មធ្យមសិក្សា កម្ពុជាឋិតនៅក្នុងចំណោមប្រទេសដែលមាន លំដាប់ថ្នាក់ទាបជាងបំផុតនៅក្នុងតំបន់។ យើងត្រូវតែចោទសួរថា អ្វីជាមូលហេតុនៃការបន្តមានអត្រាត្រួតថ្នាក់ និងអត្រាបោះបង់ការសិក្សាខ្ពស់ និងត្រូវដោះ ស្រាយចំពោះមូលហេតុទាំងនោះ ទាំងទៅលើផ្នែកតំរូវការទាំងខាងផ្នែកផ្គត់ផ្គង់។ បញ្ហាមួយផ្នែកនៃការផ្គត់ផ្គង់គឺជាតំរូវការសំរាប់ការឱ្យមានសេវាសាលាមធ្យមសិក្សាបឋមភូមិឱ្យបានកាន់តែច្រើននៅតាមតំបន់ដាច់ស្រយាល។

ហិរញ្ញវត្ថុ

កម្មវិធីសកម្មភាពអាទិភាព នៅបន្តជាយន្តការមួយដែលទទួលបានជោគជ័យខ្លះ នៅពេលដែលសាច់ប្រាក់ត្រូវបានទម្លាក់ជូន។ ប៉ុន្តែការបើកប្រាក់នេះតែងតែយឺតយ៉ាវ ហើយភាគច្រើនគឺតិចជាងការគំរោងនិងការសន្យាផ្តល់។ វាមិនបានជួយដល់សាលារៀន និងមន្ទីរអប់រំខេត្ត-ក្រុងក្នុងការធ្វើផែនការ និងការអនុវត្តន៍កម្មវិធីឱ្យបានទៀងទាត់នោះទេ។មកដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៥ អត្រានៃការបើកផ្តល់ប្រាក់សំរាប់ឆ្នាំនេះគឺ ៥៧.៥៨%។ តួលេខដូចគ្នានេះអាចនឹងយកមកនិយាយសំរាប់ ការបែងចែកថវិកាសរុបក្នុងវិស័យអប់រំ។ ក្របខ័ណ្ឌសូចនករសំរាប់ការផ្តួចផ្តើមការតាមដាន ឆាប់រហ័ស របស់ EFA តំរូវឱ្យរដ្ឋាភិបាល ចំណាយ លើវិស័យអប់រំយ៉ាងហោចណាស់ ២០%នៃថវិកាសរុប- ថវិកាថ្មីសំរាប់ឆ្នាំ ២០០៦ ប៉ាន់ប្រមាណគឺ១៨% ហើយក្នុងរយៈពេល៥ឆ្នាំកន្លងមកនេះ រដ្ឋាភិបាលមិនបានបញ្ចេញសាច់ប្រាក់គ្រប់ចំនួនតាមការសន្យាផ្តល់ថវិកាទៅដល់វិស័យសង្គមណាមួយឡើយ រួមទាំងវិស័យអប់រំផងដែរ ។

ការអប់រំក្រៅប្រព័ន្ធ និងការបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ

យោងទៅតាមការពិតដែលថា កុមារកម្ពុជាតិចជាងពាក់កណ្តាលបានរៀនចប់ថ្នាក់បឋមសិក្សា ដូច្នេះគឺមិនអាច មើលរំលងដល់សារៈសំខាន់នៃការអប់រំបណ្តុះបណ្តាល និងកម្មវិធីអក្ខរកម្មនានាដែលពាក់ព័ន្ធនោះបានទេ។ នៅពេលដែលកុមារនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានក្លាយជាអ្នកចេះអក្សរ នៅចន្លោះថ្នាក់ទី៣ ភាគច្រើនគឺបានបោះបង់ការសិក្សា និងអ្នកខ្លះទៀតបានរៀនតែត្រឹមកំរិតនោះ។ ភាពក្រីក្រមានការពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់ចំពោះការខ្វះខាតសមត្ថភាពក្នុងការចេះអក្សរនិងលេខ ហើយអ្នកក្រីក្រនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាកាន់តែលំបាកហើយនៅតែក្រីក្រ ដោយសារគ្មានកម្មវិធីដែលអាចបត់បែនបាន ហើយឆ្លើយតបចំពោះតំរូវការរបស់កុមារភាគច្រើនដែលមិនបានចូលសាលារៀន។

៣. បញ្ហាជាគន្លឹះ និងអនុសាសន៍

ខាងក្រោមនេះ ជាអាទិភាពមួយចំនួនដែលត្រូវបានកំណត់ដោយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលកំពុងបំរើការងារក្នុងវិស័យអប់រំៈ

- អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលគាំទ្រយ៉ាងពេញទំហឹង ចំពោះផែនការយុទ្ធសាស្រ្តអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ដែលបានកំណត់ថាបញ្ហាដែលកើតមាន និងនៅតែបន្តទាក់ទងទៅនឹងការបញ្ចេញសាច់ប្រាក់ ដែលបានគ្រោងឱ្យបានសមស្របនិងទាន់ពេលវេលា គឺជាចំណុចមួយសំខាន់ប៉ះពាល់ដល់សមត្ថភាព ក្នុងការសំរេចឱ្យបានជោគជ័យនូវគោលនយោបាយរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលលើកឡើងដោយទទូចពីតំរូវការឱ្យរដ្ឋាភិបាលធ្វើវិភាជន៍ និងបែងចែក ថវិកាឱ្យបានច្រើន ដើម្បីធានាឱ្យគ្រូបង្រៀនបានទទួលប្រាក់កំរៃគ្រប់គ្រាន់សមរម្យទៅតាម ការងារដែលគាត់បានបំពេញ និងស្នើឱ្យមានការអនុវត្តន៍នូវកំណែទំរង់វិស័យអប់រំដូច ដែលបានបង្ហាញនៅក្នុង ESP និង ESSP។ អាទិភាពទាំងឡាយមិនបានគ្រោងទុក និងដែលមានលក្ខណៈប្រជែងគ្នានៅក្នុងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ជាហេតុបណ្តាលឱ្យមានការបើកផ្តល់ថវិកាមិនទៀងទាត់ទៅឱ្យក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា។ លុះត្រាតែបញ្ហានេះត្រូវបានគេលើកយកមកដោះស្រាយឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ពុំនោះទេវាមានការលំបាកក្នុងការផ្លាស់ប្តូរពីស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ន ទៅរកការជួយឧបត្ថម្ភថវិកាដោយផ្ទាល់។

អនុសាសន៍

- លៃយ៉ាងណាឱ្យក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ផ្តោតទៅលើតួនាទីរបស់ខ្លួនក្នុងការធ្វើផែនការហិរញ្ញវត្ថុ ហើយក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា ទទួលការអនុញ្ញាតិឱ្យទទួលខុសត្រូវក្នុងការគ្រប់គ្រងថវិកាផ្នែកអប់រំ។
- លៃយ៉ាងណាឱ្យមានតម្លាភាព ភាពអាចប៉ាន់ប្រមាណជាមុនបាន និងការទទួលខុសត្រូវក្នុងការបែងចែកនិងបញ្ចេញសាច់ប្រាក់។ ប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធធនាគារ ដែលបានរៀបចំឡើងដើម្បីផ្ទេរប្រាក់ទៅមូលដ្ឋាន។
- លៃយ៉ាងណាឱ្យយន្តការ និងនីតិវិធីនៃការផ្តល់ថវិកាមានភាពច្បាស់លាស់ដើម្បីឱ្យគេអាចធ្វើការវិនិច្ឆ័យពីការអនុវត្តន៍ធៀបទៅនឹងសន្ទស្សន៍សូចនាករ (benchmark)។
- កែទំរង់ប្រព័ន្ធផ្តល់ថវិកា កម្មវិធីសកម្មភាពអាទិភាព ដើម្បីឱ្យមានដំណើរការរឿនលឿនទៅមុខជៀសវាងការជួបប្រទះនូវការលំបាកដូចពេលកន្លងមក។

- ព្រមព្រៀងបង្កើតនូវ សទ្ទានុក្រម និងវាក្យស័ព្ទគ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុដើម្បីបញ្ជាក់អត្ថន័យនៃពាក្យសំរាប់ប្រតិបត្តិការមួយចំនួនដូចជា ថវិកាវិភាជន៏ ការសន្យាផ្ដល់ថវិកា អាណត្តិ ការបើកផ្ដល់ ការចំណាយ ការកំណត់ឆ្នាំហិរញ្ញកិច្ច ជាដើម ។ល ។
- ក្នុងរយៈពេលមធ្យម ភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់គ្រូបង្រៀនទៅនឹងជីវភាពរស់នៅជាក់ស្ដែង និងលៃយ៉ាងណាឱ្យមានការរៀបចំផែនការច្បាស់លាស់ដើម្បីតំលើងប្រាក់បៀវត្សរ៍ដល់គ្រូបង្រៀន ដើម្បីឱ្យពួកគេអាចចិញ្ចឹមជីវិតរស់នៅបាន ។ បង្កើតឡើងនូវប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងធនធានមនុស្សប្រកបដោយលក្ខណៈសន្សំសំចៃ និងមានប្រសិទ្ធភាព ដើម្បីឱ្យបុគ្គលិកអប់រំអាចទទួលបាននូវរង្វាន់ពីការបំពេញកាតព្វកិច្ចបន្ថែម និងស្នាដៃមានប្រសិទ្ធភាពណាមួយដែលបានបំពេញ ។
- ដាក់ចេញនូវគោលការណ៍ច្បាស់លាស់ និងថវិកាគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ការបណ្ដុះបណ្ដាលប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ការទ្រទ្រង់ក្នុងការតាមដាននិងត្រួតពិនិត្យ ដើម្បីធានាឱ្យសាលារៀន និងសាលាកំរង អាចធ្វើផែនការកែលំអសាលារៀនប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព (ជាជាងការប្រញាប់ប្រញាល់ចំណាយថវិកាដែលត្រូវបានទទួល ឱ្យយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់ នៅមុនពេល កំណត់ដែលត្រូវសរសេររបាយការណ៍) ។
- បន្តកែលំអប្រសិទ្ធភាព និងភាពសន្សំសំចៃក្នុងការចែកចាយសៀវភៅសិក្សា ដើម្បីធានាបំពេញគោលដៅដែលបានកំណត់នៅក្នុង ESSP ។

- មានកង្វះខាតគ្រូបង្រៀនយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ជាពិសេសនៅតាមតំបន់ដាច់ស្រយាល ដែលធ្វើឱ្យផលធៀបសិស្ស/គ្រូ កើនឡើងខ្ពស់នៅបឋមសិក្សា ។ ឧទាហរណ៍: ៨០:១ នៅខេត្តសៀមរាប ៧៧:១ នៅខេត្តកោះកុង ៧៣:១ នៅក្រុងប៉ៃលិន និង៦៩:១ នៅខេត្តកំពង់ស្ពឺ[១] ។ ថ្នាក់ដែលមានសិស្ស ច្រើននាក់ធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការខិតខំប្រឹងប្រែងសំដៅកែលំអគុណភាព ។ យុទ្ធសាស្ត្រនៃការពង្រាយគ្រូ ពុំបានប្រព្រឹត្តទៅប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាពឡើយ ដោយមូលហេតុពុំមានប្រាក់ឧបត្ថម្ភគ្រប់គ្រាន់សំរាប់លើកទឹកចិត្ត ខ្វះលំនៅដ្ឋាន ឬប្រាក់ឧបត្ថម្ភ សំរាប់ជួលផ្ទះនៅតំបន់ដែលត្រូវចំណាយច្រើន បញ្ហាវប្បធម៌ដែលទាក់ទងទៅនឹងអ្នកគ្រូៗ ដែលត្រូវរស់នៅឆ្ងាយពីគ្រួសារ និងការមិនអាចទទួលបានលើការបើកប្រាក់បៀវត្សរ៍ និងប្រាក់ឧបត្ថម្ភយឺតយ៉ាវពន្យារពេលយូរ ។

[១] EMIS- ស្ថិតិនិងសន្ទស្សន៍សំរាប់វិស័យអប់រំ ឆ្នាំ ២០០២-២០០៣

អនុសាសន៍

- ស្វែងរកវិធីណាក៏ដោយ ផ្តល់ការជួយជាកិច្ចសន្យា ដែលរស់នៅមូលដ្ឋានឱ្យបានកាន់តែច្រើនដោយផ្តល់ឱកាសឱ្យពួកគេទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាល និងការលើកកំពស់សមត្ថភាពដើម្បីឱ្យពួកគេមានក្តីសង្ឃឹមក្នុងការចូលបំរើការងារជាគ្រូបង្រៀន ។
- បើកប្រាក់បៀវត្សរ៍និងប្រាក់ឧបត្ថម្ភឱ្យបានទាន់ពេលវេលា ។
- បន្ទាបពិន្ទុដែលត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យចូលរៀនវគ្គបណ្តុះបណ្តាលគរុកោសល្យ សំរាប់សិស្សនៅ មូលដ្ឋានមកនៅត្រឹមថ្នាក់ទី ៩ សំរាប់ស្រុកណាដែលគ្មានសាលាមធ្យមសិក្សាទុតិយភូមិ ។

- អំពើពុករលួយនៅគ្រប់ជាន់ថ្នាក់ជាឧបសគ្គរារាំងដល់ដំណើរការកំណែទំរង់ ។ ការតំរូវឱ្យមានការបង់ប្រាក់ដោយខុសច្បាប់ក្នុងការអនុវត្តន៍គំរោង និងការតំលើងឋានៈគ្រូបង្រៀន នៅតែជាកង្វល់ដ៏ធ្ងន់ធ្ងរ ។ ភាពខុសប្លែកគ្នា រវាងគោលនយោបាយជាតិដែលបានផ្សព្វផ្សាយ និងភាពជាក់ស្តែង ដែលកើតមាននៅតាមសាលារៀននិងនៅតាមគ្រឹះស្ថានសិក្សានានា បន្តធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់គុណភាពអប់រំសំរាប់កុមារកម្ពុជា ។ ភាពខុសគ្នានេះនាំឱ្យមានការបង់ប្រាក់ក្រៅផ្លូវការផ្សេងៗទៅដល់គ្រូបង្រៀន ការយកកំរៃទៅលើការបង្រៀនបន្ថែម តាមរយៈការគាបសង្កត់ឱ្យសិស្សទៅរៀន ក្រៅម៉ោង ការចំណាយប្រាក់ដើម្បី ទទួលបានការងារធ្វើ ការបានកន្លែងរៀននៅសាកលវិទ្យាល័យ និងដើម្បីប្រឡងជាប់ជាដើម ។ ការបង់ប្រាក់ក្រៅផ្លូវការទាំងនេះបានជះឥទ្ធិពលអាក្រក់ទៅដល់ការទទួលបានការអប់រំរបស់សិស្ស ហើយជាពិសេសទៅទៀតនោះវាជាការរើសអើងមួយចំពោះ ប្រជាជនក្រីក្រ ។ ការបង់ប្រាក់ក្រៅផ្លូវការនេះ ក៏ធ្វើឱ្យខូចផងដែរដល់ទំនាក់ទំនង រវាងបុគ្គលិកសិក្សានិងសហគមន៍ ដែលជាហេតុធ្វើឱ្យបុគ្គលិកសិក្សាដែលមានឆន្ទៈបំរើការងារ ក្នុងមនសិកាវិជ្ជាជីវៈ និងជាអ្នក ដែលមានសក្តានុពលបំផុតក្នុងការអនុវត្តន៍កំណែទំរង់នេះ គឺជាអ្នកដែលត្រូវលាចាកពីវិស័យអប់រំ ។
ការសំរេចបាន នូវការកែលំអគុណភាពអប់រំ និងការលុប បំបាត់នូវការបង់ប្រាក់ក្រៅផ្លូវការនេះពុំអាចធ្វើទៅបានឡើយ ប្រសិនបើប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់គ្រូបង្រៀនគ្មានលក្ខណៈប្រាកដនិយម ដែលត្រូវបើកឱ្យបានទៀងទាត់ ។

អនុសាសន៍

- រៀបចំគ្រប់គ្រង និងប្រើប្រាស់ប្រាក់ចំណាយក្រៅផ្លូវការ ដើម្បីឱ្យការពង្រាយគ្រូបង្រៀនមានប្រសិទ្ធភាព និងមានតម្លាភាព ក្នុងការផ្តល់សេវាទៅឱ្យកុមារដែលជួបការលំបាក និងដើម្បីទូទាត់ឱ្យគ្រូបង្រៀន។
- ពិនិត្យឡើងវិញពីគំរោងកែលំអប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់គ្រូបង្រៀន ដោយឈរលើទស្សនៈផ្តល់ប្រាក់បៀវត្សរ៍ជូនគ្រូបង្រៀនក្នុងកំរិតមួយអាចទទួលយកបាន សំរាប់រយៈពេលមធ្យម (សូមមើលលេខ១ ខាងលើ)។

- ការបង្កើតឡើងនូវ ESP, ESSP, EFA និង NPRS បានទទួលការលើកសរសើរនៅក្នុងផ្នែកទី១ នៃរបាយការណ៍នេះ។ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅពេលបច្ចុប្បន្ននេះមានការ បង្កើតឡើងនូវផែនការគោលដៅ និងឯកសារនានាជាច្រើនព្រមទាំងមានសកម្មភាពត្រួតពិនិត្យស្អេកស្កះសំរាប់តាមដានដំណើរការទាំងនេះដែលហាក់ដូចជាគ្របដណ្តប់នូវគោលដៅដូចគ្នា។ សកម្មភាពទាំងនេះទាមទារឱ្យមានការកំណត់អាទិភាពនៅក្នុងផែនការសកម្ម ភាពច្បាស់លាស់និងមានភាពប្រាកដ និយមដោយមានទិសដៅសំរាប់ការអនុវត្តន៏។

អនុសាសន៍

- ធ្វើឱ្យមានភាពចុះសំរុងគ្នា សមាហរណកម្ម និងកំណត់អាទិភាពផែនការផ្សេងៗ ហើយផ្តល់ថវិកាឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ (គឺសំរាប់ការចំណាយជាក់ស្តែងមិនមែនគ្រាន់តែជាវិភាជន៍ថវិកាប៉ុណ្ណោះទេ) ដើម្បីធានាឱ្យមានភាពស៊ីសង្វាក់គ្នាក្នុងការកំណត់គោលដៅ និងការអនុវត្តន៍យុទ្ធសាស្ត្រ និងអាទិភាពអប់រំ។
- សំរបសំរួលនិងធ្វើសនិទានកម្មលើដំណើរការតាមដាន។

- យើងបានលើកឡើងពីគំរូផ្សេងៗនៃការអនុវត្តន៍ល្អៗ នៅផ្នែកខាងដើមនៃឯកសារនេះ។ នៅមានភស្តុតាងមួយចំនួនទៀតដែលបង្ហាញថា អ្នកធ្វើការផ្នែកអប់រំមួយចំនួននៅថ្នាក់មូលដ្ឋានកំពុងរៀបចំយុទ្ធសាស្ត្រគ្រប់គ្រងសាលារៀនដ៏មានប្រសិទ្ធភាព ជួយដល់ការបង្រៀននិងការរៀនដែលមានគុណភាពនឹងកាន់តែប្រសើរឡើង។ ផ្អែកលើការអនុវត្តន៏ការងារល្អដែលកំពុងបំពេញដោយអង្គការមិន

មែនរដ្ឋាភិបាលនានាដែលមានសកម្មភាពក្នុងវិស័យអប់រំ ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា អាចបង្កើតនូវគោលការណ៍ណែនាំសំរាប់គ្រូបង្រៀនលើមុខវិជ្ជាសំខាន់ៗ ៤នៅក្នុងសាលាបឋមសិក្សា ដែលនឹងអាចបណ្តាលឱ្យមានភាពប្រសើរឡើងនូវប្រសិទ្ធភាពរបស់គ្រូបង្រៀន។ ការផ្តួចផ្តើមគំនិតទាំងនេះពេលខ្លះត្រូវបានធ្វើឱ្យខូចខាតទៅវិញដោយសារខ្វះការយល់ដឹង គ្រប់គ្រាន់ពីមន្ត្រីមួយចំនួននៅតាមផ្នែក នៅថ្នាក់ខេត្តនិងនៅថ្នាក់ជាតិស្តីពីនិតិវិធីទាំងឡាយដើម្បី កែលំអសាលារៀន ឱ្យទទួលបានជោគជ័យ។ ការជ្រើសរើសអ្នកកាន់តំណែងដែលធ្វើការសំរេចចិត្តនៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ គប្បីផ្អែកលើសមត្ថភាពបច្ចេកទេស ជាជាងការផ្អែកទៅលើអតីតភាពការងារ ឬការបន្តរក្សាទុកនូវការអនុវត្តន៍តាមរបៀបកន្លងមក។

អនុសាសន៍

- លៃយ៉ាងណាឱ្យមន្ត្រីនៅគ្រប់ជាន់ថ្នាក់បានយល់ដឹងពីគំនិតផ្តួចផ្តើមថ្មីៗ និងមើលឃើញពីការអនុវត្តន៍ល្អៗព្រមទាំងមានឆន្ទៈគាំទ្រប្រកបដោយគំនិតស្ថាបនានូវយុទ្ធសាស្ត្រកែលំអនានាតាមរយៈការជំរុញលើកទឹកចិត្តជាវិជ្ជមាន។
- ជ្រើសរើសអ្នកបំរើការនៅតាមសាលារៀន តាមថ្នាក់រៀនដែលមានសមត្ថភាពល្អដើម្បីទទួលមុខតំណែងដែលអាចធ្វើការសំរេចចិត្តនានានៅតាមសាលារៀន និងនៅក្នុងប្រព័ន្ធអប់រំទាំងមូល។

- យុទ្ធសាស្ត្រជាត ិដើម្បីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្របានលើកឡើងនូវ តំរូវការគុណភាពខ្ពស់ផ្នែកអប់រំនៅឧត្តមសិក្សា ដើម្បីកែលំអទាំងផ្នែកសមត្ថភាពបង្រៀនដែលនៅមានភាពទន់ខ្សោយ ព្រមទាំងដើម្បីដឹកនាំដំណើរការអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា។ ការបង្កើនលទ្ធភាព និងបង្កើនឱកាសសំរាប់សិស្សឱ្យចូលទៅសិក្សាតាមគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សាឯកជន ដែលកំពុងរីករាលដាល និងដែលខ្វះការគ្រប់គ្រងនោះ ពុំមែនជាដំណោះស្រាយឡើយ។ និស្សិត ឬមាតាបិតា របស់សិស្សចំណាយ ប្រាក់ដែលរកបានដោយលំបាកដើម្បីបង់ថ្លៃសិក្សាដែលគេមិនទាន់ដឹងពីគុណភាព និងតំលៃច្បាស់លាស់នៅឡើយ ហើយវិទ្យាស្ថានអប់រំឧត្តមសិក្សារបស់រដ្ឋទាំងឡាយពុំទាន់បានទទួលការឧបត្ថម្ភបានគ្រប់គ្រាន់ពីរដ្ឋាភិបាលនៅឡើយ ហើយដែលតំរូវឱ្យវិទ្យាស្ថានទាំងនោះទទួលនិស្សិត ចូលរៀនដោយឥតបង់ថ្លៃចំនួន ៥០% ។

អនុសាសន៍

- បញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់លាស់ពីតួនាទីរបស់ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា ឬនាយកដ្ឋានអប់រំឧត្តមសិក្សា និងគណៈកម្មការវាយតំលៃគុណភាពអប់រំកម្ពុជាដែលទើបបានបង្កើតឡើងដោយយោងទៅលើព្រះរាជក្រឹត្យដែលបានឡាយព្រះហស្ថលេខា កាលពីខែមីនា ឆ្នាំ២០០២។
- រាជរដ្ឋាភិបាល ម្ចាស់ជំនួយ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនឹងធ្វើសហប្រតិបត្តិការដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាគុណភាពជាគន្លឹះ និងបទប្បញ្ញត្តិនានា ព្រមទាំងបង្កើតឡើងនូវគោលនយោបាយរយៈពេលវែងអំពីកម្មវិធីអាហារូបករណ៍ ស្វយ័តភាពរបស់ស្ថាប័ន ប្រាក់បៀវត្សរ៍តាមកំរិតសមត្ថភាព និងការសិក្សាស្រាវជ្រាវ។ល។

ក្នុងនាមអង្គមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដែលធ្វើការក្នុងវិស័យអប់រំនៅប្រទេសកម្ពុជា យើងកំពុងធ្វើការក្ន ភាពជាដៃគូ ជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា ដើម្បីលើកយកអនុសាសន៍ទាំងនេះមកពិភាក្សានិងដោះស្រាយ។ អនុសាសន៍ទាំងនេះត្រូវបានលើកឡើងក្នុងស្មារតីនៃភាពជាដៃគូ និងដោយឆន្ទៈរបស់យើងទាំងអស់គ្នា សំដៅធ្វើការរួមគ្នាដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់កុមារកម្ពុជាទាំងអស់។

ចំពោះពត៌មានបន្ថែមទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាទាំងឡាយ ដែលបានលើកឡើងក្នុងរបាយការណ៍នេះ សូមទំនាក់ទំនង:

១. អង្គការភាពជាដៃគូសំរាប់ការអប់រំអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល អ៊ីម៉េល: NEP@online.com.kh

ទូរស័ព្ទលេខ : ៨៥៥-២៣ ៩៨៧ ១១៤

ក្រុមប្រឹក្សាភិបាល:

នុយ បូរ៉ា	អង្គការវឌ្ឍនៈភាព	wdir@online.com.kh
ជា វ៉ាន់ថា	VSO	chea.vantha@vsoint.org
អ៊ែរវេ រ៉ូដែផ្លាំង	New Humanity	nh.roqueplan@online.com.kh
ចាន់ សូលីន	អង្គការអប់រំពិភពលោក	worlded.options@online.com.kh

២. EDUCAM

Dr.Luise Ahrens	Maryknoll	mkskhmer@online.com.kh

វិស័យសុខាភិបាល

១. សេចក្តីផ្តើម

សុខភាពល្អរបស់ប្រជារាស្ត្ររបស់ប្រទេសមួយគឺមានសារៈសំខាន់បំផុតសំរាប់សន្តិសុខ វិបុលភាព និងការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រទេសនោះ ដែលនេះជាការទទួលខុសត្រូវរបស់រដ្ឋាភិបាលដើម្បីជំរុញការងារនេះឱ្យបានល្អបំផុតទៅតាម លទ្ធភាពនិងសមត្ថភាពដែលខ្លួនអាចធ្វើទៅបាន។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជានិយាយរួម និងក្រសួងសុខាភិបាលនិយាយដោយឡែកសុទ្ធតែទទួលស្គាល់ការទទួលខុសត្រូវនេះហើយ រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំមកនេះ ក៏បានធ្វើការខិតខំប្រឹងប្រែងយ៉ាងច្រើន ដើម្បីជំរុញការងារបំរើសេវាសុខភាពដល់ប្រជាពលរដ្ឋជាទូទៅ។ បច្ចុប្បន្ននេះការទទួលខុសត្រូវសំរាប់លើកំពស់សុខភាពគឺមិនស្ថិតនៅលើរដ្ឋាភិបាលតែឯកឯងតែប៉ុណ្ណោះទេ ហើយគោលដៅនៃប្រទេសមួយដែលប្រជាពលរដ្ឋមានសុខភាពល្អគឺត្រូវតែបានចូលរួមចំណែកដោយសហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលមានជំនាញផ្នែក សុខាភិបាល ក៏ដូចជាភាគីពាក់ព័ន្ធដទៃៗទៀត។ អង្គការMEDiCAM ដែលជាអង្គការសមាជិកមួយក្នុងចំណោមអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ធ្វើការលើផ្នែកសុខាភិបាលចំនួន ១១៣ កំពុងធ្វើការនៅប្រទេសកម្ពុជាមានសេចក្តីរីករាយក្នុងការចូលរួមក្នុងការខិតខំប្រឹងប្រែងទាំងនេះ ។

រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំមកនេះ គេឃើញមានការវិវត្តន៍ជាច្រើនលើវិស័យជាច្រើន។ សមិទ្ធិផលមួយចំនួនដែលមានតំលៃ ហើយដែលលេចធ្លោជាងគេនោះរួមមាន ១) ការបង្កើនថវិកានិងការចំណាយដោយរដ្ឋាភិបាលនៅក្នុងវិស័យសុខាភិបាលដែលឆ្លុះបញ្ចាំងអាទិភាព ដែលបានកំណត់ច្បាស់លើបញ្ហាសុខភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល។ ២) ការរីកចំរើនខាងគោលនយោបាយយុទ្ធសាស្ត្រនិងគោលការណ៍ណែនាំលើបញ្ហាសុខភាពមិនត្រឹមតែត្រូវទទួលបានការអបអរសាទរប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែក៏ជាតំណាងឱ្យការខិតខំប្រឹងប្រែងដោយឥតសំចៃដើម្បីកសាងប្រទេសកម្ពុជាឡើងវិញ ជាពិសេសគឺវិស័យហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធសុខភាពសាធារណៈ។ ៣) គេឃើញមានការកើនឡើងក្នុងការសំរបសំរួលក្នុងរយៈពេលជាច្រើន ឆ្នាំមកនេះ ជាស្តែងការរីកចំរើនលើដំណើរការដាក់ផែនការប្រតិបត្តិការប្រចាំឆ្នាំ ជាមួយនឹង ការងារវិមជ្ឈការ និងការរួមពីគ្រប់ភាគីពាក់ព័ន្ធដទៃៗទៀត។ ៤) មានការកើនឡើងផ្នែកមុខងារនៃរចនាសម្ព័ន្ធមួយចំនួននៅក្នុងរង្វង់ក្រសួងសុខាភិបាល ដូចជាក្រុមការងារបច្ចេកទេសស្តីពីសុខាភិបាល (TWGH)។ ៥) វឌ្ឍនភាពនៅក្នុងការអនុវត្តន៍ស្របតាមលទ្ធផលជាវិជ្ជមាននានាត្រូវបានគេមើលឃើញច្បាស់ នៅក្នុងវិស័យមួយចំនួននៃផែនការយុទ្ធសាស្ត្រវិស័យសុខាភិបាល (HSSP) ។ មានការ

កើនឡើងនូវអត្រាចាក់ថ្នាំបង្ការ និងមានការថយចុះនូវអាត្រាការរីករាលដាលនៃជំងឺអេដស៍ ក្នុងតួលេខគួរឱ្យកត់សំគាល់។ ចុងក្រោយបំផុត ៦)គឺ សំណើដោយជោគជ័យរបស់កម្ពុជាចំពោះមូលនិធិពិភពលោកដើម្បីប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងជំងឺអេដស៍ របេង និងគ្រុនចាញ់ (GFATM) នៅ ក្នុងជុំទី ១, ២, ៤ និង ៥ ដែលធ្វើឱ្យខ្លួនបានក្លាយទៅជាប្រទេសមួយ ក្នុងចំណោមប្រទេស ដែលទទួលបានជោគជ័យយ៉ាងច្រើននៅក្នុងតំបន់ ដើម្បីទទួលយកមូលនិធិបន្ថែមដើម្បីប្រយុទ្ធប្រឆាំងទៅនឹងជំងឺសំខាន់ៗទាំង៣នេះ ហើយបានឆ្លុះបញ្ចាំងការសហការយ៉ាងល្អជាបន្តបន្ទាប់ រវាងភាគីពាក់ព័ន្ធនានានៅក្នុងភាពជាដៃគូរក្នុងការផ្លាស់ប្តូរថ្មីរវាងឯកជននិងរដ្ឋ។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលផ្នែកសុខាភិបាល និងសង្គមស៊ីវិលបានទទួលស្គាល់និងវាយតំលៃយ៉ាងខ្ពស់ ចំពោះការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដែលបានបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលឱ្យខ្លួនបានចូលរួមក្នុងការរៀបចំគោលនយោបាយនិងផែនការនិងភាពជាដៃគូនៅក្នុងការអនុវត្តន៍។ ក្នុងនាមជាដៃគូនៅក្នុងវិស័យសុខាភិបាលជាមួយក្រសួងសុខាភិបាល អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបានធ្វើការរួមវិភាគទានទនូវធនធានសំខាន់ៗ នៅក្នុងការធ្វើផែនការនិងការអនុវត្តន៍នៃគំរោង វិស័យសុខាភិបាលឱ្យទទួលបានជោគជយ័គួរឱ្យកត់សំគាល។ ប៉ុន្តែក្នុងនាមជាដៃគូនិងអ្នកអនុវត្ត អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមានតួនាទីមួយដ៏សំខាន់ ក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាប្រឈមមុខ យ៉ាងស្រួចស្រាវ ចំពោះមុខ។ ដូចនេះ អង្គការ MEDiCAM សូមធ្វើការសង្ខេបសភាពការណ៍តាមកាលកំនត់នៅក្នុងទំរង់នៃឯកសារជាគោលជំហរ អំពីបញ្ហាសំខាន់ៗមួយចំនួនដែលខ្លួនបានឃើញថាកំពុងតែប្រឈមមុខ ចំពោះដំណើរអភិវឌ្ឍន៏នៃវិស័យ សុខាភិបាលនៅប្រទេសកម្ពុជា។ បញ្ហានិងអនុសាសន៏ខាងក្រោមនេះ គឺមិនបានបកស្រាយឱ្យបានទូលំទូលាយនិងឱ្យបានល្អិតល្អន់នោះទេ។ ប៉ុន្តែជាការបញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់លាស់អំពីទស្សនវិស័យរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ទៅលើប្រធានបទសំខាន់ៗដែលបានសិរតសំរាំងជាអាទិភាពនៅក្នុងវិស័យសុខាភិបាល ។

២. បញ្ហា និងអនុសាសន៍ជាគន្លឹះនានា

ក្នុងខណៈពេលដែលមានការវិវត្តន៍លើវិស័យសុខាភិបាលបានកើតមានជាបន្តបន្ទាប់ក្នុងរយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំកន្លងមកនេះក្តីក៏នៅមានបញ្ហាជាច្រើនទៀតដែលត្រូវធ្វើបន្តទៀត។ សមិទ្ធិផលសំខាន់ៗដូចជាគោលដៅអភិវឌ្ឍន៏សហស្សវត្សរ៍ ក៏ដូចជាការអនុវត្តន៏ដោយជោគជ័យនៃផែនការយុទ្ធសាស្ត្ររបស់ក្រសួងសុខាភិបាល (HSSP 2003-2007) តំរូវឱ្យមានការខិតខំប្រឹងប្រែងជាច្រាំក្នុងការ

បង្កើនភាពដឹកនាំនិងការសំរបសំរួល ការធ្វើឱ្យធនធានបន្ថែមនៅក្នុងវិស័យមួយចំនួន និងការប្រើប្រាស់ធនធាន ដែលមានរួចជាស្រេចឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាពថែមទៀត ។

ក. ថវិការផ្ទេរប្រាំង: បញ្ហាស្ទើរតែទាំងអស់ ដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារជាគោលជំហរ ពេលមុនរបស់អង្គការ MEDiCAM គឺនៅតែមានតំលៃនៅឡើយប៉ុន្តែមិនត្រូវបានលំអិតទេ ដើម្បីជៀសវាងភាពច្រំដែល ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ បញ្ហានៃការទំលាក់សាច់ប្រាក់ឱ្យបានទៀងទាត់ និងទាន់ពេលវេលាដល់អ្នកអនុវត្តគោលនយោបាយសុខាភិបាលនៅគ្រប់កំរិតប្រតិបត្តិការ គឺនៅតែជាបញ្ហា និងមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់ ដោយជៀសវាងបញ្ហារំលឹកចុះឡើង ។

- អង្គការMEDiCAM សូមអំពាវនាវដល់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាមេត្តាបង្ហាញតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាពក្នុងការរៀបចំគោលនយោបាយរបស់ខ្លួន ដើម្បីកាត់បន្ថយភាពយឺតយ៉ាវក្នុងការបញ្ចេញសាច់ប្រាក់ថវិកាក្នុងកំឡុងពេលពាក់កណ្តាលដើមឆ្នាំនីមួយៗ ។

ខ. ជំរុញដើម្បីឱ្យទទួលបានសេវាសុខភាពដូចគ្នានិងប្រកបដោយគុណភាពនៅទូទាំងប្រទេស: គោលដៅរួមនេះតម្រូវឱ្យមានការឆ្លើយតបគ្រប់ទិដ្ឋភាពទាំងអស់ ។ ភាពប្រសើរឡើងនូវសមធម៌ លទ្ធភាពទទួលបាន និងគុណភាពទាំងអស់នេះសុទ្ធតែមានអន្តរទំនាក់ទំនងនឹងគ្នា ។ ការសិក្សាមួយចំនួនបានបន្តផ្តល់ជាអនុសាសន៍ថា ក្នុងចំណោមប្រជារាស្ត្រក្រីក្រនៅកម្ពុជាបានទទួលអត្ថប្រយោជន៍តិចតួចបំផុតពីការរីកចំរើននៅក្នុងប្រព័ន្ធសុខាភិបាល ។ ចំងាយនិងរយៈពេលនៃការធ្វើដំណើរដ៏យូរដើម្បីទៅកាន់មណ្ឌលសុខភាពរឺមន្ទីរពេទ្យនៅតែជាឧបសគ្គជាចំបង ជាពិសេសគឺនៅបណ្តាតំបន់ជនបទដែលអ្នកក្រីក្រភាគច្រើនរស់នៅ ។ ចំនួនអ្នកផ្តល់សេវាដែលបានបណ្តុះបណ្តាលត្រឹមត្រូវដែលបញ្ជូននិងចាត់តាំងមិនបានសមស្របនាំឱ្យមានការកង្វះខាតបុគ្គលិកនិងវត្តមាននៅមូលដ្ឋានសុខាភិបាល ។ ទោះបីជាសេវាសុខភាពមានលក្ខណៈអំណោយផលជាស្រេចក៏ដោយ តែការផ្តល់សេវាដល់អ្នកក្រីក្រនៅតែមិនបានជិតដល់ ដោយមន្ត្រីសុខាភិបាលគិតថាអ្នកក្រមិនមានលទ្ធភាពបង់ថ្លៃព្យាបាល ។ ចុងក្រោយគេគឺក្តីកង្វល់ដែលគិតថាគុណភាពមានកំរិតទាប និងឥរិយាបថមិនសមរម្យរបស់បុគ្គលិកពេទ្យ ក៏មូលហេតុដែលនាំឱ្យអ្នកក្រីក្រត្រូវជៀសវាងពីការទទួលសេវាកម្មពីប្រព័ន្ធសុខភាពសាធារណៈ ។

ដូច្នេះ ដំណោះស្រាយត្រូវតែរួមបញ្ចូលការជំនះឱ្យបានឧបសគ្គនៃបញ្ហាចំងាយ និងការធ្វើ ដំណើរ ការបង្កើតឱ្យមានគោលនយោបាយ និងការលើកទឹកចិត្តប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាព សំរាប់

អ្នកផ្តល់សេវាដែលត្រូវបានចាត។ តាំងឱ្យទៅធ្វើការនៅតំបន់ដាច់ស្រយ៉ាល ហិរញ្ញប្បទានសុខា ភិបាល និងការធានារ៉ាប់រងសុខភាពដែលនឹងផ្តល់ឱ្យអ្នកក្រីក្រនូវសេវាកម្មសុខភាពស្របតាម លទ្ធភាពនិងធនធាន និងការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវគុណភាពនៃសេវាកម្ម ឥរិយាបថ និងអាកប្ប កិរិយារបស់អ្នកផ្តល់សេវា ។ ជាពិសេសអង្គការ MEDiCAM សំណូមពរដូចខាងក្រោម:

- រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា រួមជាមួយនឹងម្ចាស់ជំនួយ និងភាគីពាក់ព័ន្ធដទៃទៀតក្នុងការរៀបចំឱ្យមានគោលនយោបាយ និងផែនការយុទ្ធសាស្ត្រមួយច្បាស់លាស់ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា ជ្រើសរើសបុគ្គលិក ការបណ្តុះបណ្តាល និង ការផ្តល់បៀវត្សរ៍សមស្រប ដល់អ្នកផ្តល់សេវាសុខភាព និងធានាឱ្យមានការបែងចែកស្មើភាពគ្នាក្នុងប៉ុស្តិ៍សុខភាពនៅតាមជនបទ។ សេចក្តីត្រូវការនេះទំនងជាតំរូវឱ្យបំផុតសំរាប់ឱ្យមាន អ្នកផ្តល់សេវាសុខភាព ដែលមានការបណ្តុះបណ្តាល ត្រឹមត្រូវ (THPs) ផ្នែកសុខភាពមាតា។ ការកើនឡើងជាដំកំភួននេះ មានសារៈសំខាន់ណាស់ បើសិនជាប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវការឆ្លើយតបទៅនឹងគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍សហស្សវត្សរ៍ទី៥ដែលពាក់ព័ន្ធដល់ការរស់រានមានជីវិតរបស់មាតា និងគោលដៅដទៃទៀត។
- ការរៀបចំគោលនយោបាយរបស់ក្រសួងសុខាភិបាលស្តីពីការធានាគុណភាព ពីសហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលចូលរួមនៅក្នុងការអនុវត្តន៍ និងក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងដើម្បីបង្កើតវិធីសាស្ត្រមួយសំរាប់ការទទួលស្គាល់ជាផ្លូវការ។
- ការវិនិយោគលើការបណ្តុះបណ្តាលបន្តទៀតដើម្បីផ្លាស់ប្តូរគុណភាព ក៏ដូចជាការផ្លាស់ប្តូរឥរិយាបថរបស់អ្នកផ្តល់សេវាកម្មថែទាំសុខភាពនៅគ្រប់កំរិតនៃប្រព័ន្ធថែទាំសុខភាព។

ឥ. <u>ការពង្រឹងប្រព័ន្ធសុខាភិបាល</u> : ការបង្កើតប្រព័ន្ធសុខាភិបាល គឺជាការងារស្មុគ្រស្មាញនិងមានភាពខុសគ្នាពី ប្រទេសមួយទៅប្រទេសមួយ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សមាសភាគចាំបាច់ ពិតប្រាកដ គឺត្រូវតែរៀបចំឱ្យបានល្អ ក្នុងនោះរួមានការគ្រប់គ្រងរបស់រដ្ឋាភិបាល យន្តការហិរញ្ញប្បទានសុខាភិបាលប្រកបដោយស្ថិរភាពសំរាប់សេវាសុខភាពដែលចាំបាច់នានា និងធនធានមនុស្សប្រកបដោយសមត្ថភាព ដែលបែងចែកត្រឹមត្រូវដើម្បីអនុវត្តការផ្តល់សេវាសុខភាព។ យើងខ្ញុំសូម ផ្តល់ជា អនុសាសន៍សំរាប់អ្នករៀបចំគោលនយោបាយថា:

- ផ្ដោតលើការកែលំអការងារគ្រប់គ្រងវិស័យសាធារណៈ ផ្នែកសុខាភិបាលប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាព ឆ្លងតាមការកសាងសមត្ថភាពនៅក្នុងការប្រមូលទិន្នន័យសុខភាព និងប្រព័ន្ធព័ត៌មាននានា ប្រព័ន្ធលទ្ធកម្មនិងភស្តុភារ ការធ្វើវិមជ្ឈការការគ្រប់គ្រងនិងយន្តការនានាដើម្បីលើកកំពស់ការប្រាស្រយ័ទាក់ទងរវាងថ្នាក់កណ្ដាលនិងថ្នាក់ខេត្ត ។
- ចូលរួមជាមួយវិស័យឯកជន ។ អង្គការ MEDiCAM ទទួលស្គាល់សេចក្ដីត្រូវការសំរាប់និយ័តកម្ម និងការកែលំអគុណភាពនៅក្នុងវិស័យនេះទាំងមូល ហើយអ្នកផ្ដល់សេវាឯកជនជាញឹកញាប់ គឺជាចំណុចនៃការទំនាក់ទំនងដំបូង និងផ្ដល់សេវាសុខភាព ភាគច្រើននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ ការប្រើប្រាស់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា អាចនឹងពង្រីកវិសាលភាពគ្របដណ្ដប់ការធ្វើអន្តរាគមន៍ និងធ្វើការកែលំអការអនុវត្តន៍ប្រព័ន្ធសុខាភិបាល ។ ការផ្ដួចផ្ដើមគំនិតថ្មីៗដើម្បីបង្កើតភាពជាដៃគូ រវាងឯកជន និងរដ្ឋគួរតែត្រូវបានបន្តធ្វើជាបន្តទៀត ។
- បង្កលក្ខណៈងាយស្រួលឱ្យសហគមន៍ និងសង្គមស៊ីវិលចូលរួមក្នុងនាមជាសម្ព័ន្ធភាពនៃវិស័យសុខភាពសាធារណៈ ដើម្បីជួយក្នុងការងារផ្សព្វផ្សាយនិងអន្តរាគមន៍នៅតាមមូលដ្ឋាន ។

ឃ. <u>ដំណើរឆ្ពោះទៅមុខ</u> : អង្គការ MEDiCAM មានជំនឿថា សេចក្ដីត្រូវការនិងបញ្ហាប្រឈមសំរាប់វិសយ័សុខាភិបាលនៅកម្ពុជាពិតជាអាចដោះស្រាយបាន តាមរយៈការចូលរួមពីគ្រប់ភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ដែលកំពុងធ្វើ ការរួមគ្នានៅក្នុងលក្ខណៈ សហការនិងសំរបសំរួលគ្នា ។ ការបង្ហាញពីសេចក្ដីត្រូវការ និងកាលានុប្បវត្តន៍សំរាប់ការ កែលំអវិស័យសុខាភិបាល សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទទួលស្គាល់ថាមានវិស័យច្រើនណាស់ដែលត្រូវធ្វើការកែលំអ ។ អង្គការ MEDiCAM សូមអំពាវនាវឱ្យសហគមន៍ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលធ្វើការ លើវិសយ័សុខាភិបាលខិតខំបង្កើនកិច្ចសហការគ្នាឱ្យបានជិតស្និតថែមទៀត និងប្រកបដោយគណនេយ្យភាពតាមរយៈការចូលរួមជាមួយគ្រប់ ភាគីពាក់ពន្ធ័ទាំងអស់ និងរាជរដ្ឋាភិបាលដើម្បីបង្កើតឡើងប្រពន្ធ័គាំពារសុខភាពដ៏រឹងមាំមួយ និងដើម្បីធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវសុខមាលភាពប្រជាពលរដ្ឋ ។ MEDiCAM នឹងលើកទឹកចិត្តឱ្យអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទទួល ដើម្បីធ្វើការឱ្យស៊ីសង្វាក់គ្នា ជាមួយគោលដៅជាយុទ្ធសាស្ត្ររបស់ក្រសួងសុខាភិបាលនៅក្នុងទិសដៅ ដែលធ្វើឱ្យសហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល អាចក្លាយទៅជាដៃគូដ៏មានប្រសិទ្ធភាពជាមួយនឹងភាគីពាក់ព័ន្ធដទៃៗទៀតនៅក្នុងវិស័យសុខាភិបាល ។

អង្គការ MEDiCAM នៅតែបន្តជំហរថាអង្គការអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅតែជាដៃគូដ៏ចាំបាច់មិនអាចខ្វះបាន ដើម្បីសំរេចឱ្យបានគោលបំណងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាលើវិស័យសុខាភិបាល។ បទពិសោធន៍នៅតាមមូលដ្ឋាន ជំនាញបច្ចេកទេស បច្ចេកវិទ្យា ធនធានមនុស្ស និងធនធានហិរញ្ញវត្ថុត្រូវបានប្រមូលផ្តុំនៅក្នុងរង្វង់សហគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល។ អង្គការ MEDiCAM មានជំនឿថា ធនធានទាំងនេះអាចត្រូវបានប្រើប្រាស់យ៉ាងពេញលេញ និងប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនៅក្នុងបរិស្ថាននៃការពង្រឹងនិងពង្រីកកិច្ចសហប្រតិបត្តិការនិងយោគយល់គ្នា។
ដូចនេះអង្គការ MEDiCAM សូមលើកជាអនុសាសន៍ថា:

- ក្រសួងសុខាភិបាល អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល សង្គមស៊ីវិល និងម្ចាស់ជំនួយទាំងទ្វេភាគី និងទាំងពហុភាគី ត្រូវឯកភាពគ្នាលើក្របខ័ណ្ឌទូលំទូលាយមួយសំរាប់ ឱ្យមានតួនាទីរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីបង្កើនជាអតិបរិមានូវភាពជាដៃគូ និងកាត់បន្ថយជាអប្បបរិមាទៅលើការមិនយោគយល់គ្នា ការប្រកួតប្រជែង និងភាពមិនទុកចិត្តគ្នា ។

បញ្ហាសុខាភិបាលជាក់លាក់ជាច្រើននៅតែត្រូវបានបន្តដោះស្រាយនៅកម្ពុជា។ ដើម្បីសំរេចឱ្យបាន នូវគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រចាំសហស្សវត្សរ៍ ដូចជា ការបន្ថយចំនួនមរណភាពរបស់កុមារ ការកែលំអសុខភាពមាតា ការប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងជំងឺហ៊ីវ/អេដស៍ ជំងឺរបេង គ្រុនចាញ់ និងជំងឺឆ្លងដទៃៗទៀត ការរៀបចំខ្លួនដើម្បីទប់ទល់នឹងការកើតមានការគំរាមកំហែងថ្មីៗ នៃជំងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សី និងដោះស្រាយបញ្ហាបន្ទុកនូវកំណើននៃជំងឺរ៉ាំរ៉ៃដែលមិនឆ្លង ដែលនេះគ្រាន់តែជាឧទាហរណ៍ មួយចំនួនតូចតែប៉ុណ្ណោះ ។ អង្គការ MEDiCAM មានជំនឿជាក់ថា អនុសាសន៍ដែលបានលើកឡើងខាងលើនេះ នឹងរួមវិភាគទានដល់ការឆ្លើយតបទៅនឹងបញ្ហាប្រឈមមុខ ទាំងឡាយនិងជួយឱ្យពលរដ្ឋកម្ពុជាទាំងអស់ មានសុខភាពនិងជីវភាពរស់កាន់តែប្រសើរឡើង។

សំរាប់ពត៌មានបន្ថែមទាក់ទងនឹងបញ្ហាដែលបានលើកខាងលើសូមទាក់ទង អង្គការ MEDiCAM

ទូរសព្ទ័ ៨៥៥-២៣ ២១១ ៤៨៦ អ៊ីម៉ែល: info@medicam-cambodia.org

កិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច

១. សេចក្តីផ្តើម

សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅប្រទេសកម្ពុជា មាននៅក្នុងខេត្តផ្សេងៗចំនួន១៤ ដែលរួមមានខេត្តក្រចេះ មណ្ឌលគីរី រតនគីរី ស្ទឹងត្រែង កំពង់ធំ កោះកុង ពោធិសាត់ កំពង់ស្ពឺ និងក្រុងព្រះសីហនុ។ ទោះបីថាភាគច្រើននៃជនជាតិដើមភាគតិចទាំងអស់ រស់នៅក្នុងព្រៃដ៏ធំល្វឹងល្វើយនៅភាគខាងជើងនិងឰសាន្តនៃប្រទេសកម្ពុជាក៏ដោយ ក៏មានជនជាតិដើមភាគតិចជាច្រើនផ្សេងទៀត ដែលរស់នៅតាមភូមិមួយចំនួននៃបណ្តាខេត្តផ្សេងៗ និងមានខ្លះទៀតរស់នៅក្នុងភូមិដែលមានប្រជាជនខ្មែរច្រើនលើសលប់ទៀតផង ។

មានការយល់ដឹងច្រើនឡើងៗថាជនជាតិដើមភាគតិចគឺជាប្រធានបទដែលត្រូវពិចារណាដ៏សំខាន់មួយនៅក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសកម្ពុជា។ ដោយសារជនជាតិដើមភាគតិចមានឧបសគ្គផ្នែកភាសានិងវប្បធមិ ដែលមិនអាចច្របាច់បញ្ចូលគ្នាបាន ពួកគេតែងតែក្លាយទៅជាអ្នកដែលងាយរងគ្រោះជាងគេចំពោះផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមាននៃការអភិវឌ្ឍន៍។ ដូច្នេះការប្រព្រឹត្តិទៅលើជនជាតិដើមភាគតិចអាចនឹងយកមកប្រើជាញ៉ឹកញាប់សំរាប់សូចនាករមួយដែលវាស់វែងលើការអភិវឌ្ឍន៍ដែលផ្តោតទៅលើ **សមភាព អភិបាលកិច្ច** និង **មានការចូលរួម**។

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាត្រូវតែទទួលខុសត្រូវ ក្នុងការការពារសិទ្ធិរបស់ជនជាតិដើម្បីភាគតិចក្រោមកាតព្វកិច្ចដែលដកស្រង់ពីលិខិតូបករណ៍អន្តរជាតិជាច្រើនត្រូវបានបង្កើតឡើង ក្នុងគោលបំណងជាក់លាក់សំដៅការពារសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចទាំងនេះ[២]។ រដ្ឋាភិបាលក៏បានបង្កើតផងដែរនូវនាយកដ្ឋានជនជាតិដើមភាគតិច នៅក្នុងក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ កាលពីឆ្នាំ២០០១។ នាយកដ្ឋាននេះជាអ្នកទទួលខុសត្រូវលើការវិវត្តន៍ នៃគោលនយោបាយទូទៅសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ ជនជាតិដើមភាគតិចដែលត្រូវបានធ្វើពង្រាងឡើងជាលើកដំបូងក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧។ បច្ចុប្បន្នគោលនយោបាយនេះត្រូវបានកែសំរួល ហើយសេចក្តី

[២] នេះរួមបញ្ចូលទាំង អនុសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពី សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និង វប្បធម៌ អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពី សិទ្ធិផ្នែកស៊ីវិល និងសិទ្ធិផ្នែកនយោបាយ និង អនុសញ្ញាស្តីពី ការលុបបំបាត់រាល់ទំរង់នៃការប្រកាន់ពូជសាសន៍ ។ ប្រទេសកម្ពុជាគឺជាប្រទេសហត្ថលេខីលើអនុសញ្ញាទាំង ៣ នេះ។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបច្ចុប្បន្នកំពុងពិចារណារលើការផ្តល់សច្ចាបណ្ណ័ចំពោះ អនុសញ្ញាលេខ ១៦៩ របស់អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ ដែលជាលិខិតូបករណ៍អន្តរជាតិដ៏សំខាន់មួយក្នុងការការពារជនជាតិដើមភាគតិច។

ព្រាងគោលនយោបាយជាតិ ស្តីពីការអភិវឌ្ឍន៍ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវបានបញ្ជូនទៅកាន់ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីនៅកាលពីខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៥ ។

បន្ថែមពីលើសេចក្តីព្រាងគោលនយោបាយ ស្តីពីការអភិវឌ្ឍន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនេះ ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ក៏បានទទួលស្គាល់ពីតំរូវការជាក់លាក់ និងការការពារជនជាតិដើមភាគតិចដូចជាៈ

- រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការស្វែងរកនូវយុទ្ធសាស្ត្រ និងសកម្មភាពនានា ដោយផ្តោតលើក្រុមជនដែលត្រូវការខ្លាំងបំផុត ដោយរួមបញ្ចូលទាំងជនជាតិដើមភាគតិចផងដែរ ។ (វគ្គខណ្ឌ ៤.០៥)
- ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិគួរតែទទួលស្គាល់ ពីតំរូវការជាក់លាក់របស់របស់ជនជាតិដើមភាគតិច ដោយរួមបញ្ចូលនូវ ការជាប់ទាក់ទងគ្នាទៅវិញទៅមក ដូចជា សេដ្ឋកិច្ច សង្គម វប្បធម៌ ច្បាប់ នយោបាយ និងបញ្ហាផ្សេងៗទៀត (ឧបសម្ពន្ធ័ទី៣) ។
- ការចុះបញ្ជីដីសំរាប់ជនជាតិដើមភាគតិច គឺជាសកម្មភាពមួយក្នុងចំនោមសកម្មភាពអាទិភាពនានារបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាក្នុងដំណើរឆ្ពោះទៅរកកំណែទំរង់ដីធ្លី ។

២. បញ្ហាជាគន្លឹះ

<u>**សិទ្ធិកាន់កាប់ដីធ្លីៈ**</u> ការសិក្សាអំពីដីធ្លីមួយចំនួនបានបង្ហាញថា ជនជាតិដើមភាគតិចបានអនុវត្តប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងដីធ្លីនិងនិងការបែងចែកដីបានយ៉ាងល្អ ដែលផ្អែកលើការសំរេចចិត្តដែលមានលក្ខណៈសមូហភាពតាមបែបប្រពៃណី។ ការកាន់កាប់ដីធ្លីជាឯកជន ឬការលក់ដូរដីធ្លី គឺមានភាពផ្ទុយពីប្រពន្ធ័គ្រប់គ្រងតាមលក្ខណៈប្រពៃណីនេះ កំពុងតែគំរាមកំហែងដល់សិទ្ធិសមូហភាពតាមបែបប្រពៃណីរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ ដោយសារការកាន់កាប់ដីធ្លីជាឯកជន បំផ្លាញនូវសាមគ្គីភាពលើសមូហភាពរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច និងដោយសារលក្ខណៈសមូហភាពរបស់សហគមន៍នេះហើយ ដែលធ្វើការថ្លឹងថ្លែងតបចំពោះកំរិតខ្ពស់នៃភាពងាយរងគ្រោះ ដែលបង្កឡើងដោយសារវប្បធម៌និងភាសារបស់ជនជាតិដើមភាគតិច។ ការបើកចំហរឱ្យដីសមូហភាពក្លាយជាដីឯកជនត្រូវបានគេមើលឃើញថាជានិន្នាការមួយដែលបំផ្លិចបំផ្លាញដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច និងជាការរំលោភដល់សិទ្ធិសមូហភាពនិងសិទ្ធិបុគ្គលភាគច្រើន នៅក្នុងសហគមន៍ ជនជាតិដើមភាគតិច។

អាជ្ញាធរខេត្តរតនគិរី និងខេត្តផ្សេងទៀតបាននិងកំពុងធ្វើការជាមួយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលជាដៃគូ លើកម្មវិធីលើកកំពស់សុវត្ថិភាពដីធ្លី តាមរយៈការគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិដោយសហគមន៍។

នៅខេត្តរតនគីរី ការងារនេះមានការទទួលស្គាល់ ពីសំណាក់អាជ្ញាធរខេត្តនៃតំបន់គ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិ ជាច្រើនដែលធ្វើឡើងដោយសហគមន៍។ នេះគឺជាជំហានវិជ្ជមានសំរាប់ផ្តួចផ្តើមកម្មវិធីសុវត្ថិភាពដីធ្លី។ ប៉ុន្តែភាពត្រូវរ៉ូវគ្នាទាំងនេះត្រូវបានបំផ្លាញដោយការកាន់កាប់ដីធ្លីជាឯកជនដែលកើតមានដោយការលក់ និងការរឹបអូសដីធ្លីខុសច្បាប់។

នៅឆ្នាំ ២០០១ រដ្ឋាភិបាលបានអនុម័តច្បាប់ភូមិបាលថ្មី ដែលបានផ្តល់ឱ្យសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច នូវសិទ្ធិស្របច្បាប់ក្នុងការកាន់កាប់ដីធ្លីរបស់ពួកគេ ទាំងលើកម្មសិទ្ធិបុគ្គលនិងកម្មសិទ្ធិសមូហភាព។ នៅក្នុងច្បាប់នេះ ដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវបានកំណត់ដូចជាដីលំនៅដ្ឋានឬដីភូមិ ដីសំរាប់ធ្វើកសិកម្ម និងដីដែលរក្សាទុកសំរាប់ធ្វើកសិកម្មពនេចរតាមប្រពៃណីរបស់ពួកគេ។ ចាំបាច់ត្រូវតែមានការគោរពច្បាប់នេះ ប្រសិនបើចង់ឱ្យមានការអភិវឌ្ឍន៍ដែលប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនិងសមភាពសំរាប់ជនជាតិដើមភាគតិច។

លិខិតូបករណ៍ច្បាប់ដែលកំណត់នូវលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ សំរាប់ការទទួលស្គាល់ជាផ្លូវច្បាប់លើកម្មសិទ្ធិសមូហភាពនៅមិនទាន់បានតាក់តែងឡើងនៅឡើយទេ។ ចំណុចដំបូងដែលតំរូវឱ្យមាននោះគឺត្រូវ មានការទទួលស្គាល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចជានីតិបុគ្គល។ ថ្មីៗនេះក្រសួងមហាផ្ទៃបានរួមចំណែកយ៉ាងសកម្មនិងគាំទ្រដល់ការបង្កើតលក្ខន្តិកៈគំរូថា សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចអាចទទួលយកឬផ្លាស់ប្តូរសំរាប់ការប្រើប្រាស់ នៅក្នុងដំណើរការចុះបញ្ជីស្របច្បាប់។ វាមានសារៈសំខាន់ណាស់ដែលសេចក្តីព្រាងនេះបន្តមានឱ្យបានឆាប់រហ័សតាមដែលអាចធ្វើបាន។

ក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ បានអនុវត្តរួចហើយនូវគំរោងសាកល្បងមួយក្នុងគោលបំណង ដើម្បីចុះបញ្ជីដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ មានការបង្កើតឡើងនូវក្រុមការងារជាតិមួយដែលបន្តធ្វើការនៅក្នុងគំរោងសាកល្បង។ ប៉ុន្តែជាអកុសលដំណើរការនេះមានភាពយឺតយ៉ាវយ៉ាងខ្លាំងដែលទន្ទឹមនេះដីជាច្រើនរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចកំពុងតែមានការបាត់បង់។ ដូច្នេះមានភាពចាំបាច់ណាស់ដែលត្រូវពន្លឿនដំណើរការនេះ។

ទោះបីមានគំនិតផ្តួចផ្តើមទាក់ទងនឹង ការធ្វើពង្រាងលិខិតូបករណ៍ច្បាប់ទាំងនេះក៏ដោយ ក៏ការផ្ទេរកម្មសិទ្ធិដីធ្លីនៅតែជាបញ្ហាគួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលនិងកាន់តែកើតមានធ្ងន់ធ្ងរឡើងៗ។ បញ្ហាមួយក្នុងចំណោមបញ្ហាទាំងនោះ គឺការរីករាលដាលនៃ "ដីសម្បទាន" ដែលរដ្ឋាភិបាលប្រគល់ទៅឱ្យឯកជននៅតាមបណ្តាខេត្តនានាដូចជា កំពង់ធំ ស្ទឹងត្រែង និងក្រចេះ។ គោលបំណងក្នុងការផ្តល់ដីសម្បទានទាំងនេះគឺបង្កើតជាតំបន់កសិឧស្សាហកម្ម ដូចជាចំការកៅស៊ូ និងចំការស្វាយចន្ទី។ គំរោងដីសម្បទានធ្វើឱ្យបាត់បង់ព្រៃ

ធម្មជាតិ និងធ្វើឱ្យជនជាតិដើមភាគតិចរស់នៅក្នុងស្ថានភាពមួយជាអ្នកបំរើដាច់ថ្លៃ និងទីទ័លក្រពីព្រោះតែការគ្រប់គ្រងនិងការប្រើប្រាស់ធនធានធម្មជាតិ របស់ពួកគេត្រូវបានដកហូត ។

នៅមានការព្រួយបារម្ភផ្សេងទៀតអំពីការកើនឡើងនូវការលក់ដី ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការក្លែងព័តិមានការបង្ខិតបង្ខំ ការគំរាមកំហែង ការសូកប៉ាន់ដល់មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងយន្តការខុសច្បាប់ផ្សេងៗទៀត ។

ជារឿយៗ បញ្ហាទាំងនេះ ត្រូវបានគេមើលឃើញថាកើតចេញពីមន្ត្រីមូលដ្ឋាន ដែលភាគច្រើនស្ថិតនៅក្រោមរូបភាពសហការ ឬនៅក្រោមការគំរាមកំហែងពីមន្ត្រីថ្នាក់លើ ឬពួកឈ្មួញជាអ្នកនាំអាទិ៍ការលក់ដីខុសច្បាប់ ។ មនុស្សភាគច្រើនដឹងថាខុសច្បាប់តែសារភាពថាត្រូវបានទាក់ទាញទឹកចិត្តដោយឥទ្ធិពល ឈ្មួញពីខាងក្រៅដែលសន្យាផ្តល់កំរៃយ៉ាងច្រើន ចំពោះការយល់ព្រមលើការលក់ដីធ្លីទាំងនោះ ។ នៅពេលដែលមានរឿងបែបនេះកើតឡើង វាបានបើកទ្វារចំហរដល់ការលក់បែបអនាធិបតេយ្យនិងរីករាលដាលច្រើនឡើងចំពោះដីសហគមន៍ ដែលជាការខុសនឹងច្បាប់ភូមិបាលឆ្នាំ២០០១ ។ ករណីខ្លះសហគមន៍ទាំងមូលបានស្រវឹងឈ្លក់នឹងការលក់ ហើយបានធ្លាក់ទៅក្នុងវដ្តនៃការលក់ដីធ្លី ដែលបំផ្លាញខ្លួនឯងដែលចាប់ផ្តើមដោយការដាក់ទណ្ឌកម្មពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងបញ្ចប់ទៅដោយការរលាយបាត់ស្ទើរតែទាំងស្រុងនូវសហគមន៍ខ្លះ និងនាំដល់ការទំលាក់កំហុសដល់ជនជាតិដើមភាគតិចចំពោះបញ្ហានេះផងដែរ ។

ប្រសិនបើបញ្ហាទាំងនេះនឹងត្រូវដោះស្រាយ ជាការចាំបាច់ណាស់ដែលថាការទទួលខុសត្រូវចំពោះបញ្ហានេះស្ថិត នៅលើអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងភ្នាក់ងារទាំងឡាយដែលអនុវត្តច្បាប់ ។ ប៉ុន្តែយោងតាមពតិមានដែលចេញពីវេទិកាមួយចំនួន ស្តីពីដីសហគមន៍ថាគឺអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាននិងភ្នាក់ងារអនុវត្តច្បាប់នានាទាំងនោះហើយ ដែលជាប្រភពឬជាភ្នាក់ងារសំខាន់ក្នុងការលក់ដីខុសច្បាប់ ។ នៅពេលថ្មីៗនេះក៏បានស្តែងឱ្យឃើញផងដែរថាអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានថ្នាក់លើមួយចំនួនពួកឈ្មួញ យោធាគឺជាដើមចមដ៏សំខាន់នៃបញ្ហាទាំងនេះ ។ ហើយតុលាការក៏ត្រូវបានមើលឃើញថាកំពុងការពារផលប្រយោជន៍របស់អ្នកមាន និងអ្នកមានអំណាច ក្នុងនាមនៃចំណាយសំរាប់ការគោរពច្បាប់ ។

មេដឹកនាំសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច និងបុគ្គលិកធ្វើការផ្នែកសិទ្ធិរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចនាំគ្នានិយាយថា ប្រសិនបើមិនមានកំណែទំរង់ពិតប្រាកដនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ ហើយជនល្មើសនៅក្នុងការលក់ដូរខុសច្បាប់ទាំងនោះ មិនប្រឈមនឹងការដាក់ទោស និងការពិន័យទៅតាមច្បាប់ទេនោះស្ថានភាពនេះនឹងមិន មានភាពល្អប្រសើរឡើងឡើយ ។ ប្រសិនបើបែបនេះមែននោះផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ នឹងមានអត្ថន័យតិចតួចបំផុតចំពោះការដកហូតកម្មសិទ្ធិដោយខុសច្បាប់ និងការកេញប្រវ័ញ្ចលើសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ។

<u>បញ្ហាព្រៃឈើ</u>: ដូចសហគមន៍ដទៃផ្សេងៗទៀតដែរ ដែលប្រើប្រាស់ព្រៃឈើសំរាប់គាំទ្រ ដល់ការប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិត ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ជាក់ស្ដែងគ្មានការធានាសិទ្ធិណាមួយសំរាប់ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ ដែលពួកគេបានប្រើប្រាស់ និងគ្រប់គ្រងតាមលក្ខណៈប្រពៃណី ជាយូរលុងណាស់មកហើយទេ។ ការផ្ទេរកម្មសិទ្ធិដីធ្លីដោយខុសច្បាប់ មានន័យថាជនជាតិដើមភាគតិចផ្លាស់ប្ដូរកន្លែងធ្វើកសិកម្មរបស់ពួកគេទៅកាន់តំបន់ព្រៃ។ បន្ទាប់មកពួកគេក៏ទទួលការទំលាក់កំហុសថាជាអ្នកកាប់ឆ្ការព្រៃឈើ។ ជាការពិតដែលត្រូវគេមើលឃើញថា ជនជាតិដើមភាគតិចជាអ្នកដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងការលក់ដូរដីធ្លី និងការកាប់ឆ្ការតំបន់ព្រៃថ្មីៗទៀត ប៉ុន្តែវាមានសារៈសំខាន់ណាស់ដែលត្រូវចងចាំថារឿងទាំងនេះ គឺកើតឡើងដោយសារមិនមានការអនុវត្តន៍នូវប្រព័ន្ធច្បាប់។

ការកំណត់ចំណូលពីព្រៃឈើ បានគំរាមកំហែងដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនិងរារាំងសហគមន៍ទាំងនោះ មិនឱ្យបង្កើតនូវប្រព័ន្ធគាំទ្រជីវភាពរស់នៅរបស់ខ្លួនដែលប្រកបដោយចិរភាព និងសុវត្ថិភាព។ ការកំណត់ចំណូលពីការកាប់ឈើរបស់រដ្ឋសភា ត្រូវបានកំណត់ឡើងដោយគ្មានការប្រឹក្សាត្រឹមត្រូវជាមួយសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ វាបានស្ដែងឱ្យឃើញថាជាជំហានមួយនៃទិសដៅដ៏ត្រឹមត្រូវនៃប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងព្រៃតាមវិជ្ជាជីវៈ ប៉ុន្តែនៅមានការខ្វះចន្លោះនៅឡើយទាក់ទងនឹងការគោរពដល់កត្តាព្រៃឈើតាមបែបសង្គមនិងវប្បធម៌។ ដំណើរនេះបានបោះជំហានទៅមុខដោយគ្មានកិច្ចប្រឹងប្រែងឱ្យបានខ្លាំងក្លា និងពេញទំហឹងដើម្បីបញ្ឈប់ការកាប់ឈើខុសច្បាប់ និងការរំលោភដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅតាមតំបន់ផ្សេងៗទៀត។ ហេតុដូច្នេះជនជាតិដើមភាគតិចគិតថាពួកគេគាំទ្រចំពោះរដ្ឋាភិបាល និងពេញចិត្តចំពោះការធ្វើដូច្នេះ ប៉ុន្តែក៏មានអារម្មណ៍ថាត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលបោះបង់ចោលតាមមធ្យោបាយផ្សេងៗ និងតាមវិស័យផ្សេងៗ។

គោលការណ៍ណែនាំដែលគាំទ្រចំពោះអនុក្រិត្យស្ដីពីការបង្កើតព្រៃសហគមន៍ ត្រូវបានគេពន្យាអស់រយៈពេលដ៏យូរ ប៉ុន្តែជិតត្រូវបានបញ្ចប់ហើយ។ កត្តានេះអាចនឹងផ្ដល់នូវវិសាលភាពបន្ថែមទៀតសំរាប់ការគ្រប់គ្រងនិងការប្រើប្រាស់ដីធ្លីរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ ចាំបាច់ត្រូវតែតាមដានឱ្យបានជិតដល់ដើម្បីធានាថាការបង្កើតព្រៃសហគមន៍នេះ ពិតជាបំរើដល់សេចក្ដីត្រូវការរបស់សហគមន៍ក្រីក្រយ៉ាងពិតប្រាកដ។

- វាជាការចាំបាច់ណាស់ ដែលថាការអនុវត្តន៍អនុក្រិតស្ដីពីព្រៃសហគមន៍ ត្រូវតែបញ្ចូលសិទ្ធិគ្រប់គ្រងតាមបែបប្រពៃណី របស់សហគមន៍ទាំងនៅក្នុងព្រៃដែលអាចប្រមូលផល និងព្រៃសម្បទាន ពុំមែនត្រឹមតែព្រៃរិចរិលនោះទេ។

- ជាការចាំបាច់ណាស់ដែលត្រូវផ្តល់ដល់ព្រៃសហគមន៍នូវតំបន់ធំៗ ដែលជាទីកន្លែងរស់នៅតាមបែបប្រពៃណីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ដោយមិនបាច់កំណត់ត្រឹមតែតំបន់តូចៗនៅជិតភូមិប៉ុណ្ណោះទេ។
- ដីព្រៃជាច្រើនកន្លែង-ជាពិសេសព្រៃអារក្ស ព្រៃកប់ខ្មោច និងតំបន់ព្រៃតូចៗ នៅក្នុងចំណោមដីកសិកម្ម ចាំបាច់ត្រូវដាក់បញ្ចូលជាដីកម្មសិទ្ធិសមូហភាព។ វាមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់ដែលតំបន់ទាំងនេះត្រូវបានអនុញ្ញាត ឱ្យក្លាយជាកម្មសិទ្ធិសមូហភាព និងមិនបំបែកចេញពីព្រៃសហគមន៍។ ចំណុចចុងក្រោយនេះគឺជាការទទួលស្គាល់ដ៏សំខាន់ចំពោះសារៈសំខាន់នៃតំបន់ទាំងនេះ ថាជារបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ ការមិនរាប់បញ្ចូលតំបន់ព្រៃទាំងនេះនឹងមានឥទ្ធិពលមិនល្អនៃការធ្លាក់ចុះជាបណ្តើរៗ នូវដំណើរការរៀបចំផែនទីដែលជាតំរូវការសំរាប់ដីសហគមន៍ ដោយកាត់បន្ថយសុវត្ថិភាពដីធ្លីសំរាប់ជនជាតិដើមភាគតិចដោយភាគច្រើន។

<u>វិស័យអប់រំ:</u> កំណែទំរង់វិស័យអប់រំនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ជាទូទៅមានដំណើរការរីកចំរើនយឺតៗដែលបណ្តាលមកពីកម្មវិធីតាមវិស័យអប់រំ ដែលតែងតែមានការត្រួតពិនិត្យនិងកែតំរូវជារៀងរាល់ឆ្នាំ។ ជាពិសេសការលុបបំបាត់ថ្លៃឈ្នួល សាលាបានធ្វើឱ្យតួលេខនៃការចុះឈ្មោះចូលរៀនមានការកើនឡើង។ ផែនការសកម្មភាពអាទិភាព បានលើកកំពស់គុណភាពនៃបរិយាកាសសាលារៀន និងការបណ្តុះបណ្តាលគ្រូ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយតែការវិវត្តន៍គឺមានភាពយឺតយ៉ាវ ហើយអត្រានៃការបោះបង់ចោលការសិក្សានៅតែខ្ពស់ នៅចន្លោះថ្នាក់ទី៣នៃកំរិតសិក្សាបឋមភូមិ។ ភាពខុសគ្នាផ្នែកយេនឌ័រកាន់តែមានកំរិតខ្ពស់នៅថ្នាក់មធ្យមសិក្សា ដែលមានសិស្សស្រីចូលរៀនតិចតួច។

មានកង្វះខាតគ្រូដែលមានគុណភាព ដែលស្ម័គ្រចិត្តទៅបំរើការនៅកន្លែងឆ្ងាយដាច់ស្រយាល។ នេះគឺករណីពិសេសសំរាប់តំបន់ដែលមានប្រជាជននៃជនជាតិដើមភាគតិច។ នៅតាមសាលារដ្ឋជាច្រើនការចូលរៀនរបស់សិស្សមានតិចតួច គ្រូតែងតែអវត្តមានញឹកញាប់និងខ្វះខាត សៀវភៅសិក្សា។

ចំណុចវិជ្ជមានមួយ គឺការគាំទ្រចំពោះការបង្កើតការអប់រំជាពីរភាសា ដែលលើកកំពស់ការអភិវឌ្ឍន៍ នៃការសិក្សាភាសារបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ដែលជាស្ពានមួយសំរាប់ការរៀនអក្សរខ្មែរ ហើយត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងកម្មវិធីគ្រប់គ្រងសាលារបស់សហគមន៍។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលកំពុងតែធ្វើការក្នុងកិច្ចសហការយ៉ាងជិតស្និទ្ធិជាមួយក្រសួង អប់រំ យុវជន និងកីឡា ដើម្បីបង្កើតនូវគំរូនៃការអប់រំពីរភាសាសំរាប់ការអប់រំក្នុងប្រព័ន្ធ។ របាយការណ៍របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល បង្ហាញពីការគាំទ្រវិជ្ជមានរបស់ថ្នាក់ក្រសួង និងចង់ឃើញនូវការគាំទ្របែបនេះកើតមានពេញលេញថែមទៀតនៅថ្នាក់ខេត្ត ហើយកំពុងតែចាប់ផ្តើមរង់ចាំមើលរឿងនេះកើតឡើង។

ថ្មីៗនេះផែនការជាច្រើនត្រូវបានបង្កើតឡើង សំរាប់ការបង្កើតឡើងនូវគ្រឹះស្ថានបណ្តុះបណ្តាលគ្រូបង្រៀននៅខេត្តរតនគិរី ដែលនឹងផ្តល់ឱកាសឱ្យបងប្អូនជនជាតិដើមភាគតិច មានភាពងាយស្រួលក្នុងការទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាលដើម្បីក្លាយជាគ្រូបង្រៀន។ ការផ្គត់ផ្គង់គ្រូបង្រៀនដែលអាចនិយាយភាសាដើមក្នុងតំបន់ ក៏ដូចជាភាសាខ្មែរ អាចរំពឹងថានឹងកើនឡើងនាពេលអនាគត ហើយត្រូវបានចាត់ទុកជាការអភិវឌ្ឍន៍វិជ្ជមានសំរាប់ការអប់រំដល់ជនជាតិដើមភាគ តិចនៅខេត្តរតនគិរី។

ការអប់រំក្រៅប្រព័ន្ធ - ពីរភាសានិងមួយភាសា - បន្តទទួលបានផលវិជ្ជមានជាច្រើន តែទំនងជាត្រូវតែបំពេញបន្ថែមចំណុចខ្វះខាតខ្លះៗ តាមលទ្ធភាពនៅពេលដែលដាក់ទៅក្នុងប្រព័ន្ធអប់រំជាផ្លូវការ។ ទំរង់ការអប់រំដែលផ្អែកលើការរៀនអក្សរសាស្ត្រជាមូលដ្ឋាន បានទទួលជោគជ័យជាច្រើន ហើយសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវបានគេផ្តល់ការជួយសំរួល ដើម្បីទទួលបានការសិក្សាតាមពេលវេលាសមស្របបំផុតដែលស្របតាមរដូវកាលនិងការរស់នៅប្រចាំថ្ងៃរបស់ពួកគេ។ ចំណុចវិជ្ជមានមួយទៀតនៃការអប់រំក្រៅប្រព័ន្ធ គឺជនជាតិដើមភាគតិចមួយចំនួនបានធ្វើជាគ្រូបង្រៀននៅក្នុងសាលារដ្ឋ ហើយបានប្រើភាសាជនជាតិដើមភាគតិចជាជំនួយក្នុងការរៀនភាសាខ្មែរ។

ចំណែកឯចំណុចដែលមិនសូវល្អនោះ គឺកង្វះខាតសំភារៈ និងកង្វះខាតថ្នាក់រៀនយ៉ាងច្រើន។ ប្រសិនបើមានថ្នាក់រៀនគ្រប់គ្រាន់នោះ នឹងអាចជួយកូនសិស្សឱ្យរៀនអក្សរខ្មែរបានយ៉ាងច្រើនបន្តលើសពីថ្នាក់មូលដ្ឋាន។

<u>វិស័យសុខាភិបាលៈ</u> សន្ទស្សន៍សុខភាពក្នុងចំណោមជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា មានសភាពធ្ងន់ធ្ងរបំផុត។ ជនជាតិដើមភាគតិចបានរាយការណ៍ជាញឹកញាប់ឧបទ្ទហេតុនៃអំពើពុករលួយនិងការបំពារបំពាន ជាបន្តបន្ទាប់នូវពីសំណាក់បុគ្គលិកសុខាភិបាល ដែលមិនមែនជាជនជាតិដើមភាគតិច។ បញ្ហានេះធ្វើឱ្យជនជាតិដើមភាគតិចគ្មានទំនុកចិត្តទៅលើប្រព័ន្ធសុខាភិបាល ហើយពួកគេភាគច្រើនមិនបានធ្វើតាមការណែនាំនិងការផ្តល់សេវារបស់ក្រុមគ្រូពេទ្យទាំងនោះឡើយ។ មានការខិតខំជាច្រើនដើម្បីដោះស្រាយស្ថានការណ៍នេះ ប៉ុន្តែបានជួបឧបសគ្គដោយសារតែប្រព័ន្ធសុខាភិបាលសាធារណៈគ្មានប្រសិទ្ធភាព។ ពេលថ្មីៗនេះជំនួយសុខភាពពីអ្នកក្រៅ ហាក់អាចផ្តល់ដំណោះស្រាយរយៈពេលខ្លីតែប៉ុណ្ណោះដូចនេះការកែទំរង់នៃប្រព័ន្ធសុខាភិបាលជាតិត្រូវ តែមានរយៈពេលវែងដើម្បីរៀបចំជំនួយសុខាភិបាលដែលឆ្លើយតបចំពោះសេចក្តីត្រូវការពិតប្រាកដរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច។

<u>ទំនប់វារីអគ្គីសនីៈ</u> ជាច្រើនឆ្នាំកន្លងមកនេះ មានបញ្ហាយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដែលបណ្តាលមកពីទំនប់វារីអគ្គីសនីដែលបានសាងសង់ នៅទន្លេសេសានក្នុងប្រទេសវៀតណាម ដែលហូរឆ្លងកាត់ខេត្តរតនគិរី និងខេត្ត

ស្ទឹងត្រែង ភាគឦសាននៃប្រទេសកម្ពុជា។ ហើយទំនប់វ៉ារីអគ្គិសនីនេះបានធ្វើឱ្យបាត់បង់ជីវិតមនុស្ស សត្វ និងមានរបបទឹកទន្លេហូរមិនទៀងទាត់។

ទំនប់ទាំងនេះកំពុងតែកសាងឡើង ដោយគ្មានការវាយតំលៃឱ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយទៅលើផលប៉ះពាល់នានាដែលកើតមានកន្លងមក ដើម្បីកែតំរូវបញ្ហាឬក៏ធ្វើការវាយតំលៃចំពោះផលប៉ះពាល់ធ្ងន់ធ្ងរនានាដែលកើតមានដល់សង្គមនិងបរិស្ថាននាពេលអនាគត។ ភ្នាក់ងារម្ចាស់ជំនួយអន្តរជាតិ និងធនាគារពហុភាគីនៅតែបន្តគាំទ្រ និងផ្តល់សុពលភាពដល់ការសាងសង់ទំនប់នេះដោយការគាំទ្រដល់គំរោងពាក់ព័ន្ធនានាដូចជាការសាងសង់បណ្តាញខ្សែអគ្គិសនីជាដើម។ ដូចនេះមានន័យថាគ្រឹះស្ថានអន្តរជាតិធំៗមួយចំនួន បង្កឱ្យមានមហន្តរាយដល់ជីវភាពរស់នៅរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច នៅភូមិភាគឦសាន្តនៃប្រទេសកម្ពុជា។ សហគមន៍មូលដ្ឋានមានការព្រួយបារម្ភជាខ្លាំងអំពីឧស្សាហកម្ម ឋាមពលអគ្គីសនីទ្រង់ទ្រាយធំៗ និងគំរូនៃការអភិវឌ្ឍន៏ឧស្សាហកម្មបែបនេះ ព្រោះថាវានឹងនាំមកនូវផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានដែលមានរយៈពេលយូរអង្វែងដល់ជីវភាពរស់នៅរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច។

ខណៈពេលបញ្ហានេះកំពុងតែបន្តកើតឡើង បញ្ហាផ្សេងៗទៀតក៏នឹងកើតមានបន្ថែមច្រើនឡើងៗ ដោយសារទំនប់វ៉ារីអគ្គីសនីដែលសាងសង់រួចហើយ និងទំនប់ដែលកំពុងមានគំរោងសាងសង់បន្ថែមទៀតនៅក្នុងប្រទេសវៀតណាម។ ស្ថានភាពនេះកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរទៅៗ ដែលអាចនឹងមើលឃើញពីមហន្តរាយរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលរស់នៅតាមដងទន្លេនេះ។

<u>វិស័យទេសចរណ៍:</u> ថ្មីៗនេះមានការបើកច្រកព្រំដែនខេត្តនៅភូមិភាគឦសាននៃប្រទេសកម្ពុជា សំរាប់ពង្រីកផ្លូវថ្នល់ធំៗ ឱ្យបានឆាប់រហ័សនិងពង្រីកការអភិវឌ្ឍន៏វិស័យទេសចរណ៍។ ធនាគារអភិវឌ្ឍន៏អាស៊ីបានផ្តល់មូលនិធិតាមរយៈប្រាក់កំចីដល់ការអភិវឌ្ឍន៏ព្រលានយន្តហោះអន្តរជាតិ នៅក្នុងខេត្តរតនគីរីក្នុងទំរង់ក្លែងភេទ ដែលថាការអភិវឌ្ឍន៏សេដ្ឋ កិច្ចនិងទេសចរណ៍បានឆាប់រហ័សនឹងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ។

ទាក់ទងនឹងវិស័យទេសចរណ៍ គំរូអភិវឌ្ឍន៏នេះបានផ្អែកលើទស្សនៈថា ជនជាតិដើមភាគតិចនឹងទទួលផលចំណេញ និងចង់ឱ្យមានការអភិវឌ្ឍន៏វិស័យទេសចរណ៍នេះ។ ក៏ប៉ុន្តែ បើគ្មានសេវាអប់រំនិងការបណ្តុះបណ្តាលទេនោះ វាមិនប្រាកដថាជនជាតិដើមភាគតិចនឹងអាចមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការគ្រប់គ្រងវិស័យទេសចរណ៍ ឬក៏បានទទួលប្រាក់ ចំណូលពីវិស័យនេះឡើយ។

បញ្ហាដែលគួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលផ្សេងទៀត គឺការរឹបអូសយកដីធ្លីនៅតាមតំបន់ដែលមានការទាក់ទាញខាងវិស័យទេសចរណ៍កំពុងតែត្រូវបានប្រកាសឡើង។ វាមានសារៈសំខាន់ណាស់ដែលត្រូវពង្រឹងឱ្យមានសុវត្ថិភាពដីធ្លី និងការអប់រំ មុននឹងឈានដល់ការពង្រីកតំបន់ទេសចរណ៍ទៅកាន់កន្លែងរស់នៅរបស់

ជនជាតិដើមភាគតិច។ ប្រសិនបើមិនធ្វើយ៉ាងនេះទេវានឹងត្រូវគេមើលឃើញថាជាការជំរុញឱ្យមានការអភិវឌ្ឍន៍ឆាប់រហ័ស និងការបំផ្លិចបំផ្លាញសង្គម។

ក្នុងបរិបទនេះ វិស័យទេសចរណ៍អាចធ្វើឱ្យសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចកាន់តែឃ្លាតឆ្ងាយពីការយកចិត្តទុកដាក់បន្ថែមទៀត។

- ចាំបាច់ត្រូវតែត្រួតពិនិត្យ និងគ្រប់គ្រងការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យទេសចរណ៍ រហូតទាល់តែឧបសគ្គដែលរារាំងដល់ការ អភិវឌ្ឍន៍វិស័យនេះប្រកបដោយសមធម៌និងចិរភាពត្រូវបានលុបបំបាត់។ គោលនយោបាយនាពេលបច្ចុប្បន្ន ក្នុងការពង្រីកវិស័យទេសចរណ៍ឆាប់រហ័សទំនងជាមិនបានធ្វើការវិភាគគ្រប់ជ្រុងជ្រោយនោះទេដែលអាចនាំមកនូវគ្រោះថ្នាក់ យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ។
- ត្រូវមានការផ្តល់នូវការអប់រំអំពីបញ្ហានានាដែលទាក់ទងនឹងវិស័យទេសចរណ៍ តាមលក្ខណៈប្រពៃណីដ៏សមស្របបំផុតហើយចាត់ទុកជាបញ្ហាអាទិភាព។ ប្រសិនបើចំណុចនេះមិនត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់នោះទេនឹងមានសក្តានុពលខ្ពស់ សំរាប់ការបាត់បង់កម្មសិទ្ធិ ការជួញដូរដីធ្លីខុសច្បាប់អសន្តិសុខសង្គម និងការជួញដូរមនុស្ស។

<u>ដំណើរការវិមជ្ឈការៈ អនិស្សរភាព រឺស្វ័យគ្រប់គ្រងៈ</u> សព្វថ្ងៃមានកិច្ចដំណើរការវិមជ្ឈការ ជាច្រើនកំពុងមានជាបន្ត នៅក្នុងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដែលមានបំណងផ្តល់កាលានុវត្តភាពពិតប្រាកដ ដើម្បីជំរុញជនជាតិដើមភាគតិចឱ្យធ្វើស្វ័យគ្រប់គ្រង។ ក៏ប៉ុន្តែទឹកប្រាក់ដ៏សន្ធឹកសន្ធាប់ដែលកំពុងត្រូវបានប្រើប្រាស់សំរាប់"ការអភិវឌ្ឍន៍" នៅក្នុងតំបន់ជនជាតិដើមភាគតិចជាច្រើនពុំមានការគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ពិតប្រាកដ និងសំរាប់គាំទ្រធនធានមនុស្សឡើយ។ នៅក្នុងតំបន់នានាដែលភាគច្រើនលើសលប់ពុំមែនជាជនជាតិដើមភាគតិច ជួនកាលគំរោងរបស់រដ្ឋាភិបាលនិងគំរោងរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបានរៀបចំគំរោងជាតិ ឬគំរោងប្រចាំតំបន់ជាភាសាមិនមែនរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច។ នៅក្នុងទិដ្ឋភាពនេះប្រាក់បេសកម្មនិងការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះ កំពុងត្រូវបានប្រើប្រាស់សំរាប់តែទាក់ទាញការចូលរួមនៅក្នុងសកម្មភាពរបស់ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍តែប៉ុណ្ណោះ។

គួរមានការកត់សំគាល់ថាជាច្រើនលើកច្រើនសារ នៅក្នុងដំណើរការនៃការលក់ដូរដីធ្លីខុសច្បាប់ ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ និងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលក្នុងតំបន់ផ្សេងទៀតជាអ្នកពាក់ព័ន្ធសំខាន់ជាងគេ។ ក្នុងករណីជាច្រើនបញ្ហានេះបានក្លាយជាគំរូនៃការ រីកសុះសាយនៃអភិបាលកិច្ចទន់ខ្សោយ ចាប់តាំងពីថ្នាក់លើរហូតដល់ថ្នាក់មូលដ្ឋាន និងធ្វើឱ្យបាត់បង់ជំនឿចិត្តរបស់ សហគមន៍ចំពោះអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានទៀតផង។

លទ្ធផលនៃបញ្ហានេះ កំពុងចាប់ផ្ដើមបង្ហាញឱ្យឃើញពីការបង្កើតឡើងនូវទំរង់នៃភាពពឹងផ្អែក បាត់បង់ការ គ្រប់គ្រងសហគមន៍ដោយខ្លួនឯង ហើយគ្មានការប្រគល់អំណាចឱ្យទៅសហគមន៍ឡើយ ។ ប្រសិនបើគ្មានជនជាតិដើម ភាគតិចចូលរួមសកម្មនៅក្នុងដំណើរការអភិវឌ្ឍន៍ផ្ទាល់របស់គេទេ ហើយគ្មានជំរើសផ្សេងក្នុងស្រុកចំពោះគំរូអភិវឌ្ឍន៍ វិស័យឧស្សាហកម្មណាមួយដែលត្រូវបានផ្ដល់សច្ចាប័នទេនោះ គេរំពឹងថាបញ្ហាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ចដ៏ធ្ងន់ធ្ងរ នឹងកើតឡើងចំពោះសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ដូចដែលធ្លាប់កើតមាននៅក្នុងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកន្លែងផ្សេងទៀត ក្នុងពិភពលោកដែលមានលក្ខខណ្ឌស្រដៀងៗគ្នានេះ ។

- គំរូវឱ្យពិនិត្យឡើងវិញ នូវផលប៉ះពាល់ចំបងមកលើជនជាតិដើមភាគតិច ដែលបង្កឡើងដោយវិធីសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ផ្សេងៗ ។
- អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានចាំបាច់ត្រូវតែគោរពចំពោះរចនាសម្ព័ន្ធគ្រប់គ្រង តាមលក្ខណៈប្រពៃណីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច និងមិនត្រូវពុករលួយហើយគំរូវទៅតាមផលប្រយោជន៍បុគ្គល របស់អ្នកមកពីខាងក្រៅនោះទេ ប្រសិនបើពួកគេចង់ឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការគាំទ្រដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ នៅតាមសហគមន៍របស់ពួកគេ ។ វាចាំបាច់ណាស់ដែលកំរិតខ្ពស់នៃដំណើរការវិមជ្ឈការដឹងពីអ្វីដែលកំពុងកើតមានហើយបញ្ឈប់សកម្មភាពនេះ និងនាំយកអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដែលរឹងរុស អនុវត្តផ្ទុយពីនេះមកទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខច្បាប់ ។
- ក្នុងករណីជាច្រើន ដំណើរការនេះបានប្រាស់ចាកឆ្ងាយមែនទែន រហូតដល់មានភូមិខ្លះបានបែកខ្ញែកគ្នា ។ ដើម្បីជៀសវាងការធ្វើឱ្យអន់ថយនូវវប្បធម៌កម្មវិធីនានាចាំបាច់ត្រូវតែបង្កើតនិងអនុវត្តតាមរបៀបមួយដែលនឹងជួយឱ្យ ប្រជាជននៅក្នុងសហគមន៍ទាំងអស់មករួបរួមគ្នាជាថ្មីឡើងវិញតាមលក្ខណៈមួយដែលអនុញ្ញាតឱ្យពួកគេបោះ ជំហានទៅមុខនិងស្វែងរកការអភិវឌ្ឍន៍ដោយខ្លួនឯងតាមដំណើរមួយដែលវិវត្តន៍និងសមស្របតាមបែបប្រពៃណីរបស់ពួកគេ ។ ប៉ុន្តែកត្តាទាំងនេះទាមទារឱ្យមានការលើកកំពស់អភិបាលកិច្ចនៅក្នុងចំណោមអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ។

៣. អនុសាសន៍

- វាមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់សំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ និងការគង់វង្សស្ថិតស្ថេររបស់ជនជាតិដើមភាគតិចដែលយើងត្រូវ យកចិត្តទុកដាក់ដោះស្រាយការលក់ដូរដីធ្លីបែបអនាធិបតេយ្យ និងស្ថានភាពកាប់ឈើនៅក្នុងព្រៃរបស់ពួកគេ ។ វាកំពុងតែមានផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ និងអន្តរាយទៅលើ

សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច និងកំពុងតែធ្វើឱ្យអន្តរាយដល់សក្តានុពលនៃការអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍នាពេលអនាគត។ ប្រសិនបើច្បាប់ភូមិបាលមិនត្រូវបានអនុវត្តឱ្យបានត្រឹមត្រូវទេនោះ នឹងបណ្តាលឱ្យសហគមន៍ទាំងមូលត្រូវបាត់បង់ បាត់បង់កម្មសិទ្ធិ និងមិនត្រូវបានគេយកចិត្តទុកដាក់។ កត្តានេះនឹងនាំឱ្យបាត់បង់នូវការមានវប្បធម៌ចំរុះនិងបង្កើត ឱ្យមានបន្ទុកធ្ងន់ធ្ងរដល់ប្រទេសកម្ពុជាទាំងមូល។

- រដ្ឋាភិបាលគួរតែសំរេចទទួលយកគោលនយោបាយទូទៅមួយ សំរាប់ជនជាតិដើមភាគតិច។ គោល-នយោបាយជាតិនេះមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់ ហើយកម្ពុជាចាំបាច់ត្រូវតែមានគោលនយោបាយ-ជាតិនេះដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យជន ជាតិដើមភាគតិចដឹកនាំការអភិវឌ្ឍន៍ផ្ទាល់ខ្លួនគេតែម្តង។ ចាំបាច់ត្រូវតែកំណត់អត្តសញ្ញាណ និងពិគ្រោះពិភាក្សាដោយចំហរពីឧបសគ្គនានាដែលរារាំងដល់ការអនុម័តគោលនយោបាយនេះ។
- ទស្សនៈវិស័យអភិវឌ្ឍន៍ជាច្រើន ដែលកំពុងត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងតំបន់ជនជាតិដើមភាគតិចគឺផ្អែកតែលើគំរូអភិវឌ្ឍន៍ ផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចដោយមិនអនុវត្តតាមគោលនយោបាយមួយស្តីពីការដឹកនាំខ្លួនឯងនៃគោលនយោបាយអភិវឌ្ឍន៍ សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានព្រាងឡើងដោយគណៈកម្មការអន្តរក្រសួងកាលពីឆ្នាំ១៩៩៧ នេះទេហើយក៏មិនបានធ្វើតាមកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចនោះដែរ។ ដូច្នេះគួរពិនិត្យសារឡើងវិញនូវទស្សនៈនិងយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាចាំបាច់ដើម្បីស្តារស្ថានការណ៍នេះ។
- ម្ចាស់ជំនួយបានបង្កើតគោលនយោបាយ ទាក់ទងទៅនឹងដំណោះស្រាយសមស្របសំរាប់ជនជាតិដើមភាគតិច និងដំណោះស្រាយផលប៉ះពាល់នៃគំរោងនានាមកលើសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ ជាការសំខាន់ណាស់ដែលថា ម្ចាស់ជំនួយទាំងនោះត្រូវរំលឹកដល់អ្នកអនុវត្តគំរោងទាំងឡាយ និងសាធារណជនទូទៅឱ្យយល់ពីគោលការណ៍ និងសេចក្តីណែនាំសំរាប់ការអនុវត្តន៍ទាំងនេះ ហើយលៃយ៉ាងណាឱ្យពួកគេគោរពតាម។

ចំពោះពតិមានបន្ថែមស្តីពីបញ្ហាដែលបានលើកឡើងក្នុងអត្ថបទនេះ សូមមេត្តាទាក់ទង:

NGO Forum ទូរស័ព្ទលេខ (៨៥៥) ២៣ ៩៩៤ ០៦៣ អ៊ីម៉ែល: ngoforum@ngoforum.org.kh

និង yothin@ngoforum.org.kh

យេនឌ័រក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ

១. សេចក្តីផ្តើម

ទាំងបុរស និងស្ត្រីតែងតែមានបទពិសោធន៍ឆ្លងកាត់ភាពក្រីក្រតាមរបៀបមួយផ្សេងៗគ្នា ដោយសារតែតួនាទី ការទទួលខុសត្រូវ និងតួនាទីផ្សេងៗគ្នារបស់ខ្លួននៅក្នុងការគ្រប់គ្រង និងត្រួតពិនិត្យធនធាននៅកំរិតគ្រួសារនិងសហគមន៍។ ពួកគេមានអាទិភាពកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រផ្សេងៗគ្នាហើយក៏ត្រូវបានជះឥទ្ធិពលផ្សេងៗគ្នាដោយការអន្តរាគមន៍នៃការអភិវឌ្ឍន៍។ បើសិនជាភាពខុសគ្នាទាំងនេះមិនត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់គ្រប់គ្រាន់ទេនោះ ហើយបើបញ្ហាសមភាពយេនឌ័រនៅ ក្នុងវិស័យនីមួយៗមិនត្រូវបានរកឃើញនិងដោះស្រាយទេនោះ ការអន្តរាគមន៍ដើម្បីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រអាចទៅជាការបង្កើនភាពក្រីក្រទៅវិញនៅក្នុងចំណោមស្ត្រីជាជាងកាត់បន្ថយបញ្ហានេះ។ ពីទស្សនៈមួយដ៏មានប្រសិទ្ធភាពបែបនេះមានសេចក្តីត្រូវការមួយសំរាប់ការពិចារណា ទៅលើសមភាពយេនឌ័រនៅក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ។ សមភាពយេនឌ័រដែលធំធេងជាងហ្នឹង មានសហសម្ព័ន្ធជាមួយនឹងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងកំណើនសេដ្ឋកិច្ចដែលធំធេងជាង។ ដោយហេតុនេះអសមភាពយេនឌ័រអាចដាក់ជាបន្ទុកនៃតំលៃចំណាយកាន់តែធំធេងឡើងទៅលើសុខមាលភាពរបស់អ្នកក្រីក្រ អាចបន្ថយផលិតភាព និងសក្តានុពលភាពរបស់ពួកគេដើម្បីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនិងដើម្បីធានាកំណើនសេដ្ឋកិច្ច ។

រដ្ឋធម្មនុញ្ញ មានរួមបញ្ចូលភាសាកំណត់យ៉ាងច្បាស់លាស់នៅក្នុងបញ្ញត្តិរបស់ខ្លួនសំរាប់សិទ្ធិស្មើភាពសំរាប់ស្ត្រី ឋានៈភាពស្មើគ្នាក្នុងអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងទទួលប្រាក់ឈ្នួលស្មើគ្នានៅក្នុងការងារ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញនេះក៏បានបញ្ជាក់អំពីសិទ្ធិស្មើភាពសំរាប់ឱ្យស្ត្រីនៅក្នុងការទទួល កេរ្តិ៍មរតកទ្រព្យសម្បត្តិ រឿងក្តីលែងលះគ្នា លទ្ធភាពទទួលបានការអប់រំនិងការងារធ្វើ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយប្រពៃណី វប្បធម៌នៅតែបន្តកំណត់ព្រំខ័ណ្ឌលទ្ធភាពរបស់ស្ត្រីមិនឱ្យអនុវត្តសិទ្ធិស្មើភាពរបស់ខ្លួននៅពេលដែល ស្ត្រីត្រូវបានគេមើលឃើញជាលក្ខណៈប្រពៃណីថាជាមនុស្សបន្ទាប់បន្សំសំរាប់មនុស្សប្រុស។ ស្ត្រីកម្ពុជា មាននិន្នាការតស៊ូរងគ្រោះកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរ ទៅដោយសារតែផលប៉ះពាល់នៃភាពក្រីក្រ ហើយជាទូទៅត្រូវស្ថិតនៅក្នុងឋានៈមិនអំណោយផលនៅក្នុងប្រទេស ដើម្បីទទួលយកសិទ្ធិសមរម្យរបស់គេ ។

សមភាពយ៉េនឌ័រ និងទំនាក់ទំនងរបស់វាដើម្បីសំរេចឱ្យបានការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ត្រូវបានកំណត់លេចធ្លោជាងគេនៅក្នុងវិស័យផ្សេងៗគ្នានៃឯកសារយុទ្ធសាស្ត្រជាតិកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ(NPRS)

គួរឱ្យសោកស្តាយការវិវត្តនទីនៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៥ ឆ្ពោះទៅរកសមិទ្ធផលនៃសមភាពយេនឌ័រកាន់តែច្រើនឡើងដូចដែលបានកំណត់នៅក្នុង NPRS គឺមិនសមប្រកបដូចប្រាថ្នាទេ ដោយសារតែសកម្មភាពជាក់ស្តែងហើយមានប្រសិទ្ធភាពតិចតួចពេកដែលត្រូវបានទទួលរ៉ាប់រង។ ទោះបីជារដ្ឋាភិបាលបានធ្វើការកែទំរង់ទៅលើគោលនយោបាយ និងនីតិបញ្ញត្តិជាច្រើនដើម្បីឆ្ពោះទៅរកសមភាពយេនឌ័រឱ្យកាន់តែធំធេងឡើង ដូចជាការអនុម័តច្បាប់ទៅលើអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ ក៏ការខិតខំប្រឹងប្រែងឆ្ពោះទៅរកការអនុម័តដ៏ប្រសិទ្ធភាពនិងពេញលេញទៅលើច្បាប់ និងគោលនយោបាយទាំងឡាយនោះក៏នៅតែមិនសមដូចប្រាថ្នាតាមការពេញចិត្ត។ ការខិតខំប្រឹងប្រែងច្រើនជាងនេះទៀតគឺជាការចាំបាច់សំរាប់ការអនុវត្តន៍ឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពទៅលើច្បាប់និងគោលនយោបាយនានា។

នាឆ្នាំ ២០០៦នេះ គេសង្ឃឹមថាយុទ្ធសាស្រ្តទាំងឡាយដែលបានគូសវាសចេញនៅក្នុងផែនការអភិវឌ្ឍន៍យុទ្ធសាស្រ្តជាតិ (NSDP) នឹងត្រូវបានអនុវត្តយ៉ាងពេញលេញ ហើយនឹងនាំទៅដល់ការរួមបញ្ចូលទៅតាមបំណងប្រាថ្នានៃទស្សនៈ ស្តីពីសមភាពយេនឌ័រនៅក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយនិរន្តរភាពនៅកម្ពុជា ។

២. បញ្ហាជាគន្លឹះ

<u>*វិស័យសុខភាព:*</u> ទោះបីជាមានគំនិតផ្តួចផ្តើមជាច្រើន ដែលត្រូវបានទទួលរ៉ាប់រងដោយរដ្ឋាភិបាលនិងអ្នកពាក់ព័ន្ធដទៃៗទៀតជាច្រើន ក៏ស្រ្តីនៅតែទទួលរងគ្រោះកាន់តែច្រើនឡើងចំពោះគ្រោះថ្នាក់ខាងផ្នែកសុខភាពច្រើនជាងបុរសជានិច្ចៈ នៅទូទាំងប្រទេសក្នុងអត្រារាលដាលជំងឺអេដស៏ ជំងឺដង្កាត់ និងការរងរបួសនានា បានក្លាយទៅជារឿងធម្មតាទៅហើយក្នុងចំណោមស្រ្តី។ នៅតាមជនបទវិញមាន ប្រហែលជាជាង ៨០% នៃប្រជាពលរដ្ឋដែលរស់នៅជាប្រចាំនៅទីនោះ គំលាតយ៉េនឌ័រគឺមានសភាពហួសប្រមាណ។ នៅតាមទីជនបទមានលទ្ធភាពតិចតួចបំផុតដើម្បីទទួលបានសេវាអប់រំ និងសុខភាពជាមូលដ្ឋាន (ជាពិសេសគឺសេវាសំរាប់ការពិនិត្យរោគស្រ្តីគឺកម្រមានណាស់) និងព័ត៌មានផ្សព្វផ្សាយទាំងឡាយ។ សេវាដ៏ក្រីក្រ និងកំរិតភាពក្រីក្រខ្ពស់ខ្លាំងនៅទីជនបទ បាននាំទៅដល់បញ្ហាចំណាកស្រុកពីជនបទមកទីក្រុងចេះតែកើនឡើង។ គួរឱ្យសោកស្តាយកម្មករដែលជាអ្នកចំណាកស្រុក (ជាពិសេសគឺស្រ្តី) នៅពេលនោះតែងតែលេចធ្លោជាងគេក្នុងការប្រឈមមុខទៅនឹងហានិភ័យយ៉ាងធំសំបើម ដូចជាជីវភាពរស់នៅក្រីក្រខ្វះចំណី

អាហារ ជំងឺអេដស៍ មានផ្ទៃពោះដោយអចេតនាដែលមិនចង់បានអំពើ ពេស្យាកម្ម ការជួញដូរផ្លូវភេទ និងអំពើហឹង្សាដែលផ្អែកទៅលើមូលដ្ឋានយេនឌ័រ ។

នាឆ្នាំ ១៩៩៥ ជាមួយនឹងការនាំចូលមកនូវគោលនយោបាយពន្យាកំណើត ការងារបង្ការមិនឱ្យមានកូនបានក្លាយទៅជាការងារ ងាយស្រួលដែលមានស្រាប់។ មាន ២៤% នៃចំនួនស្ត្រីបច្ចុប្បន្នកំពុងប្រើប្រាស់ការបង្ការមិនឱ្យមានកូន ហើយប្រទេសកម្ពុជាបានឆ្លងកាត់ ពេលវេលាមួយនៃការធ្លាក់ចុះលទ្ធភាពបង្កើតកូនពីចំនួនកូន ៥.៤ មកត្រឹមកូន ៤ នាក់ក្នុងស្ត្រីម្នាក់ដែលស្ថិតនៅក្នុងអាយុបន្តពូជ។ ការគ្របដណ្តប់នៃសេវាសុខភាពមាតានេះនៅតែមានកំរិតទាបហើយនៅតែមានសេចក្តីត្រូវការ ដែលមិនរំពឹងទុកសំរាប់ការពន្យាកំណើត។ នៅព្រមពេលជាមួយគ្នានោះមានស្ត្រីជាច្រើនមិនអាចមានលទ្ធភាពទទួលយកបានការពន្លូតកូនដោយសុវត្ថិភាពទេ។

ជារៀងរាល់ឆ្នាំស្ត្រីជាចំនួនយ៉ាងច្រើនបានស្លាប់ និងរងគ្រោះដោយសារភាពស្មុគ្រស្មាញនៃការមានផ្ទៃពោះដោយសារតែភាពក្រីក្រ មិនអាចមានលទ្ធភាពទទួលបានការថែទាំសុខភាពមាតា។ អត្រាមរណៈទៅលើមាតានាឆ្នាំ ២០០០ គឺ ៤៥០ លើ ១ សែនកំណើតរស់ និងអត្រាស្លាប់របស់កុមារ នាឆ្នាំ ២០០៣ គឺ ៩៧ លើ ១.០០០ កំណើតរស់។ មូលហេតុវេជ្ជសាស្ត្រដ៏សំខាន់នៃអត្រាមរណៈរបស់មាតាមានដូចជា ការធ្លាក់ឈាមក្រោយមានកូន ជំងឺ eclampsia ពលកម្មជាឧបសគ្គ ការពន្លូតកូនគ្មានសុវត្ថិភាព ការឆ្លងរោគ (sepsis) ខ្វះអាហាររូបត្ថម្ភ និងជំងឺអេដស៍ ។

ជាទូទៅ ការចំណាយទៅបញ្ហាសុខភាពនៅក្នុងវិស័យសាធារណៈគឺមានសភាពទាបខ្លាំងណាស់ ហើយមានតួលេខតែ ២.១%នៃផល ទុនក្នុងស្រុកសរុបតែប៉ុណ្ណោះ នាឆ្នាំ២០០២[៣]។ ការដាក់ចូលឱ្យអនុវត្តនៃការប្រមូលថ្លៃសេវាមកវិញពីផ្នែកសុខភាពបានបន្ថយលទ្ធភាព ឈានទៅដល់របស់ស្ត្រីជាចំនួនភាគតិច និងក្រុមស្ត្រីដែលមានចំណូលទាប ដែលកាន់តែធ្វើឱ្យទន់ខ្សោយ ថែមទៀតដល់ភាពក្រីក្រដែលមានស្រាប់ ហើយដែលអូសបន្លាយថែមទៀតទៅលើភាពងាយរងគ្រោះរបស់ស្ត្រីចំពោះបញ្ហាសុខភាព។

<u>**វិស័យអប់រំ:**</u> ភាពមិនចេះអក្សរ គឺជាឧបសគ្គមួយសំរាប់អ្នកក្រីក្រដើម្បីកែលំអជីវិតរស់នៅរបស់ពួកគេ។ ភាពមិនចេះអក្សរបានផាត់ស្ត្រីចេញពី ដំណើរការអភិវឌ្ឍន៏ដោយខ្លួនឯង។ បើប្រៀបធៀបជាមួយនឹងបុរស-ស្ត្រីមានភាពអសមាមាត្រហួសហេតុនៅក្នុងក្រុមមនុស្សមិនចេះអក្សរ ទាំងនៅស្រទាប់យុវជននិង

[៣] UNDP (2005) របាយការណ៏អភិវឌ្ឍន៏មនុស្ស *2005*, ក្រុង New York, អង្គការ UNDP

មនុស្សធំពេញវ័យ។ ទោះបីជាក្មេងប្រុស និងក្មេងស្រីចាប់ផ្តើមបោះជំហានស្មើគ្នាចូលទៅកាន់សាលាបឋមសិក្សាដូចគ្នាក្តី ប៉ុន្តែអត្រាបោះបង់ចោលការសិក្សាក្នុងចំណោមក្មេងស្រីបានកើនឡើង យ៉ាងឆាបរហ័សជាងក្មេងប្រុសនៅថ្នាក់នីមួយៗ ជាពិសេសបន្ទាប់ពីការបញ្ចប់កំរិតមធ្យមសិក្សា។ កង្វះខាតនៃការអប់រំគឺអាចធ្វើឱ្យខូចប្រយោជន៍ដល់ការប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងភាពក្រីក្រ នៅពេលដែលអត្រានៃភាពក្រីក្រគឺមានសភាពខ្ពស់ជាងនៅតាមគ្រួសារ ដែលនៅក្នុងនោះមេផ្ទះមិនបានទទួលការអប់រំរៀបរយជាផ្លូវការ ថែមទាំងមិនបានបញ្ចប់ត្រឹមកំរិតបឋមសិក្សា។ នៅក្នុងទស្សនៈបែបនេះការបែងចែកថវិការបស់រដ្ឋាភិបាល (គិតទៅតាមភាគរយនៃផលទុនជាតិសរុប) សំរាប់ការអប់រំគឺនៅមានកំរិតទាប។ នាឆ្នាំ ២០០២ រដ្ឋាភិបាលបានបែងចែក ១.៨% នៃផលទុនក្នុងស្រុកសរុបក្នុងវិស័យអប់រំក្នុងប្រទេស។ បំណែកនៃវិស័យអប់រំក្នុងការចំណាយសំរាប់ការប្រើប្រាស់នៅតាមគ្រួសាររបស់អ្នកក្រីក្រគឺមានតិចជាង១.១%។

នៅឆ្នាំ ២០០២-២០០៣ អាត្រាចុះឈ្មោះទៅរៀនរបស់សិស្សស្រីនៅកំរិតអប់រំបឋមសិក្សានិងមធ្យមសិក្សាទុតិយភូមិគឺ ៩១% និង ២%ជាបន្តបន្ទាប់[៤] ។ ជាទូទៅស្ត្រីគឺមានចំនួនតិចបើពិនិត្យទៅលើតួលេខចុះឈ្មោះនៅកំរិតអប់រំបឋមសិក្សា មធ្យមសិក្សាបឋមភូមិ និងមធ្យមសិក្សាទុតិយភូមិ ដែលបានបកស្រាយឱ្យឃើញយ៉ាងច្បាស់កំរិត មិនចេះអក្សរយ៉ាងខ្ពស់របស់ស្ត្រីគឺ ៣៥.៩% ក្នុង ចំណោមស្ត្រីពេញវ័យ (អាយុចាប់ពី ១៥ ឆ្នាំឡើង) ហើយ ២១.១%នៃក្មេងស្រី (ដែលមានអាយុចាប់ពី ១៥-២៤)។ ការចុះឈ្មោះសុទ្ធសាធនៅក្នុងចំណោមក្មេងស្រីនៅជនបទសំរាប់កំរិតមធ្យមសិក្សា បឋមភូមិគឺ ១២.៦% នៅមធ្យមសិក្សាទុតិយភូមិគឺមានតែ ៤.១%[៥] តែប៉ុណ្ណោះ។ អត្រាអ្នកចេះអានចេះសរសេរក្នុងចំណោមស្ត្រីនៅតាមជនបទគឺ ៥៥.៦% បើប្រៀបធៀបទៅនឹងអត្រាអ្នកចេះអាន ចេះសរសេរសរុប ៧៧.៥% ក្នុងចំណោមដៃគូជាបុរស។ សមាមាត្រសិស្សស្រីនៅថ្នាក់ទី ១០-១២ នៅតែរក្សាបានប្រហែលជា ៣៤% តាំងពីឆ្នាំ ១៩៩៥ រហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ[៦] ។ មានតែ ២ % នៃចំនួនសិស្សស្រីតែប៉ុណ្ណោះដែលបានបញ្ចប់មធ្យមសិក្សាកំរិត១ ហើយចូលទៅបន្តការសិក្សា ទៅមធ្យមសិក្សាកំរិត ២ ។

---

[៤] UNDP (2005) របាយការណ៍អភិវឌ្ឍន៍មនុស្ស 2005, ក្រុង New York, អង្គការ UNDP

[៥] វិទ្យាស្ថានជាតិស្ថិតិ (2004) *របាយការណ៍សំរាប់ការជំរឿនសេដ្ឋកិច្ច-សង្គមកម្ពុជា* ឆ្នាំ 2004 នាក្រុងភ្នំពេញ, NIS.

[៦] UNIFEM et. al. (2004) *ការរំលែកបន្ទុកសំរាប់ស្ត្រី ឯកសារវាយតំលៃយ៉េនឌ័រកម្ពុជា* ឆ្នាំ 2004, នាក្រុងភ្នំពេញ អង្គការ UNIFEM.

លទ្ធភាពទទួលបានការអប់រំរបស់ក្មេងស្រីកំពុងតែមានការរីកចំរើនឡើង និងការរួមបញ្ចូលទៅក្នុងផែនការសកម្មភាព NPRS នៃអាហារូបករណ៍ដែលបានកំណត់គោលដៅ សំរាប់ឱ្យសិស្សស្រីដែលមកពីគ្រួសារក្រីក្រកំពុងតែត្រូវបានស្វាគមន៍។ ការប្តេជ្ញាចិត្តនេះត្រូវការឱ្យមានការគាំទ្រដោយការបែងចែកធនធានពិតប្រាកដទាំងឡាយ ដើម្បីធានាថាសេវានេះអាចទៅដល់ជនទាំងឡាយណាដែលត្រូវការវាបំផុតក្នុងដំណើរការបន្តនិងប្រកបដោយនិរន្តរភាព។ ព្រមពេលជាមួយគ្នានោះ គេចាំបាច់ត្រូវចាត់សកម្មភាពនានាដើម្បីធានាថា អត្រាខ្ពស់នៃការបោះបង់ចោលការសិក្សាសំរាប់ក្មេងស្រីពីសាលារៀន នឹងត្រូវបានដោះស្រាយយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ ។

កង្វះខាតលទ្ធភាពឈានទៅដល់ប្រជាពលរដ្ឋចំពោះវិស័យអប់រំស្របច្បាប់ គឺជាបញ្ហាដ៏គ្រោះថ្នាក់មួយនៅក្នុងប្រទេស ពីព្រោះថាប្រទេសជាតិមួយដែលមិនចេះអក្សរគឺជាប្រជាជាតិមួយដែលអន់ថយ។ សមាមាត្រយ៉ាងធំនៃប្រជាពលរដ្ឋ ជាពិសេសគឺស្ត្រីក្រីក្រនៅតាមជនបទពុំមានលទ្ធភាពណាមួយដើម្បីទទួលយកការអប់រំស្របច្បាប់ ហើយការយល់ដឹងនានាច្រើនតែបន្សល់ទុកឱ្យពួកគេទៅជាងាយរងគ្រោះដោយសារអាជីវកម្មទៅលើសិទ្ធិមនុស្សរបស់ពួកគេ។ បញ្ហានេះក៏ជាករណីដែលពាក់ព័ន្ធដល់លទ្ធភាពទទួលបានព័ត៌មានពីរដ្ឋាភិបាលនិងការសំរេចចិត្ត។ លទ្ធភាពដ៏ក្រីក្រដើម្បីទទួលបានពត៌មានពីរដ្ឋាភិបាលការធ្វើការសំរេចចិត្ត និងការយល់ដឹងផ្នែកច្បាប់ បានធ្វើឱ្យពួកគេត្រូវផាត់ចេញពីដំណើរអភិវឌ្ឍន៍ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងការរួមវិភាគទាន របស់ពួកគេចូលទៅក្នុងដំណើរការនៃការសំរេចចិត្តនិងការអភិវឌ្ឍន៍។ អំពើហិង្សាដែលផ្អែកទៅលើមូលដ្ឋានយេនឌ័រ៖ អំពើហឹង្សាដែលផ្អែកទៅលើមូលដ្ឋានយេនឌ័រនៅកម្ពុជាគឺជាបញ្ហាដ៏ធ្ងន់ធ្ងរមួយ និងមួយចំនួននៃករណីដែលបានរាយការណ៍មកពីអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារការចាប់រំលោភ និងការជួញដូរក៏កំពុងតែមានការកើនឡើង។ របាយការណ៍សំរាប់ពេលខាងមុខរបស់ក្រសួងកិច្ចការនារី (MoWA) ស្តីពីអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារបានបង្ហើបឱ្យដឹងថា មានចំនួន២៥% នៃស្ត្រីមានបទពិសោធន៍ឆ្លងកាត់អំពើហឹង្សាប្រភេទណាមួយមួយចំនួនដោយប្តីរបស់គេ។ កត្តាសង្គម វប្បធម៌ជាច្រើនដែលរួមមានទាំងភាពក្រីក្របាននាំឱ្យមានការកើនឡើងចំនួននៃរឿងក្តី អំពើហិង្សានៅក្នុងគ្រួសារនៅក្នុងប្រទេសនេះ ។

បន្ទាប់ពីការឆ្លងច្បាប់ស្តីពីអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារនៅរដ្ឋសភានាថ្ងៃទី ១៦ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៥ ឥលូវនេះប្រទេសកម្ពុជាក៏មានច្បាប់នានាដែលមានស្រាប់ស្តីពីអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ ការចាប់រំលោភនិងការជួញដូរមនុស្ស។ ច្បាប់ទាំងនេះគឺជានិមិត្តរូបយ៉ាងសំខាន់ទៅលើការប្តេជ្ញាចិត្តដើម្បីបន្ថយអំពើហិង្សា

ដែលផ្អែកទៅលើមូលដ្ឋានយ៉េនឌ័រ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយការឆ្លងច្បាប់នានា នៅតែមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ដើម្បីដោះស្រាយអំពើហឹង្សាដែលផ្អែកទៅលើមូលដ្ឋានយ៉េនឌ័រ និងការពង្រឹងច្បាប់ដ៏មានប្រសិទ្ធភាពនៅតែជាការប្រឈមមុខមួយ។ ជាទូទៅមន្ត្រីប៉ូលីសនិងមន្ត្រីនានាច្រើនតែព្រងើយកន្តើយចំពោះការធ្វើអន្តរាគមន៍នៅក្នុងរឿងអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ ហើយជាញឹកញាប់បដិសេធមិនធ្វើការស៊ើបអង្កេតទៅលើករណីអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ ដោយចាត់ទុករឿងក្តីទាំងនេះថាជារឿងផ្ទាល់ខ្លួនទៅវិញ។ ក៏ដូចគ្នាបែបនេះផងដែរការខិតខំប្រឹងប្រែងយ៉ាងសំខាន់ៗជាច្រើនមិនឃើញមាន ការទទួលរ៉ាប់រងដោយរដ្ឋាភិបាលឡើយ ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយច្បាប់នានាទាំងនេះទៅឱ្យទីភ្នាក់ងារអនុវត្តច្បាប់នានានិងប្រព័ន្ធតុលាការ។ និយាមជាប្រពៃណីនិងក្របសីលធម៌មិនគាំទ្រដល់ស្ត្រី ឱ្យអនុវត្តយ៉ាងពេញលេញដូចដែលបានចែងនៅក្នុងច្បាប់ទាំងនេះ។ រឿងអសោចកេរ្តិ៍ និងការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្ត ត្រូវបានភ្ជាប់មកជាមួយនឹងការរំលែកបញ្ហាក្នុងផ្ទះ(អំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ) នៅក្រៅផ្ទះហើយតាមបែបនោះស្ត្រីគ្មានបំណងដើម្បីដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅលើរឿងអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារនៅចំពោះមុខទីភ្នាក់ងារពង្រឹងច្បាប់នោះឡើយ ។

ទោះបីជាមានសកម្មភាពរបស់ប៉ូលីស ដូចជាការឆែកឆេរ និងការបិទជាបណ្តោះអាសន្នបនស្រី ប៉ុន្តែការជួញដូរមនុស្សនៅតែមានស ភាពកើនឡើងនៅក្នុងប្រទេសនេះ។ បណ្តាញជួញដូរមនុស្សដែលដំណើរដោយមន្ត្រីមានអំណាច និងសម្ព័ន្ធភាពរបស់គេ មនុស្សជាច្រើននៅក្នុងចំណោមពួកគេគឺជាមន្ត្រីរបស់រដ្ឋ ទាហាន ឬមន្ត្រីប៉ូលីសតែម្តងសុទ្ធតែមិនត្រូវបានគេធ្វើការផ្តន្ទាទោសសោះឡើយ។ ជាការគួរឱ្យសោកស្តាយរដ្ឋាភិបាលបានផ្តល់ការគាំទ្រតិចតួច ដើម្បីលើកកំពស់ដល់ការយល់ដឹងចំពោះរឿងសង្គមទៅលើបញ្ហានេះ ។

ស្ត្រីក្នុងភាពជាអ្នកដឹកនាំ: តួនាទីរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងការងារបញ្ជ្រាបនយោបាយ និងការសំរេចចិត្តទៅក្នុងក្រសួង និងនាយកដ្ឋាននានារបស់រដ្ឋាភិបាលនៅកម្ពុជា គឺកំពុងតែត្រូវបានរៀបចំឡើង ប៉ុន្តែគេនៅតែឃើញមានដំណើរការយឺតយ៉ាវជាមួយនឹងចំនួនតិចតួចពេក ដែលជាមនុស្សមានអំណាចពិតប្រាកដនៅកំរិតនីមួយៗនោះ។ មានស្ត្រីតែ ១២ រូបទេ (គឺស្មើនឹងអត្រា ៩.៨%នៃចំអាសានៈ សរុបនៅរដ្ឋសភា) ត្រូវបានជ្រើសរើសជាសមាជិកសភា នៅក្នុងការបោះឆ្នោតឆ្នាំ ២០០៣ មានការកើនឡើងចំនួន៥ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងការបោះឆ្នោត ១៩៩៨ ។

បន្ទាប់ពីការបោះឆ្នោតឆ្នាំ ១៩៩៨មក មានតែរដ្ឋមន្ត្រីដែលជាស្ត្រី ២ រូបក្នុងចំណោមក្រសួងចំនួន២៥ និងរដ្ឋលេខាធិការចំនួន ៤ ក្នុង ចំណោមសរុប ៥០ រូប។ នៅពេលដែលបញ្ហានេះ កំពុងតែមាន

ការរីកចំរើន បើទោះបីជាមិនទាន់មានអភិបាលខេត្តណាមួយដែលជាស្ត្រីនៅឡើយ។ ពីមុននេះមានស្ត្រីតែ ៤ រូបគត់ដែលស្ថិតនៅក្នុងតំណែងដែលបានតែងតាំងផ្នែកនយោបាយ និងគ្មានរដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋលេខាធិការ ឬអភិបាលខេត្តឡើយ។ មានតែ ១៤ %នៃមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ និងអ្នកគ្រប់គ្រងដែលជាស្ត្រី ហើយមានតែ ៣៣%នៃកម្មករជំនាញវិជ្ជាជីវៈ និងកម្មករ បច្ចេកទេសនៅក្នុងវិស័យសាធារណៈ ដែលជាស្ត្រី។

មុនការបោះឆ្នោតឆ្នាំ ២០០២ មានការពិភាក្សាអំពីការបង្កើតកូតាឱ្យបាន ៣០% សំរាប់ជាកៅអីទុកឱ្យស្ត្រី។ យ៉ាងណាមិញ សំណើរនេះត្រូវបានគេទាត់ចោល ហើយមានតែ ៨.៥% នៃសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ទេដែលជាស្ត្រី។ ការចូលរួមនៃចំនួនយ៉ាងច្រើនរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងផ្នែកនយោបាយនៅកំរិតមូលដ្ឋាន គឺជាជំហានយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍ទាំងវប្បធម៌ នៃការទទួលយកស្ត្រីឱ្យចូលមកកាន់អំណាច ក៏ដូចជាជំរុញឱ្យមានការប្រគល់សិទ្ធិអំណាចឱ្យទៅស្ត្រី ដែលជាអ្នកមានការរួមវិភាគទានយ៉ាងមានតំលៃដើម្បីធ្វើឱ្យ អនាគតរបស់ប្រទេសនេះមាន ភាពរុងរឿង ។

<u>វិស័យសេដ្ឋកិច្ចនិងកសិកម្ម:</u> នៅប្រទេសកម្ពុជា មាន ៦៥% កំលាំងពលកម្មផ្នែកកសិកម្ម និងចំនួន ៧៥% នៃផលិតកម្មនេសាទគឺសុទ្ធសឹងតែចេញមកពីស្នាដៃរបស់ស្ត្រី។ ភាពក្រីក្រមិនអាចត្រូវបានបន្ថយលើក-លែងតែមានគោលនយោបាយ កម្មវិធី និងថវិកាប្រកបដោយសមធម៌ទេ ដែលអាចដោះស្រាយបានស្ថានភាពនៃសេចក្តីត្រូវការរបស់ស្ត្រី។ ស្ត្រីនៅជនបទមានការទទួលខុសត្រូវប្រហែលជា៨០% នៃផលិតកម្មស្បៀង ហើយជាង៦៥%នៃស្ត្រីគឺជាប្រជាកសិករ។ ចំនួនពាក់កណ្តាលនៅក្នុងចំណោមពួកគេគឺជាអ្នកមិនចេះអក្សរ ឬមានការបញ្ចប់សាលាបឋមសិក្សា ហើយមាន៧៨% មានការចូលរួមទៅក្នុងការធ្វើសកិកម្មសំរាប់តែចិញ្ចឹមជីវិត បើប្រៀបធៀបទៅបុរសមានតែប្រហែលជា ២៩%តែប៉ុណ្ណោះ។ នៅតំបន់ជនបទគឺមានតែ ៤% នៃចំនួនស្ត្រីទេ និងប្រហែលជា ១០% នៃចំនួនបុរសដែលបានចូលខ្លួនទទួលការងារធ្វើដែលទទួលបាន ប្រាក់ខែ ។

គ្រួសារដែលមានមេគ្រួសារជាស្ត្រី គឺទំនងជាត្រូវធ្វើការផ្នែកកសិកម្មច្រើនជាងចំនួនមេគ្រួសារដែលមានបុរសជាអ្នកដឹកនាំ ហើយជាងនេះទៀត ស្ត្រីក៏ទំនងជាមនុស្សគ្មានដីធ្លី ឬមានទំហំដីតូចជាងបុរសជានិច្ច។ មានជិត ៨០% នៃកម្មករទាំងនេះបានចូលរួមទៅក្នុងការធ្វើ កសិកម្មតែសំរាប់ចិញ្ចឹមជីវិត ហើយមានប្រហែលជា៩៤% នៃកំលាំងពលកម្មនៅក្នុងវិស័យកសិកម្មដែលដៅទៅរកទីផ្សារ។ ភាគច្រើននៃស្ត្រីក៏ជាកម្មករនៅក្នុងគ្រួសារដែលមិនបានទទួលប្រាក់កំរៃ។

លទ្ធភាពឈានទៅដល់សេវាផ្សព្វផ្សាយប្រកបដោយគុណភាព គឺជាបញ្ហាធ្ងន់ធ្ងរសំរាប់ទាំងប្រជាកសិករជាបុរសនិងស្ត្រី ហើយស្ត្រីមានលទ្ធភាពតិចជាងដើម្បីទទួលបានសេវាផ្សព្វផ្សាយតិចតួចចំណែកឯការបណ្តុះបណ្តាលវិញ គឺមានលក្ខណៈអាចប្រើប្រាស់បានជាស្រេច។ ការស្រាវជ្រាវនិងការផ្សព្វផ្សាយកសិកម្ម មិនត្រូវបានប្រមូលផ្តុំទៅលើសកម្មភាពទាំងឡាយសំរាប់កសិករដែលជាស្ត្រី បើទោះបីជាបុរសនិងស្ត្រីមានទិន្នាការដៅទៅរកការងារជំនាញផ្សេងៗគ្នាក្តី។ ពុំមានយុទ្ធសាស្ត្រណាមួយរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះត្រូវបានទទួលធ្វើ ដោយរដ្ឋាភិបាលដើម្បីបញ្ជ្រាបការងារ យេនឌ័រ ទៅក្នុងវិស័យកសិកម្មនិងសេវាផ្សព្វផ្សាយកសិកម្មនៅឡើយ ។

ទោះបីជាមានជាង ៧០% នៃចំនួនប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជាត្រូវមានការងារធ្វើនៅក្នុងផលិតកម្មកសិកម្មក៏ដោយ ក៏មានចំនួនប្រហែលជា ១២ ដល់ ១៥% ក្នុងចំណោមពួកគេពុំមានដីសំរាប់ធ្វើកសិកម្មផងឡើយ។ លទ្ធភាពឈានទៅដល់នៃជនក្រីក្រចំពោះធនធានធម្មជាតិដទៃៗទៀត ដូចជាធនធានព្រៃឈើ នេសាទ និងធនធានដែលមានទំនាក់ទំនងដទៃទៀត ក៏មានបញ្ហាលំបាកផងដែរ ។

<u>ស្ត្រីនិងបញ្ហាបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្ម:</u> មនុស្សដែលបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្ម (PWD) គឺច្រើនតែត្រូវគេរើសអើងនៅគ្រប់កំរិតនៃសង្គមនៅក្នុងគ្រប់ទិដ្ឋភាពទាំងអស់។ បញ្ហាទាំងនេះបង្កឱ្យមនុស្ស ដែលបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្មត្រូវរស់នៅឯកកោតែឯកឯង ត្រូវផាត់ចេញពីចរន្តសង្គម ហើយពុំមានលទ្ធភាពដើម្បីទទួលបានសិទ្ធិ និងឱកាសស្មើៗភាពគ្នាឡើយ។ ស្ត្រីពិការវិញត្រូវប្រឈមមុខទ្វេដងទៅនឹងការរើសអើង — ទាំងស្ត្រី និងទាំងជនពិការ ដែលបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្ម ។

បញ្ហាបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្មហាក់បីដូចជាត្រូវរដ្ឋាភិបាលធ្វើព្រងើយកន្តើយ។ នៅក្នុងឱកាសទិវាពិការថ្មីៗបំផុត (ថ្ងៃទី៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៣ នេះ) គេបាននិយាយថាមានតិចជាង ២% នៃជនជាតិកម្ពុជាដែលត្រូវបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្ម។ ប៉ុន្តែផ្ទុយមកវិញ អង្គការធនាគារពិភពលោក បានធ្វើការប៉ាន់ប្រម៉ាណថាចំនួនមនុស្សដែលបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្ម ដែលកំពុងរស់នៅកម្ពុជាគឺមានប្រមាណជា ២០% ឯណោះ ។

បញ្ហាទឹក និងអនាម័យវិញ ស្ត្រីពិការគឺជាមនុស្សងាយរងគ្រោះជាទីបំផុត។ ពោលគឺពុំមានបង្គន់អនាម័យ ឬបន្ទប់ទឹក ឱ្យបានត្រឹមត្រូវជូនស្ត្រី ដែលជាមនុស្សពិការបានឡើយ។ នៅក្នុងករណីជាច្រើនពួកគេកំពុងតែរស់នៅក្នុងបរិស្ថានមួយមិនមានអនាម័យសោះឡើយ។

មនុស្សដែលមានបញ្ហាខាងការមើល ស្តាប់ និងនិយាយ គឺគ្មានលទ្ធភាពឈានទៅដល់ការអប់រំបានឡើយ។ មនុស្សស្ទើតែទាំងអស់ មិនអាចអាន ឬសរសេរទេ។ ជាងនេះទៅទៀត កុមារដែលបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្មនោះ មិនអាចចូលរៀនបាននឹងគេ ឬត្រូវឈប់រៀនកណ្តាលទីពីព្រោះតែអាគារនៅសាលារៀនពុំមានផ្លូវរាបទ្រេតជំរាលឡើងចុះបានឡើយ។

ស្ត្រីពិការត្រូវរងគ្រោះច្រើនជាងពីអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ។ ប្តីរបស់គេសឹងតែបោះបង់ពួកគេចោលបន្ទាប់ពីពួកគេត្រូវរងភាពពិការនោះ។ មានករណីជាច្រើននៃស្ត្រីពិការត្រូវគេធ្វើអាជីវកម្ម។ ភាពក្រីក្រអាចត្រូវបានបន្ថយនៅពេលណាសេចក្តីត្រូវការនៃក្រុមមនុស្សងាយរងគ្រោះបំផុត ត្រូវបានដោះស្រាយ — ជាពិសេស គឺស្ត្រីដែលបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្មតែម្តង។

__ប្រព័ន្ធតុលាការ:__ ប្រព័ន្ធតុលាការខ្វះភាពឯករាជ្យ សមត្ថភាព និងតម្លាភាព។ ប្រទេសនេះបានទទួលបានវឌ្ឍនភាពតិចតួចនៅក្នុងការកែតំរង់ប្រព័ន្ធ យុត្តិធម៌របស់ខ្លួន។ មន្ត្រីថ្នាក់ខ្ពស់ និងមេដឹកនាំគណបក្សនយោបាយមិនត្រូវបានផ្តន្ទាទោស សូម្បីតែនៅពេលដែលពួកគេបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសធ្ងន់ធ្ងរ។ ប៉ូលីសឃុំខ្លួនជនសង្ស័យ ហើយធ្វើទុក្ខទោសដោយព្យាយាមដកយកចំលើយសារភាព ពីជនសង្ស័យដែលគ្មានលទ្ធភាពទៅរក មេធាវីបាន។

__បញ្ហាដីធ្លី:__ លទ្ធភាពឈានទៅដល់ដីធ្លី គឺជាកត្តាយ៉ាងសំខាន់សំរាប់ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងសន្តិសុខស្បៀង។ លទ្ធភាពឈានទៅដល់ដីធ្លី ប្រកបដោយសុវត្ថិភាព ជាពិសេសក្នុងចំណោមស្ត្រីគឺនៅតែជាបញ្ហាសំពាធនៅប្រទេសកម្ពុជា។ ការរឹបអូសយកដីធ្លីបន្តជាបញ្ហាជាសារវន្តនៅទូទាំងប្រទេស។ ជំលោះដីធ្លីជាច្រើន មានពាក់ព័ន្ធដល់ការប្រកាសកម្មសិទ្ធិ ដោយក្រុមមនុស្ស និងបុគ្គលដែលមានអំណាច។ សម្បទានដែលបានផ្តល់ទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនឯកជនដោយរដ្ឋាភិបាល ជាហេតុនាំទៅដល់ការកើនឡើងនៃភាពគ្មានដីធ្លី។ ស្ត្រីជាពិសេសក្នុងចំណោមមេគ្រួសារដែលជាស្ត្រីគឺត្រូវទទួលឥទ្ធិពល ច្រើនជាងបុរសជាមួយនឹងគោលនយោបាយនេះ និងការចាប់យកដីធ្លី ។

៣. អនុសាសន៍

- គឺថាការពិចារណាទៅលើសមភាពយ៉េនឌ័រ នៅក្នុងវិស័យផ្សេងៗគ្នានៃ NSDP ដោះស្រាយយ៉ាងសមស្របទៅនឹងសេចក្តីត្រូវការ ដែលធ្វើអវិកលកម្មទៅលើស្ត្រី ហើយការវិភាគអំពីយេនឌ័រ ត្រូវតែបានដំណើរការជាមុន ។

- ត្រូវធានាថា សេវាថែទាំសុខភាព ជាពិសេសគឺសេវាថែទាំសុខភាពមាតានិងទារក គឺត្រូវមានលក្ខណៈងាយស្រួលជាស្រេចនៅ ក្នុងតំបន់ជនបទ និងសំរាប់បញ្ហានេះ រដ្ឋាភិបាលចាំបាច់ត្រូវតែបែងចែកថវិការបន្ថែមទៀតទៅក្នុងវិស័យសុខាភិបាល ។
- ត្រូវធានាថា សេវាថែទាំសុខភាពដែលអាចបង់ប្រាក់បាន ត្រូវមានលក្ខណៈងាយស្រួលជាស្រាប់សំរាប់អ្នកមានចំណូលទាប និងកម្មករចំណាកស្រុកនៅក្នុងទីក្រុងនានា ដូចជាក្រុងភ្នំពេញ ជាដើម ។
- ត្រូវធានាថា គួរតែមានកំណើននៅក្នុងការបែងចែកថវិការរបស់រដ្ឋសំរាប់វិស័យអប់រំ ជាពិសេសសំរាប់ការពង្រីកការអប់រំដល់ សិស្សស្រីដោយឆ្លងតាមអាហារូបករណ៍សំរាប់សិស្សស្រីនៅទូទាំងប្រទេស ។
- ត្រូវធានាថា គំនិតផ្តួចផ្តើមនានាគឺត្រូវមាននៅហ្នឹងកន្លែងដើម្បីអប់រំ និងធ្វើឱ្យមានការចាប់ អារម្មណ៍ដល់ប្រជាពលរដ្ឋនៅមូលដ្ឋាន ជាពិសេសគឺស្ត្រី ។
- រដ្ឋាភិបាលចាំបាច់ត្រូវធ្វើការខិតខំប្រឹងប្រែងជាសំខាន់ ដើម្បីធ្វើឱ្យអ្នកពាក់ព័ន្ធ ដែលរួមមានស្ថាប័នពង្រឹងច្បាប់ យល់ដឹងអំពី ច្បាប់ស្តីពីអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ ការចាប់រំលោភ និងការជួញដូរមនុស្ស ។
- ត្រូវធានាថា ទិន្នន័យ និងព័ត៌មានដែលបែងចែកយេនឌ័រ ដែលកំណត់ស្ថានភាពឋានៈសមភាពយេនឌ័រនៅក្នុងវិស័យផ្សេងៗគ្នា គឺត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយយ៉ាងទូលំទូលាយ ។
- ត្រូវអនុម័តទៅលើកូតាសំរាប់ស្ត្រីនៅតាមឃុំ-សង្កាត់ ក្រុមប្រឹក្សា រដ្ឋសភា និងឋានៈគ្រប់គ្រង និងឋានៈជំនាញនានានៅក្នុងវិស័យ រដ្ឋាភិបាល ។
- ត្រូវធានាថា កម្មវិធីផ្សព្វផ្សាយកសិកម្ម ដែលរួមមានការផ្ទេរបច្ចេកវិទ្យា និងកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលជំនាញ ត្រូវរួមបញ្ចូលស្ត្រី ឱ្យ បានច្រើនថែមទៀតទៅក្នុងការបញ្ជូនសេវា ។
- យុទ្ធសាស្ត្រ និងការបែងចែកថវិការ ចាំបាច់ត្រូវដោះស្រាយដល់សេចក្តីត្រូវការជាពិសេសរបស់មនុស្ស ជាពិសេសគឺស្ត្រីដែល បាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្ម ។
- មានសេចក្តីត្រូវការមួយសំរាប់ការធ្វើអន្តរាគមន៍ទៅលើកម្មវិធី សំដៅពង្រីកជំនាញភាពជាអ្នកដឹកនាំ និងឆន្ទៈនៃអ្នកដឹកនាំ ដែលជាស្ត្រីប្រកបដោយសក្តានុពលភាព ទាំងនៅកំរិតក្នុងស្រុក និងកំរិតជាតិ សំដៅបង្កើនការចូលរួមទៅក្នុងស្ថាប័នធ្វើការសំរេចចិត្ត ដូចជារដ្ឋសភា និងក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ។

ចំពោះពត៌មានបន្ថែមស្តីពីបញ្ហាដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារនេះ សូមទាក់ទងជាមួយ ៖

អង្គការយេនឌ័រ និងអភិវឌ្ឍន៍ដើម្បីកម្ពុជា (GAD/C)

ទូរសព្ទ័លេខ: ៨៩៥-២៣ ២១៥ ១៣៧ អ៊ីម៉ែល: gad@online.com.kh

សកម្មភាពដោះមីនដើម្បីមនុស្សធម៌

១. សេចក្ដីផ្ដើម

បើទោះបីជាមានការរីកចំរើនជាក់ស្ដែងមួយចំនួន ក្នុងឆ្នាំ២០០៥ នៅក្នុងការធ្វើផែនការ ការបំផ្លាញគ្រាប់មីន ឃ្លាំងស្ដុកមីន ការដោះមីន ការអប់រំអំពីគ្រោះថ្នាក់ដោយសារមីន ការស្រាវជ្រាវ ជំនួយ ចំពោះជនរងគ្រោះដោយសារមីន និងការគ្រប់គ្រងទិន្នន័យក៏ដោយ ប៉ុន្ដែការធ្វើឱ្យប្រសើរ ឡើង និងកំណែទំរង់មួយចំនួននៅតែត្រូវបន្ដធ្វើ ប្រសិនបើកម្ពុជាចង់សំរេចឱ្យបានទៅតាម គោលបំណង និងការប្ដេជ្ញាចិត្តរបស់ខ្លួនចំពោះសន្ធិសញ្ញាស្ដីពីការហាមឃាត់គ្រាប់មីន។ ប្រសិនបើ ស្ថានភាពនៃការបោសសំអាតគ្រាប់មីនមិនត្រូវបានកែលំអឱ្យប្រសើរទេ នោះទំនងជារដ្ឋាភិបាល កម្ពុជានឹងត្រូវស្វែងរកការពន្យាឱសានវាទនៅក្នុងមាត្រា ៥ ខែ មីនា ២០១០។

ទោះជាយ៉ាណាក្ដី មានលទ្ធភាពច្រើនណាស់ក្នុងការបង្កើនការលុបបំបាត់បញ្ហា ការបោស សំអាតគ្រាប់មីន និងយុទ្ធភ័ណ្ឌមិនទាន់ផ្ទុះ ស្របតាមវិធីសាស្ដ្រដែលមានស្រាប់ ដោយអនុវត្តផ្ដោតលើ លទ្ធផល និងប្រសិទ្ធភាព គិតទាំងពេលវេលា និងការចំណាយ។

ការផ្លាស់ប្ដូរផ្នែកស្ថាប័ន និងប្រតិបត្តិការមួយចំនួន ត្រូវបានផ្ដួចផ្ដើមគំនិត និងត្រូវបញ្ជាក់ អះអាងឱ្យបានច្បាស់ ប្រសិនបើកម្ពុជាចង់បន្ដកាត់បន្ថយការគំរាមកំហែងដោយសារគ្រាប់មីន និងយុទ្ធភ័ណ្ឌមិនទាន់ផ្ទុះ នៅក្នុងចំណោមសហគមន៍ដែលរងការប៉ះពាល់ខ្លាំងបំផុត និងរួមចំណែកដល់ការ កាត់ បន្ថយភាពក្រីក្រ និងការអភិវឌ្ឍន៍ជារួម។

ផ្អែកលើឱសានវាទសំរាប់ការបោសសំអាតមីននៅកម្ពុជា គឺមានរយៈពេល ៥ឆ្នាំ រាប់ពីពេលនេះ ប៉ុន្ដែជាក់ស្ដែងតួលេខនៃគ្រោះថ្នាក់ដោយសារមីននៅកម្ពុជាស្ថិតក្នុងកំរិតខ្ពស់បំផុតនៅក្នុងពិភពលោក ដូច្នេះគំនិតផ្ដួចផ្ដើមដែលស្នើឡើង រួមមាន :

- ការយកចិត្តទុកដាក់លើតំបន់ព្រំដែនដែលមានគ្រាប់មីនច្រើន ដែលជាកន្លែងមានគ្រោះថ្នាក់ ដោយសារមីន។
- កាត់បន្ថយតំបន់សង្ស័យថាមានមីន តាមរយៈការធ្វើជាបញ្ជីឈ្មោះ និងវាយតំលៃតំបន់ទាំងឡាយ ដែលអ្នកភូមិបានចូលកាន់កាប់វិញ។

- ប្រតិបត្តិការសំដៅរកលទ្ធផល/ចំណាយដោយប្រសិទ្ធិភាពដើម្បីប្រើប្រាស់ពេលវេលា ជាអប្បរមា ក្នុងការលុបបំបាត់បញ្ហាដោយសារគ្រាប់មីន/យុទ្ធភ័ណ្ឌមិនទាន់ផ្ទុះ។

រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបន្តគាំទ្រយ៉ាសកម្ម នូវសន្ធិសញ្ញាស្តីពីការហាមឃាត់គ្រាប់មីន ហើយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល មានបំណងថែរក្សាប្រតិបត្តិការរបស់ខ្លួនរយៈពេលយូរអង្វែង ដូចម្ចាស់ជំនួយសន្យារក្សាការគាំទ្ររបស់ខ្លួនចំពោះការដោះមីនដើម្បីមនុស្សធម៌ រហូតទាល់តែការគំរាមកំហែងត្រូវបានកាត់បន្ថយ ដល់កំរិតមួយដែលអាចទទួលយកបាន និងអនុគ្រោះបាន។

ម៉ុល ម៉ូវ គឺជាមេគ្រួសារដែលមានសមាជិក ៨នាក់ ដែលបានចាកចេញពីខេត្តតាកែវ ទៅរស់នៅប៉ៃលិន អស់រយៈពេល ៤ឆ្នាំ មកហើយ ដើម្បីផ្លាស់ប្តូរមុខរបរចិញ្ចឹមជីវិត។ នៅពេលមកដល់ភូមិ ទំនប់ ស្ថិតនៅក្នុងឃុំ ស្ទឹងត្រង់ ម្ចាស់ផ្ទះបានជូនយោបល់ឱ្យគាត់ទៅរស់នៅក្នុងតំបន់ដែល មិនទាន់បានដោះមីន។ ពេលនោះ ម៉ុល ម៉ូវ ត្រូវដោះមីនលើដីនោះជាមុនសិន ដើម្បីធ្វើកសិកម្ម។ ក្នុងរយៈពេល ១ឆ្នាំ គាត់បានរកឃើញ និងបោសសំអាត គ្រាប់គ្រោះថ្នាក់ជាង ៥០គ្រាប់ ហើយកូនប្រុសអាយុ ៨ឆ្នាំ ម្នាក់បានរងរបួស និងបងប្រុសរបស់គាត់ម្នាក់បានស្លាប់ នៅពេលរៀបចំកំទេចយុទ្ធភ័ណ្ឌមិនទាន់ផ្ទុះមួយគ្រាប់។ ក្រោយរយៈពេល ១ឆ្នាំ ម្ចាស់ផ្ទះបានសុំឱ្យ ម៉ុល ម៉ូវ ផ្លាស់ទីកន្លែង ពីដីដែលបានបោសសំអាតរួច ហើយរកដីផ្សេងទៀតដើម្បីធ្វើកសិកម្ម។ ពេលនេះ ម៉ុល ម៉ូវ ត្រូវចាកចេញពីដីដែលគាត់បានធ្វើកសិកម្ម ទៅរស់នៅលើដីដែលមិនទាន់ដោះមីននៅកន្លែងផ្សេងទៀត។

២. បញ្ហាគន្លឹះ

- អាជ្ញាធរជាតិបានសំដែងនូវចំណាប់អារម្មណ៍កាន់តែខ្លាំង និងសកម្មក្នុងការសំរបសំរួលរបស់ខ្លួនជាមួយប្រតិបត្តិករ និងម្ចាស់ជំនួយ តាមរយៈកិច្ចប្រជុំសំរបសំរួលកាន់តែទៀងទាត់ ពោលគឺក្រុមការងារបច្ចេកទេស និងវេទិកាកំចាត់មីន។ គេបានកត់សំគាល់ឃើញនូវការ កែលំអជាពិសេសចំពោះការគាំទ្រ MAPUs (ដើម្បីកំណត់អាទិភាពត្រឹមត្រូវ និងបែងចែកដីដែល បានដោះមីនរួច) ការអប់រំអំពីគ្រោះថ្នាក់ដោយសារមីន ការគ្រប់គ្រងទិន្នន័យ និងការទទួលស្គាល់។ ប៉ុន្តែ

គួរចាប់អារម្មណ៍ជាពិសេសតាមរយៈការបញ្ចប់ការកែទំរង់អជ្ញាធរកម្ពុជាគ្រប់គ្រងសកម្មភាពកំចាត់មីន និងជួយជនពិការដោយសារមីន (CMAA) ។

- គេបានកត់សំគាល់ឃើញនូវការបន្តការយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះការវិវឌ្ឍន៍លើការយកលំនាំធ្វើការងារតាម និងការកាត់បន្ថយការចំណាយក្នុងចំណោមប្រតិបត្តិករ ដែលស្ថិតនៅក្រោមការណែនាំនិងសំពាធរបស់ម្ចាស់ជំនួយ ។ ផ្អែកតាមកំរិតដែលបន្តកើតមាននូវការគ្រោះថ្នាក់ ដោយសារមីននិងយុទ្ធភ័ណ្ឌមិនទាន់ផ្ទុះនៅកម្ពុជានេះក៏ត្រូវស្របគ្នានឹងការកសាងយុទ្ធសាស្រ្តល្អៗ នៅក្នុងវិស័យការកំទេចចោលគ្រឿងផ្ទុះ (EOD) ការទទួលស្គាល់ការងារដែល សំរេចបានដោយវិស័យក្រៅផ្លូវការ រួមមានអ្នកដោះមីននៅតាមភូមិ ការកសាងនូវប្រព័ន្ធត្រួតពិនិត្យគុណភាព ការកសាងសមត្ថភាពវិភាគលំអិតទិន្នន័យដែលប្រមូលបាន និងការថែរក្សាកំរិតផ្តល់មូលនិធិសំរាប់ការដោះមីនដើម្បីមនុស្សធម៌នៅកម្ពុជា ។
- ជំនួយសង្រ្គោះចំពោះជនរងគ្រោះ: តំរូវការរបស់អ្នកដែលនៅរស់មានជីវិតរួមមាន សេវាស្តារវេជ្ជសាស្រ្ត ការស្តារកាយសម្បទា និងការគាំទ្រចិត្តសាស្រ្តសង្គម ការធ្វើសមាហរណកម្មសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងច្បាប់ដើម្បីការពារសិទ្ធិជនរងគ្រោះនិងជនពិការ ។ មានមូលដ្ឋានទិន្នន័យមួយដ៏ល្អស្តីពីការរងគ្រោះថ្នាក់ ប៉ុន្តែមានតិចតួចលើជំនួយចំពោះជនរងគ្រោះដោយសារមីន ។ ដើម្បីធានានិរន្តរភាព និងជៀសវាងនូវការបែកចែក ដោយមិនចាំបាច់ចំពោះអ្នកនៅមានជីវិត ឬ ចំពោះគ្រួសាររបស់អ្នកដែលបានរងរបួស ឬស្លាប់ ជំនួយសង្គ្រោះគួរត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាផ្នែកមួយនៃការធ្វើផែនការអភិវឌ្ឍន៍ទូទៅសំរាប់សហគមន៍របស់ពួកគេជារួម ។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយនៅពេលជាមួយគ្នានោះដែរ ក៏គួរមានសកម្មភាពជាក់លាក់មួយចំនួន សំដៅជួយដល់អ្នកដែលរួចជីវិតពីគ្រោះថ្នាក់ដោយសារមីននិងជនពិការផ្សេងទៀត រួមមានទាំងការធានាឱ្យមាននូវមជ្ឈមណ្ឌលស្តារលទ្ធភាពពលកម្ម ជំនួយ និងឱកាសសំរាប់សមាហរណកម្ម សេដ្ឋកិច្ចសង្គមឡើងវិញ ។
- តួនាទីរបស់សហគមន៍មូលដ្ឋានក្នុងការធ្វើផែនការណែនាំ និងការអនុវត្តន៍ប្រតិបត្តិការដោះមីនត្រូវតែទទួលស្គាល់ និងគាំទ្រដោយវិស័យផ្លូវការ និងការគិតគូរទុកជាមុននូវការផុតរយ:ពេល និងអស់ធនធានដែលមានសព្វថ្ងៃសំរាប់ការដោះមីនដើម្បីមនុស្សធម៌ ។ ការផ្តល់អំណាចដល់ប្រជាជននៅមូលដ្ឋានឱ្យមានតួនាទីឈានមុខ ក្នុងការងារគ្រាប់មីន និងយុទ្ធភ័ណ្ឌមិនទាន់ផ្ទុះ អាចនាំទៅដល់ការកាត់បន្ថយការគំរាមកំហែង និងដោះស្រាយបញ្ហាបាន ។

៣. អនុសាសន៍

ចំពោះរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា

- បញ្ចប់កំណែទំរង់ CMAA ។
- កសាងសមត្ថភាពបកស្រាយ និងវិភាគទិន្នន័យជាតិ ដើម្បីដឹកនាំវិស័យដែលមានការសំរបសំរួលស្អិតរមួត និងរួមបញ្ចូលរាល់អ្នកពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ។
- កសាងយុទ្ធសាស្ត្រ UXO/EOD ដែលរួមមានសមាសភាពពីស្ថាប័នសំខាន់ៗរបស់រដ្ឋាភិបាល ។
- ស្រាយបំភ្លឺតួនាទី និងសមត្ថកិច្ចរបស់កងយោធពលខេមរភូមិន្ទ ។
- បង្កើនការគាំទ្រចំពោះ MAPUs ។
- បង្កើនមូលនិធិរបស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះវិស័យនេះ ។
- បង្កើនការគាំទ្ររបស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះជនរងគ្រោះដោយសារមីន សំរាប់ការធ្វើសមាហរណកម្មឡើងវិញ ។
- អនុម័តច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនពិការ ។

ចំពោះម្ចាស់ជំនួយ

- រក្សានូវកំរិតមូលនិធិសំរាប់ការដោះមីនដើម្បីមនុស្សធម៌នៅកម្ពុជាអាចជាការសន្យារយៈពេលច្រើនឆ្នាំ ។
- គាំទ្រនូវការកំណត់យុទ្ធសាស្ត្រឆ្លាស់ និងការបង្កើតថ្មីតាមរយៈការស្រាវជ្រាវ និងគំរោងសាកល្បង ។
- ធានាថាថែរក្សាក្នុងកំរិតខ្ពស់នូវមូលនិធិគាំទ្រចំពោះការកាត់បន្ថយគ្រោះថ្នាក់ ជំនួយចំពោះជនរងគ្រោះ និងការអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ ។

ចំពោះអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល

- ធ្វើការជិតស្និទ្ធទៅតាមតំរូវការរបស់សហគមន៍ ។ ស្នើឡើងនូវយុទ្ធសាស្ត្រឆ្លាស់ដើម្បីផ្តល់អំណាចដល់សហគមន៍ និងធ្វើឱ្យសកម្មភាពកំចាត់មីនមាននិរន្តរភាព ។
- រក្សាកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងកាត់បន្ថយការចំណាយ ក្នុងការបោសសំអាតគ្រាប់មីនក្នុងឯកតាជាម៉ែត្រការ៉េ ។
- រក្សាការសំរបសំរួលក្នុងកំរិតខ្ពស់ជាមួយរដ្ឋាភិបាល និងក្នុងវិស័យដោះមីនដើម្បីមនុស្សធម៌ ព្រមទាំងជាមួយអង្គការអភិវឌ្ឍន៍នានា ។

- ទទួលស្គាល់ថា អ្នកដែលរួចជីវិតពីគ្រាប់មីន និងប្រជាជនរស់នៅក្នុងសហគមន៍ដែលរង ការប៉ះពាល់ដោយសារមីន មានតំរូវការដោយឡែក ហើយបញ្ចូលតំរូវការរបស់ពួកគេ ទាំងនៅក្នុងកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍ និងនីតិសម្បទា។

ចំពោះពត៌មានបន្ថែមស្ដីពីបញ្ហាដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារនេះ សូមទាក់ទងៈ យុទ្ធនាការប្រឆាំងគ្រាប់មីននៅកម្ពុជា (CamBan) ទូរសព្ទ័លេខៈ ៨៩៥-២៣ ៨៨០៤៥៥ អ៊ីម៉ែលៈ camban@online.com.kh

ផ្នែកសិទ្ធិកុមារ

១. សេចក្តីផ្តើម

សេចក្តីថ្លែងការណ៍ស្តីពីសិទ្ធិកុមារ គឺបំពេញបន្ថែមទៅលើឯកសារផ្សេងៗទៀតដោយសារសិទ្ធិកុមារមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងគ្រប់វិស័យទាំងអស់។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះត្រូវបានរៀបចំដោយគណៈកម្មាធិការអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីសិទ្ធិកុមារដែលជាសម្ព័ន្ធអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលជាតិ និងអន្តរជាតិចំនួន៤០ធ្វើការរួមគ្នាដើម្បីលើកកំពស់ការយល់ដឹងអំពីសិទ្ធិកុមារ ធ្វើការងារតស៊ូមតិ និងតាមដានការអនុវត្តន៍អនុសញ្ញាអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិកុមារក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។

ដើម្បីអនុវត្តកិច្ចការនេះ រាជរដ្ឋាភិបាលបង្កើតបន្ថែមនូវគោលនយោបាយសាធារណៈដែលទាក់ទងនឹងកុមារ ពង្រឹងភាពជាអ្នកដឹកនាំ ការប្តេជ្ញាចិត្ត និងបង្កើនធនធានសំរាប់ស្ថាប័នទាំងឡាយរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារ ក្នុងគោលបំណងធ្វើឱ្យកុមារក្រីក្រ និងកុមារងាយរងគ្រោះទទួលបាននូវអត្ថប្រយោជន៍ពីការអភិវឌ្ឍន៍របស់កុមារកម្ពុជា។

"យើងទាំងអស់គ្នាត្រូវតែលើកឡើងអំពីការវិនិយោគទៅលើកុមារ។ សុខុមាលភាពរបស់កុមារមិនត្រឹមតែជា កាតព្វកិច្ចតាមផ្លូវសីលធម៌នៅក្នុងសង្គមប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែវាជាកត្តាគន្លឹះមួយផងដែរ ដើម្បីឱ្យមានការរីកចំរើនផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចប្រកបដោយនិរន្តរភាពនាពេលអនាគត និងជាធាតុផ្សំមួយនៅចំនុចកណ្តាលនៃយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ" ។

២. បញ្ហាសំខាន់ៗ

<u>*ការអនុវត្តន៍ និងការតាមដានការអនុវត្តន៍អនុសញ្ញាអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិកុមារ*</u>

ក្រុមប្រឹក្សាជាតិកម្ពុជាដើម្បីកុមារដែលបានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៩៥ ដោយអនុក្រឹត្យជាអង្គភាពសម្របសម្រួលក្នុងកិច្ចការតស៊ូមតិ និងការតាមដានការអនុវត្តន៍អនុសញ្ញាអង្គការសហប្រ-ជាជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិកុមារនៅកម្ពុជាក្នុងនាមជារដ្ឋហត្ថលេខី។ ដើម្បីអនុវត្តការងារឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាពក្នុងគោលបំណងលើកកំពស់សិទ្ធិកុមារនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ក្រុមប្រឹក្សាជាតិកម្ពុជាដើម្បីកុមារបានបង្កើតនូវអនុគណៈកម្មការ (អន្តរក្រសួង) ចំនួន៤ : ១).អនុគណៈកម្មការប្រឆាំង ការជួញដូរ និងកេង-ប្រវ័ញ្ចលើកុមារ ២).អនុគណៈកម្មការពលកម្មកុមារ ៣).អនុគណៈកម្មការរៀបចំតាក់តែងច្បាប់ និង

៤).អនុគណៈកម្មការអភិវឌ្ឍន៍កុមារតូច ព្រមទាំងគោលនយោបាយ និងផែនការជាតិមួយចំនួនទាក់ទងនឹងកុមារ ដូចជាឯកសារ "កម្ពុជាដើម្បីកុមារ" និង ផែនការជាតិ៥ឆ្នាំប្រឆាំងការជួញដូរ និងកេងប្រវ័ញ្ចផ្លូវភេទលើកុមារ២០០០-២០០៤។

ទន្ទឹមនឹងការខិតខំប្រឹងប្រែងខាងលើនេះ ក៏គេសង្កេតឃើញថាក្រុមប្រឹក្សាជាតិកម្ពុជាដើម្បីកុមារនៅតែពុំទាន់មានដំណើរការរលូននៅឡើយ ដោយខ្វះខាតបុគ្គលិកនិងមន្ត្រីផ្ទាល់របស់ខ្លួនសំរាប់ដំណើរការក្នុងអង្គភាព ដោយបុគ្គលិក សុទ្ធតែខ្ចីពីក្រសួងផ្សេងៗជាសមាជិក។ ហើយបើមើលទៅឃើញថា ក្រុមប្រឹក្សានេះហាក់បីដូចជាស្ថិតនៅក្រោមក្រសួង សង្គមកិច្ច អតីតយុទ្ធជន និងយុវនីតិសម្បទាតែ១។ ដោយសារប្រធានក្រុមប្រឹក្សានេះជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសង្គមកិច្ច អតីតយុទ្ធជននិងយុវនីតិសម្បទាជាហេតុធ្វើឱ្យមានការលំបាកលើសិទ្ធិក្នុងការទំនាក់ទំនង ជាមួយសមាជិករបស់ខ្លួន ជាក្រសួងនិងស្ថាប័នផ្សេងៗ ដែលមានឋានៈស្មើ ឬ ខ្ពស់ជាង។ ប្រសិនបើក្រុមប្រឹក្សានេះមានឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីជាប្រធាន នោះការងារក្នុងដំណើរការអនុវត្តន៍សិទ្ធិកុមារ នៅកម្ពុជាកាន់តែមានប្រសិទ្ធិភាព។ មានចំនុចសំខាន់ខ្លះៗដែលគួរតែធ្វើការកែលំអក្នុងដំណើរការការងាររបស់ក្រុមប្រឹក្សាជាតិកម្ពុជាដើម្បីកុមារ ដូចជា ១).បណ្តាញការងារ និងសកម្មភាពរបស់ក្រុមប្រឹក្សាជាតិ កម្ពុជាដើម្បីកុមារពុំទាន់គ្របដណ្តប់នៅទូទាំងប្រទេសនៅឡើយ។ ២). ក្រុមប្រឹក្សានៅពុំទាន់ មានប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងព័ត៌មានដើម្បីគ្រប់គ្រងពីស្ថានភាពរបស់កុមារ និងតាមដានការអនុវត្តន៍អនុសញ្ញា អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិកុមារនៅឡើយ។

<u>គ្រឿងញៀន</u>

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានខិតខំប្រឹងប្រែងយ៉ាងខ្លាំងក្នុងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងបញ្ហាគ្រឿងញៀនដោយបាន ១) បង្កើតឡើងនូវអាជ្ញាធរជាតិប្រយុទ្ធប្រឆាំងគ្រឿងញៀន ២) មន្ទីរប្រឆាំងគ្រឿងញៀននិងបណ្តាញកំចាត់គ្រឿងញៀនគ្រប់ខេត្តក្រុងទូទាំងប្រទេស ៣) ព្រមទាំងបានបង្កើតច្បាប់ស្តីពីការត្រួតពិនិត្យគ្រឿងញៀន ៤) ផែនការជាតិ៥ឆ្នាំស្តីពីការប្រឆាំងគ្រឿងញៀន ៥) អនុសាសន៍១០ចំនុចរបស់ឯកឧត្តមឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី ស ខេង និងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការប្រឆាំងគ្រឿងញៀន ពីបណ្តាប្រទេសជិតខាងដូចជា ថៃ ឡាវ វៀតណាម និងចិន ។ល។

ថ្វីបើមានវិធានការជាច្រើនពីរដ្ឋាភិបាលហើយក៏ដោយក៏ចំនួនអ្នកប្រើប្រាស់គ្រឿងញៀនមានការកើនឡើងជារៀងរាល់ឆ្នាំ។ ក្នុងឆ្នាំ២០០៤ មានអ្នកប្រើប្រាស់គ្រឿងញៀនចំនួន ៥.៥០២ នាក់

និងឆ្នាំ២០០៥ មានចំនួន ៦.៨៧៦ នាក់[៧]។ តាមការប៉ាន់ស្មានចំនួនអ្នកប្រើប្រាស់ គ្រឿងញៀនពិតប្រាកដ អាចស្មើនឹងចំនួនដែលរកឃើញនេះគុណនឹង៥ ឬ ១០ ហើយ ៣០%នៃ អ្នកប្រើប្រាស់គឺជាកុមារ។ បច្ចុប្បន្នការប្រើបំពាននូវប្រភេទគ្រឿងញៀនសំយោគ បាននិងកំពុង លុកលុយរីកសាយ យ៉ាងខ្លាំង នៅក្នុងក្រុមយុវជនក្រីក្រ ដែលជាហេតុងាយបង្កឱ្យកាន់តែមានបាតុភាពអសកម្មនៅក្នុងសង្គម។ បញ្ហាដែល គួរឱ្យព្រួយបារម្ភជាងនេះទៅទៀតនោះ គឺការឆ្លងមេរោគហ៊ីវ/អេដស៍ តាមរយៈការ ប្រើម្ជុល សេរាំងរួមគ្នាក្នុងការចាក់បញ្ចូលគ្រឿងញៀនទៅក្នុងសាច់ និងការរួមភេទមិនធានាសុវត្ថិភាព។ ថ្នាំញៀនបានធ្វើឱ្យ ប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងទៅដល់សន្តិសុខសង្គម សុខមាលភាព ក៏ប៉ុន្តែការផ្សព្វផ្សាយ ស្តីពីផលវិបាក នៃការប្រើប្រាស់ សារធាតុញៀនពុំទាន់បានទូលំទូលាយនៅឡើយក្នុងរង្វង់សិស្សសាលា និងកុមារតាមសហគមន៍។ ម្យ៉ាងទៀតកម្ពុជានៅមានកង្វះខាតមជ្ឈមណ្ឌលព្យាបាល ថែទាំ និងស្តារនិតិសម្បទាកុមារដែលប្រើប្រាស់គ្រឿងញៀន។

<u>ហ៊ីវ/អេដស៍</u>

រាជរដ្ឋាភិបាលទទួលបានជោគជ័យយ៉ាងច្រើន លើការបង្ការទប់ស្កាត់ការរីករាលដាលនៃការចម្លងជម្ងឺអេដស៍ដោយបានបង្កើតឡើងនូវអាជ្ញាធរជាតិប្រយុទ្ធនឹងជម្ងឺអេដស៍ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិ ប្រយុទ្ធនឹងជម្ងឺអេដស៍សើរស្បែកនិងកាមរោគ និងមានលេខាធិការដ្ឋាន និងការិយាល័យប្រយុទ្ធនឹង ជម្ងឺអេដស៍គ្រប់ខេត្តក្រុងទាំងអស់ទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា[៨]។ ការអនុវត្តន៍យុទ្ធសាស្ត្រប្រើប្រាស់ស្រោមអនាម័យ ១០០% នៅទូទាំងប្រទេសបានទទួលនូវលទ្ធផលល្អប្រសើរ ហើយជាពិសេសអត្រាឆ្លងរាលដាលនៃជម្ងឺអេដស៍បានថយចុះ ប្រេវ៉ាឡង់មេរោគអេដស៍នៅ ឆ្នាំ១៩៩៧ មាន៣,៣% នៅឆ្នាំ ២០០២ មាន២,៦% និងនៅឆ្នាំ២០០៣ មាន១.៩% ដែលក្នុងនោះចំនួនអ្នកផ្ទុកមេរោគអេដស៍ ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ ចំនួន១២៣.១០០ នាក់ និងអ្នកកើតអេដស៍ចំនួន១៩.៨៨០នាក់។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានបង្កើនការផ្តល់ឱសថប្រឆាំងមេរោគអេដស៍ដល់អ្នកជម្ងឺអេដស៍ ដែលរហូតមកទល់ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៥ រដ្ឋាភិបាលផ្តល់ថ្នាំដល់អ្នកជម្ងឺអេដស៍ចំនួន ១១០០០នាក់ ក្នុងនោះមានកុមារ ចំនួន១០០០នាក់ ដែលយុទ្ធសាស្ត្រនេះជួយបន្ថយអត្រាកុមារកំព្រាដែលឪពុកម្តាយស្លាប់ដោយសារជម្ងឺអេដស៍។ ការទទួលជោគជ័យទាំងនេះអាចជាលទ្ធផលបានមកពីកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងសហគមន៍អ្នកផ្តល់ជំនួយនានា។

[៧] របាយការណ៍ ៩ ខែដើមឆ្នាំ ២០០៥ របស់អជ្ញាធរជាតិប្រឆាំងការជួញដូរគ្រឿងញៀន

[៨] របាយការណ៍ឆ្នាំ ២០០៥ របស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិជំងឺសើរស្បែក និងជំងឺឆ្លង

ឯកឧត្តម ហុង ស៊ុនហួត មានប្រសាសន៍ថា [៥] នៅក្នុង រយៈពេល១៥ឆ្នាំកន្លងមកនេះប្រជាជនកម្ពុជា ប្រមាណ ១០០.០០០នាក់បានស្លាប់បាត់បង់ជីវិត ដោយសារមេរោគអេដស៍ ហើយបានបន្សល់ទុកនូវកុមារកំព្រាជាង១០០.០០០នាក់។ កុមារកំព្រាទាំងនេះត្រូវបានគេបោះបង់ចោល ត្រូវបានសហគមន៍ និងបងប្អូនពុំយកចិត្តទុកដាក់ ដោយការរើសអើង កុមារបង្ខំចិត្តឈប់ពីការសិក្សាដើម្បីធ្វើការចិញ្ចឹមប្អូនតូចៗ កុមារកំព្រាជួបប្រទះនូវកង្វះខាតចំណីអាហារ ជម្រក និងសម្ភារៈសិក្សា។ ពួកគេប្រឈមនឹងគ្រោះថ្នាក់ផ្សេងៗ ដូចជាការជួញដូរ ពេស្យាចារ្យ និងការប្រើប្រាស់គ្រឿងញៀន ។

<u>ការរំលោភលើផ្លូវភេទកុមារ</u>

រដ្ឋាភិបាលបានពង្រឹងវិធានការរបស់ខ្លួនឆ្លើយតបទៅនឹងការរំលោភលើផ្លូវភេទកុមារ និងបានពង្រឹង បណ្តាញការងារ តាមបណ្តាខេត្តក្រុងមួយចំនួនដូចជាការបង្កើតនាយកដ្ឋានប្រឆាំងការជួញដូរមនុស្ស និងការពារអនីតិជន ព្រមទាំងការិយាល័យទាំងអស់របស់ខ្លួននៅគ្រប់ខេត្តក្រុងទូទាំងប្រទេស និងការពិនិត្យឡើងវិញលើច្បាប់ស្តីពីការបង្ក្រាបអំពើពង្រត់លក់ដូរមនុស្ស និងអំពើធ្វើអាជីវកម្មលើមនុស្ស។ ក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះ ព័ត៌មានដែលគណៈកម្មាធិការអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដើម្បីសិទ្ធិកុមារបានទទួលបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការកើនឡើងពីសកម្មភាព នៃការរំលោភបំពានលើផ្លូវភេទកុមារ។ នៅក្នុងឆ្នាំ២០០២-២០០៥ តាមរបាយការណ៍ដែលគណៈកម្មាធិការអង្គការមិនមែន រដ្ឋាភិបាលដើម្បីសិទ្ធិកុមារ ទទួលបាន ស្តីពីការរំលោភបំពានលើកុមារចំនួនករណី ៨៦៦ ក្នុងនោះមាន៤៥៥ករណីជាករណីរំលោភ សេពសន្ថវៈ។ ក្នុងចំណោម ៤៥៥ ករណីនេះ ២៤% ជាកុមារដែលមានអាយុក្រោម៩ឆ្នាំ ៤៤% ជាកុមារដែលមាន អាយុចាប់ពី១០-១៤ឆ្នាំ និង ៣២% ជាកុមារដែលមានអាយុចាប់ពី១៥-១៧ឆ្នាំ ។

ក្នុងឆ្នាំ ២០០៥ គណៈកម្មាធិការអង្គការមិនមែន រដ្ឋាភិបាលដើម្បីសិទ្ធិកុមារ ទទួលបានករណីរំលោភសេពសន្ថវៈលើកុមារចំនួន ១៣៩ ករណី មានកុមារីរងគ្រោះ ចំនួន១៤២ នាក់ ក្នុងនោះកុមារីអាយុក្រោម៩ឆ្នាំ ចំនួន ៣២ នាក់ អាយុពី១០-១៤ឆ្នាំ ចំនួន ៦៩ នាក់ និងអាយុពី១៥-១៧ឆ្នាំចំនួន ៤១ នាក់។ ករណីទាំងនេះភាគច្រើនកើតក្នុងខេត្ត បន្ទាយមានជ័យ កំពង់ធំ បាត់ដំបង ភ្នំពេញ និងកណ្តាល។ ចំពោះជនល្មើសក្នុងចំណោម១៣៩ករណីនេះ មានជនល្មើសចំនួន១៤២នាក់ ក្នុងនោះបានត្រូវជាប់ឃុំបណ្តោះអាសន្នចំនួន១០៤នាក់ ជាប់ពន្ធនាគារចំនួន៤នាក់ រត់គេចខ្លួន ៣នាក់ នៅក្រៅឃុំចំនួន២២នាក់

---

[៥] ដកស្រង់ពីកាសែតកម្ពុជាថ្មី លេខ ៧៤៧ បោះពុម្ពផ្សាយថ្ងៃទី ២ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៥

និងមិនបានបញ្ជាក់ពីស្ថានភាព ជនល្មើសចំនួន៩នាក់។ កំនើនតួលេខ បានបង្ហាញនូវការស្រុតចុះនៃសីលធម៌សង្គម និងភាពទន់ខ្សោយនៃការអនុវត្តន៏ច្បាប់។ ករណីជាច្រើនត្រូវបានបញ្ចប់ដោយការសម្រុះសម្រួល ក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។

ពលកម្មកុមារៈ កុមារបំរើការងារតាមផ្ទះ

រាជរដ្ឋាភិបាលខិតខំប្រឹងប្រែងយ៉ាងច្រើន ក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាពលកម្មកុមារនៅកម្ពុជា ដោយបាន ១) បង្កើននូវអនុគណៈកម្មការពលកម្មកុមារ ២) បង្កើតនូវនាយកដ្ឋានពលកម្មកុមារ និង ៣) បានផ្តល់សច្ចាប័នលើ អនុសញ្ញាមួយចំនួនទៀតទាក់ទង នឹងពលកម្មកុមារ ជាពិសេស នាពេលថ្មីៗនេះ កម្ពុជាបានផ្តល់សច្ចាប័នអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ ១៨២ ស្តីពីការប្រឆាំងទម្រង់ធ្ងន់ធ្ងរបំផុតនៃពលកម្មកុមារ ព្រមទាំងប្រកាសមួយចំនួនរបស់ក្រសួងសង្គមកិច្ច អតីតយុទ្ធជន និងយុវនីតិសម្បទា។

តែទន្ទឹមនឹងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងនេះ បញ្ហាពលកម្មកុមារនៅកម្ពុជានៅតែធ្ងន់ធ្ងរនៅឡើយ។ ប្រទេសកម្ពុជាមានកុមារប្រមាណជាង ១,៥ លាននាក់បាន និងកំពុងធ្វើការងារ ក្នុងនោះមានកុមារចំនួន២៥០.០០០នាក់ដែលស្ថិតប្រភេទ ការងារទម្រង់ធ្ងន់ធ្ងរបំផុតនៃពលកម្មកុមារ។

តាមការស្រាវជ្រាវរបស់វិទ្យាស្ថានជាតិស្ថិតិក្នុងឆ្នាំ២០០៣នៅទីក្រុងភ្នំពេញមានកុមារបំរើតាមផ្ទះប្រមាណ ២៧.៩៥០នាក់។ កុមារទាំនោះមិនមានឱកាសទទួលបាននូវការសិក្សាទេ ហើយភាគច្រើនកំពុងប្រឈមមុខទៅនឹងការកេងប្រវ័ញ្ច ការរំលោភបំពាន ទាំងផ្លូវកាយ និងពាក្យសំដីជារៀងរាល់ថ្ងៃ។ មានអង្គការក្នុងរដ្ឋាភិបាល និងក្រៅរដ្ឋាភិបាលខ្លះ កំពុងធ្វើការងារលើបញ្ហានេះ ប៉ុន្តែពួកគេមិនសូវមានបទពិសោធន៍ និងជួនកាលពួកគេប្រឈមមុខនឹងការសហប្រតិបត្តិការតិចតួចពីអាជ្ញាធរ រដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ផ្ទះ។

ប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌សំរាប់កុមារ

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានព្យាយាមយ៉ាងខ្លាំង ដើម្បីកែលំអស្ថានភាពទាក់ទងនឹងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌សំរាប់កុមារដូចជា ក្រសួងយុត្តិធម៌បានចេញគោលការណ៍ណែនាំអំពីការអនុវត្តន៏គោលការណ៍នានាក្នុងច្បាប់ជាតិ និងអន្តរជាតិដែលកំពុងនៅជាធរមានទាក់ទងនឹងយុត្តិធម៌អនីតិជន។ល។ ប៉ុន្តែកម្ពុជាក៏នៅខ្វះខាតច្បាប់ និងបទដ្ឋានជាច្រើនទាក់ទងនឹងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌សំរាប់កុមារ។ កម្ពុជាបានអនុម័តច្បាប់ស្តីពីស្ថានទម្ងន់ទោស ដែលក្រោមច្បាប់នេះ ឧត្តមប្រយោជន៍របស់កុមារ ដែលមានជំលោះទៅនឹងច្បាប់ត្រូវបានបាត់បង់។ មានការកំនត់ស្តីពីរយៈពេលនៃការឃុំខ្លួនកុមារអាច ត្រូវបានឃុំខ្លួនក្រោមច្បាប់

ព្រហ្មទណ្ឌ។ គ្មានបទបញ្ញត្តិ ឬបទបញ្ជាណែនាំណាមួយ ដែលចែងថា ការចាប់ខ្លួន ការឃាត់ខ្លួន និងការឃុំខ្លួន ឬការដកហូតសេរីភាពកុមារដែលគួរតែជាជំរើសចុងក្រោយ បំផុតនោះទេ។ មិនមានទីកន្លែងថែទាំចំលាស់ណាមួយសំរាប់ការឃុំឃាំង ឬការដាក់គុកចំពោះកុមារ ក្រៅតែពីគុក កន្លែងឃុំឃាំងសំរាប់មនុស្សចាស់។ កុមារបានទទួលទោសក្នុងពន្ធនាគារតែមួយ ជាមួយមនុស្សចាស់ ជាហេតុធ្វើឱ្យពួកគេទទួលបទពិសោធន៏មិនល្អជាច្រើនពីមនុស្សចាស់ជាទណ្ឌិតទាំងនោះ។ ចំពោះសិទ្ធិទទួលបាននូវការព្យាបាលឱ្យជាសះស្បើយផ្នែករាងកាយ និងចិត្តសាស្ត្រ និងការធ្វើសមាហរណកម្មចូលទៅក្នុងសង្គមវិញ ប្រព័ន្ធពន្ធនាគារកម្ពុជាមានការផ្ដល់តិចតួច ឬមិនបានផ្ដល់ នូវសេវាស្ដារនីតិសម្បទាណាមួយចំពោះមនុស្សដែលជាប់ឃុំឃាំងទេ រួមទាំងកុមារដែល ទើប នឹងកាត់ក្ដីនាពេលថ្មីៗនេះត្រូវបានដាក់ក្នុងគុក ជាមួយមនុស្សចាស់នៅតាមបណ្ដាខេត្តនានា ជាពិសេសកម្មវិធីអប់រំ ឬស្ដារនីតិសម្បទាសំរាប់កុមារក្នុងពន្ធនាគារមានតិចតួចបំផុត ឬមិនមានកម្មវិធីសោះ។

៣. អនុសាសន៍

<u>ការអនុវត្តន៏ និងការតាមដានការអនុវត្តន៏អនុសញ្ញាអង្គការសហប្រជាជាតិស្ដីពីសិទ្ធិកុមារ</u>

ដើម្បីឆ្លើយតបនឹងបញ្ហាកុមារដែលជាបញ្ហាអាទិភាពរបស់សង្គម ក្រុមប្រឹក្សាជាតិកម្ពុជាដើម្បីកុមារគប្បី :

- ជាស្ថាប័នមួយដែលមានឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីជាប្រធាន
- មានបុគ្គលិក និងមន្ត្រីផ្ទាល់របស់អង្គការភាពសំរាប់ដំណើរការការងារ
- ទទួលការបង្កើនធនធាន ទាំងធនធានមនុស្ស និងទាំងថវិកា
- បង្កើតប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងព័ត៌មានដើម្បីតាមដានការអនុវត្តន៍អនុសញ្ញាស្ដីពីសិទ្ធិកុមារ

<u>គ្រឿងញៀន</u>

រាជរដ្ឋាភិបាលគួរតែ

- មានយុទ្ធនាការដ៏ទូលំទូលាយដែលមានរយៈពេលវែងនៅទូទាំងប្រទេសក្នុងការបង្ការ បង្ក្រាប និងលុបបំបាត់ ការនាំចូល ការប្រើប្រាស់ ជួញដូរ និងការផលិតគ្រឿងញៀន។

- បង្កើនថវិកាជាតិសំរាប់អាជ្ញាធរជាតិប្រយុទ្ធប្រឆាំងគ្រឿងញៀនដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាគ្រឿងញៀន ។
- បង្កើនមជ្ឈមណ្ឌលថែទាំ និងផ្តាច់គ្រឿងញៀនដល់ជនដែលរងគ្រោះ ដោយសារគ្រឿងញៀន ។

ហ៊ីវ/អេដស៍

រាជរដ្ឋាភិបាលគួរតែៈ

- បន្តបង្កើនការផ្តល់ថ្នាំប្រឆាំងមេរោគអេដស៍ដោយឥតបង់ថ្លៃដល់ប្រជាពលរដ្ឋ
- បង្កើតកម្មវិធីទ្រទ្រង់ដល់កុមារកំព្រាដែលឪពុកម្តាយស្លាប់ដោយជម្ងឺអេដស៍
- លើកកំពស់ការជួយឧបត្ថម្ភរបស់សហគមន៍ដល់កុមារកំព្រា និងលុបបំបាត់ភាពរើងអើងចំពោះកុមារកំព្រាដោយសារឪពុកម្តាយស្លាប់ដោយជម្ងឺអេដស៍ និងកុមារដែលផ្ទុកមេរោគអេដស៍ ។

ការរំលោភ ការជួញដូរ និងការកេងប្រវ័ញ្ចផ្លូវភេទលើកុមារ

រាជរដ្ឋាភិបាលគួរតែៈ

- ពង្រឹងការអនុវត្តន៍ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌក្នុងការផ្តន្ទាទោសជនល្មើស ។
- បំបាត់ការផ្សព្វផ្សាយទស្សនាវដ្តី កាសែតវីដេអូអាសអាភាស ដោយធ្វើការពង្រឹងការអនុវត្តន៍ប្រកាសអន្តរក្រសួងលេខ១៤ ស.ស.រ ចុះថ្ងៃទី៩ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០០ ស្តីពីការធ្វើពាណិជ្ជកម្មលើរូបភាពអាសអាភាស ។
- ពង្រឹងការអប់រំពីសីលធម៌សង្គមតាមសហគមន៍ និងបង្កើតវិធានការទប់ស្កាត់នៅតាមសហគមន៍ (ភូមិសុវត្ថិភាព)

ពលកម្មកុមារៈ កុមារបំរើការងារតាមផ្ទះ

រាជរដ្ឋាភិបាលគួរតែៈ

- បង្កើតផែនការជាតិស្តីពីការប្រឆាំងទម្រង់ធ្ងន់ធ្ងរបំផុតនៃពលកម្មកុមារ ។
- បង្កលក្ខណៈឱ្យកុមារដែលកំពុងបំរើការងារនៅតាមផ្ទះមានឱកាសទទួលបាននូវការអប់រំដោយបង្កើត កម្មវិធីអប់រំម្ចាស់ផ្ទះដែលយកកុមារមកបំរើការងារ ។
- យុទ្ធនាការថ្នាក់ជាតិមួយដើម្បីឱ្យមហាជនចាប់អារម្មណ៍លើបញ្ហាកុមារបំរើការងារតាមផ្ទះ ។
- បង្កើតនូវយន្តការនៅកំរិតសហគមន៍ដើម្បីត្រួតពិនិត្យការរំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរ ។

តុលាការសំរាប់កុមារ

រាជរដ្ឋាភិបាលគួរ

- តែជំរុញឱ្យបានរហ័សលើការអនុម័តច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធមិអនីតិជនដែលកំពុងរៀបចំសេចក្តីព្រាង និងបង្កើតឡើងនូវតុលាការសំរាប់កុមារ ។ ច្បាប់ និងគោលនយោបាយ ដែលរៀបចំគួរធានាថា ការចាប់ខ្លួនកុមារត្រូវបាន ប្រើជាវិធានការចុងក្រោយបង្អស់តែមួយគត់ និងការដកហូតសេរីភាពមានរយៈពេលខ្លីសមស្រប ។
- បំបែកកុមារដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំងជាបន្ទាន់ចេញពីមនុស្សពេញវ័យ និងធានាឱ្យមាន កម្មវិធីអប់រំ និងស្តារនីតិ សម្បទាដល់កុមារដែលជាប់ពន្ធនាគារ ។
- បង្កើតនូវប្រព័ន្ធសំរបសំរួលជាផ្លូវការក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ចំពោះករណីកុមារប្រព្រឹត្តបទល្មើសដោយពុំចាំបាច់ បញ្ជូនទៅតាមប្រព័ន្ធតុលាការ ។

សំរាប់ពតិមានបន្ថែមទាក់ទងនឹងបញ្ហាដែលបានលើកឡើងក្នុងឯកសារនេះ សូមទំនាក់ទំនង

លោក ជា ពីដែន ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាគណៈកម្មការអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ស្តីពីសិទ្ធិកុមារ និង
លោក សួម ចំរុង អគ្គលេខាធិការ តាមទូរសព្ទ័លេខ: ៨៩៥-២៣ ៨៨២ ៤១២ អ៊ីម៉ែល:
ch.ngocrc@online.com.kh

វិស័យទេសចរណ៍

១. សេចក្ដីផ្ដើម

ប្រទេសកម្ពុជាកំពុងក្លាយទៅជាទិសដៅទេសចរណ៍ ប្រកបដោយប្រជាប្រិយភាពកាន់តែកើនឡើង ដែលគេចូលចិត្តមកធ្វើទេសចរណ៍បំផុតនៅលើសកលមួយ។ ភ្ញៀវទេសចរណ៍បរទេសដែលមកទស្សនា នៅកម្ពុជាបានកើនឡើងពី ៤៦៣ ០០០ នៅឆ្នាំ ២០០១ ឡើងរហូតដល់ ១,៥ លាននៅឆ្នាំ ២០០៥។ ទោះបី ជាមានការភ័យខ្លាចទៅលើជំងឺគ្រុនស្ដាសាយបក្សី នៅបណ្ដាប្រទេសជិតខាងក៏ដោយ ក៏ចំនួនភ្ញៀវទេសចរណ៍ដែលកំពុងមកកម្ពុជា នៅតែមានកំរិតខ្ពស់ដដែល។ សារៈសំខាន់នៃភ្ញៀវទេសចរណ៍ ត្រូវបានឆ្លុះបញ្ចាំងតាមរយៈនៅក្នុងប្រាក់ចំណូលដែលរកបាន និងការ ងារដែលបានបង្កើត ។ ប្រាក់ចំណូលនាឆ្នាំ ២០០៥ គឺ ៧៧៧ លានដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិក និងបង្កើតបានការងារ ធ្វើនៅក្នុងស្រុកសំរាប់ប្រជាពលរដ្ឋចំនួនប្រហែលជា ១៨០ ០០០នាក់។ វិស័យទេសចរណ៍គឺជាវិស័យជាអាទិភាព មួយក្នុងចំណោមវិស័យជាអាទិភាពចំនួន ៦ របស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ។

ជាមួយនឹងអត្ថប្រយោជន៍នៃវិស័យទេសចរណ៍នេះ ក៏មានផ្នែកអវិជ្ជមានខ្លះដែរចំពោះការទាក់ទាញនូវបញ្ហាសង្គម ដែលគេមិនចង់បានដូចជា បញ្ហាគ្រឿងញៀន ពេស្យាកម្ម និងការជួញដូរមនុស្ស។ ជនប្រព្រឹត្តអំពើកាមគុណ/អនាចារទៅលើកុមារ និងទេសចរណ៍ផ្លូវភេទព្យាយាមស្វែងរកកន្លែង ដែលមានប្រព័ន្ធនៃ ការអនុវត្តន៏ច្បាប់ទន់ខ្សោយ និងប្រព័ន្ធតុលាការអន់ថយ។ តំរូវការកុមារសំរាប់ផ្លូវភេទមិនត្រឹមតែមកពីភ្ញៀវទេសចរណ៍បរទេសតែប៉ុណ្ណោះទេ សូម្បីតែភ្ញៀវទេសចរណ៍ ក្នុងស្រុកក៏បានចូលរួមនៅក្នុងការធ្វើ អាជីវកម្មទៅលើកុមារដែរ។ រហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះចំនួនកុមារដែលត្រូវគេធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទ នៅតែមិនទាន់ច្បាស់លាស់នៅឡើយ។

ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានៃការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទលើកុមារ អង្គការទស្សនៈពិភពលោកក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយក្រសួងមហាផ្ទៃ អង្គការ UNICEF និងអង្គការអន្តរជាតិដទៃៗទៀត បានធ្វើការងារផ្សេងៗដើម្បីពង្រឹងការអនុវត្តនូវយន្តការដែលមានស្រាប់ ដើម្បីធ្វើការចោទប្រកាន់ទៅលើជនល្មើសនិងដើម្បីការពារកុមារ។

ដោយធ្វើការដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹង យុទ្ធសាស្ត្រជាតិកាត់បន្ថយភាពក្រីក្ររបស់ប្រទេស (NPRS) និងផែនការជាតិរយៈពេល ៥ ឆ្នាំដើម្បីប្រឆាំងនឹងការជួញដូរ និងការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទលើកុមារ ក្រសួងទេសចរណ៍បានចុះហត្ថលេខាទៅលើកិច្ចព្រមព្រៀងជាមួយនឹង អង្គការ ILO-IPEC នាថ្ងៃទី ២៩ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៥ សំដៅជំរុញទេសចរណ៍ដែលមានសុវត្ថិភាពចំពោះកុមារ និងបង្ការការជួញដូរកុមារនិងស្ត្រី។ គេស្វែងរកការចូលរួមពីដៃគូរជាច្រើននៅក្នុងផ្នែកទេសចរណ៍ដែរដូចជា រដ្ឋាភិបាល ក្រុមហ៊ុនឯកជន កំលាំងពលកម្ម និងសហគមន៍នានា។ អង្គភាពនានារបស់រដ្ឋាភិបាលដែលនឹងចូលរួមផងដែរនៅក្នុងគំនិតផ្តួចផ្តើមនេះរួមមាន: ក្រសួងការងារ និងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ ក្រសួងសង្គមកិច្ច អតីតយុទ្ធជន និងយុវនីតិសម្បទា ក្រសួងកិច្ចការនារី និងក្រសួងមហាផ្ទៃ។

សកម្មភាពមួយចំនួនក្នុងចំណោមសកម្មភាពជាច្រើន ដែលក្រុមនេះនឹងអនុវត្ត គឺរួមមានការកសាងសមត្ថភាពរបស់អង្គភាពនានាដែលកំពុងធ្វើការនៅក្នុងវិស័យទេសចរណ៍ ការបង្កើនការយល់ដឹងតាមរយៈយុទ្ធនាការជាសាធារណៈ និងកម្មវិធីទូរទស្សន៍ព្រមទាំងសេវាសង្គមនានាសំរាប់ជនរងគ្រោះ និងបុគ្គលនានាដែលងាយរងគ្រោះចំពោះការជួញដូរ។ នៅក្នុងការខិតខំប្រឹងប្រែងដើម្បីបង្កើតការងារធ្វើ រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាកំពុងតែជំរុញផលិតកម្ម និងការប្រើប្រាស់ផលិតផលក្នុងស្រុក ។

<u>វឌ្ឍនភាព</u>

វឌ្ឍនភាពមួយចំនួនដែលសំរេចបានមកដល់ពេលនេះរួមមាន ខ្សែទូរស័ព្ទពិសេសនានា ដែលបង្កើតឡើងនៅតាមទីក្រុងសំខាន់ៗ ដូចជាក្រុងភ្នំពេញ ក្រុងព្រះសីហនុ និងខេត្តសៀមរៀប ។ ឆ្លងតាមទីភ្នាក់ងារអន្តររដ្ឋាភិបាល ក្រសួងទេសចរណ៍បានរៀបចំផ្សព្វផ្សាយ នូវកម្មវិធីសកម្មភាពស្តីពីការលើកកំពស់ គោលនយោបាយទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពកុមារ ដើម្បីទប់ស្កាត់ការជួញដូរកុមារនិង ក្មេងស្រីសំរាប់ពលកម្ម និងអាជីវកម្មផ្លូវភេទនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានាថ្ងៃទី ២២ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៥ ។

- មានគណៈកម្មាការទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពកុមារចំនួន ១១ ដែលបានបង្កើតឡើងនៅ តាមការិយាល័យទេសចរណ៍ខេត្ត-ក្រុង ដូចជា នៅក្រុងភ្នំពេញ សៀមរាប ក្រចេះ ព្រៃវែង កំពង់ចាម ឧត្តរមានជ័យ ស្វាយរៀង ក្រុងព្រះសីហនុ បន្ទាយមានជ័យ តាកែវ និង រតនគីរី ។
- មានសៀវភៅណែនាំសំរាប់គ្រូបង្គោលចំនួន ៥៤៥ ដែលបានបោះពុម្ពរួច។ មានកូនសៀវភៅទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពចំនួន ១០.១៥០ ក្បាលដែលបានចែកជូនដល់គ្រប់ឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍ទាំងអស់។ មានកូន សៀវភៅទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពចំនួន ៩.៥០០ ក្បាលត្រូវបានបោះពុម្ព

និងចែកជូន។ មានការបណ្តុះ បណ្តាលគ្រូបង្គោលចំនួន ៦ វគ្គ ដែលបានបញ្ចប់ដោយមានអ្នកចូលរួមចំនួន ៣៦០ នាក់។

- សកម្មភាពលើកកំពស់ការយល់ដឹងរបស់ SECT នៅថ្នាក់សហគមន៍ដែលក្នុងនោះមានអ្នកចូលរួមជាកុមារ ចំនួន ២.៤៩២នាក់ ដែលមានក្មេងស្រីចំនួន ១.៣៨០នាក់ ឪពុកម្តាយចំនួន ១៤៥នាក់ អាជ្ញាធរឃុំចំនួន ៩៩នាក់ គ្រូបង្រៀនចំនួន ៥នាក់ និងក្រុមកុមារចំនួន ៤៤ ក្រុម ។
- ក្រសួងទេសចរណ៍បានរៀបចំផែនការសកម្មភាព ៥ឆ្នាំរបស់ខ្លួន ដែលរួមមាន ទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពកុមារ ដែលអាចដោះស្រាយបានផងដែរនូវការរកប្រាក់ចំណូល សំរាប់រយៈពេលពី ពីឆ្នាំ ២០០៦ ដល់ឆ្នាំ២០១០។
- គណៈកម្មាការទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពកុមារ របស់ក្រសួងទេសចរណ៍បានសិក្សាដើម្បីទទួល យកគំនិតផ្តួចផ្តើមសំដៅការពារកុមារឱ្យរួចផុតពីការជួញដូរ។ គេបានបង្កើតអនុស្សារណៈស្តីពីការយោគយល់គ្នា ជាមួយនឹងអង្គការដទៃៗទៀត ដើម្បីប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងទេសចរណ៍ផ្លូវភេទ នៅថ្នាក់តំបន់ ជាតិ ខេត្ត-ក្រុង និងសហគមន៍។
- ក្រសួងទេសចរណ៍បានបង្កើតក្រុមគ្រូបង្គោលនៅក្នុងចំណោមនាយកដ្ឋានទេសចរណ៍នានារបស់ខ្លួន ដើម្បីបណ្តុះបណ្តាលទៅលើការបង្ការទប់ស្កាត់ការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទទៅលើកុមារ។ សិក្ខាកាមមួយចំនួនក្នុងចំណោមសិក្ខាកាម ដែលបានបណ្តុះបណ្តាលរួចក៏មានទំនាក់ទំនងជាមួយកម្មវិធីដទៃទៀត ដូចជាកម្មវិធីសិលារបស់អង្គការ UNDP និង កម្មវិធីអេដស៍របស់រដ្ឋាភិបាល នៅក្នុងការ ផ្តល់វគ្គបណ្តុះបណ្តាលនូវមេរៀននានាទៅដល់ប្រជាពលរដ្ឋគោលដៅ សំដៅទៅរកមនុស្សនានា នៅក្នុងសហគមន៍ផ្សេងៗ។
- ក្រសួងទេសចរណ៍បានដំណើរការសិក្ខាសាលាពិគ្រោះពិភាក្សា ស្តីពីការបង្កើតផែនការជាយុទ្ធសាស្ត្រ គោលការណ៍ណែនាំសំរាប់ការប្រតិបត្តិ និងសៀវភៅណែនាំការងារបណ្តុះបណ្តាលក្នុងការលើកកំពស់គោលនយោបាយទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពកុមារ ដើម្បីទប់ស្កាត់ការជួញដូរកុមារ និងក្មេងស្រីសំរាប់យកទៅធ្វើការ និងអាជីវកម្មផ្លូវភេទនៅប្រទេសកម្ពុជានាថ្ងៃទី ១០-១១ ខែមករា ឆ្នាំ២០០៦។ ផែនការសកម្មភាព គោលការណ៍ណែនាំសំរាប់ការប្រតិបត្តិ និងសៀវភៅណែនាំការងារបណ្តុះបណ្តាលដែលនឹងត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងការសាកល្បងនៅក្នុងតំបន់ ៣ (ក្រុងភ្នំពេញ ខេត្តសៀមរាប និងក្រុងព្រះសីហនុ) ត្រូវបានរៀបចំរួចរាល់ហើយ។

- ការទប់ស្កាត់ទេសចរណ៍ផ្លូវភេទទៅលើកុមារ ត្រូវបានធ្វើសមាហរណកម្មចូលទៅក្នុងផែនការសកម្មភាព ៥ ឆ្នាំថ្មី គឺ ២០០៥-២០០៩ ។

២. បញ្ហាជាគន្លឹះនានា

ទោះបីជាវាទំនងថា មានបញ្ហាជាច្រើនត្រូវបានដោះស្រាយ ទាក់ទងនឹងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទលើកុមារនៅក្នុងឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍នេះក្តី ក៏កម្ពុជានៅតែស្ថិតនៅដាច់ឆ្ងាយ ពីទីឋានប្រកបដោយសុវត្ថិភាពសំរាប់កុមារនៅឡើយ ។ នៅតែមានជំនឿមួយដែលថាការបង្ក្រាបទៅលើជនទាំងឡាយណា ដែលធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទលើកុមារពិតជានឹងធ្វើឱ្យខូចខាតដល់ឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍ជាមិនខាន។ ជាឧទាហរណ៍ ប្រតិបត្តិការនានានៅតាមសណ្ឋាគារ ផ្ទះសំណាក់ និងហាងបារការ៉ាអូខេគឺនៅតែពុំទាន់គោរពបទបញ្ជានានា ដែលក្រសួងទេសចរណ៍បានដាក់ចេញនៅឡើយ ។ ម្ចាស់ទាំងនេះមិនទាន់បានចូលរួម ទៅក្នុងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលណាមួយឱ្យបានត្រឹមត្រូវ នៅឡើយ ហើយតែងតែបញ្ជូនមេការថ្នាក់កណ្តាល ដែលមានអំណាចក្នុងការអនុវត្តន៏តិចតួចឱ្យ ចូលរួមនៅក្នុងសិក្ខាសាលា ។

គំលាតរវាងអ្នកមាន និងអ្នកក្រីក្រនៅតែមានទំហំធំធេងនៅឡើយ ដោយសារក្មេងដែលក្នុងភាពក្រីក្រ ហើយជួនកាលជីវិតគ្រួសារដែលមានអំពើហឹង្សា បោះបង់ចោលការសិក្សា និងការរស់នៅតាមដងផ្លូវសាធារណៈ ដែលពួកគេងាយធ្លាក់ចូលទៅជានុយ ចំពោះការរំលោភបំពានជាមូលដ្ឋាន ពលកម្មកុមារ និងការរំលោភផ្លូវភេទ។ ជួនកាលពួកគេត្រូវបានគេលក់ឱ្យទៅធ្វើជាទាសករផ្លូវភេទតែម្តង ដែលជាកន្លែងដែលពួកគេត្រូវធ្វើការ និងសងបំណុលនូវចំនួនទឹកប្រាក់ច្រើនហួសប្រមាណ ទៅឱ្យម្ចាស់ "មេបន" របស់គេ ដែលគ្មានមេត្តាធម៌បន្តិចណាសោះ ។

៣. អនុសាសន៍

<u>អនុសាសន៍សំរាប់រដ្ឋាភិបាល</u>

- គឺថារដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ត្រូវរ៉ាប់រងយុទ្ធនាការអប់រំដល់ពលរដ្ឋទាំងអស់របស់ខ្លួនចំពោះការកាត់ផ្តាច់នូវការជាប់ទាក់ទងគ្នារវាងការរក ប្រាក់ចំណូល និងការប្រើកំលាំងពលកម្មកុមារ ។ នៅក្នុងប្រទេសក្រីក្រមួយ ដែលកុមារតែងតែត្រូវបានគេប្រើប្រាស់ជាទំនិញផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចនោះ រដ្ឋាភិបាលចាំបាច់ត្រូវតែដើរតួនាទីជាអ្នកនាំមុខ នឹងពិតជាមានសេចក្តីត្រូវការ ដ៏ខ្លាំងក្លាក្នុងការឱ្យតំលៃទៅលើកុមារ ថាជាពលរដ្ឋអនាគតរបស់ប្រទេសជាតិ មិនមែនជាទំនិញសំរាប់លក់ដូរ ឬទិញដូរឡើយ ។
- គឺថាក្រសួងទេសចរណ៍ត្រូវបន្តធ្វើការជាមួយគំរោងទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពកុមារ និងECPAT (អង្គការកុមារ វ័យឆ្លាតរបស់ប្រទេស អូស្រ្តាលី) ដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពក្នុកការត្រួតពិនិត្យមើលរបៀបដែលខ្លួនអាចបំពេញ នូវតួនាទីរបស់ខ្លួនឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាព ។
- ឆន្ទៈនយោបាយគឺជាការចាំបាច់ដើម្បីធានាថា បទបញ្ជាថ្មីៗដើម្បីការពារកុមារអាចត្រូវបានគេអនុវត្ត ។ សំរាប់ហេតុផលនេះដំណើរការផែនការមួយក្នុងការផ្សព្វផ្សាយក្របខណ្ឌថ្មីនានាគឺជាការចាំបាច់ដោយមានកំណត់ គោលដៅសំរាប់ធ្វើការត្រួតពិនិត្យ ។
- ពាក់ព័ន្ធដល់អត្ថប្រយោជន៍សេដ្ឋកិច្ចដែលហូរចូលមកពីឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍ គេបានផ្តល់ជាអនុសាសន៍ថា សមាមាត្រនៃប្រាក់ចំណូល ដែលរកបានចាំបាច់ត្រូវផ្ទេរការវិនិយោគឡើងវិញនៅក្នុងការបណ្តុះបណ្តាល និងការធានាថាស្តង់ដារនៃការការពារកុមារ ដែលរដ្ឋាភិបាលបានឯកភាព នឹងត្រូវបានអនុវត្តដោយវិស័យទេសចរណ៍ ។ ដំណើរការនេះចាំបាច់ត្រូវការភាពជាអ្នកដឹកនាំជាក់ស្តែងកាន់តែទូលំទូលាយឡើងពីក្រសួងទេសចរណ៍ និងក្រសួងមហាផ្ទៃ ដើម្បីធានាថា រដ្ឋាភិបាល មិនត្រឹមតែអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលតែប៉ុណ្ណោះទេ ត្រូវតំណាងឱ្យកុមារនៅលើបញ្ហានេះ ។ បញ្ហានេះអាចនាំទៅដល់ការរៀបចំទំរង់នៃការផ្តល់មូលនិធិ ការកំណត់គោល និងកិច្ចព្រមព្រៀងនានាជាមួយអង្គភាពសំខាន់ៗនៅក្នុងផ្នែកឯកជន និងការរក្សាបាននូវគណនេយ្យភាពសំរាបឧស្សហកម្មនេះ និងបុគ្គលនានា ។
- គឺថាគណៈកម្មាការទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពកុមារខេត្ត-ក្រុង ទាំងអស់ត្រូវមានប្រភពធនធាន ទាំងផ្នែកបច្ចេកទេស និងហិរញ្ញវត្ថុដើម្បីបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួន ។
- គឺថាល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការផ្តល់វិញ្ញាបណ្ណប័ត្រសំរាប់ក្រុមហ៊ុនទេសចរណ៍ដើម្បីការពារកុមារ ពីពេស្យាកម្មត្រូវតែធ្វើការត្រួតពិនិត្យតាមដាន និងត្រូវពង្រឹង ដោយក្រសួងទេសចរណ៍ ។

- គឺថារដ្ឋាភិបាលត្រូវតែធ្វើការប្ដេជ្ញាចិត្ត ខាងផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុចំពោះការការពារកុមារ ហើយត្រូវអនុវត្ត ច្បាប់ទេសចរណ៍របស់អាស៊ាន ។
- ស្រួងទេសចរណ៍ត្រូវធ្វើការ ជាមួយផ្នែកឧស្សាហកម្ម/ក្រុមហ៊ុនទេសចរណ៍នានា ដើម្បីបង្កើតក្រុម ត្រួត ពិនិត្យតាមដានមួយ ទៅលើការអនុវត្តន៍ច្បាប់ឧស្សាហកម្មនានាតាមរយៈ ក្រុមហ៊ុន ទេសចរណ៍ឯកជន ។
- អនុម័ត និងពង្រឹងការងារនីតិកម្មជាតិប្រឆាំងនឹងការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទលើកុមារនៅក្នុងវិស័យ ទេសចរណ៍ ដែលរួមមានច្បាប់ និងបទបញ្ជានានា ដែលមានលក្ខណៈឆ្លងដែន(អន្តរជាតិ) ដែល អនុញ្ញាតឱ្យ មានការផ្ដន្ទាទោសទៅលើជនជាតិណាដែល រំលោភបំពានទៅលើផ្លូវភេទ កុមារ ដែលបានប្រព្រឹត្តនៅ ក្រៅប្រទេស និងធានាដល់ ការពង្រឹងច្បាប់ទាំងនេះឱ្យបានម៉ឺងម៉ាត់ ។
- ត្រូវធ្វើការសន្និដ្ឋានទៅលើកិច្ចព្រមព្រៀងទ្វេភាគី ដើម្បីសំរបសំរួលដល់ការធ្វើបត្យាប័ន ការជួយគ្នា ទៅវិញទៅមក ឬទំរង់ដទៃទៀតណាមួយនៃកិច្ចសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ នៅក្នុងវិស័យនៃការ ផ្ដន្ទាទោសទៅលើជនទាំងឡាយ ដែលជាប់ទាក់ទិនទៅនឹងការជួញដូរ និងការធ្វើអាជីវកម្មទៅលើ កុមារ ។
- ចាត់ចែងទុកជាមុនចំនុចប្រមូលផ្ដុំទាក់ទង នៅក្នុងរង្វង់រដ្ឋបាលទេសចរណ៍ជាតិ ដើម្បីធ្វើការជាមួយ នាយកដ្ឋាន/ក្រសួងរបស់រដ្ឋាភិបាលបរទេសដែលមានការពាក់ព័ន្ធ និងគណៈកម្មការជាតិដើម្បីទប់ ស្កាត់ការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទលើកុមារ។ ត្រូវអនុវត្តវិធានការជាក់ស្ដែងទាំងឡាយ សំដៅជួយ ការពារកុមារ ដូចជាការបង្កើតឱ្យមានខ្សែទូរស័ព្ទពិសេសសំរាប់ទាក់ទងជាដើម។
- ផ្សព្វផ្សាយយុទ្ធនាការលើកកំពស់ការយល់ដឹងទូទាំងប្រទេសប្រឆាំងនឹងការជួញដូរផ្លូវភេទលើកុមារ នៅក្នុងវិស័យទេសចរណ៍ ដោយធ្វើការសំរបសំរួលសហការ និងសហប្រតិបត្តិការជាមួយនឹង ឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍ និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកដែលមានការពាក់ព័ន្ធ។ ត្រូវគាំទ្រ យុទ្ធនាការទាំងនេះដោយផ្ដល់ កម្មវិធី បណ្ដុះបណ្ដាលនានាសំរាប់បុគ្គលិកផ្នែកទេសចរណ៍។
- ត្រូវរួមបញ្ចូលបញ្ញត្តិទាំងឡាយ ស្ដីពីការបង្ការទប់ស្កាត់ការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទលើកុមារ នៅក្នុង ផែនការមេរបស់វិស័យ ទេសចរណ៍ជាតិ ។

<u>អនុសាសន៍សំរាប់ម្ចាស់ជំនួយ</u>

- ត្រូវធានាថា ការផ្តល់មូលនិធិគឺសំរាប់គាំទ្រការអភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធទេសចរណ៍ ដូចជាព្រលានយន្តហោះជាដើម ក៏ត្រូវមានបញ្ញត្តសំរាប់ប្រឆាំងនឹងផលវិបាក ឬវិបត្តិសង្គមជាអវិជ្ជមាននានាដែលអាច ជះឥទ្ធិពលទៅលើកុមារផងដែរ ។
- ធ្វើយ៉ាងណាឱ្យរដ្ឋាភិបាលមានគណនេយ្យភាពសំរាប់ការគ្រប់គ្រងទៅលើវិស័យទេសចរណ៍នៅកម្ពុជា ប្រយោជន៍ដើម្បី ការពារអនាគតរបស់ប្រទេសជាតិ អនាគតរបស់កុមារ តាមរយៈការអនុវត្តន៍នូវអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ ។
- ធ្វើយ៉ាងណាឱ្យរដ្ឋាភិបាលមានគណនេយ្យភាព សំរាប់ការគ្រប់គ្រងទៅលើសារពើពន្ធនៃប្រាក់ចំណូលដែលរកបានពីវិស័យទេសចរណ៍ ដើម្បីខ្លួនអាចនឹងធ្វើការវិនិយោគឡើងវិញទៅលើបរិស្ថានទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពកុមារ ដោយកែលំអគុណភាពនៃការអនុវត្តច្បាប់ ។
- ត្រូវបន្តធ្វើការជាមួយរដ្ឋាភិបាល និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងអំពើហឹង្សា នៅប្រទេសកម្ពុជា ដើម្បីឱ្យកុមារចៀសផុតពីការបង្ខំដោយសារស្ថានភាពគ្រួសារទៅរស់នៅតាមចិញ្ចើមថ្នល់ និងធ្លាក់ខ្លួនទៅជានុយសំរាប់អាជីវកម្មផ្លូវភេទពីភ្ញៀវទេសចរណ៍ទាំងបរទេស និងក្នុងស្រុក ។
- ត្រូវធានាថា ការត្រួតពិនិត្យទៅលើផលវិបាកសង្គមជាអវិជ្ជមាននៃហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ឬកម្មវិធីកែសំរួលរចនាសម្ព័ន្ធ ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងនៃការផ្តល់មូលនិធិ ។
- ត្រូវធានាថា អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ឬក្រុមសង្គមស៊ីវិលត្រូវបានគាំទ្រ ដើម្បីធ្វើការស្រាវជ្រាវ និងត្រួតពិនិត្យទៅលើបញ្ហា ដែលកើតមានឡើងជាយថាហេតុ ។

<u>អនុសាសន៍សំរាប់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល</u>

- អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលកំពុងធ្វើការផ្តល់ការបណ្តុះបណ្តាលទៅដល់ពលរដ្ឋកម្ពុជា ដែលនឹងចូល ទៅក្នុងទីផ្សារការងារទេសចរណ៍ ចាំបាច់ត្រូវរួមបញ្ចូលឯកសារបណ្តុះបណ្តាល ផ្នែកសុវត្ថិភាព

កុមារ និងទេសចរណ៍កុមារវ័យឆ្លាត។ ពួកគេត្រូវការការគាំទ្រចំពោះខ្លឹមសារ នានាស្តីពីសុវត្ថិភាពកុមារ នៅពេលដែលពួកគេ ធ្វើការរៀបចំការងារដទៃៗទៀត ។

- អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលកំពុងធ្វើការដើម្បីជំរុញការការពារកុមារចាំបាច់ត្រូវប្រើប្រាស់ខ្សែទូរស័ព្ទពិសេសបំរើការ ២៤ម៉ោង ដើម្បីរាយការណ៍ ករណីណាមួយដែលគេមានការសង្ស័យទៅលើភ្ញៀវទេសចរណ៍ណាមួយ ឬទីកន្លែងទេសចរណ៍ណាមួយដែលកំពុង រំលោភបំពានផ្លូវភេទលើកុមារ ។
- ត្រូវបន្តធ្វើការផ្តោះទៅរកការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ សមភាពយេនឌ័រ និងការកាត់បន្ថយអំពើហឹង្សានៅតាមផ្ទះ និងនៅ ក្នុងសង្គមជាតិទាំងមូល ។

> សំរាប់ជាព័ត៌មានបន្ថែម ទាក់ទងនឹងបញ្ហាដែលបានលើកឡើងក្នុងឯកសារនេះ សូមមេត្តាទាក់ទង
> លោក នួន ឫទ្ធីនិរន្ត ប្រធានគំរោងទេសចរណ៍សុវត្ថិភាពកុមារ អង្គការទស្សនៈពិភពលោក
> ទូរសព្ទលេខ: ៨៩៥-២៣ ២១៦ ០៥២ អ៊ីម៉ែល: rithyniron_nuon@wvi.org

ការគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយ

១. សេចក្តីផ្តើម

ក្នុងរយៈពេល ២-៣ឆ្នាំ កន្លងមកនេះ ប្រទេសកម្ពុជាទទួលរងនូវភាពខូចខាតខ្លាំងដោយសារគ្រោះទឹកជំនន់ និងគ្រោះរាំងស្ងួត។ នៅឆ្នាំ ២000 ទឹកជំនន់បានសំលាប់ប្រជាជនអស់ ៣៤៧នាក់ ហើយជាង ៣.៥លាននាក់ទៀតទទួលរង ផលប៉ះពាល់ដោយគ្រោះទឹកជំនន់នេះ (NPRS, 2000)។ នៅឆ្នាំ ២00២ គណៈកម្មាធិការជាតិគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយ (NCDM) បានរាយការណ៍ឱ្យដឹងថា ការខូចខាតសរុបដោយសារគ្រោះធម្មជាតិនានា មានទឹកប្រាក់ចំនួន ៣៣លាន ដុល្លារអាមេរិក (ECHO, 2002)។ គ្រោះធម្មជាតិ (ទឹកជំនន់និងរាំងស្ងួត) បានប៉ះពាល់ដ៏ធ្ងន់ធ្ងរចំពោះគ្រួសារក្រីក្រ។ ទឹកជំនន់បណ្តាលឱ្យបាត់បង់ផ្ទះសំបែង និងមានផលិតភាពទាប (ពោលគឺដំណាំស្រូវនិងការបន្តពូជរបស់មច្ឆាជាតិ។ ប្រការនេះធ្វើឱ្យមានវដ្តនៃការជំពាក់បំណុលនិងភាពក្រីក្រ។ ស្រូវនិងត្រីគឺជាអាហារប្រចាំថ្ងៃដែលសំខាន់ជាងគេរបស់ប្រទេសកម្ពុជា (Ramage, 2003)។ គ្រោះទឹកជំនន់ និងគ្រោះរាំងស្ងួតធ្វើឱ្យប្រាកដឡើងថា ក្រុមដែលងាយរងគ្រោះបន្តជួបប្រទះភាពក្រីក្រ និងអសន្តិសុខភាពស្បៀង ដដែល (NPRS, 2002)។

ទឹកជំនន់នៅតាមដងទន្លេមេគង្គគឺជាព្រឹត្តិការណ៍មួយដែលកើតមានជារឿយៗ។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាកំណត់អាទិភាពលើការងារគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយ ជាយុទ្ធសាស្ត្រចំបងមួយក្នុងចំណោមយុទ្ធសាស្ត្រទាំងឡាយ សំរាប់ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅប្រទេសកម្ពុជា។ ការធ្វើអន្តរាគមន៍ដ៏ល្អប្រសើរ និងយុទ្ធវិធីដ៏មានប្រសិទ្ធភាព នឹងបង្កើននិរន្តរភាព ផ្នែកបរិស្ថាន ព្រមទាំងលើកកំពស់ការគ្រប់គ្រងធនធាន ដែលជាការជួយកាត់បន្ថយភាពងាយរងគ្រោះរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា ដែលកំពុងរស់នៅក្រោមតំបន់ទំនាបលិចទឹក (ECHO, 2003)។ ហេតុដូច្នេះគប្បីធ្វើអន្តរាគមន៍លើការងារគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយផ្សេងៗ។ ក្រៅពីគ្រោះមហន្តរាយធម្មជាតិ គ្រោះមហន្តរាយដែលបង្កឡើងដោយមនុស្ស ក៏មានឥទ្ធិពលគួរឱ្យកត់សំគាល់ផងដែរទៅលើសហគមន៍ងាយរងគ្រោះទាំងនោះ។

២. បញ្ហាជាគន្លឹះដែលបានលើកឡើង

- កង្វះខាតពត៌មាន និងការផ្សព្វផ្សាយពត៌មានស្តីពីគ្រោះមហន្តរាយនៅតែបន្តមាន។ ប្រព័ន្ធផ្តល់ពត៌មានជាមុនពីទឹកជំនន់ ត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅតាមតំបន់ខ្លះដោយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមួយចំនួន និងកាកបាទ ក្រហម ដោយសហការជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាល កម្ពុជា (NCDM)។ ប៉ុន្តែប្រព័ន្ធផ្តល់ដំណឹងនេះ នៅមានកំរិត ដោយសារតួនាទីនិងការទទួលខុសត្រូវរបស់រចនាសម្ព័ន្ធដែលមានស្រាប់ ស្តីពីដំណើរការនៃការឆ្លើយតបចំពោះគ្រោះមហន្តរាយ ពុំមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់នៅឡើយ។
- ធនធានមនុស្សនិងហិរញ្ញវត្ថុដែលឆ្លើយតបចំពោះគ្រោះមហន្តរាយនៅមានកំរិត។ ក្រៅអំពីថវិកាដែលមានកំរិតស្រាប់ របស់គណៈកម្មការជាតិគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយសំរាប់ ដោះស្រាយករណីបន្ទាន់ រាជរដ្ឋាភិបាល កម្ពុជាមិនបានធ្វើការបែងចែកថវិកាជាក់លាក់សំរាប់ ឆ្នាំ២០០៥-២០០៦ សំរាប់ការងារត្រៀមបង្ការនិងការបញ្ជៀស គ្រោះមហន្តរាយ និងការកសាង សមត្ថភាពនេះទេ។
- ការចូលរួមរបស់ប្រជាជន នៅក្នុងវដ្តនៃការគ្រប់គ្រងការប្រឈមនឹងគ្រោះមហន្តរាយនៅមានកំរិត ដោយសារគំនិត នៃការគ្រប់គ្រងការប្រឈមនឹងគ្រោះមហន្តរាយ នៅមិនទាន់បានដាក់បញ្ចូលនៅក្នុងផែនការអភិវឌ្ឍន៍ក្រុមប្រឹក្សាឃុំនៅឡើយ ហើយភ្នាក់ងារអន្តរជាតិនិងអង្គការ មិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកមួយចំនួនក៏នៅមិនទាន់បានដាក់បញ្ចូល គំនិតនៃការគ្រប់គ្រង ការប្រឈមនឹងគ្រោះមហន្តរាយ នេះទៅក្នុងផែនការអភិវឌ្ឍន៍សង្គម/ធម្មតា របស់ពួកគេនៅ ឡើយដែរ។
- ការផ្តល់ជំនួយសង្គ្រោះបន្ទាន់នៅមិនទាន់មានគណនេយ្យភាព និងតម្លាភាពនៅឡើយ។
- យន្តការដោះស្រាយបណ្តឹងនៅមិនទាន់បានបង្កើតឡើងទូលំទូលាយ នៅក្នុងតំបន់ដែលឆ្លើយតបចំពោះគ្រោះមហន្ត រាយ។
- ស្ត្រីនិងកុមារនៅមានការប្រឈមខ្ពស់នៅពេលមានគ្រោះមហន្តរាយ ហើយសំលេងរបស់ពួកគេមិនត្រូវបានស្តាប់ឮ នោះទេ។

៣. អនុសាសន៍

ជំរុញឱ្យមានគំនិតផ្តួចផ្តើមសំរាប់ ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនិងការអភិវឌ្ឍន៍ ពីព្រោះគំនិតផ្តួចផ្តើមទាំងនោះ នឹងជួយឱ្យមានឱ្យមានការកើនឡើង នូវទ្រព្យសម្បត្តិរបស់គ្រួសារ និងផលិតភាពផ្នែកកសិកម្ម។ ប្រការនេះនឹងអាចកើតមានតាមរយៈការស្តារឡើងវិញ នូវហេដ្ឋារចនា សម្ព័ន្ធ

និងការសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើផ្នែកផ្សេងៗនៃការចិញ្ចឹមជីវិតច្រើន បែបដូចជាការគ្រប់គ្រងធនធាន ធម្មជាតិ និងលទ្ធភាពទទួលឥណទាន ។

អនុសាសន៍ចំពោះរដ្ឋាភិបាល

- រដ្ឋាភិបាលគួរអនុវត្តតាមក្របខ័ណ្ឌការងារ Hyoko សំរាប់ឆ្នាំ ២០០៥-២០១៥ ។ ត្រូវទទួលជំនួយ និងធ្វើការយ៉ាង ជិតស្និទ្ធជាមួយយុទ្ធសាស្ត្រអន្តរជាតិសំរាប់ការកាត់បន្ថយគ្រោះមហន្តរាយ (ISDR) ក្នុងការអនុវត្តក្របខ័ណ្ឌការងារ Hyoko ។
- រដ្ឋាភិបាលត្រូវធ្វើការបែងចែកថវិកា សំរាប់ការងារត្រៀមបង្ការនិងការបញ្ជៀសគ្រោះមហន្តរាយ នៅថ្នាក់មូលដ្ឋាន និងត្រូវដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងអនុក្រិត្យ ។
- គណៈកម្មការជាតិគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយ ត្រូវដើរតួនាទីក្នុងការសំរបសំរួលដ៏មានប្រសិទ្ធភាព ក្នុងការពង្រឹងកិច្ចសហការ រវាងស្ថាប័នដែលធ្វើការងារ គ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយនៅតាម មូលដ្ឋានទាំងអស់ និងជាមួយ ក្រសួង នានា ដើម្បីអនុវត្តផែនការសកម្មភាពដែល បានឯកភាព ។
- ត្រូវមានការប្តេជ្ញាចិត្តមួយក្នុងការធានាឱ្យមានគណនេយ្យភាព និងមានតម្លាភាពក្នុងចំណោម ស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាល នានា ។
- រដ្ឋាភិបាលត្រូវដាក់បញ្ចូល គំនិតនៃការគ្រប់គ្រងការប្រឈមនឹងគ្រោះមហន្តរាយ ទៅក្នុងផែនការ អភិវឌ្ឍន៍ក្រុម ប្រឹក្សាឃុំ ។
- ត្រូវពង្រឹងជំនាញសំរបសំរួលការងាររបស់ គណៈកម្មការជាតិគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយ ។ រាជ រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាគួរតែយកចិត្តទុកដាក់ លើការដាក់ឱ្យ មានអ្នកជំនាញគ្រប់គ្រង ទៅក្នុងស្ថាប័ន គណៈកម្មការជាតិគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយ ក្នុងគោលបំណង បង្កើតឱ្យស្ថាបន័ នេះមានសមត្ថភាពឆ្លើយតប ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនិងយ៉ាងសកម្ម ។ ត្រូវបង្កើតឱ្យមាន ជំនាញ គ្រប់គ្រងក្នុងការចរចារ ការគ្រប់គ្រងកិច្ចប្រជុំ ដើម្បីបង្កើតផែនការ សកម្មភាពដែលបាន ឯកភាព ការសំរបសំរួលក្រុមដែលមានលក្ខណៈខុសៗគ្នានិងធ្វើការនៅ តំបន់ផ្សេងៗគ្នា ។ ការយល់ដឹងរួមគ្នាមួយអំពីគណនេយ្យភាព ចាំបាច់ត្រូវធ្វើឱ្យមានដំណើរការ តាមរយៈទីភ្នាក់ ងារឆ្លើយតបនឹងគ្រោះអាសន្នបន្ទាន់នានា ។

អនុសាសន៍ចំពោះម្ចាស់ជំនួយ

- គួរមានមូលនិធិ ដើម្បីគាំទ្រកម្មវិធីការងារគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយ នៅកម្ពុជាតាមរយៈ ការបណ្តុះបណ្តាល និងការពង្រឹងផែនការសកម្មភាព ចំពោះការត្រៀមបង្ការគ្រោះមហន្តរាយ នៅថ្នាក់ភូមិ និងឃុំដែលអាចនឹងកើតមាននូវ គ្រោះទឹកជំនន់ គ្រោះរាំងស្ងួត និងមហន្តរាយ ដទៃទៀត ។
- ត្រូវផ្តល់ជំនួយបច្ចេកទេស និងហិរញ្ញវត្ថុ ដល់គណៈកម្មការជាតិគ្រប់គ្រងគ្រោះមហន្តរាយដើម្បី លើកកំពស់និងពង្រឹងគុណភាព នៃការគ្រប់គ្រងគ្រោះ មហន្តរាយនៅប្រទេសកម្ពុជា ។

<u>អនុសាសន៍ចំពោះអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល</u>

- ត្រូវផ្តល់ជំនួយបច្ចេកទេសដល់ក្រសួង និងអាជ្ញាធរតាមមូលដ្ឋានគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ ទាំងអស់ក្នុងការ បង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រ ច្បាស់លាស់មួយសំរាប់ការងារត្រៀមបង្ការគ្រោះមហន្តរាយ ជំនួយសង្គ្រោះ បន្ទាន់ ការបញ្ចៀសគ្រោះមហន្តរាយ និងការស្តារឡើងវិញ ក្រោមការសំរបសំរួលពី NCDM ។
- ត្រូវបង្កើតផែនការទប់ទល់សំរាប់ត្រៀមបង្ការ និងឆ្លើយតបចំពោះការបញ្ចៀសគ្រោះមហន្តរាយ និងដាក់បញ្ចូលទៅ ក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រកម្មវិធីរយៈពេលវែង ។
- ត្រូវដាក់បញ្ចូលយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយការប្រឈមនឹងគ្រោះមហន្តរាយ ទៅក្នុងគោលនយោបាយ អភិវឌ្ឍន៍និរន្តរភាព និងផែនការសកម្មភាពនានា ។

៤. ឯកសារយោង

១. Ramage, I et al, (2003): របាយការណ៍វាយតំលៃចុងក្រោយៈ ការធ្វើផែនការការងារ ត្រៀមបង្ការគ្រោះ មហន្តរាយ នៅខេត្តព្រៃវែង ។ គំរោងរបស់ ឃែរ កម្ពុជា ភ្នំពេញ ។

២. ក្រសួងផែនការ/ក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍សង្គម (២០០២)ៈ យុទ្ធសាស្ត្រជាតិកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ២០០៣-២០០៥ ភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ២០ ធ្នូ ២០០២ ។

៣. ECHO (2003): ការវាយតំលៃរួមគ្នាលើសន្តិសុខស្បៀងឆ្នាំ ២០០២ របស់ CARE, NCDM និង WFP ។ ភ្នំពេញ ECHO និង ឃែរ កម្ពុជា មេសា ២០០៣ ។

៤. របាយការណ៍វាយតំលៃអន្តរជាតិ HAP (មេសា ២០០៣) ដោយ Prudence Lambert Khan ស្តីពីការសាក ល្បងតាមមូលដ្ឋាននូវគំរោងគណនេយ្យភាពមនុស្សធម៌ ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដែលបានធ្វើឡើងពីខែសីហា ២០០២ ដល់ខែ កុម្ភៈ ២០០៣ ។

ចំពោះពត៌មានបន្ថែមទាក់ទិននឹងបញ្ហានានាដែលលើកនៅក្នុងអត្ថបទនេះសូមមេត្តាទាក់ទង
The Humanitarian Accountability Network in Cambodia:

១. លោក ភឿក សុក អង្គការអុកស្វាមចក្រភពអង់គ្លេស ៨៥៥-២៣ ៧២០ ០៣៦
អ៊ីម៉ែល: psok@oxfam.org.kh

២. លោក មុត សាណា អង្គការទសសនះពិភពលោក ទូរសព្ទ: ៨៥៥-២៣ ២១៦ ០៥២
អ៊ីម៉ែល: sana_mot@wvi.org

៣. លោក តាន់ ប៊ុនឡេង អង្គការខនសឺន ទូរសព្ទ: ៨៥៥-២៣ ២១៤ ៨៧៩
អ៊ីម៉ែល: bunleng@concerncambodia.net

៤. លោកស្រី ឆាយ សុខារី, អង្គការ ឃែរ ទូរសព្ទ: ៨៥៥-២៣ ២១៥ ២៦៩
អ៊ីម៉ែល: sokhary.chhay@care-cambodia.org

៥. លោក និប លី Urban Sector Group 23 360 568, Email: admin.usg@forum.org.kh

៦. លោក គៀន វឌ្ឍនះ កាកបាទក្រហមកម្ពុជា ទូរសព្ទ: ៨៥៥-២៣ ២១២ ៨៧៨
អ៊ីម៉ែល: vaddanakkien@yahoo.com

៧. លោក សារ៉ុន សំអុល អ្នកអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ ទូរសព្ទ: ៨៥៥-១២ ៥៧៩ ០៤៨
អ៊ីម៉ែល: 012897103@mobitel.com.kh

កំណែទម្រង់ដីធ្លី

១. សេចក្តីផ្តើម

ផ្អែកលើការវាយតំលៃថ្មីៗនេះដែលបានធ្វើឡើងដោយធនាគារពិភពលោក[១០] ភាពក្រីក្រត្រូវបានកាត់បន្ថយនៅទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា ប៉ុន្តែភាពមិនស្មើភាពបានកើនឡើងយ៉ាងខ្លាំង។ ជីវភាពរស់នៅរបស់អ្នកក្រីក្រតោកយ៉ាក មានការប្រែប្រួលប្រសើរឡើងតិចតួចបំផុត។ ជាង៩០%នៃប្រជាជន កម្ពុជារស់នៅតាមទីជនបទ ហើយជាង៧០%នៃប្រជាជនកម្ពុជារស់នៅដោយប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតពឹងផ្អែកលើកសិកម្ម។ សុវត្ថិភាពក្នុងការកាន់កាប់ដីធ្លី និងការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើង នូវការទទួលបានដីធ្លី និងការប្រើប្រាស់ធនធានធម្មជាតិ គឺជ្រុងមួយនៃយុទ្ធសាស្ត្រចតុកោណរបស់ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ បើតាមរបាយការណ៍ របស់ធនាគារពិភពលោក ចំនួនអ្នកគ្មានដីធ្លីបានកើនឡើងយ៉ាងឆាប់រហ័ស ដោយច្រើនជាង វីតិចជាង ចំនួនដែលបានបែងចែកនៅឆ្នាំ ១៩៨៩ ២០% ធៀបនឹងតួលេខនៃគ្រួសារនៅជនបទដែលមិនមានដី នៅឆ្នាំ២០០៤។ លើសពីនេះទៅទៀត ដីប្រហែលជា ២.៧ លានហិចតា ត្រូវបានធ្វើសម្បទាន ហើយផ្ទៃដីទំហំធំៗត្រូវបានកាន់កាប់ដោយ អ្នកដែលមិនផលិត ដែលរក្សារទុកសំរាប់ការលក់យកចំណេញតែប៉ុណ្ណោះ ដែលជាលទ្ធផល មិនមានដីសំរាប់អ្នកដែលប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិត ដោយពឹងផ្អែកលើការធ្វើស្រែចំការ។ ការទន្ទ្រានយកដីនៅតែបន្តពីសំណាក់អ្នកមានអំណាចមិនទាន់បានដោះស្រាយនៅឡើយទេ។ មានការងារបន្ទាន់មួយចំនួនដែលរដ្ឋាភិបាលត្រូវតែយកចិត្តទុកដាក់។ ទោះបីជារាជរដ្ឋាភិបាល បានលើកឡើងនូវការប្តេជ្ញាចិត្តម្តងហើយម្តងទៀតក្នុងការ ដោះមីន ការទន្ទ្រានដ[១១] ក៏ដោយក៏ការអនុវត្តន៍មាត្រាខ្លះនៃច្បាប់ភូមិបាល ឆ្នាំ ២០០១ នៅតែខ្វះចន្លោះនៅឡើយ។

វាមានរយៈពេលពីរ បីឆ្នាំហើយតាំងពីច្បាប់ភូមិបាលត្រូវបានដាក់ឱ្យអនុវត្ត។ រាជរដ្ឋាភិបាល ជាពិសេសក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ ដែលទទួលខុសត្រូវក្នុងការ កែទំរង់

---

[១០] ធនាគារពិភពលោក (២០០៦)៖ កម្ពុជា៖ ភាពក្រីក្រអាចកាត់បន្ថយពាក់កណ្តាលបានទេនាឆ្នាំ ២០១៥? ឯកសារវាយតំលៃភាពក្រីក្រឆ្នាំ ២០០៦។

[១១] សូមអានសន្ទរកថារបស់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន នៅឯសន្និសិតនៅក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ កាលពីថ្ងៃទី ៦ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៦ ។

រចនាសម្ព័ន្ធស្ថាប័ន ការកសាងសមត្ថភាព ការបង្កើតគោលនយោបាយ និងការរៀបចំចងក្រងឯកសារច្បាប់ដែលតម្រូវដោយច្បាប់ភូមិបាល។ ក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងនេះ រាជរដ្ឋាភិបាលបានអនុមត័ក្របខណ្ឌយុទ្ធសាស្ត្រគោលនយោបាយដីធ្លី (ឆ្នាំ២០០២) និងអនុក្រឹត្យគន្លឹះ៧មួយចំនួនទៀត[១២]។ ការចុះហត្ថលេខាលើអនុក្រឹត្យស្តីពីការគ្រប់គ្រងដីរដ្ឋ និងអនុក្រឹត្យ ស្តីពីការធ្វើសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចដោយនាយករដ្ឋមន្ត្រីកាលពីឆ្នាំទៅគឺជាសញ្ញាមួយ បង្ហាញឱ្យឃើញការយកចិត្តទុកដាក់ដើម្បីឆ្ពោះទៅរកការប្រើប្រាស់និងការគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិប្រកបដោយតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាព។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការអនុវត្តន៍អនុក្រឹត្យទាំងពីរនេះឱ្យមានប្រសិទ្ធភាព ទាមទារឱ្យមានការប្តេជ្ញាចិត្តយ៉ាងខ្លាំងក្លា និងការគាំទ្រពីរាជរដ្ឋាភិបាល និងដៃរគូអភិវឌ្ឍន៍ទាំងអស់។

ជាងមួយទស្សវត្សរ៍កន្លងមក អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល អន្តរជាតិ និងក្នុងស្រុក បានចូលរួមចំណែកយ៉ាងធំធេង ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងគោលនយោបាយគាំទ្រដល់អ្នកក្រីក្រនិងក្របខណ្ឌ ច្បាប់ ។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល សូមស្វាគមន៍ ការបន្តកិច្ចសហការណ៍រវាងរដ្ឋាភិបាល និង សង្គមស៊ីវិល ដើម្បីគាំទ្រ និងពន្លឿន ការអនុវត្តន៍ច្បាប់ និងគោលនយោបាយនានាដែលទាក់ទងនឹងដីធ្លី។

១. បញ្ហាគន្លឹះ

ការគ្រប់គ្រងដី

មានតែប្រហែលជា ២០ភាគរយនៃម្ចាស់កម្មសិទ្ធិដីនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដែលមានបណ្ណ័កាន់កាប់ស្របច្បាប់លើដីរបស់ពួកគេ[១៣]។ នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០២ គំរោងរដ្ឋបាល និងគ្រប់គ្រងដីធ្លី បានបង្កើតឡើងនូវគំរោងចុះបញ្ជីដីមានលក្ខណៈជាប្រពន្ធ័ នៅក្នុងខេត្ត ចំនួន ១០ និងក្រុងភ្នំពេញ។ គំរោងមានគោលបំណងចុះបញ្ជីដីធ្លីឱ្យបាន ១ លានក្បាលដី នៅឆ្នាំ ២០០៧ ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ក្នុងការផ្តល់ជូននូវបណ្ណ័កម្មសិទ្ធិ ដែលមានសុវត្ថិភាព

---

[១២] នេះរួមបញ្ចូលទាំង អនុក្រឹត្យស្តីពី ការចុះបញ្ជីជាប្រពន្ធ័ អនុក្រឹត្យស្តីពីការចុះបញ្ជី មិនមានលក្ខណៈជាប្រពន្ធ័ (២០០២) អនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់គណៈកម្មការសូរិយោគដី (២០០២) និងអនុក្រឹត្យស្តីពីការធ្វើសម្បទានដី សង្គមកិច្ច (២០០៣) ។

[១៣] ធនាគារពិភពលោក (២០០៦): កម្ពុជា: ភាពក្រីក្រអាចកាត់បន្ថយពាក់កណ្តាលបានទេនាឆ្នាំ ២០១៥? ឯកសារវាយតំលៃភាពក្រីក្រឆ្នាំ ២០០៦។

តាមរយៈការចេញបណ្ណកម្មសិទ្ធិជាប្រពន្ធ័ ដែលអាចអនុវត្តបានដោយស្របច្បាប់។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមានការបារម្ភថា ប្រសិនបើដំណើរការនៃការចុះបញ្ជីដីមិនបើកទូលាយដល់សហគមន៍ ក្នុងការចូលរួម និងគាំទ្រដោយសកម្មភាពយល់ដឹងជា សាធារណៈដោយមានប្រសិទ្ធិភាពទេនោះ វាមិនត្រឹមតែធ្វើឱ្យកាន់តែយ៉ាប់យ៉ឺនឡើង ដល់ការប្រកប របរចិញ្ចឹមជីវិតរបស់ប្រជាជន ប៉ុន្តែនឹងធ្វើឱ្យចំនួនអ្នកដែលគ្មានដីកាន់តែកើនឡើង។ ភាគច្រើននៃប្រជាជននៅតាមទីជនបទគឺមិនចេះអក្សរ ហើយជាលទ្ធផលធ្វើឱ្យពួកគេមានការលំបាកក្នុងការយល់ដឹងពីដំណើរការ និងនិតិវិធីនៃការចុះបញ្ជីដី។ ពួកគេជារឿយៗតែងតែធ្វើព្រងើយកន្តើយចំពោះសិទ្ធិរបស់ពួកគេ ជាពិសេសទាក់ទងទៅនឹងអចលនទ្រព្យរបស់ពួកគេ។ លទ្ធផលនៃការប៉ាន់ប្រមាណពីភាពក្រីក្រឆ្នាំ ២០០៦ ដោយធនាគារពិភពលោក បង្ហាញថាភវនីយភាពនៃការទទួលបានបណ្ណ័កាន់កាប់ដីស្របច្បាប់បានបង្កើនប្រាក់ចំនូល។ មានភស្តុតាងដែលបាននិយាយតគ្នាថា ការមិនបានយកចិត្តទុកដាក់លើចំនុចមួយចំនួននៃការចុះបញ្ជីជាប្រពន្ធ័ គឺឱកាសសំរាប់ជនឱកាសនិយមមួយចំនួន ដែលទាញយកផលប្រយោជន៍ពីដំណើរការនៃការចុះបញ្ជីដីនេះ។ នេះគឺជាការផ្ទុយគ្នាទៅនឹងយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ នឹងគោលនយោបាយបែងចែកដីធ្លី ដែលបានប្តេជ្ញាចិត្តដោយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា។

<u>ជម្លោះដីធ្លី</u>

បញ្ហាបានកើតឡើងដោយ ចន្លោះប្រហោងនៃច្បាប់ភូមិបាលឆ្នាំ ១៩៩២ និងកង្វះខាតគោលនយោបាយដីធ្លីគ្រប់ជ្រុងជ្រោយមួយ បានធ្វើឱ្យកាន់តែដុនដាបឡើងដោយ ឧបសគ្គនៃសម័យ អន្តរកាលដែលនាំមក ដោយការពង្រីកនូវសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារសេរី និងការប្រញ៉ាប់ប្រញ៉ាល់ចំពោះការធ្វើសេរីភាវូបនីយកម្ម ផ្ទៃដីធំៗបានក្លាយ ជាកម្មសិទ្ធិរបស់អ្នកមាន អំណាចនិងឈ្មួញមួយក្តាប់តូច។ ជម្លោះដីធ្លីបានកើតឡើងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានៅដើមទស្សវត្សរ៍ ឆ្នាំ ១៩៩០ ដែលទាក់ទងនឹងមនុស្សមានអំណាចដែលច្បាមយកដីពីកសិករក្រីក្រ។ ដើម្បីឆ្លើយតប ទៅនឹងបញ្ហានេះ រដ្ឋាភិបាលស្ថិតក្រោមច្បាប់ភូមិបាលឆ្នាំ២០០១ បានបង្កើតប្រពន្ធ័គណៈកម្មការ សុរិយោដីដែលជាយន្តការ មួយជំនួសឱ្យគណៈកម្មការដោះស្រាយទំនាស់ដីធ្លីដែលមានមុនឆ្នាំ ១៩៩៩ ដែលបរាជយ័ក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហានេះឱ្យបានសមស្រប។

ការសិក្សាដែលធ្វើឡើងដោយអង្គការជាតិ និងអន្តរជាតិមួយក្រុម លើករណីវិវាទជម្លោះដីធ្លី [១៤] និងប្រសិទ្ធិភាពនៃការដោះស្រាយជម្លោះ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានបង្ហាញថា យ៉ាងហោចណាស់ ១.៥៥១ ករណីជម្លោះដីធ្លី បានកើតឡើងរវាងឆ្នាំ ១៩៩១ និង ២០០៤ ដោយមានដីជម្លោះទំហំ ៣៨០.០០០ហិចតា និងបានប៉ះពាល់ដល់កសិករ ១៦០.០០០គ្រួសារ។ យោងទៅតាមការសិក្សានេះ ជម្លោះដីធ្លីបានកើនឡើង៥០% នៅឆ្នាំ២០០០ បើប្រៀបធៀបនឹងឆ្នាំ១៩៩៩។ បន្ទាប់ពីមានការថយចុះនូវជម្លោះដីធ្លីមួយរយៈក្រោយពីច្បាប់ភូមិបាលថ្មីបានចូលជាធរមាននៅឆ្នាំ២០០១ ចំនួនជម្លោះបានកើនឡើងម្តងទៀត ប្រហែល៥០ ភាគរយនៅឆ្នាំ ២០០៤ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងឆ្នាំ ២០០៣។ ប្រហែល២ ភាគ៣ នៃជម្លោះដែលបានកត់ត្រានៅក្នុងការធ្វើសម្ភាសន៍ មិនទាន់បានដោះស្រាយនៅឡើយទេ។ ១/៣ នៃអ្នកទាមទារបានបោះបង់ចោលការទាមទារ ហើយបានបោះ បង់ការតស៊ូក្តី។ តាមលទ្ធផលអង្កេតជារួម ប្រសិទ្ធិភាពនៃការដោះស្រាយជម្លោះដីធ្លីតាមរយៈប្រព័ន្ធទាំងពីរគឺ គណៈកម្មការ សុរិយោដី និងតុលាការគួរឱ្យសង្ស័យជាទីបំផុត។

ការបែងចែកដី

មិនមានមូលដ្ឋានស្តីពីការបែងចែកដីធ្លី ត្រូវបានរៀបចំឡើយ។ តំរូវការដីបានកើនឡើងឥតឈប់ឈរដោយមានសមាមាត្រដ៏ច្រើនលើសលប់ ជាមួយនឹងគ្រួសារដែលមិនមានដី (ឧទាហរណ៍គ្រួសារដែលទើបរៀបការថ្មីថ្មោង) ជាកម្មសិទ្ធិ។ នៅឆ្នាំ ២០០៣ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានអនុម័តអនុក្រឹត្យស្តីពីការធ្វើសម្បទានដីសង្គមកិច្ច ប៉ុន្តែជាលទ្ធផលនៃការសាកល្បងផ្ទេរដីសាធារណៈរដ្ឋ ទៅឱ្យអ្នកក្រីក្រដែលមិនមានដីនៅតែមិនទាន់អនុវត្តនៅឡើយ។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមានការបារម្ភអំពីលទ្ធភាពនៃ ការលៃទុកសំរាប់ដីសម្បទានសង្គមកិច្ច នៅតំបន់ព្រៃ រឺតំបន់ដែលស្ថិតក្រោមការទាមទារសិទ្ធិស្របច្បាប់ដោយជនជាតិដើមភាគតិច។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ច្បាប់ភូមិបាលឆ្នាំ២០០១ បានហាមឃាត់ការទន្ទ្រានដី នៅតែកើតមានឡើង។ ការកើនឡើងនូវតម្លៃដី ជាពិសេសដីមានជីជាតិដែលមានសក្តានុពលសំរាប់កសិកម្ម ដែលនាំឱ្យមានអ្នកមិនមានដីកើនឡើង និងដីដែលមានជីជាតិល្អកាន់កាប់និងទុកទំនេរចោលដោយអ្នកមានអំណាច អ្នកមានទ្រព្យ និងអ្នកដែលមានទំនាក់ទំនងល្អជាមួយអ្នកមានអំណាច

[១៤] សូមកត់ចំណាំថា ការអង្កេតនោះធ្វើការកត់ត្រាតែករណីជម្លោះធំៗតែប៉ុណ្ណោះ ហើយដែលពាក់ពន្ធ័នឹងមនុស្សតួអង្គអ្នកមានឥទ្ធិពលមួយ រឺច្រើនជាងមួយគ្រួសារ ។

ដែលរក្សាទុកសំរាប់លក់យកចំណេញ។ ដីទុកចោលនេះ និងដីសម្បទានសេដ្ឋកិច្ចដែលមិនបានប្រើប្រាស់ គួរតែយកប្រើប្រាស់សំរាប់ គោលបំណងដីសម្បទានសង្គមកិច្ច។

ការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិរដ្ឋ

នៅក្នុងកំឡុងពេលមួយដែលខ្វះខាតនូវការគាំទ្រផ្នែកច្បាប់ និងឯកសារច្បាប់ច្បាស់លាស់សំរាប់ការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិសាធារណៈរបស់រដ្ឋ[១៥] ដែលទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនេះបន្តិចម្តងៗក្លាយជាទ្រព្យសម្បត្តិកម្មសិទ្ធិបុគ្គលឯកជន រឺក្រុមហ៊ុនមួយចំនួនតាមរយៈ ការលក់ ការដោះដូរ រឺរំលោភយកដោយអ្នកមានអំណាច ជនឆ្លៀតឱកាសជាតិនិង អន្តរជាតិ។ ទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនេះបានបាត់បង់ដោយមិនបានផ្តល់ពតិមានដល់សាធារណៈជនទូទៅ ដែលអាចនិយាយបានថាគ្មានការចូលរួមពីសាធារណៈ ដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ថាជាម្ចាស់នៃប្រទេស និងមានសិទ្ធិស្មើគ្នាក្នុងការទទួលផលពីទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនេះ ។

ថែមទៅលើមាត្រានានាដែលបានចែងនៅក្នុងច្បាប់ភូមិបាល ឆ្នាំ២០០១ ទាក់ទងនឹងការគ្រប់-គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិរដ្ឋ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាថ្មីៗនេះបានអនុមត័អត្ថបទច្បាប់ពីរ ដោយមានគោលបំណងការធ្វើឱ្យប្រាកដ និងការការពារទ្រព្យសម្បត្តិអចលនៈទ្រព្យរបស់រដ្ឋ។ អនុក្រឹត្យស្តីពីការគ្រប់គ្រង ដីរដ្ឋ និងអនុក្រឹត្យស្តីពីការធ្វើសម្បទានសេដ្ឋកិច្ច ត្រូវបានគេជឿថាជាឧបករណ៏ច្បាប់មួយដ៏មានប្រសិទ្ធិភាពក្នុងការគ្រប់គ្រងប្រកបដោយតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាពដីរដ្ឋ។ ទោះបីជាច្បាប់មានហេតុផលសមស្រប បញ្ហានៅតែចោទសួរថាតើ ក្របខណ្ឌ័ច្បាប់បច្ចេកទេសដែលមានលក្ខណៈសាំញ៉ាំអាចដោះស្រាយបញ្ហានៃការច្បាមយកដីរដ្ឋដោយខុសច្បាប់ រឺឯប្រពន្ឋ័ច្បាប់ដែលអាចគ្រប់គ្រងបាន និងងាយស្រួលបែរជាបរាជយ័។ ជួសឱ្យការផ្តោតលើការរៀបចំសេចក្តីព្រាងច្បាប់ថ្មី ការគាំទ្រការសំរាប់ការអនុវត្តន៏ច្បាប់ និងបទបញ្ញត្តិដែលមានស្រាប់គឺចាំបាច់។ ការអនុវត្តន៏មាត្រា១៨នៃច្បាប់ភូមិបាល ឆ្នាំ២០០១ គឺជាសូចនាករសំរាប់សុឆន្ទៈនយោបាយ ដើម្បីដាក់ពិនយ័លើការលក់ដូរ ឱ្យឯកជននូវដីរបស់រដ្ឋ។

[១៥] សូមមើលមាត្រា១៥ នៃច្បាប់ភូមិបានឆ្នាំ ២០០១ សំរាប់និយមនយ័ពាក្យ ទ្រព្យសម្បត្តិសាធារណៈរបស់រដ្ឋ

៣. អនុសាសន៍

- សុឆន្ទៈនយោបាយពិតប្រាកដក្នុងការអនុវត្តន៍ ដើម្បីឱ្យមានការកែប្រែលើវិសយ័ដីធ្លី គឺជាកត្តាចម្បងប្រសិនបើបញ្ហាខាងលើត្រូវបានដោះស្រាយ ។ ដោយរួមបញ្ចូលការបន្តការប្តេជ្ញាចិត្ត បន្តអនុវត្តសូចនាករតាមដានបញ្ហាចាក់ស្រេះ សំរាប់វិសយ័កសិកម្មនិងធនធានធម្មជាតិ ។
- បន្ទាប់ពីពិសោធការសាកល្បងដ៏ទូលំទូលាយ ការចុះបញ្ជីដីជាប្រពន្ធ័គួរអនុវត្តពីឥលូវនេះទៅនៅតាមតំបន់ដែលត្រូវការ ការចុះបញ្ជីជាបន្ទាន់ ដោយរួមទាំងតំបន់ដែលមានជម្លោះដ៏ស្រួចស្រាល់ រឺស្ថិតក្នុងអត្រានៃការរំខានដោយការចាប់យកដីដោយខុសច្បាប់ ។
- ប្រពន្ធ័គណៈកម្មការសុរិយោដី គួរតែពិនិត្យមើលឡើងវិញ ធានាការចូលរួមរបស់តំណាងសង្គមស៊ីវិលក្នុងក្រុមផ្សះផ្សារនៃគណៈកម្មការសុរិយោដីនៅថ្នាក់ស្រុក និងថ្នាក់ខេត្ត ។
- វិធានការបន្ទាន់ និងមានប្រសិទ្ធិភាពគួរត្រូវបានបង្កើតឡើង ដើម្បីបំប្លែងដីដែលមិនបានប្រើប្រាស់ និងដីសម្បទានសេដ្ឋកិច្ចដែលមិនទាន់ទាញយកផលឱ្យទៅជាដីឯកជនរបស់រដ្ឋ សំរាប់ការអនុវត្តន៍កម្មវិធីដីសម្បទានសង្គមកិច្ចដ៏មានប្រសិទ្ធិភាព ។ គំរោងសម្បទានដីសង្គមកិច្ចសាកល្បងលើតំបន់ដែលមានព្រៃរិចរិល ដីទំនេរគួរតែអនុវត្តឱ្យបានឆាប់តាមដែលអាចធ្វើ ទៅបាន ។
- រាជរដ្ឋាភិបាលដោយយោងទៅតាមអនុក្រឹត្យស្តីពីការគ្រប់គ្រងដីរដ្ឋ និងសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច គួរពិនិត្យមើល កែតំរូវនូវការបាត់បង់ដីរដ្ឋដែលបានលក់ ហើយដែលត្រូវបានកាន់កាប់ដោយបុគ្គល រឺក្រុមហ៊ុនវិនិយោគ ។ ការពង្រីកក្រៅផ្លូវការនូវទីផ្សារលក់ដូរដី គួរត្រូវបានហាមឃាត់ដោយការអនុវត្តន៍ជាបន្ទាន់នូវមាត្រា ១៨ នៃច្បាប់ភូមិបាលឆ្នាំ២០០១ ។
- ដំណើរការនៃការពិនិត្យឡើងវិញនូវសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច ដូចដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងអនុក្រឹត្យស្តីពីសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច គួរត្រូវអនុវត្តឱ្យឆាប់រហស័និងសមរម្យ ។ រាជរដ្ឋាភិបាលគួរទុកជាមោឃៈនូវកិច្ចសន្យា សម្បទានណាដែលបានរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើកិច្ចសន្យា រឺច្បាប់ភូមិបាល ហើយនឹងធានាថាកិច្ចសន្យាផ្សេងៗទៀតត្រូវធ្វើឡើងដោយស្របច្បាប់ ។

> សំរាប់ពតិមានបន្ថែមទាក់ទងនឹងបញ្ហាដែលបានលើកឡើងខាងលើ សូមទាក់ទង កម្មវិធីដីធ្លី
> និងការប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិត របស់វេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលស្តីពីកម្ពុជា
> តាមទូរសព្ទ័ ៨៩៥-២៣ ៩៩៤ ០៦៣ អ៊ីម៉ែល: sokha@ngoforum.org.kh

វិស័យកសិកម្ម និងការអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ[១៦]

១. សេចក្តីផ្តើម

ប្រជាជនកម្ពុជាប្រមាណ ៨០% រស់នៅតាមទីជនបទដាច់ស្រយាល និងប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដោយផ្អែកលើ ការធ្វើកសិកម្មជាចំបង ជាពិសេសគឺដំណាំស្រូវ។ វិស័យកសិកម្ម តំណាងនូវតួលេខដ៏សំខាន់ ទាំងនៅក្នុង GDP និងភាពមានការងារធ្វើ។ ភាគច្រើននៃប្រជាជនចំនួន ២៥០.០០០នាក់ ដែលចូលរួមនៅក្នុងកំលាំងពលកម្មជាតិជារៀងរាល់ឆ្នាំ ត្រូវបានស្រូបចូលទៅក្នុងវិស័យកសិកម្ម។ ដើម្បីលើកកំពស់ស្ថានភាពសង្គម សេដ្ឋកិច្ច នៅតាមតំបន់ជនបទនៃប្រទេស កម្ពុជា បញ្ហាជាគន្លឹះនានាខាងក្រោមនេះ ត្រូវតែបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រនិងគោលនយោបាយ អភិវឌ្ឍន៍ជនបទ។

២. បញ្ហាជាគន្លឹះ

- បញ្ហាដែលទាក់ទងនឹងអសន្តិសុខស្បៀង[១៧] និងកង្វះអាហារូបត្ថម្ភ នៅតែកើតមាននៅទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា ជាពិសេស គឺដោយសារផលិតភាពស្រូវមានកំរិតទាប កង្វះខាតជំរើសសំរាប់ការធ្វើកសិកម្ម ចំរុះមុខ កង្វះខាតប្រាក់ចំណូល សំរាប់ទិញម្ហូបចំណីរបស់កសិករដែលក្រីក្រនិងគ្មានដីកង្វះលទ្ធភាព ទទួលបានដីសំរាប់ដាំដំណាំ និងការយល់ដឹងតិច តួចពីការថែទាំអាហារូបត្ថម្ភនិងសុខភាព។
- ចំនួនកើនឡើងនៃយុវជននៅជនបទ ដែលប្រឈមនឹងអនាគតដែលគ្មានភាពច្បាស់លាស់ ដោយសារឱកាសការងារ ក្រៅពីការធ្វើកសិកម្ម មានតិចតួច ហើយពួកគេមិនបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលនូវជំនាញនិងចំណេះដឹងចាំបាច់ដើម្បី បង្កើតនិងទាញយកកំរៃពីសេដ្ឋកិច្ចផ្សេងទៀត។
- អង្គការកសិករ មានការកើតឡើងយឺតយ៉ាវ ជាពិសេសដោយមានការ គាំទ្រពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល រាជរដ្ឋាភិបាល និងតំរោងទ្វេភាគី ប៉ុន្តែពួកគេនៅបែកខ្ញែកគ្នានៅឡើយ។ ម្យ៉ាងទៀត

[១៦] រៀបរៀងដោយ CEDAC ដោយមានពត៌មានបញ្ចូលពី Oxfam America, Oxfam GB និង JVC

[១៧] យោងតាមទិន្នន័យរបស់ក្រសួងផែនការ (២០០៥) សមាមាត្រប្រជាជនដែលស្ថិតនៅក្រោមបន្ទាត់ភាពក្រីក្រចំណីអាហារ គឺត្រូវបានប៉ាន់ស្មានថាប្រហែល ២៥% ក្នុងឆ្នាំ ២០០៥។

ពួកគេមិនមានការបង្កើតឡើងនូវគោល នយោបាយពាក់ព័ន្ធនិងសកម្មភាពរួមគ្នា ដើម្បីផលប្រយោជន៍សេដ្ឋកិច្ចរបស់កសិករនៅឡើយទេ ជាពិសេសលើការ រកទីផ្សារនិងឥណទាន។

- កង្វះលទ្ធភាពទទួលបានពតិមានបច្ចេកទេស និងសំភារៈ-វត្ថុធាតុដើម សំរាប់កសិកម្ម ជាពិសេស កូនជ្រូក គ្រាប់ពូជ កូនដំណាំ សំភារៈតូចតាច និងពតិមានទីផ្សារ បានដាក់ជាឧបសគ្គក្នុងការធ្វើកសិកម្មចំរុះមុខ និងការអភិវឌ្ឍន៍លើ កសិកម្មគ្រួសារដែលមានទីផ្សារទទួលទិញ។
- បញ្ហាទាក់ទងនឹងការប្រើប្រាស់ជីគីមីកសិកម្មនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ជាពិសេស ថ្នាំកសិកម្មនៅតែមានពាសពេញក្នុង តំបន់ជាច្រើននៃប្រទេស ដោយសារការអនុវត្តន៍ច្បាប់មិនទៀងទាត់ ការគ្រប់គ្រងធូររលុងចំពោះការនាំចូលថ្នាំកសិ កម្មខុសច្បាប់ និងកង្វះកម្មវិធីអប់រំ-លើកកំពស់ការយល់ដឹងដល់សាធារណជន ក៏ដូចជាការស្រាវជ្រាវមានកំរិត និង ត្រួតពិនិត្យមើលបរិស្ថាន និងកសិកម្មដែលមានផាសុកភាព។ បញ្ហានេះបានដាក់ជាគ្រោះថ្នាក់លើសុវត្ថិភាពចំណី អាហារទាំងលើអ្នកប្រើប្រាស់និងអ្នកផលិតដូចគ្នា។
- លទ្ធភាពតិចតួចឬមិនអាចទុកចិត្តបាន ក្នុងការទទួលបានទឹកប្រើប្រាស់ កើតមានពាសពេញក្នុងសហគមន៍កសិកម្ម ដែលភាគច្រើនគឺដោយសារកង្វះការវិនិយោគ លើប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រខ្នាតតូចនិងខ្នាតមធ្យម និងសមត្ថភាពស្ដួចស្ដើង របស់សហគមន៍ក្នុងប្រតិបត្តិការ និងថែរក្សាប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រ។
- អសន្តិសុខមូលដ្ឋាននៅកំរិតសហគមន៍ កើតមាននៅគ្រប់កន្លែង ជាពិសេសការលួចសត្វចិញ្ចឹម ដែលធ្វើឱ្យកសិករ មានអារម្មណ៍មិនប្រាកដក្នុងចិត្តចំពោះ ការធ្វើវិនិយោគនៅក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យកសិកម្ម។ ចំណុចនេះជះឥទ្ធិពល អវិជ្ជមានដល់សាមគ្គីភាពនិងការជឿទុកចិត្តគ្នានៅក្នុងសហគមន៍។

៣. អនុសាសន៍

អនុសាសន៍ខាងក្រោមនេះផ្តោតលើមធ្យោបាយជាយុទ្ធសាស្ត្រ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាអសន្តិសុខស្បៀង ភាពក្រីក្រ និងបញ្ហាសង្គមនៅក្នុងចំណោម កសិករនៅតាមតំបន់ជនបទ នៃប្រទេសកម្ពុជា។

- ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានៃអសន្តិសុខចំណីអាហារ (ស្រូវ) យើងសូមផ្តល់អនុសាសន៍ថា អាទិភាពនៃកម្មវិធីអភិ វឌ្ឍន៍កសិកម្ម គួរតែជាការផ្សព្វផ្សាយនូវគោលការណ៍ ណែនាំពីប្រព័ន្ធប្រពល

វប្បកម្មកសិកម្ម (SRI) តាមរយៈ សហគមន៍ដែលដាំស្រូវនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា [១៨] និង ដើម្បីគាំទ្រដល់ការបណ្តុះបណ្តាលកសិករ និងការបណ្តុះបណ្តាលបន្តពីកសិករទៅកសិករ។ បន្ថែម លើនេះ ការដាំដំណាំចំរុះមុខនៅក្នុងប្រព័ន្ធកសិកម្មច្របាច់បញ្ចូលគ្នា គួរ ត្រូវបានលើកទឹក ចិត្តថា ជាយុទ្ធសាស្ត្រមួយដែលលើកកំពស់អាហារូបត្ថម្ភ និងប្រាក់ចំណូលរបស់គ្រួសារកសិករតូច តាច។

- បទពិសោធន៍បានបង្ហាញថា អង្គការជួយខ្លួនឯងនិង អង្គការអ្នកផលិតនៅតាមសហគមន៍ (ឧទា. សមាគម កសិករ ឬសហការណ៍ ក្រុមសន្សំ ជាដើម) គឺជាចំណុចគន្លឹះនៅក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយសារវានាំមកនូវផលប្រយោជន៍សេដ្ឋកិច្ចដល់កសិករ និងធ្វើឱ្យ កសិករដើរតួនាទីដ៏មានប្រសិទ្ធភាពនៅ ក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ទាំងមូល។ ដូច្នេះកម្មវិធី ដែលមាន ស្រាប់ជាមួយនឹងយុទ្ធសាស្ត្រចូលរួម ដើម្បីជួយ កសិករឱ្យចេះរៀបចំខ្លួនឯង (ឧទា. បណ្តាញកសិករនិងធម្មជាតិ) គួរត្រូវបានធ្វើការវាយតំលៃនិងអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីមានការគាំទ្រទូទាំង ប្រទេសចំពោះអង្គការកសិករ។ យើងផ្តល់អនុសាសន៍ផងដែរថាមជ្ឈមណ្ឌលបណ្តុះ បណ្តាលដែល គ្រប់គ្រងដោយអង្គការកសិករ គួរតែត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយមានការគាំទ្រពីអង្គការមិនមែន រដ្ឋាភិបាល ដើម្បីផ្តល់សេវាកម្មបណ្តុះបណ្តាលជាក់ស្តែងនិងមានការទទួលខុសត្រូវ ទៅដល់តំណាង របស់អង្គការ កសិករ។
- គួរលើកកំពស់ការអប់រំនៅជនបទដើម្បីឆ្លើយតបចំពោះតំរូវការរបស់យុវជននៅតាមជនបទ ជា ពិសេសជំនាញ ខាងវិស័យកសិកម្ម ការអភិរក្សបរិស្ថាន និងការអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍។ បន្ថែម ពីលើនេះ កម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាល វិជ្ជាជីវៈនៅតាមសហគមន៍ និងមជ្ឈមណ្ឌលបណ្តុះបណ្តាលសំរាប់ យុវជននៅតាមជនបទ គួរមានការគាំទ្រ។
- កម្មវិធីអប់រំ-លើកកំពស់ការយល់ដឹងទូលំទូលាយដល់សាធារណជនអំពី អនាម័យ សុខភាព និង អាហារូបត្ថម្ភ (ជាពិសេសលើការដាំនិងបរិភោគបន្លែ) និងការចិញ្ចឹមសត្វ ដើម្បីការពារជំងឺនានា រួមទាំងគ្រុនផ្តាសាយបក្សី និង ជំងឺគោឆ្កួត គួរមានការគាំទ្រ។ ប្រការនេះទាមទារកិច្ចសហការ យ៉ាងជិតស្និទ្ធរវាងវិស័យកសិកម្ម សុខាភិបាល និងអប់រំ។
- មិនគួរមានការរៀបចំធនធានសំរាប់ការស្រាវជ្រាវ និងការពង្រីកលើវិស័យកសិកម្ម ក្នុងន័យ នៃការផ្ទេរកញ្ចប់ បច្ចេកទេសទៅដល់កសិករនោះទេ ផ្ទុយទៅវិញគឺតាមរយៈការគាំទ្រដល់

---

[១៨] មកទល់ឆ្នាំ២០០៥ កសិករប្រមាណ ៥០.០០០ នាក់ កំពុងតែប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រប្រព័ន្ធប្រពលវប្បកម្មកសិកម្ម (SRI) ដើម្បីបង្កើន ទិន្នផលស្រូវ។ ជាមួយ នឹងទិន្នផលស្រូវកើនឡើង (កើនឡើងពី ៥០ទៅ១៥០%) ពួកគេអាចបែងចែកដីស្រែរបស់ពួកគេ សំរាប់ ដាំដំណាំនិងបន្លែបង្កាផ្សេងៗទៀត។

ការមានបទពិសោធន៍របស់កសិករ និង ការរៀនសូត្រនិងចែករំលែកចំណេះដឹងពីកសិករទៅកសិករ ក៏ដូចជាការបង្កើតសហគ្រាសផ្គត់ផ្គង់វត្ថុធាតុដើម ដែលមាននៅតាមសហគមន៍ (គ្រាប់ពូជ កូនជ្រូក និងសំភារៈតូចតាច ជាដើម) ។

- គួរបញ្ឈប់ការផ្តល់ឧបត្ថម្ភធនលើជីនិងថ្នាំកសិកម្ម ដោយទឹកប្រាក់របស់ម្ចាស់ជំនួយ ពីព្រោះការធ្វើបែបនេះមិន បានជួយលើកកំពស់ជីវភាពរស់នៅរបស់កសិករតូចតាចក្នុងរយៈពេលវែងនោះទេ ផ្ទុយទៅវិញវាធ្វើឱ្យកសិករ ពឹងផ្អែកលើជំនួយនិងវត្ថុធាតុដើមពីខាងក្រៅ ហើយស្របគ្នានេះ ក៏មានផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានលើបរិស្ថានផងដែរ ។ ខ្លឹមសារនៃការពង្រីកវិស័យកសិកម្ម គួររួមបញ្ចូល នូវការបណ្តុះបណ្តាលខ្លះលើការគ្រប់គ្រងអាជីវកម្មខ្នាត តូច ទីផ្សារ ប្រាក់សន្សំ-ឥណទាន និងជំនាញគ្រប់គ្រងអង្គការ ។ ម្ចាស់ជំនួយគួរគាំទ្រដល់ការអនុវត្តន៍ច្បាប់ លុបបំបាត់ការប្រើប្រាស់ថ្នាំកសិកម្មខុសច្បាប់ ។ ម្ចាស់ជំនួយគួរគាំទ្រផងដែរដល់ការស្រាវជ្រាវផលប៉ះពាល់លើ សុខភាព និងបរិស្ថាន របស់ថ្នាំកសិកម្មនិងជីគីមី ។
- នៅក្នុងដំណាក់កាលនៃការអភិវឌ្ឍន៍ជនបទរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ធនធានហិរញ្ញវត្ថុខាងក្រៅ គួរត្រូវបានប្រើប្រាស់ ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព តាមរយៈការវិនិយោគលើប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រខ្នាតតូចនិងមធ្យម ដែលអាចនឹងគ្រប់គ្រង បានដោយពួកកសិករខ្លួនឯង ហើយសមត្ថភាពក្នុងការប្រើប្រាស់ទឹករបស់សហគមន៍គួរត្រូវបង្កើតឡើងដោយការ ប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រចូលរួមដ៏ពិតប្រាកដ ។

សំរាប់ពត៌មានបន្ថែមទាក់ទងនឹងបញ្ហាដែលបានលើកឡើងខាងលើ សូមទាក់ទង

អង្គការ CEDAC តាមទូរសព្ទ៍ ៨៩៥-២៣ ៨៨0 ៩១៦ អ៊ីម៉ែល: cedac@online.com.kh

វិស័យព្រៃឈើ និងការអភិវឌ្ឍន៍ចំការឈើដាំ

១. សេចក្តីផ្តើម

វិស័យព្រៃឈើនៅប្រទេសកម្ពុជាកំពុងស្ថិតនៅលើផ្លូវបំបែក។ ប្រព័ន្ធសម្បទានស្តែងចេញនូវភាពបរាជ័យ។ ចាំបាច់ត្រូវធ្វើការលើកកំពស់ឱ្យមានជំរើសក្នុងការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ ប្រកបដោយចិរភាពនិងសមភាព ដែលការពារយ៉ាងពេញលេញដល់គុណតំលៃផ្នែកបរិស្ថាន និងសេដ្ឋកិច្ចរយៈពេលយូរអង្វែង និងសេវានានា ដែលព្រៃឈើបានផ្តល់ដល់ប្រជាជនកម្ពុជា និងជាពិសេសគឺការចូលរួមចំណែករបស់វិស័យនេះនៅក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ។ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា មានការកើនឡើងនូវនិន្នាការចំពោះការប្រែក្លាយធនធានធម្មជាតិ ទៅជាការប្រើប្រាស់ក្នុងលក្ខណៈផ្សេងទៀត ដែលផ្អែកលើការយល់ឃើញខុសឆ្គងថា ការថែរក្សាព្រៃឈើនៅតាមតំបន់ដែលគ្របដណ្តប់ ដោយព្រៃធម្មជាតិមានភាពផ្ទុយគ្នាចំពោះដំណើរការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងទិសដៅអភិវឌ្ឍន៍របស់ប្រទេសកម្ពុជា។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល មិនមែនប្រឆាំងជំទាស់នឹងការអភិវឌ្ឍន៍នោះទេ ប៉ុន្តែជាញឹកញាប់ ការធ្វើផែនការអភិវឌ្ឍន៍តែងមើលរំលងដល់ការចូលរួមចំណែកពិតប្រាកដ ដែលវិស័យព្រៃឈើបានផ្តល់ចំពោះសេដ្ឋកិច្ចជាតិ និងជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជននៅតាមមូលដ្ឋាន។

ព្រៃធម្មជាតិដើរតួនាទីដ៏សំខាន់ចំពោះសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ហើយគួរត្រូវបានគេមើលឃើញ ថាជាធនធានដ៏មានតំលៃ សំរាប់និរន្តរភាពនាពេលអនាគត។ អនុផលព្រៃឈើជាច្រើនប្រភេទទៀតគឺជាប្រភពចំណូលដ៏សំខាន់ សំរាប់ជួយដល់ជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជនមូលដ្ឋាន និងផ្តល់នូវភាគរយដ៏ក្រាស់ក្រែលសំរាប់ចំណូលគ្រួសារ នៅតាមតំបន់ជាច្រើន[១៩]។ សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច តែងតែពឹងអាស្រ័យយ៉ាងខ្លាំងទៅលើអនុផលព្រៃឈើ ដោយមានសហគមន៍ខ្លះបានប្រើប្រាស់ជាប្រចាំបានយ៉ាងល្អលើទិន្នផលពីចំការជាង២០០ប្រភេទផ្សេងៗគ្នា។ ចំណីអាហារដែលរកបានពី ព្រៃធម្មជាតិផ្តល់នូវសុវត្ថិភាពដ៏ល្អ ដែលប្រជាជនអាចពឹងអាស្រ័យបាននៅដែលត្រូវការចាំបាច់ និងជួយការពារចំពោះកង្វះអាហារូបត្ថម្ភ និងសក្តានុពលនៃការធ្វើចំណាកស្រុកទៅកាន់ទីក្រុង។ អ្វីដែលសំខាន់ពិសេស ជាងនេះគឺព្រៃឈើជួយសំរួលដល់ព្រឹត្តិការណ៍អាកាសធាតុ (នាំឱ្យមាន ភ្លៀងធ្លាក់ និងការពារភាព រាំងស្ងួត

[១៩] ការសិក្សារបស់សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទកសិកម្ម នៅតាមតំបន់ព្រៃនៃខេត្តពោធិសាត់ ក្នុងឆ្នាំ២០០៥ រកឃើញថាគ្រួសារនីមួយបានទទួល ប្រាក់ចំណូលជា មធ្យម ៩០ដុល្លារអាមេរិក ក្នុងមួយខែ ពីអនុផលព្រៃឈើដែលមានការកែប្រែថ្មីនិងប្រកបដោយនិរន្តរភាព។

ហើយជាមួយគ្នានេះដែរជួយកាត់បន្ថយទឹកជំនន់និងការបាក់ស្រុតដីដោយការហូរច្រោះ[២០])។ ព្រៃលិចទឹកនិងព្រៃកោងកាងជួយដោយផ្ទាល់ឱ្យមានជលផល ប៉ុន្តែព្រៃនៅតាមតំបន់ខ្ពង់រាប ក៏មានសារៈសំខាន់ផងដែរចំពោះផលិតភាពនៃវិស័យជលផល របស់ប្រទេសកម្ពុជា ដោយការពារការបាក់ស្រុតដី និងការពារគុណភាពទឹក។ បន្ថែមពីលើនេះ ព្រៃឈើផ្តល់ឈើសំរាប់ ការសាងសង់ផ្ទះសំបែង និងសំភារៈសំណង់ ផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ ប្រសិនបើមានការគ្រប់គ្រងបានល្អ ធនធានព្រៃឈើរបស់ប្រទេសកម្ពុជានឹងផ្តល់ដល់ប្រទេសនេះ នូវវិសាលភាព ដ៏ធំធេងនៃសុវត្ថិភាព សង្គម អេកូឡូស៊ី និងសេដ្ឋកិច្ច។ ក្នុងទសវត្សរ៍កន្លងមកនេះ អង្គការមិនមែន រដ្ឋាភិបាលជាតិនិងអន្តរជាតិ បានដើរតួនាទីដឹកនាំនៅលើគ្រប់វិស័យទាំងអស់នៃកំណែទំរង់ព្រៃឈើហើយ កិច្ចប្រឹងប្រែងដែលគួរឱ្យកត់សំគាល់នោះ គឺការប្រឹងប្រែងដើម្បីពង្រឹងការគ្រប់គ្រងរបស់សហគមន៍ ការអភិរក្សនិងអភិបាលកិច្ចធនធាន។

កម្ពុជានៅតែជាប្រទេសដែលមានសំណាងក្នុងការមានតំបន់ដែលគ្របដណ្តប់ដោយព្រៃក្នុងទំហំដ៏ធំ ខណៈពេលដែលប្រទេសដទៃទៀតនៅក្នុងតំបន់ កំពុងតែចំណាយថវិកាដ៏ច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ដើម្បីដាំដើមឈើឡើងវិញ ឬស្តារឡើងវិញ នូវព្រៃធម្មជាតិរបស់ពួកគេ តាមរយៈវិធានការការពារដ៏តឹងរឹងបំផុត។ យើងសូមកោតសរសើររាជរដ្ឋាភិបាលក្នុងការ ដាក់កំណត់ប្រមាណ២៥% នៃផ្ទៃដីសរុបរបស់ប្រទេស ដែលភាគច្រើននៃតំបន់ទាំងនោះជាតំបន់ព្រៃ ឱ្យស្ថិតនៅ ក្រោមការការពារ។ ជាសរុប សេចក្តីព្រាងច្បាប់សំរាប់ការការពារតំបន់ទាំងនេះ គឺមានលក្ខណៈ ល្អប្រពៃ ហើយប្រទល់ព្រំដែនក៏ត្រូវបានកំណត់រួចហើយដែរនៅតាមតំបន់មួយចំនួន។ យើងក៏ពេញចិត្តផងដែរចំពោះកិច្ចប្រឹងប្រែងរបស់រាជរដ្ឋា ភិបាលក្នុងការតាក់តែងច្បាប់សំរាប់ ការគ្រប់គ្រងដោយផ្អែកលើសហគមន៍នៅលើតំបន់ព្រៃទាំងនោះ។ យើងសង្កេត ឃើញមានមន្ត្រី រដ្ឋាភិបាលជាច្រើនដែលមានការតាំងចិត្តខ្ពស់ដែលបានប្រឹងប្រែងបំពេញការងារដោយអស់ពីសមត្ថភាព ដើម្បីលើកកំពស់ការគ្រប់គ្រងព្រៃ ក្នុងបំណងទុកជាព្រៃអភិរក្ស ឬដើម្បីឱ្យមានការគ្រប់គ្រង ពៃប្រសើរឡើង ឬក្នុង គោលបំណងទាំងពីរ។

២. ការវិវត្តន៍លើបញ្ហាជាគន្លឹះ

[២០] ភ្នំក្រវាញទទួលក៏រិតភ្លៀងធ្លាក់ ជាង៥ម៉ែត្រ រៀងរាល់ឆ្នាំ ហើយព្រៃឈើជួយការពារទឹកជំនន់ធំៗ នៅខេត្តកោះកុង បាត់ដំបង កំពង់ស្ពឺ កំពង់ឆ្នាំង និង ពោធិសាត់ ដែលទឹកជំនន់អាចនឹងកើតមានប្រសិនបើឈើត្រូវបានកាប់។

ការគំរាមកំហែងចំពោះមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងភាគីសង្គមស៊ីវិលដែលធ្វើការងារដើម្បីគាំទ្រចំពោះការគ្រប់គ្រងព្រៃដែលមានលក្ខណៈប្រសើរឡើង

ព្រឹត្តិការណ៍ថ្មីៗបង្ហាញពីការកើត មានច្រើនឡើងនូវអំពើហិង្សាលើប្រជាជន ដែលចូលរួមក្នុងការងារលើកកំពស់ ការគ្រប់គ្រងព្រៃដែលមានលក្ខណៈប្រសើរឡើង និងការរារាំងដល់ប្រជាជនដែលឃ្លាំមើលការបំផ្លិចបំផ្លាញមកលើពួកគេ និងរារាំងដល់អ្នកដែលលើកឡើងពីក្តីកង្វល់ របស់ពួកគេជាសាធារណៈ។ ជាឧទាហរណ៍រួមមាន ការមិនផ្តល់ទិដ្ឋាការដល់ បុគ្គលិកបរទេសរបស់អង្គការ Global Witness និងអំពើហិង្សាលើប្រជាជនដែលចូលរួមក្នុងការងារការពារព្រៃឈើ។ មេព្រៃពីរនាក់ត្រូវគេសំលាប់នៅជំរកសត្វព្រៃភ្នំឱរ៉ាល់ កាលពីថ្ងៃទី ២៧ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ២០០៥ មេព្រៃម្នាក់ដែលធ្វើការជាមួយក្រុម NGO ការពារធនធានធម្មជាតិ ត្រូវគេសំលាប់កាលពីខែ សីហា និងមានការបាញ់ប្រហារដោយគិតទុកជា មុនលើសកម្មជនព្រៃសហគមន៍ពីរនាក់ នៅខេត្តកំពង់ធំ កាលពីខែ កក្កដា។

ការធ្វើសម្បទានផ្សេងៗ

យើងខ្ញុំសូម កោតសរសើររាជរដ្ឋាភិបាល ក្នុងការផ្សព្វផ្សាយបញ្ជីសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច ទោះបីសង្កេតឃើញថាបញ្ជីនេះមិនពេញលេញក៏ដោយ។ យើងក៏សូមថ្លែងអំណរគុណ ចំពោះក្រសួងបរិស្ថានក្នុងការស្នើសុំមតិកែតំរូវលើ ការវាយតំលៃផលប៉ះពាល់លើសង្គមនិងបរិស្ថាន នៃសម្បទានមួយចំនួន។ ជាងនេះទៅទៀត យើងសូមស្វាគមន៍ចំពោះ ការពន្យាពេលនៃការជីករ៉ែ នៅខេត្តកោះកុងដោយសារក្តីកង្វល់លើសក្តានុពល នៃការកាប់ឈើខុសច្បាប់ ដែលផ្តួចផ្តើមដោយរាជរដ្ឋាភិបាល។ អនុក្រិត្យស្តីពីសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច និងអនុក្រិត្យស្តីពីការគ្រប់គ្រង ដីរដ្ឋត្រូវបានអនុម័ត។

ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ បញ្ហាក្នុងការធ្វើសម្បទាន និងចំការឈើដាំ នៅតែជាបញ្ហានៅឡើយនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ សម្បទានឈើ សម្បទានដី និងផែនការចំការឈើដាំ នៅតែជាកត្តាគំរាមកំហែងដ៏សំខាន់ទៅលើព្រៃឈើក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ ទោះបីថារដ្ឋាភិបាលបានទទួលនូវការកោតសរសើរ ចំពោះការរក្សាទុកឱសានវាទលើប្រតិបត្តិការសម្បទាន និងមានការឯកភាព ក្នាពីបណ្តាម្ចាស់ជំនួយដែលទាមទារឱ្យលុបចោល នូវសម្បទានឈើដែលនៅសេសសល់ទាំង១៥នោះក៏ដោយតែការកាប់ឈើក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនៅតែបន្តកើតមាន។ នៅក្នុងសម្បទានឈើនៅសំរោង ក្នុង ខេត្តសៀមរាប និងឧត្តរមានជ័យ សម្បទាននេះបាននាំដល់ការកាប់ដើមឈើច្បោះជ័រ រាប់រយដើមរបស់អ្នកស្រុក។ <u>នៅខេត្តរតនគីរី ការកាប់ឈើត្រូវបានអនុញ្ញាតដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ឈើប្រណីតៗ សំរាប់ការសាងសាងអាគាររដ្ឋសភាថ្មី</u>។ ការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណសំរាប់ការកាប់ឈើនេះ រំលោភលើច្បាប់ជាច្រើន

ដែលមានជាធរមាន ដែលរួមមានទាំងអនុក្រិត្យឆ្នាំ ២០០០ ស្តីពីការគ្រប់គ្រងសម្បទានដី ដែលហាមឃាត់ចំពោះការផ្តល់ឡើងវិញនូវសម្បទាន ដែលត្រូវបានលុបចោលរួចហើយ។ អាជ្ញាប័ណ្ណនាំឱ្យមានការបែងចែកដែលគ្មានតំលាភាពនៃតំបន់ព្រៃ ទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនមួយដែលខ្វះជំនាញខាងព្រៃឈើ ដោយមិនបានគិតគូរដល់ប្រជាជនដែលរស់នៅតាមតំបន់នោះ និងជាលក្ខណៈមួយដែលនាំឱ្យមានការលួចឈើ។ ដំណើរការនេះតំរង់ទិសដល់ការគំរាមកំហែងនៃប្រព័ន្ធដែល កំណត់ចំណូលប្រចាំឆ្នាំស្មើឡើងសំរាប់ ព្រៃឈើ និងសហគមន៍។

មានការវិវត្តន៍មួយចំនួន នៅក្នុងការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវតម្លាភាព និងការធ្វើសេចក្តីសំរេចចិត្តរបស់រដ្ឋាភិបាល តាមរយៈការផ្សព្វផ្សាយពតិមានលំអិត ស្តីពីសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច ទោះបីថាបញ្ជីសម្បទាន នេះមានលក្ខណៈមិនពេញលេញក៏ដោយ។ ការអភិវឌ្ឍន៍វិជ្ជមានមួយផ្សេងទៀតគឺ ក្រសួងបរិស្ថានបាន ស្នើសុំមតិកែតំរូវលើ ការវាយតំលៃផលប៉ះពាល់លើសង្គម និងបរិស្ថាន។ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ រដ្ឋាភិបាលនៅតែបន្តមើលឃើញថា សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចគឺជាជំរើសនៃការប្រើប្រាស់តំបន់ព្រៃ និងជាមធ្យោបាយសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍នៅជនបទដ៏បែសើរបំផុត។ ក្នុងប៉ុន្មានខែថ្មីៗនេះ សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចថ្មីៗជាច្រើនត្រូវបានផ្តល់ជូន និងកំពុងត្រូវបានពិចារណាជាពិសេសនៅ ខេត្តស្ទឹងត្រែងនិង ខេត្តព្រះវិហារ។ ជារឿយៗ ការវាយតំលៃលើតំបន់សំរាប់ផ្តល់ជាសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច **ព្រៃឈើត្រូវបានគេកំណត់តាមអំពើចិត្តថាគ្មានសារៈប្រយោជន៍** ហើយគុណតំលៃអេកូឡូស៊ី និងសំរាប់សង្គម មិនត្រូវបានគេគិតគូរនោះទេ។ ហើយកំពុងមានការជំរុញឱ្យមានសម្បទាននៅតាមតំបន់អភិរក្ស ដែលរួមទាំងសំរាប់ធ្វើជាកន្លែងកំសាន្ត និងការអភិវឌ្ឍន៍រុករករ៉ែនៅក្នុងជំរកសត្វព្រៃភ្នំឱរ៉ាល់ និងការអភិវឌ្ឍន៍តំបន់ទេសចរណ៍នៅក្នុងឧទ្យានជាតិវៀម។ ការគំរាមកំហែងបន្ថែមទៅលើព្រៃឈើ ពិសេសតំបន់អភិរក្ស គឺសម្បទានរ៉ែ។ សម្បទានទាំងនេះកំពុងត្រូវបានផ្តល់ឱ្យដោយគ្មានការពិចារណាល្អិតល្អន់ លើផលប៉ះពាល់ផ្នែកសង្គមនិងបរិស្ថាន ដែលរួមទាំងផលប៉ះពាល់បន្ទាប់បន្សំដែលពាក់ព័ន្ធនឹង ការបើកឱ្យចូលទៅកាន់តំបន់ព្រៃ ដែលពីមុនមិនអាចចូល ទៅបាន។

<u>ចំណាកស្រុកនិងការទន្ទ្រានយកដី</u>

ការធ្វើចំណាកស្រុកទៅកាន់តំបន់ព្រៃ បន្តកើតមានក្នុងអត្រាមួយដែលគួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើល ដែលភាគច្រើនគឺ ពាក់ព័ន្ធនឹងការសាងសង់ផ្លូវថ្មីៗ។ ការទន្ទ្រានយកដីនៅក្នុងតំបន់ព្រៃ ក៏បន្តមានជាបញ្ហាធំផងដែរ ទោះបីមានសេចក្តីថ្លែង ការណ៍ជាច្រើនដែលហាមឃាត់រឿងនេះក៏ដោយ ។

យោធា

ថ្មីៗនេះមានសេចក្តីថ្លែងការណ៍ខ្លាំងៗ ស្តីពីការប្រើប្រាស់ដីធ្លីជាកម្មសិទ្ធិរបស់យោធា ហើយកងយោធាខ្លះត្រូវបានបោះទីតាំងថ្មីនៅក្រៅតំបន់ព្រៃ។ ប្រតិបត្តិការអនុវត្តច្បាប់រួមគ្នាត្រូវបានធ្វើឡើងនៅតាមតំបន់មួយចំនួន ដូចជានៅក្នុងជំរកសត្វព្រៃភ្នំឱរ៉ាល់ ដោយមានការគាំទ្រពីយោធា។ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ មន្ត្រីយោធានៅតែបន្តពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងបទល្មើសព្រៃឈើជាច្រើន រួមទាំងនៅក្នុងតំបន់អភិរក្ស។ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ២០០៤ ជាង៥០%នៃអ្នកប្រព្រឹត្តិបទល្មើសព្រៃឈើ ដែលមន្ត្រីល្បាតរបស់ក្រសួងបរិស្ថាន ចាប់បាននៅក្នុងជំរកសត្វព្រៃភ្នំឱរ៉ាល់ គឺជាទាហាន ហើយជាង២៥% គឺជាទាហានដែលឈរជើង នៅទីតាំងជំរកសត្វព្រៃ ភ្នំសាមកុស[២១] ។

ទីតាំងតំបន់អភិវឌ្ឍន៍យោធា នៅមិនទាន់បានបង្ហាញនៅឡើយទេ ហើយការអភិវឌ្ឍន៍នៃតំបន់ទាំងនេះគឺជាញឹកញាប់ មានការពាក់ព័ន្ធនិងប្រតិបត្តិការកាប់ឈើ និងអំពើហិង្សាទៅលើសហគមន៍មូលដ្ឋាន។

ការធ្វើផែនការនិងការអនុម័ត

ផែនការប្រើប្រាស់ដីធ្លីដោយមានការចូលរួម បានទទួលការគាំទ្រថាជាយន្តការមួយសំរាប់ការចូលរួមរបស់សហគមន៍នៅក្នុងការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីធ្លី ហើយពេលនេះមានមូលដ្ឋានច្បាប់ជាផ្លូវការមួយតាមរយៈអនុក្រឹត្យ ស្តីពីការគ្រប់គ្រងដីរដ្ឋ។ ផែនការប្រើប្រាស់ដីធ្លីដោយមានការចូលរួមត្រូវបានគេអនុវត្តនៅតំបន់មួយចំនួន ដោយមានការគាំទ្រពីរដ្ឋាភិបាលនិងម្ចាស់ជំនួយ។ ទោះបីជាលទ្ធផលរបស់ ផែនការប្រើប្រាស់ដីធ្លីដោយមានការចូលរួមមានការទទួលស្គាល់ នៅត្រឹមកំរិតមូលដ្ឋានក៏ដោយ តែលទ្ធផលទាំងនេះអាចដើរតួដ៏សំខាន់នៅក្នុង ការរៀបចំច្បាប់ប្រើប្រាស់ដីធ្លី នៅក្នុងមូលដ្ឋាន។

---

[២១] តួលេខរបស់ក្រសួងបរិស្ថាន (MoE) ដែលបានដកស្រង់នៅក្នុងរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំនៃគំរោងជំរកសត្វព្រៃនៅភ្នំក្រវាញ ឆ្នាំ២០០៥ របស់ MoE-FFI ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ សេចក្តីសំរេចលើការប្រើប្រាស់ដី ត្រូវបានបន្តធ្វើនៅកំរិតខ្ពស់ៗ ដោយមានតិចតួច ឬគ្មានការពិគ្រោះពិភាក្សាជាមួយសហគមន៍មូលដ្ឋាន ឬអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងគ្មានតម្លាភាព។ ជារឿយៗ សេចក្តីសំរេចក្នុងការផ្តល់សម្បទាន មិនត្រូវបានធ្វើឡើងដោយក្រសួងដែលមានជំនាញបច្ចេកទេសត្រឹមត្រូវឡើយ។ នៅក្នុងតំបន់អភិរក្ស សេចក្តីសំរេចលើសកម្មភាពអភិវឌ្ឍន៍ជាទូទៅ តែងត្រូវបានធ្វើឡើងដោយគ្មានការកំណត់ទ្រង់ទ្រាយជាផ្លូវការ ថាតើសកម្មត្រឹមណាដែលត្រូវអនុញ្ញាតិ។ ដូចគ្នានេះដែរ សេចក្តីសំរេចលើការប្រើប្រាស់ធនធានព្រៃឈើ ក្នុងលក្ខណៈជំនួញ និងការប្រែក្លាយដីព្រៃ នៅបន្តធ្វើដោយគ្មានការកំណត់ច្បាស់លាស់ អំពីការបំរុងទុកនូវព្រៃអចិន្ត្រៃយ៍។

ការវាយតំលៃលើផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន គឺជាកត្តាតំរូវចាំបាច់បំផុតចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៩ សំរាប់គំរោងរបស់រដ្ឋ ឬឯកជនភាគច្រើន។ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងនេះក្តី សម្បទានតែងតែត្រូវបាន ផ្តល់ឱ្យនៅមុនពេលការវាយតំលៃលើផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន ត្រូវបានដាក់ស្នើសុំការពិនិត្យ ហើយការវាយតំលៃលើផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន តែងតែត្រូវបាន សម្បទានិកមួយចំនួនមើលឃើញថា គ្រាន់តែជាបែបបទនីតិវិធីធម្មតាមួយប៉ុណ្ណោះ។ ការវាយតំលៃលើផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន ដែលគ្មានគុណភាព ហើយការទទួលយកការវាយតំលៃលើផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន ដែលគ្មានគុណភាពនេះ តែងតែកើតមានឡើងជាប្រក្រតីដោយគ្មានការពិគ្រោះពិភាក្សាឱ្យមានល្អិតល្អន់ជាមួយសហគមន៍ដែលទទួលរងផលប៉ះពាល់ និងភាគី ដែលចាប់អារម្មណ៍ដទៃទៀតនោះទេ។

ការបង្កើតច្បាប់និងការអនុវត្តន៍

ការវិវត្តន៍វិជ្ជមានមួយចំនួនរួមមាន សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីតំបន់ការពារ ដែលបានដាក់ជូនរដ្ឋសភា និងការចាប់ផ្តើមអនុវត្តន៍ការគ្រប់គ្រងតំបន់ការពារនៅភាគខាងកើតនៃប្រទេសកម្ពុជា។ ប៉ុន្តែទោះបីថាសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ មានសក្តានុពលក្នុងការគាំទ្រផ្នែកច្បាប់ដល់ប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងព្រៃការពារក៏ដោយ តែក៏នៅមានក្តីកង្វល់ថា មាត្រាមួយចំនួននៃសេចក្តីព្រាងនេះអាចនឹងត្រូវគេលើកយកមកប្រើប្រាស់ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យមានសកម្មភាពអភិវឌ្ឍន៍នានា ដែលនឹងប៉ះពាល់ដល់បូរណភាពនៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ។

ទាក់ទិងនឹងបញ្ហាអនុវត្តន៍ច្បាប់ ការកាប់ឈើនៅតែមានការកើនឡើងនៅក្នុងប្រទេស [២២] ។ ការកាប់ឈើនេះភាគច្រើនគឺខុសច្បាប់ ហើយពុំមានការដាក់ទោសពៃរ៍ទេ ។ មានបទល្មើសព្រៃឈើតិចតួចដែលត្រូវបានបញ្ជូនទៅតុលាការ ហើយក្នុងចំណោមនេះមានការដាក់ពិន័យតិចតួច ក្នុងគោល-បំណងរារាំងចំពោះអ្នកដែលបំពានច្បាប់ ។ ហាក់ដូចជាពុំមានសុឆន្ទៈនយោបាយពិតប្រាកដ និងកង្វះសមត្ថភាពរបស់ស្ថាប័ន ដើម្បីអនុវត្តច្បាប់ព្រៃឈើដែលមានជាធរមាន ។ ដូច្នេះ វាមានសារៈសំខាន់ណាស់ដែលត្រូវកែប្រែនិងពង្រឹងស្ថាប័នត្រួតពិនិត្យព្រៃឈើឯករាជ្យ ។ ការត្រួតពិនិត្យឯករាជ្យនាពេលបច្ចុប្បន្នបង្ហាញឱ្យឃើញពីការគ្មានសុឆន្ទៈ និងការគ្មានសមត្ថភាពក្នុងការដោះស្រាយ មូលហេតុដែលនៅពីក្រោយបទល្មើសព្រៃឈើ ដែលប្រការនេះគួរតែធ្វើការផ្លាស់ប្តូរ ។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលត្រៀមខ្លួនជាស្រេចដើម្បីចូលរួមស្ថាបនាចំពោះការកែប្រែក្របខ័ណ្ឌការងារត្រួតពិនិត្យព្រៃឈើឯករាជ្យ ។

លទ្ធភាពប្រើប្រាស់និងការកាន់កាប់របស់សហគមន៍

យើងសូមកោតសរសើររាជរដ្ឋាភិបាល ក្នុងការបង្កើនការគាំទ្រចំពោះសហគមន៍ព្រៃឈើដែលអាចមើលឃើញច្បាស់បំផុតតាមរយៈការផ្សព្វផ្សាយកម្មវិធីជាតិសំរាប់ព្រៃសហគមន៍ ។ លើសពីនេះទៀតសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីតំបន់ការពារ ក៏ផ្តល់លក្ខខណ្ឌល្អប្រសើរចំពោះសហគមន៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ធនធានព្រៃឈើនិងក្នុងការគ្រប់គ្រងនិងប្រើប្រាស់តំបន់ការពារដោយសហគមន៍ព្រៃឈើ ។ តំបន់ការពារដោយសហគមន៍ព្រៃឈើមួយចំនួនត្រូវបានផ្តល់ឱ្យរួចហើយ ដោយក្រសួង បរិស្ថាន ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ការដាក់លក្ខខណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរទៅលើព្រៃសហគមន៍នៅមានជាបន្ត ។ រដ្ឋបាលព្រៃឈើបានកត់បញ្ជីតំបន់ព្រៃសហគមន៍ចំនួនជាង ២០០ សំរាប់ទិន្នន័យជាតិ ។ ប៉ុន្តែគ្មានព្រៃសហគមន៍ណាមួយត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយរដ្ឋបាលព្រៃឈើនោះទេ ហើយក៏ពុំទាន់មានប្រកាសណាមួយដែលផ្តល់គោលការណ៍ណែនាំសំរាប់ព្រៃសហគមន៍នៅឡើយដែរ ។ ព្រៃសហគមន៍ក្រៅផ្លូវការមិនត្រូវបានគេគោរពបើទោះបីជាមានការទទួលស្គាល់ជាផ្លូវច្បាប់ និងមានការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុចំពោះការអនុវត្តន៍ដែលធ្លាប់មានពីមុនមក និងចំពោះព្រៃសហគមន៍ក្រៅផ្លូវការ នូវការសន្យាយ៉ាងមុតមាំសំរាប់ការគ្រប់គ្រងព្រៃប្រសើរឡើងក៏ដោយ ។

---

[២២] ឧទាហរណ៍ដ៏សំខាន់ គឺនៅក្នុងស្រុកសណ្តាន់ ខេត្តកំពង់ធំ ដែលការកាប់ឈើកំពុងតែកើតឡើងក្នុងលក្ខណៈខ្នាតធំ ដោយរួមទាំងការកាប់ដើមច្បោះជ័រ រាប់រយដើមទៀតផង ។

មានការចាប់អារម្មណ៍កាន់តែខ្លាំងឡើង ចំពោះភាពជាដៃគូក្នុងវិស័យព្រៃឈើ ដូចដែលបានស្នើឡើងដោយក្រុមត្រួតពិនិត្យមើលឡើងវិញដោយឯករាជ្យលើវិស័យព្រៃឈើ។ ប៉ុន្តែនៅតែមានការគាំទ្រតិចតួចបំផុតចំពោះក្រុមប្រឹក្សាឃុំសំរាប់ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ ឬកិច្ចប្រឹងប្រែងដើម្បីពិនិត្យមើលគំនិតនេះនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់។

៣. អនុសាសន៍

មានការវិវត្តន៍ដ៏សំខាន់នៅក្នុងការលើកកំពស់ការកែទំរង់វិស័យព្រៃឈើ នៅក្នុងកំឡុងពេលចុងទសវត្សរ៍ទី៩០ ដែលចំណុចនេះរដ្ឋាភិបាលសមនឹងទទួលបាននូវកិត្តិនាម។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយនៅថ្មីៗចុងក្រោយនេះ ការជំរុញលើកទឹកចិត្តបានរលាយបាត់អស់ហើយផលប្រយោជន៍ក៏ត្រូវបានបង្វែរខុសទិសដៅ។ ប៉ុន្តែកាលានុវត្តភាពទាំងនេះនៅបន្តជំរុញឱ្យរបៀបវារៈនេះដំណើរការទៅមុខគួរឱ្យកត់សំគាល់តាមរយៈការអនុវត្តន៍តាមអនុសាសន៍នានា របស់ក្រុមពិនិត្យឡើងវិញដោយឯករាជ្យលើវិស័យព្រៃឈើ និងការពង្រីកព្រៃសហគមន៍។ ជំហានសំខាន់បន្ទាប់មកទៀត ត្រូវតែស្របជាមួយនឹងកិច្ចប្រឹងប្រែងដ៏ពិតប្រាកដរបស់រដ្ឋាភិបាល ដើម្បីដោះស្រាយលើផលប្រយោជន៍ដែលកំពុងតែឆក់ប្លន់ព្រៃឈើនិងដីធ្លីពីប្រជាជនខ្មែរ ដែលពួកគេតែងពឹងអាស្រ័យសំរាប់ការប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិត។ ទាក់ទងនឹងបញ្ហានេះ គេគួរផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើវិធានការមួយចំនួនដើម្បីពង្រឹងការអនុវត្តន៍ច្បាប់ និងបង្កើនតម្លាភាព។ អនុសាសន៍នានារួមមានៈ

- ការចូលរួមរបស់ស្ថាប័នរដ្ឋនៅក្នុងការគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិ និងការអនុម័តលើផែនការអភិវឌ្ឍន៍របស់ឯកជន គួរតែធ្វើឡើងឱ្យមានតម្លាភាព តាមរយៈការផ្សព្វផ្សាយដល់សាធារណជនជាបន្ទាន់ និងជាប្រចាំនូវកិច្ចសន្យាដែលមានជាធរមាន និងស្ថានភាពកិច្ចសន្យាសមស្របទាំងឡាយដែលកំពុងគ្រប់គ្រងសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច សម្បទានរ៉ែ និងសម្បទានព្រៃឈើ។
- ម្ចាស់ជំនួយនិងរដ្ឋាភិបាលត្រូវឯកភាពគ្នា លើការកំណត់ពេលវេលានិងធនធានដែលត្រូវការសំរាប់ការកំណត់ព្រំប្រទល់ឋបនីយដ្ឋានព្រៃអចិន្ត្រៃយ៍ ចំណុចនេះត្រូវតែចាប់ផ្តើមឡើង ដោយគ្មានការពន្យារពេល និងដាក់បញ្ចូលនូវដំណើរការមួយដែលមានការចូលរួមសំរាប់ការកំណត់ តំបន់អភិរក្សដោយយោងទៅតាមមាត្រាដែលមានចែងនៅ ក្នុងសេចក្តីស្នើច្បាប់ ស្តីពីតំបន់អភិរក្ស។
- អនុសាសន៍របស់ក្រុមត្រួតពិនិត្យឡើងវិញឯករាជ្យលើវិស័យព្រៃឈើ និងអនុសាសន៍របស់ធនាគារពិភពលោកដើម្បីលុបចោលប្រព័ន្ធសម្បទាន រដ្ឋាភិបាលគួរតែអនុវត្តតាមដោយចាត់វិធានការនានា

ដើម្បីលុបចោលសម្បទានឈើទាំងឡាយដែលនៅសេសសល់។ គំរូនៃការគ្រប់គ្រងសមស្រប ដែលជួយដល់ប្រជាជននៅតាមជនបទ គួរតែត្រូវបានអនុម័តដោយរួមបញ្ចូលនូវព្រៃសហគមន៏ និងភាពជាដៃគូ។ រដ្ឋាភិបាលគួរចាត់វិធានការនានាដើម្បីអនុម័តឯកភាពលើ ព្រៃសហគមន៍នានា និងប្រកាសស្ដីពីតំបន់អភិរក្សរបស់សហគមន៍ និងអនុវត្តកម្មវិធីជាតិសំរាប់ព្រៃសហគមន៍។

- ត្រូវអនុវត្តឡើងវិញនូវឱសានវាទ លើការអនុម័តផ្ដល់សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចថ្មីៗ និងត្រូវធ្វើការត្រួតពិនិត្យ ដែលមាន ការចូលរួមនិងតម្លាភាព លើសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចនានាដែលកំពុងមានស្រាប់។ ត្រូវលុបចោលសម្បទានដីដោយផ្អែកលើកិច្ចសន្យាដែលរំលោភលើច្បាប់ និងត្រូវកាត់បន្ថយសម្បទានដែលមានទំហំធំជាង ១០.០០០ ហិកតា។ នីតិវិធីសំរាប់ធ្វើការវាយតំលៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថានត្រូវមានលក្ខណៈពេញលេញនិងមានតម្លាភាព។
- ត្រូវដាក់ឱសានវាទលើការសាងសង់ផ្លូវនៅក្នុងតំបន់ព្រៃ និងតំបន់ការពាររហូតដល់មានការកំណត់ព្រំប្រទល់ព្រៃបំរុងទុកអចិន្ត្រៃយ៍។
- កងកំលាំងយោធាមិនត្រូវបោះទីតាំងនៅក្នុងឬជុំវិញតំបន់ព្រៃ ហើយត្រូវអនុវត្តគោលនយោបាយនៃការមិនលើកលែងទោស ចំពោះយោធិនដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធក្នុងការកាប់ឈើនិងការទន្ទ្រានយកដី។ ជាច្រើនឆ្នាំមកហើយ ការីសង្គមស៊ីវិលបានអំពាវនាវសុំឱ្យមានការផ្សព្វផ្សាយអំពីទីតាំង និងស្ថានភាពស្របច្បាប់នៃតំបន់អភិវឌ្ឍន៍យោធាទាំងអស់។ ការផ្សព្វផ្សាយពតិមានគួរត្រូវបានម្ចាស់ជំនួយយកមកប្រើប្រាស់ជាសន្ទស្សន៍មួយដើម្បីតាមដាន ការវិវត្តន៍លើភាពល្អប្រសើរនៃអភិបាលកិច្ច។
- ផ្អែកលើគំនិតផ្ដួចផ្ដើមដ៏ទូលំទូលាយដែលគាំទ្រដល់កំណែទំរង់ប្រព័ន្ធតុលាការ ម្ចាស់ជំនួយគួរស្វះស្វែងដើម្បីលើកកំពស់គំនិតផ្ដួចផ្ដើមថ្មីៗលើប្រព័ន្ធច្បាប់ និងតម្លាភាព ដើម្បីចាប់អ្នកដែលមានអំណាចទទួលខុសត្រូវលើបទឧក្រិដ្ឋព្រៃឈើ រួមទាំងការប្រើប្រាស់ដីព្រៃជាកម្មសិទ្ធិផងដែរ។
- ក្របខ័ណ្ឌស្ថាប័ន សំរាប់អនុវត្តនូវការត្រួតពិនិត្យឯករាជ្យ ត្រូវមានការពង្រឹងនិងពិនិត្យមើលឡើងវិញ។ ប្រការនេះគួរធ្វើឡើងដោយមានការទុករយៈពេលសំរាប់ការអប់រំដល់សាធារណៈជនស្ដីពីតួនាទីដ៏មានសក្ដានុពលរបស់ខ្លួន និងមានការពិភាក្សាទូលំទូលាយលើលក្ខខណ្ឌការងារ។ គួរតែងតាំងអ្នកត្រួតពិនិត្យឯករាជ្យដែលមានគុណសម្បត្តិមួយរូប ដោយឈរលើមូលដ្ឋានដេញថ្លៃដោយបើកចំហរ។

- ត្រូវផ្តល់ឱកាសសំរាប់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយពតិមាន ដើម្បីមានសេរីភាពធ្វើរបាយការណ៍ ស្តីពីបញ្ហាព្រៃឈើ និងបរិស្ថាន និងត្រូវលុបចោល ការមិនផ្តល់ទិដ្ឋាការចំពោះបុគ្គលិកបរទេសរបស់អង្គការ Global Witness ។

ចំពោះពតិមានបន្ថែមទាក់ទិននឹងក្រុមសង្គមស៊ីវិល ដែលចូលរួមក្នុងការគាំទ្រចំពោះកំណែទំរង់ វិស័យព្រៃឈើ
និងសំរាប់ការពិភាក្សាលើបញ្ហានានាដែលលើកនៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះ សូមទំនាក់ទំនងគំរោងព្រៃឈើ និងចំការឈើដាំ របស់ NGO Forum តាមរយៈ ទូរសព្ទ ៨៩៥-២៣ ២១៤ ៤២៩
អ៊ីម៉ែល: ngoforum@ngoforum.org.kh

ថាមពលវារីអគ្គិសនី

១. សេចក្តីផ្តើម

ការកសាងទំនប់វារីអគ្គិសនីទ្រង់ទ្រាយធំ បានបង្កើតឱ្យមាននូវបញ្ហាសង្គម និងអេកូឡូស៊ីយ៉ាងខ្លាំងនៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន។ ប្រទេសកម្ពុជាដែលជាប្រទេសស្ថិតនៅខ្សែទឹកខាងក្រោមទន្លេមេគង្គ ភ្ជាប់ទៅនឹង ប្រទេសវៀតណាម និងប្រទេសឡាវដោយដៃទន្លេមេគង្គបីសំខាន់ៗ បានទទួលរងនូវផលប៉ះពាល់ខ្ពស់ និងមិនទូទាត់ សងវិញបាន ពីសកម្មភាពទំនប់វារីអគ្គិសនីនៅខ្សែទឹកខាងលើ នៅតំបន់ឦសាន។ ទំនប់ទឹកដែលបានគ្រោង និង ប្រតិបត្តិការដោយបរទេស ដែលមានផលប៉ះពាល់ធំធេង ឆ្លងកាត់ព្រំដែន នាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ មកលើកម្ពុជា មាន ច្រើនហួសពីអ្វីដែលអាចរៀបរាប់ឱ្យបានពេញលេញ ប៉ុន្តែ ទំនប់ទាំងនោះរួមមានទំនប់យាលីកំលាំង ៧២០ មេកាវ៉ាត់ របស់ប្រទេសវៀតណាម និងទំនប់សេសាន ៤ ដែលមានកំលាំង ៣៣០មេកាវ៉ាត់ រួមទាំងទំនប់ Xekamen ដែលមានកំលាំង ៣០០មេកាវ៉ាត់ របស់ប្រទេសឡាវ។ គំរោងជាច្រើនក៏កំពុងស្ថិតនៅក្នុងដំណាក់កាលដំបូងនៃការធ្វើផែនការនៅក្នុង ប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ។ នៅទូទាំងតំបន់មេគង្គក្រោម កំពុងមានការជំរុញ ការអភិវឌ្ឍវារីអគ្គិសនី។

នៅពេលដែលប្រទេសទាំងឡាយ រួមទាំងប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ ប្រឹងប្រែងធ្វើអាជីវកម្ម សក្តានុពល វារីអគ្គិសនីអាងទន្លេមេគង្គ ហើយការប្រឈមមុខដោយការអភិវឌ្ឍបែបនេះនឹងកើនឡើង។ នៅក្នុងប្រទេសជិតខាង គឺប្រទេសថៃ ទំនប់ប៉ាកមូន (Pak Mun) បានបំផ្លាញផលផល និងជីវភាពរបស់ប្រជាជនមូលដ្ឋានរហូត ទាល់តែមានការតវ៉ាពីប្រជាជនអស់រយៈពេលយ៉ាងយូរ ដែលបាននាំទៅដល់ការកំទេចចោលទំនប់ដោយផ្នែក។ ក្រៅពីរំខានដល់ផលផល ទំនប់ធំៗអាចធ្វើឱ្យ លំហូរទឹកទន្លេហូរដោយមិនអាចទស្សន៍ទាយបាន សំរាប់សហគមន៍ នៅក្រោមខ្សែទឹក (បណ្តាលឱ្យ មានមនុស្សលង់ទឹក បាត់បង់ទ្រព្យសម្បត្តិ និងកាត់បន្ថយដំណាំកសិកម្មនៅតាម បណ្តោយមាត់ទន្លេ) ប៉ះពាល់ដល់គុណភាពទឹក (ដែលមានផលប៉ះពាល់ធ្ងន់ធ្ងរដល់សុខភាព) និងផ្លាស់ប្តូរទឹកជំនន់ តាមបែបធម្មជាតិ។ សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចកម្ពុជា ដែលរស់នៅខ្សែទឹកខាងក្រោមនៃទំនប់យ៉ាលី នៅលើ ទន្លេសេសាន បានទទួលរងនូវផលប៉ះពាល់នេះរួចទៅហើយ ហើយក៏បានបំផ្លាញដល់ជីវភាព របស់ពួកគេដែរ។ "ក្រោយពីការកសាងទំនប់នេះ ត្រីបានបាត់បង់អស់រលីង ......" ពេលនេះទឹកទន្លេ មានសភាពមិនធម្មតា។ ទន្លេអាចរីងស្ងួតនៅថ្ងៃណាមួយ និងឡើងវិញនៅថ្ងៃបន្ទាប់។ អ្នកស្រី **នួន មូម**

នៅភូមិ ពុង ខេត្តរតនគិរីបានរៀបរាប់ថា ទឹកទន្លេមិនទៀងទេ (ដកស្រង់សំដីនៅក្នុងទស្សនាវដ្ដី Watershed នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ ២០០៥) ។ ក្រៅពីផលប៉ះពាល់នៅខ្សែទឹកខាងក្រោម ទំនប់ធំៗដែលជាទំលាប់ទៅហើយ គឺជាទីកន្លែងនៃអំពើពុករលួយ ដែល ចំណាយមានការលាក់កំបាំង និងផលប្រយោជន៍ដែលបានគ្រោងទុកមិនពិតប្រាកដ ជាពិសេសនៅពេលដំណើរការធ្វើផែនការខ្វះការចូលរួមរបស់សាធារណៈជន និងតម្លាភាព ។

រាជរដ្ឋាភិបាលបានប្តេជ្ញាចិត្តគ្រប់គ្រងទឹកនៅក្នុងតំបន់ឱ្យបានខ្លាំង នៅពេលដែលខ្លួនបានចុះកិច្ចព្រម ព្រៀងទន្លេមេគង្គនៅឆ្នាំ ១៩៩៥ និងសកម្មភាពជាបន្តបន្ទាប់ទៀត ដូចជាអនុក្រឹត្យស្តីពីដំណើរការវាយតំលៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន និងដំណោះស្រាយ៥ ចំណុចដែលបានចចាជាមួយវៀតណាមនៅឆ្នាំ ២000 ក៏មានលក្ខណៈ វិជ្ជមានផងដែរ ។ អង្គការមិននៃរដ្ឋាភិបាលនៅកម្ពុជាបានធ្វើការងារជាមួយសហគមន៍ មូលដ្ឋានអស់រយៈពេល ៥ឆ្នាំ ដើម្បីកត់ត្រាទុកនូវផលប៉ះពាល់ឆ្លងដែនរបស់វារីអគ្គិសនី និងលើកឡើងនូវក្តីកង្វល់ របស់អ្នកភូមិ ជាមួយរដ្ឋាភិបាល គណៈកម្មការទន្លេមេគង្គ និងអ្នកពាក់ព័ន្ធផ្សេងទៀត ប៉ុន្តែការពិភាក្សាទាំងនេះមិនទាន់ត្រូវបានប្រែក្លាយជាសកម្មភាព និងលទ្ធផលជាក់ស្តែងឡើយ ។

២. បញ្ហាគន្លឹះ

យើងទាំងអស់គ្នាមានក្តីកង្វល់សំខាន់ដូចខាងក្រោមនេះ

ក. **<u>ពតិមានដែលអាចរកបានគួរឱ្យមានភាពប្រសើរឡើងថែមទៀត និងអាចរួមបញ្ចូលនូវការចូលរួមរបស់សាធារណៈជនឱ្យបានទូលំទូលាយៈ</u>** ការវាយតំលៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន ដែលបានធ្វើឡើងសំរាប់ទំនប់ឆ្លង កាត់ព្រំដែន នៅតែបន្តខកខានមិនបានពិចារណាផលប៉ះពាល់ នៅខ្សែទឹកខាងក្រោមឱ្យបានពេញលេញ និងមិន ត្រូវបានផ្តល់ជូនឱ្យបានទាន់ពេលវេលាឡើយ ដូចជាអ្នកអ្នកពាក់ព័ន្ធជាច្រើនមិនអាចចូលរួមនៅ ក្នុងដំណើរការ នៃការធ្វើផែនការ ។ បើទោះបីជាស្ថាប័នអគ្គិសនីនៅប្រទេសវៀតណាម ដែលមានជំនួយពីទីប្រឹក្សាមកពី ប្រទេសនៅភាគខាងជើង កំពុងធ្វើការសិក្សាពីផលប៉ះពាល់ឆ្លងកាត់ព្រំដែន នៅទន្លេសេសាន និងទន្លេ ស្រែពក ដែលសង្ឃឹមថានឹងរួមបញ្ចូលអនុសាសន៍សំរាប់កាត់បន្ថយផលប៉ះពាល់ក៏ដោយ ក៏អ្នកពាក់ព័ន្ធរបស់កម្ពុជា មិនទាន់បានទទួល អនុសាសន៍របស់ទីប្រឹក្សានោះនៅឡើយ ហើយក៏មិនទាន់មានវេទិកាអព្យាក្រិត្យមួយ ឬការ ត្រួតពិនិត្យពីភាគីទីបីត្រូវបានធ្វើឡើង ដើម្បីធានាថាទស្សនះរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានដាក់បញ្ចូលឡើយ ។

រដ្ឋាភិបាលបានចាត់វិធានការមួយចំនួន ដើម្បីធានាថាពត៌មានផ្សេងៗសំរាប់អ្នកពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ត្រូវបាន ដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងដំណើរការអភិវឌ្ឍអគ្គិសនី បើទោះបីជាមានការងារបឋមត្រូវបានធ្វើឡើង ដើម្បីបង្កើត គោលការណ៍ណែនាំការវាយតំលៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន តាមរយៈគណៈកម្មការទន្លេ មេគង្គក៏ដោយ។ នៅពេលដែល ពត៌មានអំពីការធ្វើផែនការ និងប្រតិបត្តិការវារីអគ្គិសនីត្រូវបានផ្តល់ជូន ចំពោះរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាក៏ដោយ ក៏អង្គការ មិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងសហគមន៍ដែលរងការប៉ះពាល់ មានការលំបាកក្នុងការទទួលបានពត៌មាន។

ចំពោះសហគមន៍នៅខ្សែទឹកខាងក្រោម ជាពិសេស នៅពេលដែលទំនប់កំពុងដំណើរការ ផលិតអគ្គិសនី ពត៌មានសំខាន់ៗ ដូចជា ការជូនដំណឹងអំពីការបើកបង្ហូរទឹកពីទំនប់ ត្រូវបានផ្តល់ជូនដោយ មិនគ្រប់គ្រាន់ ។

ខ. <u>រដ្ឋាភិបាលនិងម្ចាស់ជំនួយអាចធ្វើឱ្យប្រសើរឡើង នូវការពិចារណានិងដោះស្រាយចំពោះ បណ្តឹងរបស់ប្រជាជនពាក់ព័ន្ធនឹងផលប៉ះពាល់នៃវារីអគ្គិសនី:</u> នៅចុងទសវត្សឆ្នាំ១៩៩០សហគមន៍ សេសាន បានចាប់ ផ្តើមរាយការណ៍អំពីបញ្ហាទាំងឡាយនៃទឹកទន្លេ ដែលបណ្តាលមកពីការកសាង និងប្រតិបត្តិការ វារីអគ្គិសនីនៅខ្សែទឹកខាងលើ។ នៅក្នុងញត្តិដែលមានផ្តិតមេដៃផ្ញើមក រដ្ឋាភិបាល ជាបន្តបន្ទាប់អ្នកភូមិបានលើកសំណើផ្សេងៗរួមមាន: ការធ្វើឱ្យមានលំហូរទឹកទន្លេ តាមធម្មជាតិ ឡើងវិញ ផ្អាកការកសាងទំនប់បន្ថែមទៀត លុះត្រាណាមាន ដំណោះស្រាយចំពោះបញ្ហាបច្ចុប្បន្ននេះសិន សំណងការខូចខាតដែលបានកើតមាននៅអតីតកាល និងការគំរាម កំហែងនៅបច្ចុប្បន្នកំពុងកើតមាន ធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវការជូន ដំណឹងអំពីការបើកបង្ហូរទឹក ការចូលរួមនៅក្នុង ដំណើរការ ធ្វើផែនការ និងការធានាអាយុជីវិតសំរាប់ផលប៉ះពាល់ និងការបាក់ទំនប់ជាយថាហេតុនៅពេល អនាគត។

រហូតមកដល់ពេលនេះ ក្តីកង្វល់ទាំងនេះនៅមិនទាន់បានដោះស្រាយឱ្យបាន គ្រប់គ្រាន់ នៅឡើយ។ បើទោះបីជាមានការសិក្សាអំពី និងគុណភាពទឹក និងគំរូឌីណាម៉ូឌីណាមិក ដឹកនាំដោយ គណៈកម្មការទន្លេមេគង្គក៏ដោយ ក៏នៅមានការវាយតំលៃតិចតួច ហើយក៏គ្មានសំណងណាមួយជាក់លាក់ ចំពោះការបំផ្លិចបំផ្លាញកន្លងមក និងកំពុង កើតមានសោះឡើយ សូម្បីតែនៅពេលដែលការអន្តរាយបែប នេះត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាផ្លូវការក៏ដោយ។ ភ្នាក់ងារផ្តល់ជំនួយអន្តរជាតិ និងរដ្ឋាភិបាលនៅតាម ដងទន្លេមេគង្គ បន្តជំរុញការអភិវឌ្ឍវារីអគ្គិសនីនៅតាមទន្លេទាំងនេះ ដោយគ្មាន ស្វែងរកការឯកភាព ឬក៏ផ្តល់សំណងទៅដល់អ្នកភូមិដែលរស់នៅខ្សែទឹកខាងក្រោមឡើយ។

គ. រដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយអាចជំរុញការអនុវត្តតាមច្បាប់និងគោលការណ៍ណែនាំដែល មានស្រាប់ និងពង្រឹងស្ថាប័ននិយ័តកម្មផងដែរៈ ក្របខ័ណ្ឌមួយដែលមានស្រាប់សំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍កសាងវារីអគ្គិសនី នៅក្នុងស្រុក និងឆ្លងកាត់ព្រំដែន ដែលមានគណៈកម្មាការជាតិទន្លេមេគង្គ ដែលស្ថាប័ននោះបានកំណត់ យល់ព្រមតំរូវការសំរាប់ការចូលរួមជាសាធារណៈ នៅក្នុងការធ្វើផែនការគំរោង។ លើសពីនេះទៅទៀត ច្បាប់ក្នុងស្រុករបស់ កម្ពុជា និងវៀតណាម កំណត់ថាការវាយតំលៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន ត្រូវគោរពទៅ តាមការប្រតិបត្តិល្អៗជាអន្តរជាតិ។ ស្ថាប័នជាតិដូចជាគណៈ កម្មការជាតិទន្លេមេគង្គកម្ពុជា និងគណៈ កម្មាធិការ អចិន្ត្រៃយ៍សំរបសំរួលទំនប់ ប្រឡាយនៅព្រំដែន មានភារកិច្ចជា ពិសេសក្នុងការត្រួតពិនិត្យ មើលការអភិវឌ្ឍទំនប់វារីអគ្គិសនី ដែលប៉ះពាល់ដល់ប្រទេសកម្ពុជា នៅក្នុងអាងទន្លេមេគង្គ និងនៅតាម បណ្តោយព្រំដែនរបស់ប្រទេសទាំងពីរ។ បើទោះបីជាមានការការពារទាំងនេះក៏ដោយគំរោងកសាង ទំនប់ធំៗបានកើនឡើងដោយមិនគោរពតាមក្របខ័ណ្ឌអនុវត្តតាម។

ឃ. រដ្ឋាភិបាលនិងម្ចាស់ជំនួយគួរទទួលស្គាល់ថា ការអភិវឌ្ឍវារីអគ្គិសនីគឺទំនងជានឹងផ្លាស់ប្តូរគ្នាជាមួយ នឹង សន្តិសុខស្បៀងនិងមានផលប៉ះពាល់ហួសពីព្រំដែនទន្លេរបស់ខ្លួនៈ ការអភិវឌ្ឍវារីអគ្គិសនីជាច្រើន នៅក្នុងអាងទន្លេមេគង្គ នឹងមិនអាចចៀសផុតពីផល ប៉ះពាល់ទៅដល់វដ្ត នៃជលសាស្ត្រទន្លេមេគង្គ ទៅដល់កំរិតមួយ ដែលមិនអាចវាយតំលៃបាននៅឡើយ។ ផលិតភាពត្រីនៅបឹងទន្លេសាប ត្រូវបានគេស្គាល់ថាមាន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងវដ្ត នៃទឹកជំនន់នៅទន្លេមេគង្គ (សូមមើល Van Zaling et al…2000) ក្នុងន័យថា ផលិតផល ត្រីគឺអាស្រ័យទៅនឹងទំហំតំបន់ព្រៃលិចទឹក ដែលបានទទួលទឹកជំនន់ ប្រចាំឆ្នាំ រួមជាមួយនឹង រយៈពេលនៃ ទឹកជំនន់។ ការធ្វើទំនប់នៅតាមទន្លេមេគង្គនឹង "ធ្វើឱ្យ បាចសាច" ដល់វដ្តនៃទឹកជំនន់ដែលនាំទៅរកការមានទឹកជំនន់តិច នៅក្នុងកំឡុងពេលរដូវវស្សា និងកំរិតទឹកខ្ពស់នៅរដូវប្រាំង។ ប្រសិនបើទិន្នផល ត្រីនៅបឹងទន្លេសាបធ្លាក់ចុះ និងដោយគិតពិចារណា ថាប្រព័ន្ធអេកូឡូស៊ីរបស់ទន្លេ បានសំដែងឱ្យឃើញនូវសញ្ញា នៃការអាប់អួរដែលបណ្តាលមកពី សកម្មភាពនេសាទខ្លាំង នោះនឹងមានផលប៉ះពាល់ធ្ងន់ធ្ងរ មហន្តរាយដ៏មហិមា មកលើសន្តិសុខស្បៀង របស់ប្រទេសកម្ពុជា។ គេបានប៉ាន់ស្មានថា ជលផលនៅបឹងទន្លេសាបបានផ្តល់ជាតិប្រូតេអ៊ីន ពី ៤០-៧០% ដល់ប្រជាជនកម្ពុជា។

៣. អនុសាសន៍

ផ្អែកលើការសន្និដ្ឋានទាំងនេះ និងដើម្បីពង្រឹងការប្តេជ្ញាចិត្តចំពោះការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ការអភិវឌ្ឍន៍ ប្រកបដោយចីរភាពនិងការចូលរួមរបស់សាធារណៈជននៅក្នុងការគ្រប់គ្រងយើងទាំងអស់គ្នាជាអង្គការមិនមែនរដ្ឋភិបាលនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា សូមស្នើដល់រដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយអន្តរជាតិទាំងអស់ ចាត់វិធានការដូចខាងក្រោមៈ

១. ការទទួលបានពត៌មាន និងការចូលរួមរបស់សាធារណៈជន

- សហការជាមួយអាជ្ញាធរវៀតណាម ដើម្បីឱ្យមានភាពប្រសើរឡើងក្នុងការជូនពតិមានអំពីការបើកបង្ហូរ ទឹក និងប្រព័ន្ធត្រួតពិនិត្យកំរិតទឹក នៅតាមទន្លេសេសាន ដើម្បីផ្តល់ឱ្យអ្នកភូមិនៅខ្សែទឹកខាងក្រោម នូវពតិមានបន្ទាន់ ដែលគួរឱ្យជឿបាន តាមរយៈបច្ចេកវិទ្យាដែលកាត់បន្ថយមនុស្សធ្វើអន្តរកាវី ។
- ប្រើប្រាស់ការសិក្សាមូលដ្ឋានដែលមានពីមុន ការសិក្សាអំពីផលប៉ះពាល់ និងញត្តិរបស់សហគមន៍នៅអាង ទន្លេទាំងបីនៅភាគឦសាន សំរាប់ជាការពិភាក្សាដោយមានការចូលរួម ស្តីពីការគ្រប់គ្រងវារីអគ្គិសនី ឆ្លងព្រំដែន រវាងកម្ពុជាប្រទេសកម្ពុជា វៀតណាម និងប្រទេសឡាវ ដែលរួមបញ្ចូលនូវរាល់អ្នកពាក់ព័ន្ធ ទាំងអស់ ។
- ផ្សព្វផ្សាយពតិមានពេញលេញអំពីផែនការអភិវឌ្ឍវារីអគ្គិសនី និងជំរុញការចូលរួមរបស់ប្រជាជនក្នុងការធ្វើផែនការ បង្កើតគោលនយោបាយ និងការសំរេចចិត្តអំពីវារីអគ្គិសនី នៅក្នុងតំបន់។ ធានាឱ្យការវាយតំលៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន លើការកសាងវារីអគ្គិសនីឆ្លងកាត់ព្រំដែន និងក្នុងស្រុកស្របទៅតាមច្បាប់ជាតិ និងការប្រតិបត្តិ អន្តរជាតិល្អៗ។ ការសិក្សាទាំងនេះគួររួមបញ្ចូលនូវគំនិតរបស់អ្នកពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ដែល មិនបានមើលឃើញនៅពេលនេះ ផលិតជាបន្ទាន់នូវការវាយតំលៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន ទន្លេសេសាន និងទន្លេស្រែពកដែល ត្រូវបានអនុម័តដោយគណៈកម្មាធិការជាតិទន្លេមេគង្គកម្ពុជា និងគណៈកម្មាធិការជាតិវៀតណាម ។
- ច្បាប់ដែលមានស្រាប់ន ឬសំណើច្បាប់ណាមួយ ដែលប៉ះពាល់ដល់ការគ្រប់គ្រងទឹកឆ្លងព្រំដែនគួររួមបញ្ចូល នូវគោលការណ៍ និងការណែនាំរបស់គណៈកម្មការពិភពលោកស្តីពីទំនប់ ។

២. ដោះស្រាយក្តីកង្វល់របស់អ្នកភូមិ

- ពង្រឹងការពិភាក្សាជាមួយអ្នកភូមិដែលរងការប៉ះពាល់ដោយការកសាងទំនប់ ដើម្បីដោះស្រាយនូវក្តីកង្វល់ របស់ពួកគេ និងស៊ើបអង្កេតរកមើលការខូចខាតដែលត្រូវបានរាយការណ៍។ កំណត់យុទ្ធ

សាស្ត្រ ដើម្បីកាត់បន្ថយមហន្តរាយសង្គម និងបរិស្ថាន ជាពិសេសពាក់ព័ន្ធនឹងលំហូរបរិស្ថាន និងដើម្បីអនុវត្តនូវយន្តការ ឬដំណើរការ ដំណោះស្រាយសំរុះសំរួលឡើងវិញប្រកបដោយតម្លាភាព និងអព្យាក្រិត្យ ។

៣. ពង្រឹងការអនុវត្ត និងស្ថាប័ននិយ័តកម្ម

- ផ្តល់ការគាំទ្រឱ្យមានស្ថាប័នជាតិមួយឱ្យបានខ្លាំង មានធនធានគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីដោះស្រាយចំពោះបញ្ហាទំនប់ឆ្លងព្រំដែន និងធានាឱ្យមានការចូលរួមពីសាធារណៈជនប្រកបដោយប្រសិទ្ធ ភាព ។

៤. បញ្ហាទូលំទូលាយផ្សេងៗទៀត

- ជាសមាសភាគមួយនៃការធ្វើផែនការអភិវឌ្ឍន៍អាងទន្លេ នៅក្នុងអាងទន្លេមេគង្គទាំងមូល ការប្រើប្រាស់ កំព្យូទ័រសាកល្បងនៅក្នុងអាងទន្លេទាំងមូល គួរតែត្រូវបានធ្វើឡើង និងវិភាគពហុសេណារីយ៉ូ រួមទាំងសេណារីយ៉ូអំពីករណីដែលអាក្រក់ធ្ងន់ធ្ងរ ដើម្បីទស្សន៍ទាយកំណើននៃផលប៉ះពាល់ពីការ អភិវឌ្ឍវារីអគ្គិសនី នៅទូទាំងអាងទន្លេមេគង្គ ។ ផលប៉ះពាល់ផ្សេងៗដែលទំនងជាកើតមានលើ ជលសាស្ត្របឹងទន្លេសាប ពោលគឺធនធានជលផលកម្ពុជា គួរតែត្រូវបានវាយតំលៃ ។ គណៈកម្មការ ទន្លេមេគង្គគួរតែត្រូវបានផ្តល់សិទ្ធ ឱ្យកសាងម៉ូដែលបែបនេះ និងផ្តល់អំណាចឱ្យវាយតំលៃ ជាសត្យានុម័ត និងរាយការណ៍ដោយចំហ អំពីទិដ្ឋភាពនៃការធ្វើផែនការ ។
- "ការវាយតំលៃអំពីជំរើសថាមពលគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ" មួយសំរាប់មហាអនុតំបន់ទន្លេមេគង្គ គួរតែធ្វើឡើង ដើម្បីវាយតំលៃនូវរាល់ជំរើសបង្កើតថាមពមទាំងអស់ដែលអាចមានលទ្ធភាព ក្រៅពីការអភិវឌ្ឍវារី អគ្គិសនី ។ ដំណោះស្រាយជំរើសផ្សេងទៀតនៃថាមពលដែលលក្ខណៈត្រឹមត្រូវផ្នែកបរិស្ថាន និងមាន ក្តានុពល អនុវត្តបានចំពោះផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចមានអត្ថិភាព ដោយរួមមានវារីអគ្គិសនី ខ្នាតតូច ឧស្ម័នជីវសាស្ត្រ ម៉ូទ័រប្រើខ្យល់ និងប្រព័ន្ធថាមពលពន្លឺព្រះអាទិត្យ ។
- ស្ថាប័នហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិធំៗ រួមមានធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី និងធនាគារពិភពលោក ដែលពិនិត្យលើវារីអគ្គិសនី គួរត្រូវបានតំរូវដោយរដ្ឋាភិបាលនៃប្រទេសនៅតាមទន្លេមេគង្គ ឱ្យទទួលយកជាផ្លូវការ និងដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងគោលនយាបាយប្រតិបត្តិការរបស់ពួកគេ នូវអនុសាសន៍ដែលបានផ្តល់ជូនដោយ "គណៈកម្មការពិភពលោកស្តីពីទំនប់ នៅឆ្នាំ ២០០០ ។

សំរាប់ពត៌មានបន្ថែមដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងឯកសារនេះ សូមទំនាក់ទំនងជាមួយៈ
វេទិកានៃអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលស្តីពីកម្ពុជា (NGO Forum on Cambodia)
តាមទូរស័ព្ទលេខៈ ០២៣ ៩៩៤ ០៦៣ អ៊ីម៉ែលៈ ngoforum@ngoforum.org.kh
សមាគមនថែរក្សាវប្បធម៌ និងបរិស្ថាន (CEPA), ទូរស័ព្ទលេខៈ 023 881 613
អ៊ីម៉ែលៈ cepa@cepa-cambodia.org
បណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ទន្លេស្រែពក និងសេកុងទូរស័ព្ទលេខៈ ០១១ ៩៤២ ៦២១
អ៊ីម៉ែលៈ sesan@camintel.com

ការអភិវឌ្ឍន៍ពាណិជ្ជកម្ម និង សេដ្ឋកិច្ច

១. សេចក្តីផ្តើម

សមាជិកភាពពេញសិទ្ធិរបស់កម្ពុជាសំរាប់ឆ្នាំទីមួយ នៅអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកត្រូវបានកត់សំគាល់ដោយការពិភាក្សាដេញដោលរបស់ពិភពលោកមួយ អំពីវិសមភាពនៃរចនាសម្ព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក និងអឆន្ទៈរបស់ប្រទេសមហាអំណាចពាណិជ្ជកម្ម ក្នុងការផ្តល់ចំណែកដ៏តូចមួយនៃផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេទៅឱ្យប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ការពិភាក្សានេះបានឈានដល់សន្និសីទថ្នាក់រដ្ឋមន្ត្រីលើកទី ៦ របស់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក ដែលធ្វើឡើងនៅទីក្រុងហុងកុងកាលពី ខែធ្នូកន្លងទៅ ហើយវាជាព្រឹត្តការណ៍មួយត្រូវបានអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ចាត់ទុកទុកថាគ្មានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការកំណត់គោលនយោបាយ ដែលទំនងជានឹងជំរុញការអភិវឌ្ឍឡើយ។

បើទោះបីជាមានការព្រមព្រៀងផ្តល់ការអនុគ្រោះពន្ធគយ និងគ្មានកូតា ក្នុងការនាំផលិតផលពីប្រទេសដែលមានការអភិវឌ្ឍន៍តិចតួចទៅកាន់ទីផ្សារប្រទេសអ្នកមានក៏ដោយ ក៏នៅមានគំលាតពីឆ្ងាយពីផលប្រយោជន៍ដែលត្រូវបានធានាសំរាប់ប្រទេសកម្ពុជានៅឡើយ (ប្រទេសកម្ពុជាខ្លួនឯង ជាប្រទេសដែលមានការអភិវឌ្ឍន៍តិចតួច) ជាមួយសហរដ្ឋអាមេរិកសង្ឃឹមថានឹងបន្តរឹតបន្តឹងលើការនាំចូលវាយនភ័ណ្ឌ ហើយប្រទេសជប៉ុនស្នើដាក់កំហិតលើការនាំចូលអង្ករ និងត្រី។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយការព្រមព្រៀងដោយបណ្តាប្រទេសអ្នកមាន ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យមានការនាំចូលនូវផលិតផលដែលមានតំលៃបន្ថែម ពីបណ្តាប្រទេសដែលមានការអភិវឌ្ឍន៍តិចតួច អាចនាំទៅដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ដែលមានការពិភាក្សាយ៉ាងផុលផុសអំពីឧស្សាហកម្មកែច្នៃកសិផលរបស់ប្រទេសកម្ពុជានៅពេលអនាគត។

ទន្ទឹមនឹងនេះ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាឯណេះវិញមាន ការភ័យខ្លាចយ៉ាងខ្លាំងអំពីការបញ្ចប់កិច្ចព្រមព្រៀងពហុសរសៃអំបោះ(MFA) នៅមិនទាន់បានដកហូតយកនូវតំលៃដែលធ្វើឱ្យហិនហោចលើឧស្សាហកម្មកាត់ដេរនៅកម្ពុជាដែលមនុស្សភាគច្រើនបានគិតជាមុននៅឡើយ។ តាមការពិតគេបានរាយការណ៍ថាការងារថ្មីចំនួន ៩០០០ នៅក្នុងវិស័យកាត់ដេរត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងឆ្នាំកន្លងមក

ជាមួយនឹងតំលៃនាំចេញទៅអាមេរិក កើនឡើងចំនួន ១៦,៦% នៅក្នុងខែតុលា[២៣] ដែលភាគច្រើនបណ្តាលមកពីការទប់ស្កាត់ចំពោះការនាំចូលសំលៀកបំពាក់ពីប្រទេសចិន ទៅកាន់សហភាពអឺរ៉ុប និងអាមេរិក។ ការដកស្រង់ទិន្នន័យវិជ្ជមាននេះ រួមទាំងការពង្រីកវិស័យទេសចរណ៍ ទូរគមនាគមន៍ និងសំណង់ ធនាគារពិភពលោកបានទស្សន៍ទាយទុក ដោយលើកដំកើងកំណើនសេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រទេសកម្ពុជាសំរាប់ឆ្នាំ ២០០៥ ពី ២,៦% ទៅដល់ ៦,១%[២៤]។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ឆ្នាំ២០០៥ ក៏គឺជាឆ្នាំមួយដែលត្រូវបានកត់សំគាល់ដោយការទិតៀន និងកង្វល់យ៉ាងខ្លាំងជុំវិញផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានលើសេដ្ឋកិច្ច ដែលបណ្តាលមកពីអំពើពុករលួយ និងការខកខានមិនបានភ្ជាប់កំណើនសេដ្ឋកិច្ចទៅនឹងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ។ បើទោះបីជាការបន្តលើកឡើងក្តែងៗ អំពីការពង្រឹងស្ថាប័ន និងការបង្កើតគោលនយោបាយក៏ដោយ ក៏ផលប្រយោជន៍មិនបានដល់ដៃអ្នកក្រីក្រទេ តែបានដល់ដៃអ្នកដែលមានទំនាក់ទំនងល្អជាមួយនឹងអ្នកនយោបាយទៅវិញ។ ចំពោះសមាជិករាជរដ្ឋាភិបាលដែលសំលឹងមើលទៅមុខ ត្រូវតែបន្តជំរុញទៅមុខទៀតនូវការប្រយុទ្ធដ៏លំបាករបស់ពួកគេ ដើម្បីធ្វើការបែងចែកទាំងផលចំណេញនៃកំណើន និងសន្និធិនៃមូលធនរបស់ជាតិឱ្យកាន់តែមានសមធម៌ ដើម្បីសំរេចបាននូវគោលដៅនៃការអភិវឌ្ឍន៍កាន់តែប្រសើរ។

ការកំណត់អាទិភាពខ្ពស់ចំពោះវិស័យ ពាណិជ្ជកម្ម ហិរញ្ញវត្ថុ និងការអភិវឌ្ឍឧស្សាហកម្មនៅក្នុងរបៀបវារៈរបស់ខ្លួន ខណៈពេលដែលបញ្ហាភាពក្រីក្រ ការងារសមរម្យ ការការពារបរិស្ថាន និងការអប់រំជាសាកល នៅតែមិនទាន់ដោះស្រាយបានទេនោះ លទ្ធផលចុងក្រោយវាគឺជាការកំរិតនូវភាពរីកចំរើនរបស់ប្រទេសនោះ[២៥]។ បន្ថែមទៅលើការបារម្ភអំពីអំពើពុករលួយ ការគ្រប់គ្រងពុំមានតម្លាភាព និងបញ្ហាប្រឈមផ្នែកសង្គមដ៏ច្រើនរាប់មិនអស់ វាជាមូលហេតុដែលនាំឱ្យសេដ្ឋកិច្ចប្រទេសនោះពុំមានការវិវត្តន៍ទៅមុខ ហើយការគិតថា ការធានាចិរភាពផ្នែកគោលនយោបាយនោះបាននាំទៅរកការខកបំណងដែលប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍មួយចំនួនបានឆ្លងកាត់រួចមកហើយ ។

២. បញ្ហាគន្លឹះ

---

[២៣] The Cambodia Daily: "ការងារវិស័យកាត់ដេរកើនឡើង សិទ្ធិចរចារបស់អ្នកទិញ" ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ទី ៨ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៥

[២៤] ដកស្រង់មកពី XinhuaNet ថ្ងៃទី ១១ ខែ សីហា ដែលអាចរកបានតាម : http://www.cdri.org.kh/webdata/flashrep/2005/Nov05.pdf

[២៥] UNHCR 2005, ជំពូកទី ៤

វិធានការសំរាប់ការអភិវឌ្ឍ

UNHRD ២០០៥ បានព្រមានថា "កំណើនក្នុងការនាំចេញ" និង "ជោគជ័យក្នុងការនាំចេញ" ជារឿងខុសគ្នា។ កំណើនក្នុងការនាំចេញតែមួយមិនមែនជាសូចនាករគ្រប់គ្រាន់សំរាប់កិច្ចការអភិវឌ្ឍន៍ឡើយ ហើយការប្រែក្លាយកំណើនបរិមាណផលិតកម្មនាំចេញ ទៅជាកំណើននៃចំណូលនិងភាពប្រសើរឡើងនៃជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជនវាជាការលំបាក[២៦] ។ យើងមើលឃើញចំណុចនេះកើតឡើងក្នុងវិស័យកាត់ដេររបស់កម្ពុជាផ្ទាល់ ។ ការធ្វើអង្កេតមួយរបស់គំរោងវិភាគបញ្ហាអភិវឌ្ឍន៍ នៅឆ្នាំ២០០៥ បានរកឃើញថា បើទោះបីជាមានសារៈសំខាន់ក្នុងការផ្ញើរប្រាក់ទៅផ្ទះរបស់កម្មករក៏ដោយ ក៏ប្រាក់ចំណូលរបស់ពួកគេហាក់បីដូចជាគ្រាន់តែឆ្លើយតបទៅនឹងតំរូវការប្រចាំថ្ងៃ របស់អ្នកដែលគេផ្គត់ផ្គង់តែប៉ុណ្ណោះ ក្នុងខណៈពេលដែលមានការរួមចំណែកតិចតួចទៅដល់ការសន្សំ ការវិនិយោគ ឬកំណើនជាដុំកំភួននៅក្នុងក៏រិតជីវភាពរបស់ពួកគេ[២៧] ។ ប្រាក់ចំណូល និងឱកាសការងារដែលផ្តល់ដោយកម្មន្តសាលកាត់ដេរ គឺគ្រាន់តែអាចកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រមួយរយៈខ្លីប៉ុណ្ណោះ វាមិនមែនជាមធ្យោបាយមួយដែលជួយឱ្យប្រជាជនកម្ពុជាអាចចៀសផុតពីអន្ទាក់នៃភាពក្រីក្របានឡើយ ។

បំរែបំរួលផ្នែកប្រជាសាស្ត្រ បណ្តាលឱ្យមានអ្នកស្វែងគ្រប់អាយុធ្វើការងារស្វែងរកការងារធ្វើរាប់លាននាក់ នៅក្នុងរយៈពេល ៤ឆ្នាំខាងមុខ[២៨] ។ អ្នកមានការអប់រំទាបនិងមិនមានជំនាញគ្រប់គ្រាន់ សមត្ថភាពផលិតនៅមានក៏រិត និងបទប្បញ្ញត្តិរបស់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក ដែលមិនអាចអនុញ្ញាតឱ្យមានការផ្ទេរបច្ចេកទេស និងការកំណត់នូវសមាសភាគនៃមុខទំនិញក្នុងស្រុក ចំពោះគំរោងវិនិយោគបរទេស គឺជាហេតុផលដែលធ្វើឱ្យប្រទេសកម្ពុជាលំបាកក្នុងការងើបឱ្យរួចផុតពីភាព ក្រីក្រ ។

ទីផ្សារតំបន់និងតំរូវការប្រកួតប្រជែងឱ្យកាន់តែប្រសើរ

ការធ្វើសមាហរណកម្មកម្ពុជាទៅក្នុងទីផ្សារសេរី ឆ្លងកាត់ព្រំដែននៅតំបន់អាស៊ីអគ្នេយ៍ ទន្ទឹមនឹងការសន្យាកាត់បន្ថយការពឹកផ្អែកទៅលើគោលនយោបាយអាមេរិក និងសហគមន៍អឺរ៉ុប និងការអនុគ្រោះ

---

[២៦] (Ibid.)

[២៧] (Ibid.)

[២៨] សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា Watch volume II 2005 សេចក្តីសង្ខេបរួម វិទ្យាស្ថានសស្ថិតិកម្ពុជា

ទីផ្សារ អាចថាជាការឱ្យពរ ឬជាការបំផ្លាញទៅដល់ការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជានៅអនាគត ដែលវិនិយោគិនទទួលបាននូវការកាត់បន្ថយពន្ធគយ ចំពោះទីផ្សារក្នុងតំបន់ទាំងមូល ដោយមិនគិតថាប្រទេសអាស៊ានណាមួយដែលគេវិនិយោគនៅក្នុងនោះឡើយ។ ហេតុនេះកម្ពុជាអាចជួបប្រទះនូវការប្រកួតប្រជែងកាន់តែលំបាកជាងមុនជាមួយប្រទេសជិតខាងរបស់ខ្លួន ហើយអាចបង្ខំខ្លួនបំពេញទៅតាមការទាមទាររបស់វិនិយោគិនកាន់តែខ្លាំងឡើងៗ។

ជាមួយនឹងអំពើពុករលួយដែលរីករាលដាលគ្រប់កន្លែង រួមផ្សំនិងប្រជាជនដែលពុំមានការអប់រំគ្រប់គ្រាន់ វាគឺជាឧបសគ្គយ៉ាងចំបងក្នុងការរារាំង ការវិនិយោគបរទេសស្របច្បាប់រួចទៅហើយ ហើយវាក៏មិនអំណោយផលសំរាប់អត្ថប្រយោជន៍នៃការប្រកួតប្រជែងរបស់ប្រទេសដែរ [២៩] គេបារម្ភថា ផលប្រយោជន៍ជាដុំកំភួនដែលកើតចេញមកពីសមាហរណកម្មតំបន់ នឹងនៅតែមិនអាចសំរេចបាន ជាពិសេសនៅពេលដែលគេគិតដល់ការរួមចំណែកយ៉ាងសារៈសំខាន់ សំរាប់ការអប់រំខ្ពស់ និងមានកំលាំងពលកម្មពលកម្មគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចប្រកបដោយជោគជ័យបំផុតរបស់ប្រទេសមួយចំនួននៅអាស៊ី [៣០] ។

ផលប៉ះពាល់របស់គោលនយោបាយអភិរក្សលើផ្នែកសង្គម

សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ក៏ដូចជាសេដ្ឋកិច្ចសកលដែរ មានការរីកចំរើនក្នុងរយៈប៉ុន្មានឆ្នាំនេះ ប៉ុន្តែភាពក្រីក្រ នៅតែមានកំរិតខ្ពស់ដែលគេមិនអាចទទួលយកបាន ហើយអតុល្យភាពកាន់តែអាក្រក់ឡើង។ ជាធម្មតា ជោគជ័យផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចដែលពឹងផ្អែកលើកំណើន ត្រូវបានវាស់វែងដោយយោងលើអតិរេក។ តាមពិតម្ចាស់នៃកំណើននេះមិនមែនជាអ្នកក្រទេ។ ផលប្រយោជន៍ដែលហូរពីលើចុះមកក្រោមនេះ ដូចជាការងារដែលទទួលប្រាក់ឈ្នួលទាបជាដើម។ អ្នកក្រគឺជាអ្នកចូលរួមយ៉ាងសកម្មក្នុងកិច្ចការដ៏លំបាកជាមូលដ្ឋានរបស់សេដ្ឋកិច្ច ប៉ុន្តែកំណើនមានចីរភាព នៅកំរិតមួយសំរាប់តែអ្នកវិនិយោគប៉ុណ្ណោះ ទោះបីជាផលប្រយោជន៍ការងារក៏ត្រូវបានគេទាញយកចំណេញដែរ[៣១] ។

---

[២៩] (EIC/World Economic Forum, 2005)

[៣០] ADB, កិច្ចសហប្រតិបត្តិការ និងសមាហរណកម្មសេដ្ឋកិច្ចនៅអាស៊ី ទំព័រទី ៧

[៣១] ADB: សមាហិណ្ណកម្មនិង កិច្ចសហប្រតិបត្តិការសេដ្ឋកិច្ចអាស៊ី ទំពរទី៧

ពាក់ព័ន្ធនឹងពាណិជ្ជកម្មផលិតផលកសិកម្ម អ្នកកសាងគោលនយោបាយនៅកម្ពុជាមិនគួរយល់ច្រលំថាការកសាងអនាគតគឺពឹងផ្អែកលើការនាំវាចេញឡើយ។ កំណែទំរង់ដែលផ្តោតលើការធ្វើកសិកម្មដើម្បីនាំចេញបានទទួលនូវការគាំទ្រយ៉ាងខ្លាំងពីរដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយ។ កំណែទំរង់របៀបនេះបានលំហូរនូវរូបិយប័ណ្ណបរទេសចូលប្រទេសកម្ពុជា ព្រមទាំងបង្កើតការងារមួយចំនួនតូចសំរាប់អ្នកក្រីក្រនៅជនបទ ដូចគ្នានឹងសម្បទានពាណិជ្ជកម្មដែរ ប៉ុន្តែលទ្ធផលរបស់វាគួរតែមានការយកចិត្តទុកដាក់ឱ្យបានជិតដល់។ ឧស្សាហកម្មបែបនេះមិនធានាឱ្យមានជីវភាពប្រសើរឡើងសំរាប់កសិករដែលផលិតសំរាប់ទីផ្សារដែលមិននាំចេញ ឬក្នុងទ្រង់ទ្រាយតូច។ ប្រសិទ្ធភាពនាំចេញអាចនាំទៅដល់ការិតទាបនៃសន្តិសុខស្បៀង ការបាត់បង់សមត្ថភាពមូលដ្ឋានក្នុងការផលិតទំនិញចាំបាច់ និងធ្វើឱ្យកាន់តែមានគំលាតទ្រព្យសម្បត្តិកាន់តែខ្លាំងនៅជនបទ[៣២]។

នៅពេលដែលឧស្សាហកម្មទាញយកផល សេវាកម្មទេសចរណ៍ កសិពាណិជ្ជកម្ម និងវារីវប្បកម្ម ហើយដែលវិស័យទាំងនេះត្រូវគេរំពឹងថានឹងនាំមកនូវកំណើននៅកម្ពុជា ជាមួយនឹងវិស័យកាត់ដេរនោះ យើងក៏ឃើញនូវសេណារីយ៉ូមួយបានកើតឡើងដែរ ដែលក្នុងនោះអ្នកមានកាន់តែប្រប្រជែងជាមួយអ្នកក្រ ដើម្បីទទួលបាននូវការផ្គត់ផ្គង់ធនធម្មជាតិដែលមានកំណត់នោះ។ ការរំលោភយកដីកិច្ចព្រមព្រៀងសម្បទានដីដែលស្មុគស្មាញពិបាកយល់ ការផ្លាស់ប្តូរទីកន្លែងរបស់សហគមន៍ ជនបទ និងទីក្រុង និងគំរោងវារីអគ្គិសនីដែលបានធ្វើឡើងដោយមិនមានការវាយតំលៃសង្គមនិងបរិស្ថានឱ្យបានត្រឹមត្រូវ អាចធ្វើឱ្យចុះថយនូវប្រព័ន្ធអេកូឡូស៊ី និងធ្លាក់ចុះនូវការផ្គត់ផ្គង់ធនធានធម្មជាតិនាបច្ចុប្បន្ន និងទៅអនាគត។

ប្រសិនបើគោលនយោបាយអភិវឌ្ឍន៍ធ្វើឱ្យធ្លាក់ចុះនូវមូលធននេះ ដោយគ្មានការជំនួសទ្រព្យសម្បត្តិ និងឱកាសសំរាប់ការប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដដែល ដែលវាផ្តល់ឱ្យទេនោះ នោះអ្នកក្រីក្រនឹងត្រូវបង្ខំចិត្តប្រកួតប្រជែងគ្នា ដើម្បីបរិមាណដែលមានកំណត់នៃរបរចិញ្ចឹមជីវិតដែលបានជំនួសនេះដែលសេដ្ឋកិច្ចឧស្សាហកម្មកំពុងតែចាប់កំណើតនេះ អាចបង្កើតសំរាប់ពួកគេ។ ប្រជាជនកម្ពុជាមួយចំនួនដែលកំពុងធ្វើការងារនៅក្នុងតំបន់សេដ្ឋកិច្ចពិសេសនៅខេត្តស្វាយរៀង និងកង្វះខាតឱកាសការងារសំរាប់យុវជននៅក្នុងសហគមន៍នោះបន្ទាប់ពីបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈផ្លូវការរួចមក គឺជានិមិត្តរូបនៃបញ្ហាដែលអាចកើតមាននៅពេលខាងមុខ។

---

[៣២] HUNHDR, 2005

<u>ការបដិសេធជាយុទ្ធសាស្ត្រចំពោះគោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ច   កំណត់កំលាំងខាងក្រៅ</u>

កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ស្ថាប័នហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិ និងអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក ក្នុងការបង្កើតគោលដៅរួមនៃនយោបាយពិភពលោក ដោយផ្អែកលើលំហូរទំនិញនិងមូលធនដោយសេរី ជាជាងស្ថិរភាពសង្គម និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ បានខកខានមិនសំរេចបានទៅតាមគោលបំណងដែលបានកំណត់របស់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកក្នុងការ "ធានាការងារ ពេញលេញ " " ថែរក្សា បរិស្ថាន" និងការចូលរួមជាមួយប្រទេសផ្សេងៗនូវ "តំរូវការនិងកង្វល់របស់ប្រទេសទាំងនោះ ទៅតាមកំរិតខុសៗគ្នានៃការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ច"[៣៣] ។ ប៉ុន្តែរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាត្រូវបានរារាំង (ឧបសគ្គផ្នែកគោលនយោបាយ និងអភិបាលកិច្ចដែលមិនច្បាស់លាស់) ដោយការសំរួលសំរួលសេដ្ឋកិច្ច តាមមធ្យោបាយមួយដែលអាចធានាបានថា ការគាបសង្កត់ផ្នែកសង្គមត្រូវបានដោះស្រាយ ។

៣. អនុសាសន៍

<u>សំរាប់ម្ចាស់ជំនួយ</u>

- សំរបសំរួលក្រុមការងារជាតិ ស្តីពីជំរើសក្នុងការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចទ្រង់ទ្រាយតូច និងមិនប៉ះពាល់ដល់ប្រពន្ធ័អេកូឡូហ្ស៊ី ។
- កសាងសេដ្ឋកិច្ចជនបទ មិនត្រឹមតែក្នុងគោលដៅសមាហរណកម្មទៅ សេដ្ឋកិច្ចពិភពលោកប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែទាំងក្នុងគោលដៅសមត្ថភាពរបស់វាដើម្បីពង្រឹងខ្លួនឯង និងប្រើប្រាស់ជាអតិបរិមានូវធនធានក្នុងស្រុក ដើម្បីបំរើផលប្រយោជន៏ក្នុងស្រុក ។

<u>សំរាប់រដ្ឋាភិបាល</u>

- ជំរុញឱ្យមានការធ្វើវិមជ្ឈការនូវទ្រព្យធន និងឱកាក្នុងការបង្កើតទ្រព្យធន ដោយធ្វើការបែងចែកដីឡើងវិញ និងធនធានផលិតផ្សេងៗទៀតក្នុងចំណោមប្រជាជនដែលរស់នៅតាមទីជនបទ ។

---

[៣៣] កិច្ចព្រមព្រៀង Marrakesh ស្តីពីការបង្កើត WTO អាចរកបានតាមអាស័យដ្ឋាន : http://www.wto.org./english/res_e/booksp_e/ analytic_index_agree_01_e.htm

- ផ្តល់ឱ្យបានស្មើៗគ្នានូវការសំរបសំរួល ការគាំទ្រផ្នែកគោលនយោបាយ និងហិរញ្ញវត្ថុ ដល់សហករណ៍មូលដ្ឋាន ការគ្រប់គ្រងជលផល និងព្រៃឈើប្រកដោយនិរន្តរភាព និងសហគ្រាសធុនតូចនិងមធ្យមដែល សហគ្រាសខ្នាតធំកំពុងតែទទួលបាន។
- ការយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះអនុសាសន៍របស់ធនាគារពិភពលោក ដើម្បីជំរុញ "ម្ចាស់ភាគហ៊ុនតូចៗ ជាជាងកសិកម្មទ្រង់ទ្រាយធំ និងផ្អែកលើសម្បទាន" និង ដោះស្រាយជាបន្ទាន់នូវបញ្ហាគ្មានដីធ្លី តាមរយៈការបង្កើន ការផ្តល់កម្មសិទ្ធិដី និងសម្បទានដី។[៣៤]
- ខិតខំចរចាជាមួយប្រទេសចិន និងដៃគូពាណិជ្ជកម្មក្នុងតំបន់ផ្សេងទៀត ឱ្យមានការផ្លាស់ប្តូរបច្ចេកទេសបន្ថែមទៀត និងសមាសភាគផលិតផលក្នុងស្រុកសំរាប់រាល់គំរោងវិនិយោគ។
- ធានាថា ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលថ្មីរបស់តំបន់ពាណិជ្ជកម្មពិសេស ដែលស្ថិតនៅក្រោមក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍ កម្ពុជា មានតម្លាភាព គណនេយ្យភាព កំណត់ជាពិសេសលើប្រសិទ្ធភាពរបស់វាក្នុងការលើកកំពស់សិទ្ធិ និង សុខមាលភាពរបស់កម្មករ ផ្តល់ការងារ និងធានាឱ្យមានការការពារបរិស្ថានក្នុងស្រុក។

<u>សំរាប់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល</u>

- បង្កើតបណ្តាញការងារ ចែករំលែកបទពិសោធន៍ដែលល្អៗ សំរបសំរួលការពិភាក្សា ជាមួយសហគមន៍ ដែលបច្ចុប្បន្នកំពុងអនុវត្តន៍ជំរើស អាជីវកម្មខ្នាតតូចជាមួយនឹងគំរោងអភិវឌ្ឍន៍ពាណិជ្ជកម្មនានា ។
- បន្តប្រមូល និងចែកចាយពត៌មានពីការស្រាវជ្រាវ នៅមូលដ្ឋាន ដែលបង្ហាញឱ្យឃើញនូវប្រសិទ្ធិ ភាព និងការមកដល់នូវកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចថ្មីៗ ។

សំរាប់ពត៌មានបន្ថែមទាក់ទងនឹងអត្ថបទនេះ សូមទំនាក់ទំនង គំរោងអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច និងពាណិជ្ជកម្ម នៃវេទិកាអង្គការ មិនមែនរដ្ឋាភិបាលស្តីពីកម្ពុជា

ទូរសព្ទ័លេខ: ៨៩៥-២៣២១៤ ៤២៩ អ៊ីម៉ែល: ngoforum@ngoforum.org.kh

[៣៤] UN HDR 2005, p.121

ពត៌មានទូទៅរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល

ការរួមវិភាគទានដ៏សំខាន់របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងស្តារ កសាង និងអភិវឌ្ឍន៍របស់ប្រទេសកម្ពុជា ក្នុងរយៈពេលពីរទសវត្សន៍កន្លងមកនេះ ត្រូវបានទទួលស្គាល់យ៉ាងល្អ ដោយរាជរដ្ឋាភិបាល និងទីភ្នាក់ងារអ្នកផ្តល់ជំនួយអន្តរជាតិ។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបន្តតួនាទីដ៏ចំបង មួយក្នុងការគាំទ្រការផ្តល់សេវាសង្គមជាមូលដ្ឋាន ជារឿយៗនៅតាមតំបន់ និងសហគមន៍ដាច់ស្រយោល ហើយមានវត្តមាននៅគ្រប់ខេត្តក្រុងនៅប្រទេសកម្ពុជា។ សំខាន់ជាងនេះទៅទៀត អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក៏នាំមកនូវគំរូ និងវិធីសាស្ត្រផ្សេងៗទៀតសំរាប់ ការអភិវឌ្ឍន៍ ដោយសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើការចូលរួម សមធម៌ ការយល់ដឹងអំពីតួនាទីបុរស ស្ត្រី និងនិន្តភាពបរិស្ថាន។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបាន និងកំពុងដើរតួនាទីជាឧបករណ៍ដ៏សំខាន់មួយក្នុងការតស៊ូមតិ សំរាប់កំណែទំរង់ថ្នាក់ជាតិដែលត្រួសត្រាយផ្លូវ សំរាប់ការកែលំអក្នុងវិស័យសុខាភិបាល អប់រំ សិទ្ធមនុស្ស ប្រព័ន្ធច្បាប់ សេវាសង្គម បរិស្ថាន និងសិទ្ធិនារី និងកុមារ ។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលអន្តរជាតិនៅកម្ពុជាបានកើនឡើងយឺតៗរហូតដល់ប្រហែល៣០០ នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៤/០៥ ដោយឡើងចាប់ពីចំនួន១០០អង្គការនៅឆ្នាំ ១៩៩៥/៩៦ និងពី ២៥ នៅដើមទសវត្សន៍ឆ្នាំ ១៩៨០ ។ ចំនួនអង្គការខ្មែរមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងសមាគមបន្តកើនឡើងជាលំដាប់ ហើយសព្វថ្ងៃនេះមានអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកជាងចំនួន៨០០ និងសមាគមក្នុងស្រុកចំនួនជាង ៨០០ ដែលបានចុះឈ្មោះជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ចាប់តាំងពីអង្គការខ្មែរមិនមែនរដ្ឋាភិបាលត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅ ឆ្នាំ១៩៩១ មក។ មានការប៉ាន់ប្រមាណនូវចំនួនបុគ្គលិកខ្មែរប្រហែល ១០.០០០ នាក់ដែលកំពុងធ្វើការផ្នែក អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល នៅទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា។ លើសពីនេះទៀតនៅមានក្រុមការងារ អង្គការមិនមែន រដ្ឋាភិបាលតាមផ្នែក និងតាមបញ្ហា ចំនួនជាង៤០ ទៀតទាំងផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការដែលប្រមូលផ្តុំគ្នាលើបញ្ហាដែលជាចំណាប់អារម្មណ៍រួមក្នុងការគាំទ្រដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសកម្ពុជា។ បណ្តាញអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្រៅផ្លូវការមានស្ទើរតែគ្រប់ខេត្តក្រុងទាំងអស់ និងមានតួនាទីកាន់តែសំខាន់ឡើងក្នុងការរួមចំណែក ដល់ការពិភាក្សាតាមពត៌មានអំពីដំណើរការ និងគោលនយោបាយអភិវឌ្ឍន៍ ។

សកម្មភាពរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលអន្តរជាតិ នៅកម្ពុជាអាចធ្វើចំណាត់ថ្នាក់យ៉ាងទូលំទូលាយជាបួនប្រភេទសំខាន់ៗ :

- ការផ្តល់សេវាទ្រង់ទ្រាយធំ ដែលពឹងផ្អែកទៅលើថវិកាទ្វេភាគី និងពហុភាគី និងត្រូវបានអនុវត្តដោយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលធំៗ ដែលមានបទពិសោធន៍ក្នុងការស្តារឡើងវិញ និងការអភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ។
- ការផ្តល់សេវារួមជាមួយ នឹងស្ថាប័នរដ្ឋ ដែលធ្វើការតាមរយៈរចនាសម្ព័ន្ធក្នុងស្រុក និងផ្តល់ការកសាងសមត្ថភាពស្ថាប័ន ជាពិសេសនៅថ្នាក់ខេត្ត ស្រុក និងឃុំ ។

- សកម្មភាពអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ ដែលអនុវត្តដោយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដែលបានបង្កើតរួចស្រាប់ជាមួយ នឹងបទពិសោធន៍ក្នុងការធ្វើការនៅថ្នាក់ភូមិដើម្បីដោះស្រាយបុព្វហេតុជាមូលដ្ឋាននៃភាពក្រីក្រ ។
- ការអភិវឌ្ឍន៍អង្គការខ្មែរមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងអង្គការតាមមូលដ្ឋានសហគមន៍ ដែលត្រូវបានលើកទឹកចិត្ត និងគាំទ្រដោយផ្ទាល់ពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលអន្តរជាតិ រួមបញ្ចូលទាំងការផ្តល់ថវិកាផ្ទាល់ និងការកសាង សមត្ថភាពតាមរយៈការបណ្តុះបណ្តាល ។

សកម្មភាពរបស់អង្គការខ្មែរមិនមែនរដ្ឋាភិបាល នៅកម្ពុជាអាចធ្វើចំណាត់ថ្នាក់ជាបួនប្រភេទសំខាន់ :

- អង្គការលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនិងសិទ្ធិមនុស្ស ដែលពុះពារលើកស្ទួយគោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យ និងការគោរពសិទ្ធមនុស្សតាមរយៈគោលនយោបាយការបណ្តុះបណ្តាល និងតស៊ូមតិដ៏ទៃទៀត ។
- អង្គការអភិវឌ្ឍន៍ដែលពាក់ព័ន្ធក្នុងវិស័យអប់រំ សុខាភិបាល ឥណទាន ការបង្កើនប្រាក់ចំណូល និងសកម្មភាព អភិវឌ្ឍន៍ជនបទ និងទីក្រុងផ្សេងៗទៀតដែលសំដៅទៅលើកែលំអជីវភាពរបស់ប្រជាជនក្រីក្រ ។
- អង្គការសេវាគាំទ្រដែលផ្តោតលើសកម្មភាពបណ្តុះបណ្តាលអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍អង្គការក៏ដូច ជាការសំរបសំរួលការធ្វើបណ្តាញ និងសកម្មភាពទាក់ទងការតស៊ូមតិ ។
- អង្គការនិងសមាគមតាមមូលដ្ឋានសហគមន៍ ដែលកំពុងទទួលយកតួនាទីកាន់តែសកម្មក្នុងការចូលរួម និងគ្រប់គ្រងដំណើរការអភិវឌ្ឍន៍របស់ខ្លួនដោយផ្ទាល់ ។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទទួលស្គាល់សារៈសំខាន់នៃការពង្រឹងរចនាសម្ព័ន្ធអភិបាលកិច្ច និងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួនដែលមានសារៈសំខាន់ចំពោះការធានាបានទូវតម្លាភាព និងការទទួលខុសត្រូវខ្ពស់ ជាពិសេសចំពោះសហគមន៍ និងប្រជាជនដែលគេធ្វើការជាមួយ ។ ក្រមសីលធម៌ដើមរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ត្រូវបានរៀបចំតាក់តែងនៅឆ្នាំ ១៩៩៦ ដើម្បីលើកកំពស់ការយល់ដឹងឱ្យកាន់តែទូលំទូលាយឡើងថែមទៀតពីតួនាទី និងការទទួលខុសត្រូវរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៤ ក្រមសីលធម៌នេះ ត្រូវបានរៀបចំឱ្យទៅជាគោលការណ៍ក្រមសីលធម៌ និងបទដ្ឋាន អប្បរមាថ្មីសំរាប់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ បទដ្ឋានថ្មីនេះនឹងត្រូវបានគេតាក់តែងបន្ថែមទៀត ឱ្យទៅជាប្រព័ន្ធស្វ័យបញ្ញត្តិស្ម័គ្រចិត្តរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដោយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងយន្តការនៃការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្តន៍តាម ។

ក្រាហ្វិក ១: សង្ខេបអំពីការរួមវិភាគទានរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល (គិតជាលានដុល្លា)

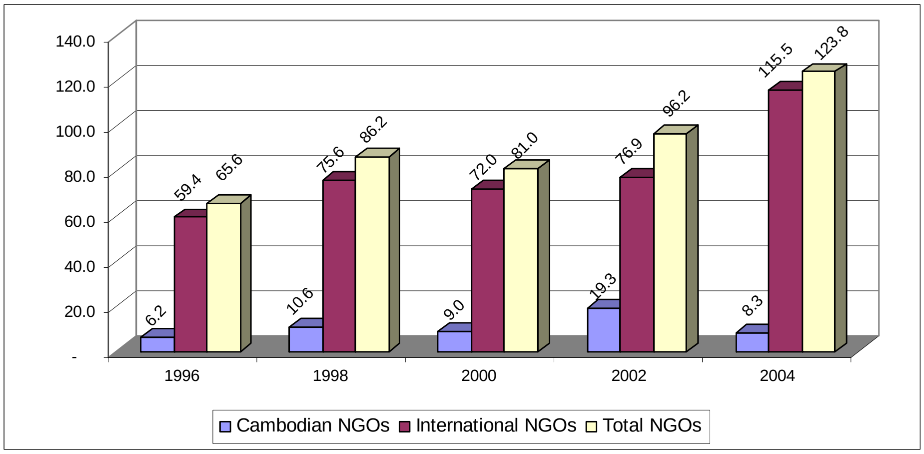

ប្រភព: សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលចំពោះកិច្ចប្រជុំពិគ្រោះយោបល់ស្តីពីកម្ពុជា ឆ្នាំ ១៩៩៧-២០០២ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅកម្ពុជាឆ្នាំ ១៩៩៨ ដោយ CDC, របាយការណ៍ស្តីពីសហប្រតិបត្តិការ អភិវឌ្ឍន៍ សំរាប់ឆ្នាំ ១៩៩៨-២០០៤ ដោយ CDC, សៀវភៅមគ្គុទ្ទេសក៏ធនធានសំរាប់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ឆ្នាំ ១៩៩៩ ដោយអង្គការ ពន្លក្ប សៀវភៅមគ្គុទ្ទេសក៏អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភបាលរបស់ ជជជ ឆ្នាំ ២០០០- ២០០៤

(សំគាល់: នេះជាការប៉ាន់ស្មានថវិកាសំរាប់ឆ្នាំ ២០០៤ តែប៉ុណ្ណោះ)

សំគាល់: (តួលេខរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភបាល រាប់បញ្ចូលទាំងទ្វេ និងពហុភាគី និងប្រភពធនធានផ្ទាល់របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល) ។

ក្រាហ្វិក ២: ចំនួនអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភបាលនៅកម្ពុជា

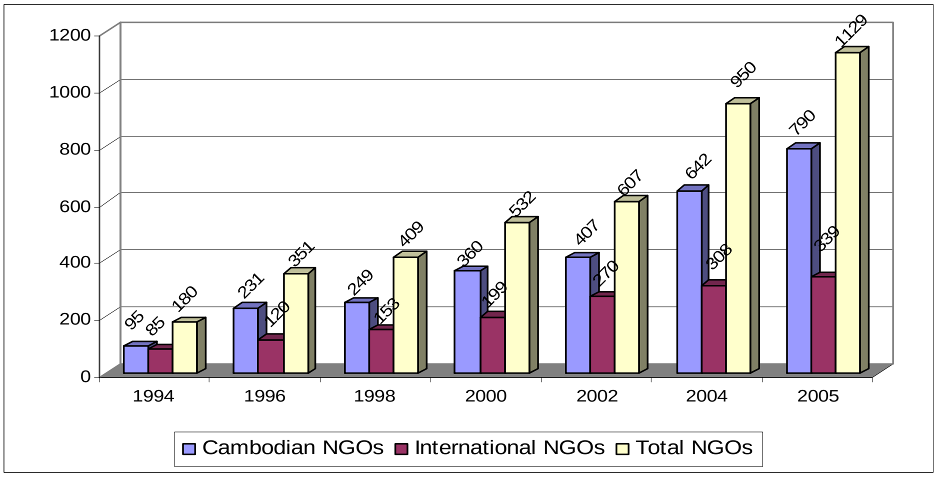

ប្រភព: សៀវភៅកម្មវិធីជំនួយមនុស្សធម៌អន្តរជាតិ , សៀវភៅជំនួយការអភិវឌ្ឍន៍ និងសៀវភៅអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ ១១៩៩២-២០០៤ចុំ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅកម្ពុជាដោយ CDC (១៩៩៨-២០០៤)។ ស្ថិតិសមាគមន៏អង្គការជាតិ និងអន្តរជាតិដែលចុះឈ្មោះនៅកម្ពុជា ដោយទីស្តីការគណរដ្ឋមន្ត្រី ឆ្នាំ ២០០៤ ។

ក្រាហ្វិក ៣: គំរោងតាមផ្នែករបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅកម្ពុជា (ជាសង្ខេប)

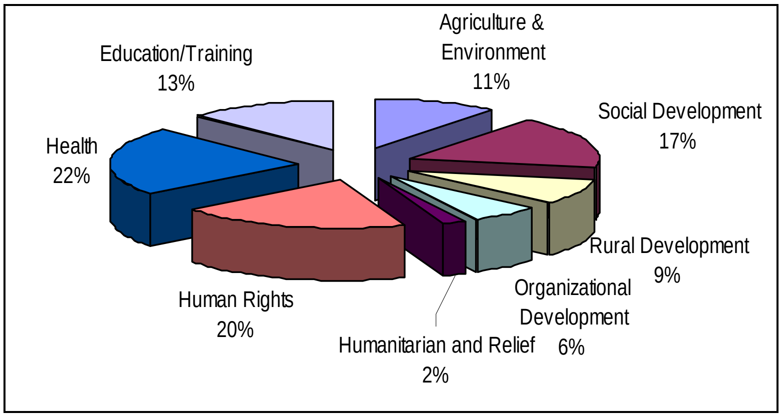

ប្រភព: ប្រព័ន្ធទិន្នន័យស្តីអំពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលរបស់អង្គការ ស៊ី.ស៊ី.ស៊ី ខែមិថុនាឆ្នាំ ២០០៤

ក្រាហ្វិក ៤: គំរោងតាមផ្នែករបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅកម្ពុជា (លំអិត)

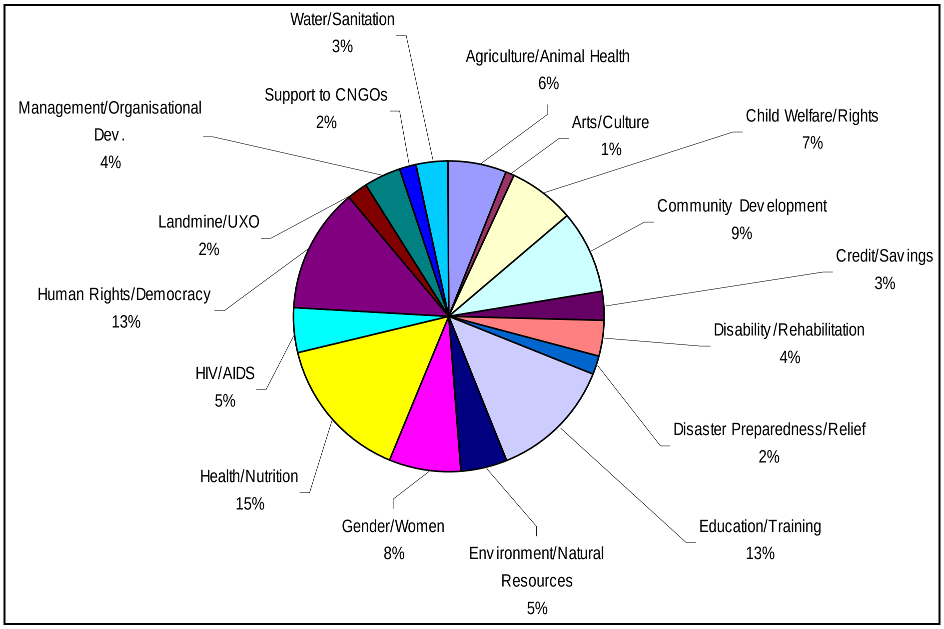

ប្រភព: ប្រព័ន្ធទិន្នន័យស្តីអំពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលរបស់អង្គការ ស៊ី.ស៊ី.ស៊ី ខែមិថុនាឆ្នាំ ២០០៤